This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

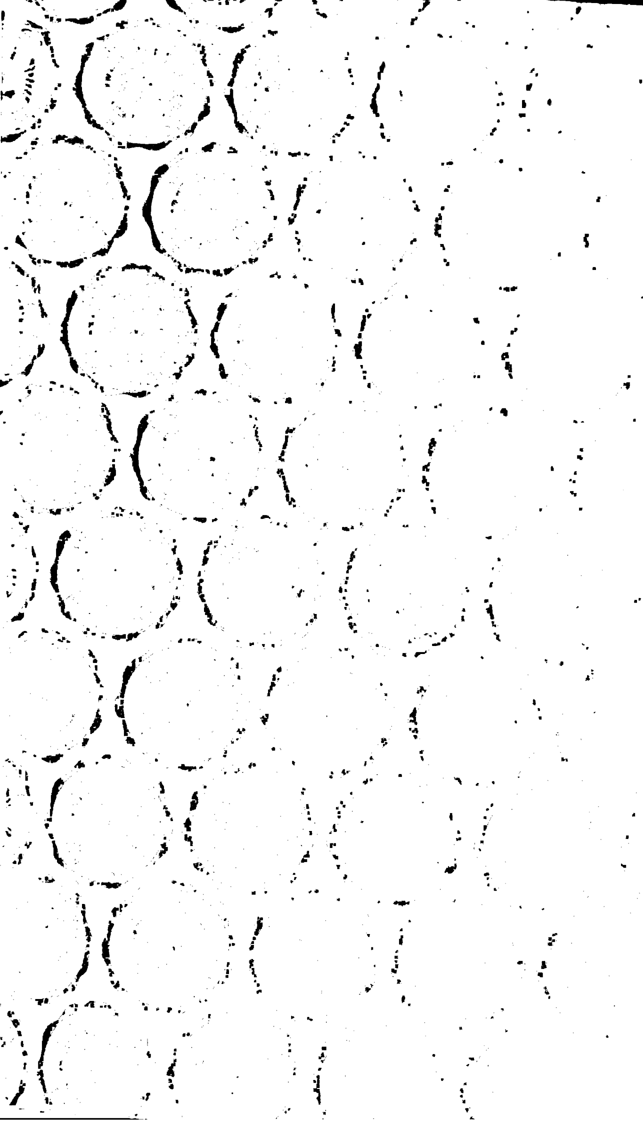
+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

ARTES VERITAS SCIENTIA
1837
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM CIRCUMSPICE
THE
DUFFIELD
LIBRARY

THE GIFT OF
THE TAPPAN PRESBY-
TERIAN ASSOCIATION

BS

John G. Atterbury
January 1832

from

Stephen Mearsum

Stephanus Meiriseng

BS 19 .17

NOVUM
JESU CHRISTI
TESTAMENTUM;

A

SEBASTIANO CASTALIONE

LATINE redditum.

In Uſum SCHOLARUM.

EDITIO NOVISSIMA,

Prioribus longè emaculatior.

LONDINI:

Impenſis R. WARE, S. BIRT, T. LONGMAN, C. HITCH, J. HODGES, & J. WARD.

MDCCL.

gift
Tappan Presb. Ass
2-23-1932

De AUTHORE hujus Verſionis JUDICIA, & TESTIMONIA doctorum aliquot VIRORUM.

SEBASTIANUS CASTALIO, ſive, ut alii vocant, CASTELLIO, natione Sabaudus, Baſileæ *per* 18 *annos Græcas literas è Cathedrâ docuit; ZUINGLERO ibidem Eccleſiæ, necnon in Reformatione Evangelicâ principi viro, probè notus, & ob ſummam eruditionem vitæque innocentiam magnoperè probatus: in qua urbe etiam ſupremum diem obiit, Anno ſalutis MDLXIII, ætatis XLVIII, die* 29 *Decembris. Vir apprimè doctus, pius, humilis & integer; atque adeo bene inſtructus ad Bibliorum interpretationem, quam* Genevæ *aggreſſus A. D.* 1542, *perfecit A. D.* 1550, id eſt, *novem annis, magna animi alacritate in iis vertendis & properâ valetudine ſemper uſus; quod ipſe ait in Præfatione ad EDVARDUM VI,* Anglorum *Regem. Quinimo ſæpè, à Deo, ex ſui diffidentiâ, uti virum pium utut eruditum decuit, locorum obſcuriorum intelligentiam vehementibus precibus efflagitavit; ex qua ejus Tranſlatione id commodi* Lector *percipiet, quod & SS. Scripturas facile intelliget, & linguam Latinam unâ eâdemque operâ addiſcet. Nam id erat illi inſtitutum, id conſilium, ut deterſâ omni barbarie, qua pleræque Verſiones ſcatebant, & evitatis Hebraicis & Helleniſticis loquendi modis, qui in utroque quà Vetere quà Novo Inſtrumento utramque paginam conficiunt. Romani ſermonis proprietatem ac puritatem ſectaretur. Eſt igitur, ut paucis expediam, hæc verſio iſthoc nomine commendatiſſima. Quod nè gratis nos affirmare ſuſpiceris, en tibi judicia & teſtimonia, quæ polliciti ſumus,*

Doctorum Virorum. Ad hos Doctos & Egregios Viros provocamus partim extraneos, Melanchthonum & Bucerum; *partim noſtrates,* Johannem Checum *Equitem,* & Laurentium Humfredum *Divæ MARGARETÆ olim, ni fallor, apud* Oxonienſes *Profeſſorem: quanquam nec* Bucerum *eſt quòd in Albo noſtratium non reponam, utpote qui* Cantabrigiæ *Profeſſorio munere functus ſit. Habes itaque,* mi Lector, *utriuſque Academiæ ſuffragia de hoc Homine, de hoc Opere. Tu vale & fave iis, qui de ſtudioſâ juventute, & ſacris & bonis literis imbuendâ, bene mereri ſtudent.*

ANDREAS HYPERIUS, Libro II. De Ratione ſtudii Theologici.

LAudantur etiam quòd magnâ curâ, nec minori religione, interpretati ſint Biblia, Theologi *Tigurini* & *Sebaſtianus Caſtalio.*

PHILIPPUS MELANCHTHON Sebaſtiano Caſtalioni *S. D.*

ETSI hactenus ad te nihil ſcripſi; nam in hac & varietate & barbarie negotiorum parum mihi ſupereſt temporis, ad illud genus literarum dulcius, quò magis delector; ſæpe etiam langueſcit me intuentem horribiles confuſiones inter eos, qui ſapientiæ & veritatis ſtudioſi videri volunt, ingens mœſtitia; tamen conſpectâ formâ orationis tuæ, ſemper te magni feci; eſt enim, ut ſcis, ingenii, prudentiæ, judicii & veræ etiam virtutis index recta & elegans oratio. Scis autem illud Muſarum canticum, καλὸν φίλον ἐςὶ, quare cùm illa tua ornamenta conſiderarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligerem, etiamſi familiaritas nulla fuit: ſuntque multi teſtes meorum ſermonum, quos de te honorificos ſæpè inter amicos habeo, &c.

Ex

Ex Literis *CHRISTOPHORI CARLEILI* Angli ad Caſtalionem : Anno 1562. iii. Kal. Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo modeſtiam, deſideraſſem. Convicia dedecent Chriſtianum, & immanitas hominem. Legi quidem tua omnia ſtudioſè, & quotidie lego, unde uberrimum & ſalutarem percipio fructum. JOHANNEM CHECUM Latinè, Græcè & Hebraicè perbene ſcientem, equeſtris ordinis virum, nonnunquam ſum adortus, & reperi ſemper tua legentem Biblia: percontabar de tuâ in interpretando fide & eloquentiâ : tum ille ridendo, ut erat affabilis, *Mehercule,* inquit, *majorem percipio fructum in legendo* Caſtalionem, *quàm in evolvendis omnium ſcriptorum commentariis: oratio facilis eſt, explicata, dilucida, ſuavis, concinna & diſerta : verba pura & quæ propius naturam rationemque Græcæ Hebraicæque locutionis attingunt:* MARTINUM BUCERUM *audivi explanantem* Pſalmum cxix, *& cùm omnia expoſuiſſet, quæ Græci, Latini & Hebræi doctores, de eâ quam tractavit ſententiâ, præclarè ſcripſiſſent, monuit audiendum* Caſtalionem, *qui,* inquit, *ut eſt tum pius tum eruditus, ita de Hebræis tum graviùs tum diſertè convertit in hunc modum :* atque hoc fecit me præſente in Academiâ *Cantabrigienſi,* &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus, Lib. I. De Ratione convertendi Authores.

NEc ſua laude fraudandus eſt *Sebaſtianus Caſtalio,* vir in linguis doctiſſimus, qui omnes opes Latinæ linguæ ad Dei verbum omni inſtrumento oratorio exornandum deprompſit. Si quid erravit, erratunt & alii : nec verum ſemper dicunt qui ad carpendum alios ſunt promptiſſimi ; nec ſtatim meliùs dicit, qui reprehendit acriùs. Errores humani ſunt, & ſanè Biblia, ſacroſancta Dei oracula & myſteria, ſine omni errore in

 aliam

aliam linguam poſſe transferre, humani ingenii & eloquentiæ non eſt. Quis enim hominum Dei linguam, ut eſt, propriâ ſuâ & germanâ ſpecie exprimere poterit; nec Græcorum quiſquam hoc feciſſe legitur, nec, quod ſciam, Latinorum. Quare homines debemus in errores hominum non ſævire. Nec ideo erravit quiſquis erravit, quòd Latinè & eleganter ſtuduerit ſacros libros traducere: errorum aliæ ſunt cauſæ; eloquentiam nullo modo accuſandam cenſeo. Cur enim alibi compti, hîc incompti; alibi politi, hîc polluti: alibi *Cicerones*, hîc Infantes aut Barbari erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ niteſcere, ſola verò ſcriptura horrere debet? Si rem rectè exiſtimare velimus: hic finis omnium eſt, Dei gloria, quæ illuſtratur, ſi illuſtrior ejus reddatur oratio; huc Rhetorum expolitiones; huc linguarum cognitio; huc quicquid eſt diſciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad ſcopum unicum & ultimum referunt, &c. *Item in eodem libro: Caſtalio* multos annos domi ſuam verſionem, ut audio, ſuppreſſit, trutinavit, expendit, elimavit: Hebraicas phraſes cum Latinis diligentiſſimè, & Græciſmos item cum probatiſſimis autoribus linguæ Romanæ conjungendo, ut quàm appoſitiſſimè idiotiſmum redderet, & Hebraiſmos explicaret.

ORDO LIBRORUM *Novi Fœderis.*

EVangelium authore Matthæo.
Evangelium authore Marco.
Evangelium author Luca.
Evangelium authore Johanne.
Acta Apoſtolorum.

EPISTOLÆ.

Pauli ad Romanos una.
Ad Corinthios duæ.
Ad Galatas una.
Ad Philippenſes una.
Ad Coloſſenſes una.
Ad Theſſalonicenſes duæ.
Ad Timotheum duæ.
Ad Titum una.
Jacobi Epiſtola una.
Petri duæ.
Johannis tres.
Judæ una.
Epiſtola ad Hebræos una.
Apocalypſis.

EPiſtolam ad HEBRÆOS, *quòd non ſatis liquidò conſtat eam à D. Paulo eſſe conſcriptam, ob eam puto cauſam, Vir Doctus ad calcem Epiſtolarum rejecit.*

EVAN-

EVANGELIUM AUTORE MATTHÆO.

CAPUT I.

Chriſti genealogia, & conceptus, Joſephi ſuſpicio, & confirmatio de virgine. Jeſu nomen.

ENumeratio generis Jeſu Chriſti, prognati Davide, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Iſaacum. Iſaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, ex Thamare. Phares Eſromum, Eſromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naaſſonem. Naaſſon Salmonem.

5 Salmon Boozus ex Rachaba. Boozus Obedem ex Rutha. Obed Jeſſæum.

6 Jeſſæus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uriæ.

7 Solomon Roboamum. Roboamus Abiam. Abias Aſam.

8 Aſa Joſaphatum. Joſaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum. Achazus Ezeciam.

10 Ezecias Manaſſem. Manaſſes Amonem. Amon Joſiam.

11 Joſias Joacimum. Joacimus Jechoniam & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Poſt exilium Babylonicum Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Joſephum Mariæ virum, ex qua natus eſt Jeſus nomine Chriſtus.

17 Igitur in univerſum ab Abrahamo ad Davidem genera ſunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Chriſtum, quatuordecim.

18 Jeſu Chriſti autem nativitas ſic ſe habet: Cùm eſſet deſponſa mater ejus Maria Joſepho, priuſquam conveniſſent, comperta eſt uterum ferre ex Spiritu Sancto.

19 Joſephus verò vir ejus, qui juſtus eſſet nec in eam vellet exemplum edere, ſtatuit eam clàm repudiare.

20 Hæc cum haberet in animo, ecce Domini angelus in ſomnis apparuit ei, & ita locutus eſt: Joſephe Davide prognate, ne metue aſciſcere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum eſt, ex Sancto Spiritu eſt.

21 Pariet autem filium, quem Jeſum nomine vocabis: is enim ſuos ab ipſorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum eſt, ut confieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

23 Virgo ventrem latura eſt,
& editura Filium, qui nominabi-
tur Emmanuel: quod perinde
eſt ac ſi dicas, Nobiſcum Deus.
24 Igitur experrectus à ſomno
Joſephus, fecit ut ei præceperat
Domini angelus, aſcivitque ſuam
conjugem:
25 Nec eam cognovit, donec ea
peperit Filium ſuum primogeni-
tum, quem Jeſum nomine voca-
vit.

CAPUT II.

Chriſti ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Joſephi fuga. Infantum cædes. Joſephi reditus. Nazaræi cognomen.

JEſu autem Bethlehemæ in Ju-
dæa nato, tempore regis He-
rodis, venerunt ab Oriente Magi
Hieroſolymam,
2 Et ubinam eſſet Judæorum
natus exquæſiverunt. Seſe e-
nim ejus vidiſſe ſtellam in O-
riente, itaque eum adoratum
veniſſe.
3 Quibus auditis, turbatus unà
cum tota Hieroſolyma rex,
4 Convocatis omnibus ponti-
ficibus, & ſcribis populi, ſciſcita-
tus eſt ab eis, ubinam Chriſtus
naſciturus eſſet.
5 Cui illi reſponderunt: Beth-
lehemæ Judææ: ſic enim à vate
ſcriptum eſſe:
6 Et tu Bethlehema Judææ
terra, nequaquam minima es
præfecturarum Judææ: ex te
enim mihi prodibit dux, qui me-
um reget Iſraëliticum populum.
7 Tunc Herodes clàm vocatis
Magis, perquiſivit ab eis tempus
quo ſtella apparuiſſet.
8 Eoſque Bethlehemam dimi-
ſit, ita dicens: Ite, & de puero
diligenter inquirite: ac cùm in-
veneritis, certiorem me facitote,
ut ego quoque ad eum adoran-
dum proficiſcar.
9 Igitur illi audito rege, pro-
fecti ſunt: ac tum ſtella, quam
in Oriente viderant, eos anteceſ-
ſit, donec venit ſtetitque ſupra
locum ubi puer erat.
10 Illi, viſâ ſtellâ, maximo
gaudio lætati ſunt:
11 Et domum ingreſſi, pue-
rumque cum ejus matre Maria
nacti, prociderunt, eumque ado-
rarunt: & apertis ſuis capſis,
obtulerunt ei munera, aurum,
thus, & myrrham.
12 Deinde oraculo moniti in
ſomnis, ne ad Herodem reverte-
rentur, per aliam viam ſe recepe-
runt in patriam.
13 Digreſſis illis, Domini an-
gelus Joſepho in ſomnis apparet:
Surge, inquit, & aſſumpto puero
ejuſque matre, fuge in Ægyp-
tum, & illic eſto, donec ego te
moneam. Quæſiturus eſt enim
puerum Herodes ad necem.
14 Igitur ille ſurgit, & unà
cum puero, eiuſque matre, noctu
conceſſit in Ægyptum.
15 Ibique fuit uſque ad Hero-
dis obitum: ut confieret quod
fuerat à Domino dictum per va-
tem ita dicentem: Ex Ægypto
evocavi Filium meum.
16 Tunc Herodes, videns ſe à
Magis illuſum eſſe, adeò iratus
eſt, ut miſerit interfectum pue-
ros, quotquot Bethlehemæ, & in
toto ejus territorio erant, infra
bimatum, pro tempore quòd à
Magis perquiſierat.
17 Tunc accidit id, quod à Je-
remia vate ita dictum fuerat.
18 Auditur apud Ramam vox,
lamentatio, comploratioque, &
multus queſtus Rachel eſt, ſuos
natos deplorans inſolabiliter,
quia perierunt.
19 Defuncto autem Herode,
Domini angelus Joſepho in ſomnis
apparet in Ægypto, & eum ſic
alloquitur: 20 Surge,

20 Surge, & unà cum puero, ejuſque matre, proficiſcere in Iſraëliticam terram: mortui ſunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille ſurgit, & aſſumpto puero, ejuſque matre, contendit in terram Iſraëliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodi patri ſuo in regnum ſucceſſiſſe, timuit illò ire: & oraculo ſecundum quietem admonitus, contulit ſe in agrum Galilæum;

23 Ivitque commoratum in oppidum quoddam Nazaretha dictum: ut id fieret quod à vatibus prædictum erat, Nazaræum vocatum iri.

CAPUT III.

Sedes, victus, doctrina Johannis: cum eo Chriſti colloquium, & baptiſmus. Vox cœleſtis.

QUodam autem tempore venit Johannes Baptiſta, qui in Judææ ſolitudine prædicaret.

2 Ac diceret: Corrigite vos: inſtat enim cœleſte regnum.

3 Is eſt enim qui dictus eſt ab Eſaia vate, dicente: Vox clamantis in ſolitudine: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.

4 Habebat autem Johannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circundatis. Cibus ejus erant locuſtæ, & mel ſylveſtre.

5 Tunc ad eum proficiſcebatur Hieroſolyma, omniſque Judæa, & Jordanis ora,

6 Ab eoque baptizabantur in Jordane, confitentes peccata ſua.

7 Cùm vidiſſet autem multos Phariſæorum & Sadducæorum ad ſuum baptiſma venientes, dixit eis: Progenies viperina, quis vos ſummonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo fructus emendatâ vitâ dignos:

9 Néve animum inducite ſic apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, poſſe Deum ex his ſaxis ſuſcitare natos Abrahamo.

10 Jam verò ſecuris arborum radici admota eſt. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda eſt, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ, ad vitæ emendationem: ſed poſt me venit, qui quidem adeò me præſtantior eſt, ut ego non ſim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos Sancto Spiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu ſua habens ventilabrum, aream ſuam expurgabit, frumentumque ſuum comportabit in horreum: paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jeſus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.

14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus eſt, & tu venis ad me?

15 Cui reſpondens Jeſus: Sine modò, inquit: ſic enim decet nos omni juſtitia perfungi. Tunc ille eum ſinit.

16 Et Jeſus, ſimulac baptizatus eſt, aſcendit ab aqua: Et ecce apertis ei cœlis, vidit Johannes Dei ſpiritum deſcendentem quaſi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic eſt meus chariſſimus Filius, qui mihi acceptus eſt.

CAPUT IV.

Jejunium, tentatio, victoria Chriſti de Satana. Angeli ad Chriſtum: ejuſdem receſſus, concio, delectus Petri, Andreæ, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUM Jeſus à ſpiritu ſubductus eſt in ſolitudinem, ut tentaretur à diabolo.

2 Cúmque quadraginta dies, & totidem noctes jejunaſſet, tandem eſuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator: Si Dei Filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita reſpondit ille: Scriptum eſt, Non ſolo pane vivit homo, ſed omni verbo per os Dei prodeûnte.

5 Tunc adducit eum diabolus in ſanctam urbem & in templi pinnis conſtitutum, ſic alloquitur;

6 Si Dei Filius es, jace te deorſum. Scriptum eſt enim: Angelis ſuis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jeſus: Rurſum ſcriptum eſt (inquit ille) ne tentato Dominum Deum tuum.

8 Rurſus adducit eum Diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam oſtendit:

9 Et, hæc omnia tibi dabo, inquit, ſi procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jeſus: abi è conſpectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque ſolum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus: Et ecce advenerunt angeli, qui ei miniſtrarent.

12 Audiens autem Jeſus captum eſſe Johannem, petiit Galilæam:

13 Et relicta Nazaretha, Caphernaum profectus, ibi commoratus eſt (ea eſt maritima, in finibus Zabulonijs & Nephthalenſibus.)

14 Ut fieret quod erat ab Eſaia vate dictum in hunc modum,

15 Zabulonia Nephthalenſiſque terra, mare verſus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum,

16 Populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetræ noctis regione lux orta eſt.

17 Ex eo cœpit Jeſus prædicare, & dicere: Corrigite vos: inſtat enim cœleſte regnum.

18 Ambulans autem Jeſus apud lacum Galilææ, cùm vidiſſet fratres duos, Simonem cognomine Petrum & Andream ejus germanum, rete jacientes in lacum (erant enim piſcatores.)

19 Dixit eis: Sequimini me, & faciam vos hominum piſcatores.

20 Atque illi continuò, relictis retibus, eum ſecuti ſunt.

21 Inde progreſſus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum ſuo patre Zebedæo ſarcientes ſua retia, eoſque vocavit:

22 Atque illi protinus, relicta navi, patreque ſuo, ſecuti ſunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæum Jeſus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omneſque morbos & languores vulgò ſanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervaſit, ut afferrentur ei quicunque malè affecti diverſis morbis & cruciatibus tenebantur, furioſi, lunatici, membris capti, quos ille ſanabat:

25 Eumque ſecuta eſt ingens hominum turba à Galilæa & Decapoli, & Hieroſolymis, & Judæa, & ora Transjordanina.

CAPUT V

Viventis pii beatitates. Apoſt. dignitas: munus: culpave: de lege Chriſti partes, ejuſdem falſi doctores, ac novi. Antiquorum

&

& Chriſti collatus : de homicidio, rixa, reconciliatione, adulterio, repudio : de juramento, patientia, lite, benignitate, ſtudioque in hoſtes : perfectio noſtra.

VIdens autem tantam hominum multitudinem, conſcendit in montem. Cúmque ſediſſet, adierunt eum ejus diſcipuli.

2 Et ille eos hujuſmodi oratione docere aggreſſus eſt.

3 Beati pauperes animo : nam eorum eſt cœleſte regnum.

4 Beati qui lugent : nam ii conſolandi ſunt.

5 Beati mites : nam ii terram poſſidebunt.

6 Beati qui eſuriunt ſitiuntque juſtitiam : nam ii ſaturabuntur.

7 Beati miſericordes: nam eis tribuetur miſericordia.

8 Beati mente puri : nam ii Deum videbunt.

9 Beati pacifici : nam ii Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui juſtitiæ causâ infeſtantur : nam eorum eſt cœleſte regnum.

11 Beati eſtis, quandocunque vobis conviciabuntur homines, & vos inſectabuntur, & in vos omnia maledicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & lætamini : nam multa vobis in cœlo merces eſt : ſic enim inſectati ſunt vates majores veſtros.

13 Vos eſtis ſal terræ. Quòd ſi ſal infatuatum fuerit, quo ſalietur ? ad nullum rem jam idoneum eſt, niſi ut foràs projiciatur, & ab hominibus conculcetur.

14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs latere in monte ſita :

15 Nec accenditur lucerna ut ſub modio, ſed ut in candelabro ponatur : atque ita omnibus qui domi ſunt illuceat.

16 Sic luceat veſtra lux apud homines, ut veſtra rectè facta videntes, collaudent veſtrum Patrem, qui eſt in cœlis.

17 Ne putate veniſſe me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, ſed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citiùs periturum cœlum, atque terram, quàm ut unum iota aut unus apex pereat ex leges, quin fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel minimum horum præceptorum fecerit, licet ita doceat homines, tamen minimus numerabitur in regno cœleſti. Qui verò & præſtiterit & docuerit, is magnus numerabitur in regno cœleſti.

20 Hoc enim vobis dico, niſi juſtitia Scribis & Phariſæis excellueritis, non eſtis in cœleſte regnum ingreſſuri.

21 Audiviſtis antiquis eſſe dictum : ne occidito : quòd qui occiderit, eum teneri judicio.

22 Ego verò dico vobis : Quiſquis immeritò fratri ſuo iraſcitur, tenebitur judicio : & qui fratrem ſuum balatronem vocaverit, tenebitur conſeſſu : & qui fatuum vocaverit, tenebitur igni gehennæ.

23 Itaque ſi oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem habere quod de te queratur,

24 Relinque illic tuum munus ad aram, & prius i, recordatus tuo fratri, atque ita demum i oblatum munus tuum.

25 Compone cum adverſario ſuo mature, dum es in via cum eo, ne te tradat adverſarius judici, & judex miniſtro, atque ita in cuſtodiam deris.

26 Profectò (inquam ego tibi) non exibis inde, quin ultimum ſolveris quadrantem.

27 Audiviſtis antiquis eſſe dictum: Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quiſquis fœminam ſic aſpicit, ut eam concupiſcat, jam eam animo adulteravit.

29 Quòd ſi tibi vel oculus tuus dexter officit, erue eum, & abjice. Præſtat enim tibi, unum membrorum tuorum perdi, quàm totum corpus tuum in gehennam dejici.

30 Et ſi tibi vel dextera tua manus officit, amputa eam, & abjice. Præſtat enim tibi unum membrorum tuorum perdi, quàm totum corpus tuum in gehennam dejici.

31 Dictum eſt item: Qui uxorem ſuam repudiabit, det ei inſtrumentum divortii.

32 Ego verò vobis dico: qui uxorem ſuam repudiat (exceptâ ſtupri causâ) in cauſa eſt ut ea adulteret: & qui repudiatam ducit, adulterat.

33 Rurſus audiviſtis dictum veteribus: Ne pejerato, ſed Domino quæ juraveris reddito.

34 At ego vobis dico, omnino non eſſe jurandum: neque per cœlum, quoniam Dei ſolium eſt:

35 Neque per terram, quia ejus pedum ſubſellium eſt: neque per Hieroſolymam, quoniam urbs magni regis eſt:

36 Neque per tuum caput juraveris, quoniam non poſſis vel unum crinem album nigrumve facere:

37 Sed eſto ſermo veſter, etiam, etiam: non, non Quod præter hæc eſt, id à malo eſt.

38 Audiviſtis ut dictum ſit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente:

39 Egò verò vobis dico non eſſe reſiſtendum injuriæ: quin ſi quis tibi colaphum in dexteram malam impegerit, obverte ei etiam alteram:

40 Et ſi quis tecum litigaret, & tunicam tuam velit auferre, concede ei etiam togam:

41 Et ſi quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato: Et ſi quis velit à te mutuari, ne recuſato.

43 Audiviſtis dictum: Proximum tuum amato, & inimicum tuum oderis.

44 At ego vobis dico: Amate inimicos veſtros: bene precamini iis qui vobis imprecantur: benefacite veſtris malevolis, & orate pro lædentibus & inſectantibus vos.

45 Ut filii ſitis veſtri Patris qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri faciat in malos juxtà ac bonos: & juſtos injuſtoſque compluat.

46 Nam ſi eos demum amatis qui vos amant, quam mercedem habituri eſtis? annon vel publicani idem faciunt?

47 Et ſi veſtros duntaxat fratres ſalutatis, quid egregium facitis: nonne vel publicani ſimiliter faciunt?

48 Eritis igitur perfecti vos, quemadmodum Pater veſter qui in cœlis perfectus eſt.

CAPUT VI.

Eleëmoſyna, oratio, quibus ignoſcetur, jejunium, theſaurus, adverſi Domini, cura, quæ mala, quæ bona.

CAvete, ne benignitatem in hominum conſpectu exerceatis, per oſtentationem: alioquin præmium non eſtis habituri apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

2 Igitur

2 Igitur quandocunque benignè facis, noli præ te tuba clangere, ut ſimulatores faciunt in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam habere ſuam mercedem.

3 At te benignè faciente, neſciat tua ſiniſtra quid faciat dextera,

4 Ut ſit tua liberalitas in occulto: & tuus Pater, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

5 Item cùm ſupplicas, ne eſto ſimulatorum ſimilis, qui cùm ſupplicant, amant in collegiis eſſe, & platearum angiportis, ut ſint hominibus conſpicui. Hoc vobis confirmo, eos habere ſuam mercedem.

6 At tu ſupplicaturus ingredere conclave tuum, & clauſâ januâ tuâ, ſupplica tuo Patri in occulto: & Pater tuus, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

7 Supplicantes autem ne garrite, ut extranei, qui ſe putant ob loquacitatem ſuam exaudiendos.

8 Ne eſte igitur eorum ſimiles: ſcit enim Pater veſter, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur ſupplicate vos: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctè colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo, ſic & in terra.

11 Victum noſtrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita noſtra, ut & nos remittimus debitoribus noſtris.

13 Néve nos in tentationem inducito, ſed à malo tuere: quoniam tuum eſt regnum, & potentia, & gloria, in ſempiternum. Amen.

14 Si enim remiſeritis aliis hominibus ſua delicta, remittet & vobis Pater veſter cœleſtis.

15 Sin minus remiſeritis aliis ſua delicta, ne Pater quidem veſter remittet veſtra delicta.

16 Cùm autem jejunatis, ne eſte tetrici, quales ſimulatores, qui vultus ſuos deformant, ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confirmo, eos ſuum abſtuliſſe præmium.

17 At tu jejunans ungito tibi caput, & vultum lavato.

18 Ne perſpicuum ſit aliis hominibus jejunare te, ſed Patri tuo qui occultus eſt: & Pater tuus, qui occulta cernit, tibi palàm reddet.

19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & corrumpit tinea ærugóque, & fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in cœlo congerite, ubi nec ærugo aut tinea corrumpit, nec fures perfodiunt aut furantur:

21 Nam ubi veſtræ erunt opes, ibidem erit & veſter animus.

22 Lucerna corporis eſt oculus. Quòd ſi erit oculus tuus ſimplex, totum corpus tuum erit lucidum.

23 Sin erit oculus tuus nequam, totum tuum corpus erit tenebroſum. Si igitur quod in te lumen eſt, tenebræ ſunt, quantæ erunt ipſæ tenebræ?

24 Nemo poteſt duobus ſervire dominis: aut enim hunc oderit, illum amabit; aut hunc tuebitur, illum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & opibus.

25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne eſte de vita veſtra ſoliciti, quid eſuri bibiturive: neque de corpore, quid veſtituri ſitis. Quaſi vero non & vitam

pluris ſit, quàm alimonia, & corpus, quàm veſtitus.

26 Aſpicite volucres aëreas, ut neque ſerant neque metant, nec in cellas congerant, tamen veſter cœleſtis Pater eas alit. Quaſi verò non vos multò ſitis eis præſtantiores.

27 Quis autem veſtrûm ſua ſolicitudine poteſt unum cubitum addere ſuæ ſtaturæ?

28 Item de veſtitu quid ſolicitamini? Diſcite ut terreſtria creſcant lilia, neque laborando, neque nendo.

29 Atque hoc vobis dico, ne Solomonem quidem cum omni ſplendore ſuo ita veſtitum fuiſſe, ut horum quodlibet.

30 Quòd ſi terreſtrem herbam (quæ hodie eſt, & cras in clibanum conjicitur) Deus ſic veſtit, nonne multò magis vos, ô parum fidentes?

31 Ne eſte igitur ſoliciti, dicentes: Quid edemus? aut quid bibemus? aut quid induemus?

32 Iſta enim omnia requirunt extranei. Scit enim veſter cœleſtis Pater, vos iſtis omnibus egere.

33 Sed quærite primùm regnum, juſtitiamque Dei, & iſta omnia vobis addentur.

34 Ne eſte igitur in craſtinum ſoliciti; nam craſtinus dies ſua curabit: ſatis eſt ſuum cuique diei malum.

CAPUT VII.

Temerarius judex. Rei ſanctæ pretium. Conſolatio. Legis caput. Vitæ lethique janua. Falſi vatis notæ. Arbor diverſa. Ficta pietas: hujus pœnæ. Legis cultor ac deriſor. Chriſti authoritas.

NE judicate, & non judicabimini:

2 Nam quo judicio judicabitis, eodem judicabimini: & qua menſura menſi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quod autem feſtucam cernis in oculo tui fratris, & trabem in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam ex oculo tuo feſtucam, cùm ſit in oculo tuo trabs.

5 Simulator, exime priùs ex oculo trabem: & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo feſtucam.

6 Ne date rem ſacram canibus, néve margaritas veſtros porcis apponite: ne hi eos pedibus conculcent, illi verſi lacerent vos.

7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & vobis aperietur.

8 Quiſquis enim petit, obtinet: & quiſquis quærit, invenit: & pulſanti aperitur.

9 Jam quis eſt veſtrûm homo, qui petenti filio ſuo panem, det lapidem?

10 Aut piſcem petenti, anguem det?

11 Quòd ſi vos, qui mali eſtis, tamen ſcitis bona dona dare veſtris liberis: quantò magis Pater veſter, qui in cœlis eſt, dabit bona poſcentibus ſe?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite: nam ex lex eſt atque vates.

13 Intrate per anguſtam portam: nam lata eſt porta, & ampla via quæ ducit ad interitum, multique ſunt qui per eam ingrediuntur:

14 Sed anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, paucique ſunt qui eam inveniant.

15 Cavete autem falſos vates, qui quidem veniunt ad vos in veſtimentis ovium, cùm intus ſint rapaces lupi.

16 Eos ex ſuis fructibus cognoſcetis. Scilicet colligitur ex ſpinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non poteſt arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex ſuis illos fructibus cognoſcetis.

21 Non quiſquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in cœleſte regnum: ſed qui fecerit quod vult Pater meus, qui eſt in cœlis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati ſumus? Et, tuo nomine dæmonia expulimus? Et, tuo nomine multa prodigioſè fecimus?

23 Quibus ego tum apertè dicam. Nunquam cognovi vos: Faceſſite à me malefici.

24 Igitur quiſquis hæc mea dicta & audit & exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo, qui ſuam domum in rupem conſtruit:

25 Quæ domus delapſo imbre, venientibus fluviis, ſpirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quiſquis verò hæc mea dicta audit, nec exequitur, ſimiliter facit, ac ſi quis ſtultus homo ſuam domum in arena conſtruat:

27 Quæ domus, delapſa pluvia, venientibus fluviis, ſpirantibuſque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Poſtquam hanc orationem finivit Jeſus, ſtupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam:

29 Quippe cùm doceret eos, ut poteſtate præditus, non ut ſcribæ.

CAPUT VIII.

Leproſi ſanitas, & inſtructio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Petri ſocrus, miracula. Chriſti tenuitas. Vana ſolicitudo. Chriſtus in tempeſtates. Dæmones in ſues. Dimiſſus Jeſus.

DEgreſſum autem eum de monte ſecuta eſt ingens hominum turba.

2 Tum venit leproſus, qui eum veneratus dixit: Domine, ſi vis, potes me mundare.

3 Et Jeſus illum porrecta manu tetigit dicens: Volo, mundus eſto. Ac ſtatim mundata eſt illius lepra.

4 Et Jeſus: vide, inquit, ne cui dicas: ſed oſtenſum te ſacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moſes, ut eſſet eis teſtimonio.

5 Ingreſſum autem Jeſum Capharnaum, convenit Centurio quidam, & hujuſmodi verbis oravit.

6 Domine, puer meus jacet domi ſideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jeſus: Ego eum ſanatum ibo, inquit.

8 At centurio reſpondens: Domine, non ſum dignus, inquit, cujus tu tectum ſubeas, ſed tantùm jube verbo, & ſanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui ſub alterius ſum poteſtate, ſi quem eorum quibus præſum militum ire

jubeo, it: ſi alium venire, ve-
nit: ſi ſervum meum aliquid
facere, facit.
10 Hoc audito, miratus Je-
ſus, ita dixit ſequentibus: Hoc
vobis confirmo, me ne in Iſra-
ëlitis quidem tantam inveniſſe
fidem.
11 Et ſanè ſic habetote, mul-
tos ab oriente & occidente ven-
turos, qui cum Abrahamo,
Iſaaco, & Jacobo accumbant in
regno cœleſti:
12 Cùm interea regii in imas
ejicientur tenebras, ubi fletus
ſtridorque dentium futurus eſt.
13 Tum centurionem allo-
quens Jeſus: Abi, inquit, & ut
confidiſti, ſic tibi accidat. Ita-
que ſanatus eſt illius puer eâdem
illâ horâ: reverſuſque domum
ſuam centurio eâdem illâ horâ,
puerum offendit valentem.
14 Ingreſſus autem Jeſus do-
mum Petri: videns ejus ſocrum
jacentem, ac febricitantem,
15 Ejus manum tetigit, atque
eam reliquit febris: illa verò ſur-
gere, & eis miniſtrare.
16 Ubi autem adveſperavit,
adducti ſunt ei furioſi multi:
iſque verbo ſpiritus ejecit, &
omnes male affectos ſanavit,
17 Ut fieret quod fuerat ab
Eſaia vate dictum his verbis:
Is noſtras infirmitates, morboſ-
que ſuſcepit atque tulit.
18 Videns autem Jeſus in-
gentem circum ſeſe turbam ho-
minum, juſſit *L.* diſcipulos *G.*
trajicere.
19 Et aggreſſus eum quidam
Scriba, inquit ei: Magiſter, ſe-
quar te quocunque ibis.
20 Cui Jeſus: Vulpes late-
bras habent, & aëreæ volucres
nidos: at Filius hominis non
habet ubi caput reclinet.
21 Alius item ejus diſcipulo-
rum dixit ei: Domine, permitte
mihi prius ire ſepultum patrem
meum.
22 At Jeſus: Sequere me
(inquit ei) & mortuos ſine ſuos
ſepelire mortuos.
23 Ingreſſum autem eum in
navem, ſecuti ſunt ejus diſcipuli:
24 Et ecce tanta tempeſtas
extitit in lacu, ut fluctibus ob-
rueretur navis. Ipſe autem dor-
miebat.
25 Igitur eum aggreſſi ejus
diſcipuli excitant: Domine, in-
quiunt, ſerva nos, perimus.
26 At ille: Cur timidi eſtis,
(inquit eis) ô parum fidentes?
Deinde ſurrexit, & ventos ac
lacum increpuit: unde tanta
tranquillitas extitit ut admirati
homines ita dicerent:
27 Qualis eſt hic vir, ut ei
venti & lacus obediant?
28 Deinde ubi in Gergeſeno-
rum agrum trajecit, occurrerunt
ei duo furioſi ex monimentis
prodeuntes, adeò feri, ut illac
tranſire nemo poſſet.
29 Atque ii ſic tum clama-
runt: Quid tibi nobiſcum rei
eſt, Jeſu Dei Filii? Huccine ve-
niſti ante tempus vexatum nos?
30 Cùm eſſet autem procul
ab eis numeroſus porcorum grex
paſcentium,
31 Dæmones eum ita rogant:
Si nos ejicitis, permitte nobis in
porcorum gregem immigrare.
32 Quibus ille: Ite, inquit.
Atque illi egreſſi, in porcorum
gregem immigrarunt: Et ecce
ruit univerſus porcorum grex per-
præceps in lacum, ſuntque in
aqua mortui.
33 Paſtores autem fugerunt:
Et oppidum profecti, cùm alia
omnia, tum de furioſis nun-
ciarunt.

34 Tum tota civitas exiit obviam Jeſu, eoque viſo rogarunt ut à ſuis finibus diſcederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Chriſtus in noxas. Matthæus electus; publicani Jeſu convivæ. Medicus cui: miſeratio quanta, ad Johannis diſcipulos reſponſio, profluvium muliebre, puella rediviva. Cæci duo, mutus dæmone vexatus, meſſorum inopia.

IGitur navem ingreſſus trajecit, & in oppidum ſuum venit.

2 Tum ei illatus eſt jacens in lecto ſideratus. Et Jeſus, videns illorum fidem, dixit ſiderato: Confide nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hîc Scribarum quidam ſecum cogitare, eúm impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jeſus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum veſtris animis?

5 Utrum enim facilius eſt dicere: Remittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6 Atqui ut ſciatis poteſtatem habere Filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum ſiderato) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille ſurrexit, demumque ſuam diſceſſit.

8 Id quod videns hominum turba mirata Deum collaudavit, qui tantam hominibus poteſtatem dediſſet.

9 Illinc digrediens Jeſus, conſpicatus hominem ad publicanorum menſam ſedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque ille ſurrexit, & eum eſt ſecutus.

10 Eo autem domi accumbente, cum frequentes publicani, & improbi veniſſent, & cum Jeſu ejuſque diſcipulis diſcumberent.

11 Phariſæi id videntes, quæſierunt ex ejus diſcipulis, cur cum publicanis & improbis cibum caperet eorum magiſter?

12 Quo audito, Jeſus dixit eis: Non egent valentes medico, ſed malè affecti.

13 Ite nunc, & diſcite quid ſit: Pietatem malo quàm ſacrificium. Non enim veni vocatum inſontes, ſed ſontes ad bonam frugem.

14 Tunc Johannis diſcipuli eum hujuſmodi verbis aggreſſi ſunt: Cur cùm nos & Phariſæi multum jejunemus, diſcipuli tui non jejunant?

15 Quibus Jeſus: Poſſuntne mœrere qui celebrant nuptias, quamdiu cùm eis ſponſus adeſt? Sed veniet tempus, cùm eis ſponſus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quiſquam adhibet rudis panni pittacium veteri veſtimento: auferret enim id ſupplementum partem veſtis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi ſolet vinum novum in veteres utres, alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conſervantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magiſtratu, qui ei honore præſtito ita dixit: Filia mea modò obiit: ſed veni ei impoſitum manum tuam, & reviviſcet.

19 Tum Jeſus ſurrexit, & eum ſecutus eſt unà cum ſuis diſcipulis.

20 Hîc quædam mulier, quæ ſanguinis profluvio duodecimum annum laborabat, eum aggreſſa à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic

21 Sic enim ſecum ipſa cogitabat: Si vel ejus togam tetigero, ſalva ſum.

22 Jeſus autem converſus, ea viſa dixit: Confide filia, tua te fiducia ſervavit. Itaque ſanata eſt mulier eâdem illâ hora.

23 Ut venit autem Jeſus in ædes illius qui magiſtratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem,

24 Dixit eis: Diſcedite, non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejectâ turbâ, prehendit puellæ manum, atque illa ſurrexit,

26 Emanavitque ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jeſum ſecuti ſunt duo cæci, clamantes, in hunc modum: Miſerere noſtrî, Davidide.

28 Deinde ingreſſum in ædes adiêre cæci. Et Jeſus: Creditis, inquit eis, poſſe iſtud facere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut veſtra eſt fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti ſunt eorum oculi. Comminatus eſt autem eis Jeſus in hunc modum: Videte ne quis hoc reſciſcat.

31 At illi digreſſi, eum per totam illam regionem divulgarunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus eſt ei mutus homo, furioſus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus eſt mutus: id quod homines vulgò mirati ſunt, negantes unquam talia apud Iſraëlitas fuiſſe viſa.

34 At Phariſæi dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jeſus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regium evangelium publicans, omnemque morbum & languorem ſanans vulgò.

36 Viſa autem hominum multitudine, miſertus eſt eorum, quòd palantes errarent tanquam paſtore carentes oves.

37 Tum ſuos diſcipulos ſic alloquitur: Meſſis quidem multa eſt, ſed operarii pauci.

38 Orate igitur meſſis Dominum, ut operarios emittat in meſſem ſuam.

CAPUT X.

Apoſtolorum poteſtas, numerus, legatio, nuditas, mandata, diſcrimina, prudentia, probitas, ærumnæ, conſolatio, orbis diſſidia, beati, piorum fuga, & præſidium. Chriſtus quid præſtet: munificentiæ pondus.

ITaque advocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis contra ſpiritus impuros poteſtatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omneſque languores ſanarent.

2 Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater, Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iſcariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimiſit Jeſus, eis ita præcipiens: Ad exteras gentes iter ne habueritis, neve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Iſraëliticæ domûs oves.

7 Euntes

7 Euntes autem prædicatæ, entes inſtare cœleſte regnum,

8 Ægros curate: leproſos urgate: mortuos ſuſcitate: æmonia ejicite: gratis accepis, gratis date.

9 Ne habete aurum nec argentum, nec æs in crumenis veſtris:

10 Néve peram ad iter, neve duas tunicas, néve calceos, néve baculum. Dignus eſt enim operarius alimento ſuo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite ecquis ſit in eo dignitate præditus: atque illic manete, donec diſcedatis.

12 Intrantes autem domum, ſalutate eam, dicentes: Salveat hæc domus.

13 Et ſiquidem erit digna domus, eveniat ei veſtra ſalus. Si non erit digna, revertatur ad vos veſtra ſalus.

14 Quòd ſi quis vos non admiſerit, neque veſtra dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum veſtrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanorum Gomorrahorumque gente, in die judicii, quàm cum la urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos. Eſtote ergo, & aſtuti ut ſerpentes, & inceri ut columbæ.

17 Cavete autem homines: iſtent enim vos in concilia, inque ſuis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoque regeſque ducemini propter me, ut eis exteriſque gentibus ſitis teſtimonio.

19 Cùm autem ſiſtent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini: ſuggeretur enim vobis eâdem horâ, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, ad Patris veſtri ſpiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem fratrem frater in mortem, & pater filium, conſurgentque nati in parentes, & eos occident:

22 Eritiſque omnibus inviſi propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is ſervabitur.

23 Cùm autem vos inſectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perluſtraveritis urbes Iſraëliticas, quàm veniat Filius hominis.

24 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, neque ſervus ſupra dominum ſuum.

25 Bene agitur cum diſcipulo, ſi eâdem conditione eſt, qua ejus magiſter: & cum ſervo, ſi eâdem qua dominus. Si patremfamiliâs Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domeſticos?

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam tectum eſt quod non ſit detegendum: aut tam occultum, quod non ſit cognoſcendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce: Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis:

28 Et ne formidate eos, qui corpus interficiunt, ſed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui poteſt & animam & corpus in gehennam perde.

29 Cùm duo paſſerculi aſſe vœneant, tamen nullus eorum cadit humi ſine Patre veſtro.

30 At veſtrûm etiam capilli capitis omnes numerati ſunt.

31 Ne

31 Ne formidaveritis igitur: longè paſſeribus antecellitis vos.

32 Quiſquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoſcam apud Patrem meum, qui in cœlis eſt.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud Patrem meum, qui in cœlis eſt:

34 Nolite arbitrari, me veniſſe conciliatum pacem in terris: non veni conciliatum pacem, ſed bellum.

35 Veni enim ad diſſociandum filium à patre ſuo, & filiam à matre, & nurum à ſocro,

36 Ita ut homines inimicos habituri ſunt ſuos domeſticos.

37 Qui patrem aut matrem amat ſupra me, non eſt me dignus: Et qui filium aut filiam amat ſupra me, me non eſt dignus:

38 Et qui non ſumit ſuam crucem, & me ſequitur, non eſt me dignus.

39 Animam ſuam qui invenerit, perdet: Et qui animam ſuam meâ cauſâ perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit: Et qui me accipit, eum accipit qui me miſit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet: Et qui juſtum juſti nomine accipit, juſti mercedem accipiet:

42 Et qui horum minimo vel poculum frigidæ bibendum dederit nomine diſcipuli, ſcitote eum non fruſtratum iri mercede ſua.

CAPUT XI.

Ad Johannem Chriſti reſponſum; Baptiſtæ laus, iſto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppido. Chriſti ad Patrem preces, afflictorum ſolamen, Chriſti jugum.

POſtquam deſiit Jeſus ſuis præcipere duodecim diſcipulis, digreſſus eſt illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cùm audiviſſent in vinculis opera Chriſti, miſit ſuorum diſcipulorum duos qui ita dicerent:

3 Túne is es qui venturus eſt? an alius nobis eſt expectandus?

4 Quibus reſpondit Jeſus in hunc modum: Ite renunciatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulant: Leproſi purgantur, & ſurdi audiunt: Mortui reſurgunt, & pauperes Evangelium docentur:

6 Et fœlix eſt qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jeſus hominum turbæ ſic de Johanne dicere: Ad quid ſpectandum egreſſi eſtis in ſolitudinem? Arundinem vento agitatum?

8 Veruntamen ad quid videndum exiiſtis? Hominem mollibus indutum veſtibus? At qui molles geſtant ſunt in regum domibus.

9 Sed ad quem tandem videndum exiſtis? Vatem? Etiam (inquam vobis) & pluſquam vatem.

10 Hoc eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meum nuncium præmiſſurus ſum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum in fœminarum natis majorem extitiſſe Johanne Baptiſta; & tamen qui eſt in regno cœleſti minimus, major eſt eo.

12 A tempore autem Johannis Baptiſtæ hactenus, cœleſte regnum expugnatur, idque rapiunt violati.

13 Omnes enim vates atque lex ac Johannem uſque vaticinati ſunt;

14 Et ſi eum vultis accipere, is eſt Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde eſt, ac cùm verſantes in foro pueri clamant ad æquales ſuos in hunc modum:

17 Fiſtulavimus vobis, neque ſaltaſtis: Ejulavimus vobis, neque planxiſtis.

18 Venit enim Johannes, qui & comedit neque bibit, & eum dicunt eſſe furioſum.

19 Venit Filius hominis, qui & comedit & bibit: & eum dicunt hominem eſſe voracem, vinoſum, publicanorum & improborum amicum: Eſtque ſuis aliena ſapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehi, quæ cùm eis tot fuiſſent ejus edita miracula, tamen non rediiſſent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethſaidan: Nam ſi Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita ſunt miracula, jampridem in centonibus & pulvere vitam correxiſſent.

22 Itaque ſic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quam vobiſcum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque elata es, ad inferos deprimeris. Nam ſi Sodomis eadem, quæ in te, edita fuiſſent miracula, manſiſſent ad hodiernum diem.

24 Itaque ſcitote tolerabiliorem fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quàm tuam.

25 Aliquando Jeſus locutus in hunc modum eſt: Ago tibi gratias Pater, cœli terræque Domine, qui hæc ſapientes, peritóſque celaveris, & infantibus patefeceris:

26 Idque, ô Pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

27 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, neque quiſquam Filium cognoſcit, niſi Pater: neque Patrem quiſquam cognoſcit, niſi Filius, & cui voluerit Filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onuſti, & ego recreabo vos:

29 Subite jugum meum, & à me diſcite, qui mitis ſum, & animo ſummiſſus: Et invenietis animis veſtris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve eſt.

CAPUT XII.

Cauſa de ſpicis pro diſcipulis in Judæos, miſeratio. Jeſu majeſtas. Judæi confutati, contracta manus. In Chriſtum conjuratio. Vaticinium de Chriſti ingenio. In Jeſum calumniæ dilatæ. Peccatum inexpiabile. Phariſæi increpati. Judicii ſeveritas. Qui petant ſigna. Spiritus oberrans. Jeſu conſanguinei.

QUodam tempore ibat Jeſus Sabbatis per ſata: ejus autem diſcipuli, cùm eſurirent, cœperunt ſpicas vellere atque veſci.

2 Quo viſo, Phariſæi dixerunt ei: En faciunt tui diſcipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legiſtis, inquit, quid fecerit David cùm aliquando eſuriret ipſe & ejus comites?

4 Ut ingreſſus ſit Dei domum, & appoſititios panes comederit,

ſit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus veſci, ſed ſolis ſacerdotibus?

5 An non legiſtis in lege, Sabbatis in fano ſacerdotes Sabbatum profanare? & tamen inſontes ſunt.

6 Atqui ſcitote, hic majorem eſſe fano.

7 Quòd ſi ſciretis quid ſit, Pietatem malo, quàm ſacrificium, non damnaretis inſontes.

8 Eſt enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium.

10 Ubi cùm homo eſſet manum habens tabidam, illi ex eo, an Sabbatis ſanare licet, quæſiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo veſtrûm eſt, inquit, qui ſi vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eam prehendat & attollat?

12 Quantum autem ovi præſtat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini, Porrige manum tuam: atque ille porrexit, eaque tam ſana reddita eſt, quàm erat altera.

14 Phariſæi verò egreſſi, conſilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jeſus illinc diſceſſit, ſequente eum ingenti hominum multitudine, quos omnes ſanavit,

16 Eiſque interminatus eſt, ne ſe palam facerent.

17 Ut fieret illud ab Eſaia vate dictum his verbis:

18 Ecce meus ſervus, quem elegi: dilectus meus, animo meo chariſſimus. Eum ſpiritu meo donabo, iſque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus vocem quiſquam per plateas audiet:

20 Quaſſatam arundinem non perfringet, neque fumigans linum extinguet, eouſque ut jus perducat ad victoriam.

21 Atque in ejus nomine ſpem gentes habebunt.

21 Tunc allatus eſt ei furioſus, cæcus & mutus, quem ille ſanavit, ita ut cæcus & mutus loqueretur ac videret.

23 Qua re attonitum omne hominum vulgus ſic dictitare: Num hic eſt Davidides?

24 Et Phariſæi, eis auditis, dicere, eum non niſi per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Jeſus, dixit eis: Omne regnum ab ſeſe diſſidens, deſolatur, & omnis civitas aut familia ſecum ipſa diſſidens, non ſtat.

26 Quòd ſi Satanas Satanam expellit, ſibi ipſe adverſatur, Quî fieri poteſt igitur, ut ſtet ejus regnum?

27 Quòd ſi ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, veſtri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii veſtri erunt judices.

28 Sin ego per Dei Spiritum ejicio dæmonia, ſequitur vobis adveniſſe divinum regnum.

29 Quî poſſet enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejuſque ſupellectilem diripere, niſi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiat domum?

30 Qui à me non eſt, contra me eſt: & qui mecum non congerit, diſſipat.

31 Itaque ſic habetote: omne peccatum ac maledictum ignoſcetur hominibus, at maledictum

dictum adverſus Spiritum non ignoſcetur.

32 Et ſi quis quid dixerit contra Filium hominis, ignoſcetur ei: at ſi quis contra Sanctum Spiritum dixerit, non ignoſcetur ei, nec in hoc ſeculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonum: aut facite arborem tetram, & ejus fructum tetrum: ex fructu enim arbor cognoſcitur.

34 Viperina proles, quomodo poſſetis bene loqui, cùm ſitis mali? Nam ex animi redundantia loquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: item malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcunque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros eſſe ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis abſolveris, & ex tuis dictis damnaberis.

38 Tum Scribarum & Phariſæorum quidam ſic locuti ſunt: Magiſter, vellemus à te ſignum videre.

39 Quibus ille reſpondens: Prava & adulterina natio ſignum quærit, & ſignum ei non dabitur niſi ſignum Jonæ vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: ſic erit Filius hominis in terræ meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninivitæ ſurgent in judicio cum hac natione, eamque condemnabunt, quòd ad Jonæ præconium redierint ad frugem, cùm hic ſit plus quiddam quàm Jonas.

42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum hac natione, eamque condemnabit, quòd ab ultimis uſque terris venerit ad audiendum Solomonis ſapientiam, cùm hic ſit quiddam Solomone præſtantius.

43 Cùm autem ſpiritus impurus ex homine migravit, peragrat ſiticuloſa loca, requietem quærens: quam ubi non invenit,

44 Statuit domum ſuam, unde migraverat, repetere. Poſtquam eò venit, ubi eam vacantem, verſam, ornatamque nanciſcitur,

45 Vadit aſcitum ſibi ſeptem alios ſpiritus pejores ſe, eoque ingreſſi ibi degunt, ſitque poſterior illius hominis conditio priore deterior. Sic erit & malæ huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres eum volentes alloqui.

47 Et quidem ei ita dixit: Adſunt foris tua mater & fratres, te volentes alloqui.

48 At ille ei, quid id ſibi dixerat, ita reſpondit: Quæ eſt mea mater, & qui ſunt mei fratres?

49 Tum porrectâ ad diſcipulos ſuos manu, Ecce mea mater, inquit, fratreſque mei.

50 Quiſquis enim voluntatem exequitur mei Patris, qui eſt in cœlis, is meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAPUT XIII.

Parabola ſati ſeminis. Zizaniorum, ſinapis, fermenti, theſauri, mercatoris. Chriſti populares.

QUodam autem die egreſſus domo, Jeſus ſedit apud lacum:

2 Tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut ipſe conſcenſâ navi ſederet, & aſtante

ad

ad littus omni multitudine.

3 Eos multis per ſimilitudines alloqueretur in hunc modum: Aliquando profectus eſt quidam ſator ad ſerendum.

4 Atque eo ſerente, alia ceciderunt ad viam, ſed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in ſaxetum: ubi cùm non multum terræ haberent, celeriter exorta ſunt, quòd profundâ terrâ carerent.

6 Deinde orto ſole æſtuantia, defectu radicis aruerunt.

7 Alia ceciderunt in ſpinas, eaque creſcentibus ſpinis ſuffocata ſunt.

8 Alia in bonam delapſa terram, fructum extulerunt; partim cum centeſimo, partim cum ſexageſimo, partim cum trigeſimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum eum his verbis convenerunt ejus diſcipuli; Cur eos per ſimilitudines alloqueris?

11 Quibus ille reſpondit ita: Quoniam vobis regni cœleſtis arcana noſſe datum eſt: at illis non datum eſt.

12 Qui enim habet, huic dabitur, iſque abundabit: qui verò non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per ſimilitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eiſque comprobatur illud Eſaiæ oraculum, quod ſic habet: Audietis quidem, ſed non intelligetis: & ita videbitis, ut non perſpiciatis.

15 Obtorpuit enim ſpiritus hujus populi, & auribus obtusè audiunt, & claudunt oculos, ne & oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, redeantque ad frugem, atque ita ego eis medear.

16 Veſtri verò beati ſunt oculi, qui videant: & aures quæ audiant.

17 Scitote enim multos vates & juſtos cupiiſſe videre quæ cernitis vos, neque tamen vidiſſe: & audire quæ auditis vos, nec tamen audiviſſe.

18 Vos igitur audite de ſatore ſimilitudinem.

19 Cùm quis regium ſermonem audit, nec intelligit, ſupervenit Malus, qui ſatum in ejus animo rapit. Hic eſt qui ſecundum viam ſatus eſt.

20 Qui autem in ſaxetum ſatus eſt, is eſt qui ſermonem audiens, protinus accipit cum lætitia.

21 Sed radicem in ſeſe non habet, eſtque temporarius: ac exorta propter ſermonem calamitate ac vexatione ſtatim deſciſcit.

22 Qui autem in ſpinas ſatus eſt, is eſt qui ſermonem audit, quem ſermonem hujus vita ſolicitudo, & divitiarum fraus ita ſuffocat, ut ſic infructuoſus.

23 Qui verò in terram bonam ſatus eſt, is eſt qui ſermonem & audit & intelligit, qui ſanè fructum fert: redditque alius centuplum, alius ſexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam ſimilitudinem eis propoſuit his verbis: Similiter accidit in cœleſti regno, ut in homine qui bonum ſemen ſevit in fundo ſuo:

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus ſatum malas herbas inter frumentum, ac diſceſſit.

26 Deinde, ubi germinavit

herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur ſervi patremfamiliâs ſic convenerunt: Here, nonne bonum ſemen in fundo tuo ſeminâſti? Unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et ſervi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne fortè legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis.

30 Sinite ambo creſcere uſque ad meſſem. Meſſis tempore mandabo meſſoribus, ut primùm malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam ſimilitudinem illis propoſuit his verbis: Simile eſt cœleſte regnum grano ſinapis, quod capit homo, & in fundo ſuo ſerit.

32 Quod, cùm minimum ſit omnium ſeminum, ubi adolevit eſt olerum maximum, arboreſcitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aëreæ volucres.

33 Aliam ſimilitudinem locutus eſt eis: Simile eſt cœleſte regnum fermento, quod capit mulier & in farinæ ſata tria abdit, donec tota fermententur.

34 Hæc omnia plebi elocutus eſt Jeſus per ſimilitudines, nec eos ſine ſimilitudine alloquebatur.

35 Ut fieret quod ab Eſaia vate prædictum fuerat his verbis: Aperiam in ſimilitudines os meum, effabor quæ ab orbe condito abdita ſunt.

36 Deinde relictâ hominum multitudine, venit domum Jeſus, quem ſui diſcipuli convenerunt hujuſmodi verbis: Ediſſere nobis ſimilitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Qui bonum ſemen ſerit, filius hominis eſt.

38. Fundus eſt mundus, Bonum ſemen, regii ſunt. Malæ herbæ ſunt mali filii.

39 Inimicus, earum ſator, eſt Diabolus. Meſſis eſt finis ævi, meſſores angeli ſunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, ſic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet Filius hominis ſuos angelos qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficoſque colligent.

42 Et in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit, dentiumque ſtridor.

43 Tunc juſti ſolis ritu relucebunt in regno ſui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item ſimile eſt cœleſte regnum abdito theſauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum ſuas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde eſt cœleſte regnum, ac ſi quis mercator homo bonos quærat uniones.

46 Et unum nactus pretioſum unionem, eat venditum ſuas omnes facultates, eumque comparet.

47 Item ſimile eſt cœleſte regnum jacto in mare everriculo, & cujuſque modi res colligenti.

48 Quod repletum ſubducunt in littus, & ſedentes, quæ bona ſunt congerunt in vaſa, mala autem foras jaciunt.

49 Sic erit in ævi fine. Prodibunt Angeli, qui malos ſeparabunt à juſtis:

50 Et in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit ſtridorque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia? inquit eis Jeſus: etiam Domine, inquiunt illi.

52 Et ille: itaque (inquit eis) omnis eruditus, regni cœleſtis res edoctus, ſimilis eſt homini patrifamiliâs, qui ex promptuario ſuo & recentia depromit & vetera.

53 Poſtquam finem fecit Jeſus his ſimilitudinibus, diſceſſit illinc.

54 Et in ſuam patriam profectus, docebat conterraneos ſuos in eorum collegio, ita ut attoniti ſic dicerent: Unde huic ea ſapientia, atque vires?

55 Nonne hic eſt fabri filius? nonne ejus mater ea èſt quæ Maria vocatur? ejuſque fratres Jacobus, & Joſes, & Simon, & Judas.

56 Et ejus ſorores, nonne ſunt omnes apud nos? Unde igitur huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offendebantur. At Jeſus: Non eſt (inquit illis) vates inglorius, niſi in ſuâ patriâ atque domo.

58 Itaque non multa illic edidit miracula, propter eorum incredulitatem.

CAPUT XIV.

Baptiſtæ obtruncatio, ac ſepultura. Jeſu ſeceſſus, panes quinque duoque piſces. Per undas Jeſus. Petri diſcrimen. Chriſtus in fluctus, ac morbos.

PER id tempus audiens Herodes, quartæ partis rex, quæ de Jeſu dicebantur,

2 Dixit ſuis, eum eſſe Johannem Baptiſtam, qui revixiſſet, ideoque eam miraculorum efficaciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem Herodes, & vinctum dederat in cuſtodiam, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem.

4 Quod Herodi dixiſſet Johannes, ei non licere eam habere.

5 Cúmque vellet eum occidere, metuebat vulgus, quòd illum pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Herodis natalibus, ſaltavit Herodiadis filia in medio; adeoque placuit Herodi:

7 Ut ei cum jurejurando promiſerit, daturum eſſe quicquid ea poſtulâſſet.

8 Illâ verò ſubornatâ à matre ſuâ, dixit: Da mihi hîc in patinâ caput Johannis Baptiſtæ.

9 Doluit rex: ſed propter jusjurandum, & convivas, juſſit ei dari.

10 Miſitque decollatum Johannem in carcere:

11 Allatumque eſt ejus caput in patinâ, & puellæ traditum, quæ id matri ſuæ tulit.

12 Ejus autem diſcipuli ejus corpus ſublatum iverunt, ac ſepeliverunt, & rem Jeſu nunciatum iverunt.

13 Eo audito, Jeſus diſceſſit illinc in navi in deſertum locum, ſeorſum: quo audito, ſecutum eſt eum pedibus vulgus hominum ex urbibus.

14 Et egreſſus Jeſus, animadvertens tantam hominum multitudinem, miſertus eſt eorum, ſanavitque ægrotos eorum.

15 Sub veſperam, autem aggreſſi ſunt eum ejus diſcipuli hujuſmodi verbis: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte hanc hominum turbam; ut in vicos eant emptum ſibi cibaria.

16 Qui-

16 Quibus Jeſus: Non eſt opus ut abeant, inquit, præbete vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus *hîc* niſi quinque panes, & duos *piſces*.

18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.

19 Deinde juſſâ hominum multitudine per gramina diſcumbere, ſumptis quinque panibus duobuſque piſcibus, in cœlum intuens, laudes egit, fractoſque panes tradidit diſcipulis, diſcipuli porrò multitudini.

20 Atque illi comederunt omnes ad ſatietatem, ſublataque ſunt reliquiarum fragmentorum duodecim caniſtra plena.

21 Qui comederunt autem erant virorum circiter quinque millia, præter fœminas & parvulos.

22 Deinde ſtatim coëgit Jeſus ſuos diſcipulos navim conſcendere, & ante ſe trajicere, dum ipſe hominum multitudinem dimitit.

23 Multitudine dimiſſâ, montem conſcendit ſeorſum precandi gratiâ. Veſpere autem cùm ſolus illic eſſet.

24 Jam navis erat in medio lacu, & fluctibus vexabatur: quippe contrario vento.

25 Quartâ autem noctis vigiliâ, venit ad eos Jeſus, per lacum ambulans.

26 Quem in lacu ambulantem conſpicati ejus diſcipuli, turbati ſunt, ſpectrum eſſe dicentes, & præ timore exclamârunt.

27 Hîc protinus eos alloquens Jeſus: Bono eſte animo, inquit, ego ſum, ne metuite.

28 Et Petrus reſpondens: Domine, inquit, ſi tu es, jube me ad te venire per aquam.

29 Et ille: Veni. Tum degreſſus de navi Petrus, ingreditur per aquam, ut Jeſum adiret.

30 Sed ventum cernens vehementem, timuit: & ſummergi incipiens, ſic exclamavit: Domine, ſerva me.

31 Tum Jeſus continuò porrectâ manu eum prehendit, &, O parum fidens, inquit ei, cur dubitâſti?

32 Deinde eis navem ingreſſis, placatus eſt ventus.

33 Qui verò erant in navi, ei honorem præbitum venerunt, dicentes: Verè Dei Filius es.

34 Ita trajecto lacu, venerunt in Gennezarethanum agrum.

35 Eo cognito, incolæ ſignificârunt per omnem finitimam regionem, ut ei adducerentur quibuſcunque malè erat.

36 Eumque orabant, ut vel ejus togæ laciniam tangerent; ac quotquot tetigerunt, ſanati ſunt.

CAPUT XV.

Pro ſuis Chriſtus, de lotione manuum objurgantur iniqui. Quæ vitient. Chananeæ repulſa & favor. Miracula multa. Septem panes piſciculique.

TUM Hieroſolymitani Scribæ & Phariſæi Jeſum his verbis conveniunt:

2 Cur faciunt tui diſcipuli contra veterum inſtitutum? quippe qui non lavent manus cùm cibum capiunt.

3 Quibus ille reſpondit in hunc modum; Cur & vos inſtituto veſtro contra Dei præceptum facitis?

4 Deus enim ſic præcepit: Honora patrem atque matrem: & qui patri matrive maledixerit, morte plectatur:

5 At vos dicitis, ſi quis ſuo patri matrive dixerit, ſua donaria illi profutura,

6 Nihil opus eſſe ut patrem matremve honoret. Atque ita veſtro inſtituto Dei præceptum reſcidiſtis.

7 Simulatores, rectè vaticinatus eſt de vobis Eſaias, dicens:

8 Hic populus me & ore accedit, & labiis honorat, ſed eorum animus procul abeſt à me.

9 Fruſtra autem me venerantur, humanorum præceptorum doctrinam docentes.

10 Deinde advocatâ hominum multitudine: Audite (inquit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat, coinquinat hominem, ſed quod ex ore prodit, id coinquinat hominem.

12 Tunc eum aggreſſi ejus diſcipuli, dixerunt ei: Ecquid ſcis Phariſæos, audito iſto dicto, eſſe offenſos?

13 At ille reſpondens: Omnis planta, inquit, quam meus pater cœleſtis non plantavit, exſtirpabitur.

14 Sinite eos, duces ſunt cæci cæcorum. Cæcus autem cæcum ſi ducat, ambo in foveam cadent.

15 Hic Petrus eum allocutus eſt in hunc modum: Explica nobis hanc ſimilitudinem.

16 Et Jeſus: Adéone etiam vos tardi eſtis? inquit:

17 An nondum intelligitis, quicquid in os intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici?

18 At quæ ex ore egrediuntur, ex animo prodeunt, atque ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt malæ cogitationes, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa teſtimonia, maledicta:

20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem. Sed illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

21 Inde profectus Jeſus, contulit ſe in Tyrios Sidonioſque tractus.

22 Et ecce mulier Chananæa, ab illis profecta finibus, clamabat ad eum his verbis: Miſerere mei Domine Davidide: filia mea malè furiata eſt.

23 Sed cùm ille nihil ei reſpondiſſet, aggreſſi eum ejus diſcipuli ſic rogare: Abſolve eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille reſpondens: Non ſum miſſus, inquit, niſi ad oves perditas Iſraeliticæ domûs.

25 Cumque illa veniſſet, & ei præbens honorem diceret: domine, ſuccurre mihi:

26 Ille ſic reſpondit: Non convenit ſumere liberorum panem, & objicere catellis.

27 Et illa: Ita eſt, Domine, & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de menſâ dominorum ſuorum.

28 Tum Jeſus reſpondens: O mulier, inquit ei, magna eſt tua fiducia: obtineto quod vis. Ita ſanata eſt ejus filia, eâdem illâ horâ.

29 Illinc digreſſus Jeſus venit ad lacum Galilææ, & conſcenſo monte conſedit ibi.

30 Ad eumque venit ingens hominum multitudo qui ſecum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jeſu pedes abjecerunt: atque ille eos ſanavit.

31 Ita ut vulgo videntes mutos loquentes, mutilos ſanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Iſraelitarumque Deum collaudarent.

32 Jeſus autem, advocatis diſcipulis ſuis, dixit: Miſeret me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent quod comedant, & eos dimittere jejunos nolo, ne defetiſcantur in viâ.

33 Cui diſcipuli: Unde nobis in ſolitudine tot panes, inquiunt, ut ſatietur tanta multitudo?

34 Et Jeſus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem, inquiunt: & paucos piſciculos.

35 Tum ille juſſit multitudinem humi diſcumbere:

36 Sumptoſque ſeptem panes & piſces, actis laudibus, fregit, ſuiſque diſcipulis tradidit, & diſcipuli multitudini.

37 Omneſque comederunt ad ſatietatem, ſuntque ſublatæ fruſtorum reliquiæ plenis ſeptem ſportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum quatuor millia, præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimiſsâ hominum multitudine, conſcenſâ navi, venit in fines Magdalanos.

CAPUT XVI.

Phariſæorum quæſtiones, objurgatio, fermentum. Apoſtolorum infirmitas. Quis Chriſti naturam doceat. Eccleſia fundamentum, robur, claves. Imperatum de Chriſto ſilentium. Prædicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatitudo.

TUM eum aggreſſi Phariſæi & Sadducæi tentandi gratia rogant, ut ſibi ſignum de cœlo oſtendat.

2 Quibus ille reſpondens: ſub veſperam, inquit, dicitis ſerenum erit, rubet enim cœlum.

3 Et mane: Hodie tempeſtas erit, nam triſte rubet cœlum. Simulatores, cœli faciem ſcitis dignoſcere: temporum ſigna non poteſtis?

4 Prava adulterinaque natio ſignum quærit, nec ullum ei ſignum dabitur, niſi ſignum Jonæ vatis. Deinde relictis illis diſceſſit.

5 Cùm trajeciſſent autem ejus diſcipuli, obliti fuerant panes ſumere.

6 Et Jeſus dixit eis: Videte ut Phariſæorum Sadducæorumque fermentum caveatis:

7 Illi verò ſecum ipſi cogitabant, illud eò pertinere, quod non ſumpſiſſent panes.

8 Id quod intelligens Jeſus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes, non ſumpſiſſe panes?

9 An nondum intelligitis, neque meminiſtis quinque panes illorum quinque millium, & quot caniſtra receperitis?

10 Neque ſeptem panes quatuor millium, & quot receperitis ſportas?

11 Quî fit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixiſſe, cavendum eſſe fermentum Phariſæorum, ac Sadducæorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixiſſe, cavendum eſſe panis fermentum, ſed Phariſæorum, Sadducæorumque doctrinam.

13 Cùm veniſſet autem Jeſus in tractum Cæſareæ Philippi, interrogavit ſuos diſcipulos his verbis: quem me dicunt homines eſſe, me Filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptiſtam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatum aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me eſſe dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Tu es Chriſtus, Dei viventis Filius.

17 Et Jeſus ei reſpondens: Beatus es, inquit Simon Jonaïde, quoniam non patefecit iſtud tibi caro & ſanguis, ſed Pater meus qui in cœlis eſt.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hâc petrâ conſtruam meam eccleſiam, quam orci portæ non ſuperabunt:

19 Tibique cœleſtis regni claves dabo, ac quicquid in terrâ ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quicquid in terrâ ſolveris, erit ſolutum in cœlis.

20 Tunc præcepit ſuis diſcipulis, ut nemini dicerent ſe eſſe Jeſum Chriſtum.

21 Deinceps cœpit Jeſus demonſtrare ſuis diſcipulis, ſibi eundum eſſe Hieroſolymam, & multa à ſenatoribus & pontificibus ſcribiſque patienda, ſeque occidendum, & tertio die reviĉturum.

22 Hîc Petrus eum prehenſum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet iſtud tibi.

23 At ille verſus: Abi pone me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, ſed humana ſapias.

24 Deinde dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Si quis me vult ſequi, renunciet ipſe ſibi, tollatque crucem ſuam, & me ſequatur.

25 Nam qui animam ſuam ſervare voluerit, eam perdet: qui verò animam ſuam meâ cauſâ perdiderit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, ſi vel totum mundum lucretur, & animæ ſuæ jacturam faciat? aut quid dabit homo, quò animam ſuam æquiparet?

27. Eſt enim venturus Filius hominis in ſui Patris gloriâ, cum ſuis angelis: ac tum pro ſuis quemque factis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, eſſe quoſdam eorum qui hîc adſunt, qui non priùs mortem guſtabunt, quam videant Filium hominis venientem in regno ſuo.

CAPUT XVII.

Chriſti transformatio. Moſes & Elias. Petri futilitas. Vox cœleſtis. Johannes, Elias, Lunaticus. Apoſtolorum diffidentiæ. Fidei precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Chriſti tributum, ac Petri.

POST ſex autem dies adhibet Jeſus Petrum, & Jacobum ejuſque fratrem Johannem, & in arduum montem ſeducit.

2 Ac coram eis transfiguratus eſt, ejuſque & facies ſolis modò reſplenduit, & veſtimenta tam candida facta ſunt, quàm eſt lux.

3. Et ecce conſpecti ſunt eis Moſes & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jeſum alloquens: Domine, inquit, bonum eſt hîc eſſe nos, Si vis, faciamus hîc tria tabernacula: tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce, lucida nubes illos obumbravit & ex nube vox extitit, ita dicens: Hic eſt meus chariſſimus Filius, qui mihi acceptus eſt: hunc audite.

6 Hoc audito, magnopere territi diſcipuli, cecidêre proni.

7 At Jeſus eos aggreſſus, tetigit. Surgite, inquit, néve metuite.

8 Tum illi ſublatis oculis neminem viderunt, niſi ſolum Jeſum.

9 Deſcendentibus autem eis de monte, præcepit eis Jeſus, ne cui viſum illud dicerent, donec Filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.

10 Tunc diſcipuli ſic eum interrogant: Quid ergo dicunt Scribæ, Eliam oportere venire priùs?

11 Quibus reſpondens Jeſus: Venturus eſt quidem priùs Elias, & inſtauraturus omnia.

12 Sed ſcitote Eliam jam veniſſe, quem illi non agnoverunt, ſed ei quæ voluêre fecerunt. Sic & Filius hominis ab eis paſſurus eſt.

13 Tunc intellexerunt diſcipuli, eum id ſibi de Johanne Baptiſta dixiſſe.

14 Ut autem pervenerunt ad hominum multitudinem, aggreſſus eum quidam homo, congenulans:

15 Sic dixit, Domine, miſerere mei filii, qui lunaticus eſt, & malè habet. Nam ſæpe in ignem, ſæpe cadit in aquam.

16 Et quidem eum tuis diſcipulis adduxi, ſed eum non potuerunt ſanare.

17 Et Jeſus reſpondens: O incredula, inquit, pravaque natio: quouſque vobiſcum ero? quouſque vos feram? Adducite huc eum mihi.

18 Deinde illum increpuit Jeſus, exiitque ex eo dæmonium, & ſanatus eſt puer eâdem illâ horâ.

19 Tum aggreſſi Jeſum diſcipuli ſeorſum, quæſiverunt, cur ipſi non potuiſſent illud expellere?

20 Propter incredulitatem veſtram, inquit eis. Hoc enim vobis confirmo, ſi tantum fidei habueritis, quantum eſt granum ſinapis, ſi dixeritis huic monti, Migra iſtinc, illuc migrabit: nihilque non poteritis.

21 Cæterùm hoc genus non exit, niſi per preces & jejunium.

22 Verſantibus autem eis in Galilæa, dixit eis Jeſus: Tradendus eſt Filius hominis in hominum manus.

23 Qui eum interficient, iſque tertio die reſurget. Id illis valde doluit.

24 Cum veniſſent autem Capharnaum, hujuſmodi verbis adorti ſunt Petrum, qui didrachma exigebant. Non pendit magiſter veſter didrachma?

25 Etiam, inquit ille. Deinde ubi domum ingreſſus eſt, prævenit eum Jeſus his verbis: Quid tibi videtur, Simon? reges orbis à quibus tributa aut cenſum exigunt? à ſuiſne, an ab alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Petrus. Et Jeſus: Ergo ſui ſunt liberi, inquit ei.

27 Sed, ne nos offendamus, i ad lacum, & hamum jacito: & qui primus extrahetur piſcis, eum tollito, & aperto ejus ore ſtaterem invenies: eum capito, & illis pro me teque dato.

CAPUT XVIII.

Manſuetudo quanta, offenſi humiles. Scandala. Chriſti munus. Paſtoris comparatio. Lædentium caſtigatio. Diſcipulorum autoritas. Concordias Chriſtus ubi. Condonata injuria. Rex rationes repoſcens, inclementum pœna.

ILlâ horâ diſcipuli Jeſum convenerunt, quærentes quis futurus eſſet in regno cœleſti maximus.

2 Et Jeſus advocatum puerum collocavit inter eos, & hoc vobis, inquit, confirmo, niſi mutati fueritis.

3 Et pueris ſimiles redditi, non intrabitis in cœleſte regnum.

4 Quiſquis ergo ſeipſum ſummiſerit, ut eſt hic puer, is erit in regno cœleſti maximus.

5 Et quiſquis hujuſmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quiſquis verò vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præſtaret ei, ſuſpenſâ de ejus collo aſinariâ molâ, in maris æquor demergi.

7 Sunt quidem calamitoſæ mundo offenſiones, tamen offenſiones accidere neceſſe eſt: ſed væ homini per quem accidit offenſio.

8 Quòd ſi te tua manus aut pes offendit, abſcinde eum, & abjice. Satius eſt tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quàm duas manus aut pedes habentem in ſempiternum ignem conjici.

9 Ei ſi te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: ſatius eſt tibi unoculum in vitam ingredi, quàm duos oculos habentem, in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis ſemper aſpicere faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.

11 Venit enim Filius hominis ſervatum perdita.

12 Quid vobis videtur? Si cui homini centum ſunt oves, & earum una deerraverit, nonne relictis nonaginta novem in montibus, it quæſitum errantem?

13 Et ſi eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quàm nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non eſt veſtri Patris, qui eſt in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quòd ſi in te peccaverit frater tuus, i reprehenſum eum, ita ut tecum ipſe ſolus adſit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unà tecum inſuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve teſtium de re omni ſtatuatur.

17 Quòd ſi eos non audierit, dicito eccleſiæ. Quòd ſi ne eccleſiam quidem audierit, eſto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcunque in terra ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque in terra ſolveritis, in cœlo ſoluta fore.

19 Item certò ſcitote: ſi duo veſtrûm in terra conſenſerint, quamcunque rem petierint, impetraturos à Patre meo, qui in cœlis eſt.

20 Ubi ſunt enim duo treſve meo nomine congregati, illic ego ſum inter eos.

21 Tunc aggreſſus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoſcere debeo, ad ſeptieſne?

22 Cui Jeſus: Non dicam tibi ad ſepties, ſed ad ſeptuagies ſepties.

23 Itaque ſimiliter accidit in regno cœleſti, ac in homine rege,

qui

qui voluit rationes conferre cum ſuis ſervis.

24 Cùm cœpiſſet autem conferre, adductus eſt ei quidam decies mille talentorum debitor.

25 Qui cum ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, uxoremque & liberos & omnes ejus facultates vendi atque ita ſolvi.

26 Sed ſervus procubuit, & ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi ſolvam.

27 Ita illius ſervi miſertus domius, eum dimiſit, eique debitum condonavit.

28 At ſervus ille digreſſus, quendam nactus conſervorum ſuorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtorquet: Solve mihi, inquit, quod debes.

29 Cúmque ejus conſervus procubuiſſet, & eum oraret, ut ſe diutius expectaret, ſeſe ei omnia ſoluturum.

30 Noluit, ſed eum in cuſtodiam datum ivit, donec ſolviſſet debitum.

31 Quam rem videntes ejus conſervi, ægerrimè tulerunt, dominoque ſuo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accerſitum ſic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 Nonne debebas tu viciſſim tui conſervi miſereri, ut & ego tui miſertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus, donec ſolviſſet quicquid ſibi debebatur.

35 Sic meus quoque cœleſtis Pater vobis faciet, niſi aliis ex animo delicta condonaveritis.

CAPUT XIX.

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum ſit cælum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In eccleſia anceps eventus.

POſtquam hanc orationem finivit Jeſus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 Eumque ſecuta eſt ingens hominum multitudo, quos illic ſanavit.

3 Phariſæi verò eum, tentandi gratiâ, convenerunt, quærentes an liceret viro uxorem ſuam qualibet de cauſa repudiare?

4 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Nonne legiſtis qui principio fecit (L.) hominem, (G) eos marem & fœminam feciſſe?

5 Atque ita pronunciatum eſſe? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adhærebit uxori ſuæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam ſunt duo, ſed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne disjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moſes divortii tabulam dari uxoremque repudiari?

8 Quibus ille: Moſes utique propter veſtram pervicaciam vobis uxores veſtras repudiare permiſit. Verùm principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc ſcitote, quiſquis uxorem ſuam repudiaverit (niſi ob ſtuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatam duxerit, eum adulterare.

10 Huic diſcipuli: Si ea eſt (inquiunt ei) viri cum uxore con-

conditio, non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille: Non omnes hanc rem præſtare poſſunt: ſed quibus datum eſt.

12 Sunt enim quidam caſtrati, qui ſic ab utero matris nati ſunt. Sunt & caſtrati, qui ab hominibus caſtrati ſunt: item ſunt caſtrati, qui ſeipſos, propter regnum cœleſte caſtrârunt. Qui præſtare poteſt, præſtato.

13 Tunc adducti ſunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac diſcipulis illos objurgantibus.

14 Jeſus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete: nam talium eſt cœleſte regnum.

15 Deinde cum illis manus impoſuiſſet, digreſſus eſt illinc.

16 Tum quidam eum convenit his verbis: Magiſter bone, quid boni faciam, ut vitam adipiſcar æternam?

17 Cui ille: Quid me dicis bonum? Nullus eſt bonus, niſi unus, Deus. Quòd ſi vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quænam? inquit ille. Et Jeſus: Illa, inquit. Ne occidito: Ne adulterato: Ne furator: Falſum teſtimonium ne dicito.

19 Honora patrem atque matrem: &, Alterum ut teipſum diligito.

20 Et adoleſcens: Omnia iſta (inquit ei) executus ſum à pueritiâ. Quid mihi reſtat?

21 Et Jeſus: Si vis eſſe perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habiturus in cœlo theſaurum: deinde adeſto, & me ſequere.

22 His verbis auditis adoleſcens abiit, dolens: quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jeſus ſuos diſcipulos alloquens: Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficulter in cœleſte regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius eſſe rudentem per foramen acûs trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum ſtupefacti ejus diſcipuli, dixere: Quis ergo ſervari poteſt?

26 Quos intuitus Jeſus, dixit eis: Ab hominibus hoc fieri non poteſt: at à Deo fieri poſſunt omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur: En nos reliquimus omnia, teque ſecuti ſumus: quod ergo hinc aſſequemur?

28 Et Jeſus: Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me ſecuti eſtis, in renovatâ vitâ, cùm ſedebit Filius hominis in ſuo glorioſo tribunali, ſeſſuros eſſe vos quoque in duodecim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Iſraëlitarum.

29 Et quiſquis domos, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mei nominis causâ reliquerit, is centuplum adipiſcetur, & vitam obtinebit ſempiternam.

30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

In vineâ, operariorum præmia. Mors Chriſti prædicta, & reditus in vitam. Quis Chriſto primus, quis poſtremus. Quorſum Chriſtus. Cæci duo.

PErinde enim accidit in cœleſti regno ac in homine patrefamiliâs, qui exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam ſuam.

2 Pac-

2 Pactuſque operariis ſingu-
los denarios in diem, dimiſit
eos in vineam ſuam.
3 Deinde circa tertiam ho-
ram egreſſus, vidit alios in foro
ſtantes otioſos.
4 Et, Ite (inquit eis) vos
quoque in vineam meam: &
quod æquum erit dabo vobis.
5 Atque illi iverunt. Item
circa ſeptimam & nonam horam
egreſſus, fecit ſimiliter.
6 Circa undecimam autem
horam egreſſus, offendit alios
ſtantes otioſos, &, Quid hic
ſtatis (inquit eis) totum diem
otioſi?
7 Cui illi: Quia nemo nos
conduxit, inquiunt. Et ille:
Ite & vos (inquit) in vineam
meam, & quod erit æquum, ac-
cipietis.
8 Sub veſperam autem jubet
vineæ dominus procuratori ſuo,
ut vocet operarios, eiſque ab ul-
timis exorſus ad primos, mer-
cedem ſolvat.
9 Ita cùm veniſſent qui circa
undecimam horam venerant, ac-
ceperunt ſingulos denarios.
10 Item primi cùm veniſſent,
arbitrati ſe plus accepturos, ac-
ceperunt & ipſi ſingulos dena-
rios.
11 Quibus acceptis, freme-
bant contra patremfamiliâs.
12 Dicentes: Hi poſtremi u-
nam horam operati ſunt, & tu
eos nobis pares feciſti, qui diei
onus ardoremque pertulimus.
13 At ille reſpondens dixit
eorum uni: Amice, non facio
tibi injuriam. Nonne mecum
denario conveniſti?
14 Aufer tuum, & abi. Volo
autem huic ultimo tantum dare,
quantum tibi.
15 An mihi non licet meis
uti meo arbitratu? An tuus
oculus malus eſt, quoniam ego
bonus ſum?
16 Ita erunt & ultimi primi,
& primi ultimi: Multi enim
ſunt vocati, ſed pauci electi.
17 Aſcendens autem Jeſus
Hieroſolymâ, aſſumpſit duode-
cim diſcipulos ſeorſum in viâ,
eiſque dixit:
18 En aſcendimus Hieroſoly-
mâ, & Filius hominis Pontifici-
bus Scribiſque tradetur, qui eum
capite damnatum.
19 Tradent externis illuden-
dum, & verberandum, & cruci-
figendum, iſque die tertio re-
ſurget.
20 Tum eum aggreſſa mater
filiorum Zebedæi cum ſuis filiis,
honore præbito, petebat aliquid
ab eo.
21 Cui ille: Quid vis? in-
quit. Et illa: Jube (inquit ei)
ut hi duo mei filii tibi alter dex-
ter, alter ſiniſter aſſideant in regno
tuo.
22 At Jeſus reſpondens: Ne-
ſcitis quid petatis. Poteſtis ibi-
dem bibere poculum, quod ego
bibiturus ſum? & eodem bap-
tiſmate, quo ego baptizandus
ſum, baptizari? Poſſumus, in-
quiunt illi.
23 Et ille: Meum quidem
poculum bibetis, inquit, meo-
que baptiſmate baptizabimini.
Sed ut mihi dextrâ lævâque aſ-
ſideatur, non eſt mihi dare, ni-
ſi quibus id paratum eſt à patre
meo.
24 Hoc audito, reliqui de-
cem indignati ſunt ob duos fra-
tres.
25 At Jeſus advocatis eis dix-
it: Scitis, gentium principes
in eas dominari, & magnos
viros in eas poteſtatem obti-
nere.
26 Inter vos non ſic agetur:

quin qui volet in vobis maximum fieri, ſit veſter famulus:

27 Et qui volet in vobis eſſe primus, eſto ſervus veſter:

28 Sicut Filius hominis non venit ut ſibi miniſtretur, ſed ut miniſtret ipſe, animamque ſuam in multorum liberationem impendat.

29 Eis autem Hierichunte diſcedentibus, cùm eum ſequeretur frequens hominum multitudo,

30 Cæci duo ſecundùm viam ſedentes, ubi audiverunt præterire Jeſum, ſic exclamârunt: Miſerere noſtri, Domine Davidide.

31 Cùmque vulgo objurgarentur, ut tacerent, eò clamabant altiùs, dicentes: miſerere noſtri, Domine Davidide.

32 Tum Jeſus reſtitit, & eos vocavit: Quid vultus, inquit, ut vobis faciam?

33 Cui illi: Domine, inquiunt, ut noſtri aperiantur oculi.

34 Jeſus vero miſericordiâ motus, eorum tetigit oculos, ſtatimque illi oculis viderunt, & eum ſecuti ſunt.

CAPUT XXI.

Chriſtus ovans aſina. Profanum templum. Ficus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum confutatio. Gemini fratres ad vineam. Vineæ parabola ſecunda repudiatus lapis. Gentium gratia: in Chriſtum inſidiæ.

POſtquam autem Hieroſolymis propinquârunt & Bethphage ad olivarum montem venerunt, miſit Jeſus duos diſcipulos,

2 Dicens eis: Ite in vicum qui contra vos eſt, & protinus invenietis aſinam ligatam, & pullum cum ea: ſolvitote, & mihi adducitote.

3 Quòd ſi quis vobis aliquid dixerit, dicetis, Dominum eis egere, & ſtatim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum eſt, ut id acciderit quod à vate dictum fuerat his verbis:

5 Dicite puellæ Sioni: Ecce rex tuus tibi venit manſuetus, inſidens aſinæ, & aſello jumenti pullo.

6 Igitur profecti diſcipuli, fecerunt ſicut mandaverat eis Jeſus;

7 Aſinamque & pullum adduxerunt, & eis veſtimenta ſua impoſuerunt, & eum ſuper ea collocârunt.

8 Maxima autem hominum multitudo ſuis veſtimentis viam conſternere: alii abſciſſos ex arboribus ramos per viam ſternere.

9 Vulgus autem partim præcedens, partim ſubſequens ſic acclamare: Hoſanna Davididæ, bene ſit ei qui venit in nomine Domini, Hoſanna in ſupremis.

10 Eo autem ingreſſo Hieroſolyma, commota eſt tota civitas, dicens: Quis eſt hic?

11 Vulgus autem dicebat: Hic eſt Jeſus Vates à Nazaretha Galilææ.

12 Et Jeſus in Dei templum ingreſſus, ejicit omnes in templo vendentes & ementes, & nummulariorum menſas ſellaſque vendentium columbas evertit.

13 Scriptum eſt, inquit eis: Domus mea domus ſupplicationis vocabitur; at vos ex ea feciſtis ſpeluncam latronum:

14 Cúmque eum cæci & claudi in templo adiiſſent, ſanavit eos.

15 Pontifices & Scribæ videntes quàm mira feciſſet, & pueros in fano Hoſanna Davididæ acclamantes, indignati dixerunt ei;

16 Audis quid hi dicunt? Etiam, inquit eis Jeſus. Nunquámne legiſtis? Per os infantium ac lactentium laudem condis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe eſt Bethaniam, ibique diverſatus.

18 Manè autem urbem repetens eſuriit:

19 Et animadverſâ quâdam apud viam ficu, venit ad eam: cúmque nihil in ea, niſi folia duntaxat, inveniſſet, dixit ei: Ne poſthac ex te fructus oriatur unquam: ſtatimque ficus aruit.

20 Quo viſo, admirati diſcipuli dicere? Ut ſubitò aruit ficus?

21 Quibus reſpondit Jeſus: Hoc vobis confirmo, ſi fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non ſolùm hoc de ficu facietis, verùm etiam, ſi huic monti juſſeritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet:

22 Ac quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cùm veniſſent autem in fanum, pontifices & populi ſenatores eum docentem convenerunt his verbis: Quâ poteſtate iſta facis: & quis tibi poteſtatem iſtam dedit?

24 Quibus reſpondens Jeſus, Rogabo vos ego viciſſim quiddam, quod ſi mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam quâ poteſtate hæc faciam.

25 Baptiſma Johannis unde erat? à cœlone, an ab hominibus? At illi ſic apud ſeſe ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet nobis, Cur ergo ei non credidiſtis?

26 Sin dixerimus ab hominibus, turbam metuimus: omnes enim Johannem pro vate habent.

27 Itaque Jeſu ſic reſponderunt: Neſcimus. Et ille: Nec ego vobis dico, inquit, quâ hac poteſtate faciam.

28 Quid vobis autem videtur? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggreſſus eſt his verbis: Nate abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille reſpondens: Nolo, inquit: poſt tamen mutatâ ſententiâ ivit.

30 Alterum item iiſdem verbis aggreſſus eſt. Atque ille, Faciam, Domine, inquit reſpondens: neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris? Prior, inquiunt ei. Et Jeſus: Credite mihi, publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes juſtitiæ viâ, cui vos tamen non credidiſtis, cùm publicani & meretrices crediderint: quod vos cùm videritis, non mutâſtis tandem ſententiam, ut ei crederetis.

33 Aliud exemplum audite: Fuit quidam paterfamiliâs, qui vineam conſevit, & ſeptò circumdedit, in eaque torcular defixit & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus eſt.

34 Poſtea inſtante tempore fructuum, miſit ſervos ſuos ad agricolas ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehenſos ejus ſervos partim pulsârunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rurſus alios plures prioribus miſit, ſed illi eis idem fecerunt.

37 Poſtremò

37 Poſtremò miſit ad eos filium ſuum, ita cogitans: Reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò viſo filio, ſic inter ſeſe dixêre: Hic eſt hæres, agite interficiamus eum, & ejus hæreditatem occupemus.

39 Itaque eum ceperunt, & ejectum extra vineam peremerunt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agricolis?

41 Cui illi: Malos malè perdet, inquiunt, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent ſuis temporibus.

42 Et Jeſus: Nunquámne legiſtis (inquit eis) in literis? Quem lapidem improbaverant ſtructores, is adhibitus eſt ad caput anguli: id quod à Domino profectum eſt, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem ſcitote auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus edituræ.

44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum conteret.

45 Igitur Pontifices & Phariſæi, auditis ejus exemplis, intellexerunt eum de ipſis dicere:

46 Sed eum volentes comprehendere, timuêre vulgus, quòd eum pro vate habebat.

CAPUT XXII.

Regiæ nuptiæ. Sordidus conviva. Electi Judæorum inſidiæ, captiones. Tributa. Sadducæorum rejectio. Præceptorum ſumma, Phariſæorum ignorantia.

AT Jeſus eos iterum his verbis per ſimilitudines allocutus eſt.

2 In regno cœleſti ſimiliter accidit atque in rege quodam, qui filii ſui nuptias facturus.

3 Dimiſit ſervos ſuos, qui invitatos ad nuptias vocarent. Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item ſervos miſit, dicens: Dicite invitatis me meum parâſſe prandium: meos juvencos & altilia eſſe mactata, & omnia parata, veniant ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, & diſceſſerunt alius in ſuum prædium, alius ad mercaturam ſuam.

6 Cæteri comprehenſos ejus ſervos cum ignominiâ peremerunt.

7 Quo audito iratus rex, miſſis eò ſuis copiis, homicidas illos perdidit, eorumque urbem cremavit.

8 Deinde ſuis ſervis ita dixit: Nuptiæ quidem paratæ ſunt: ſed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in trivia, & quoſcunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias illi ſervi, congregârunt quotquot invenerunt, tum malos, tum bonos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.

11 Ingreſſus autem rex ad convivas ſpectandos, animadvertit ibi quendam non nuptiali veſtitu indutum.

12 Et, Amice, inquit ei, qui fit ut huc intraveris ſine veſtimento nuptiali? Cúmque ille obmutuiſſet.

13 Juſſit rex famulis, ut eum pedibus manibuſque conſtrictum, in penitiſſimas tenebras compingerent, ubi futurus eſſet ploratus ſtridorque dentium.

14 Multi enim ſunt vocati, ſed pauci electi.

15 Tunc Phariſæi conſilium

ptum iverunt, de eo in verbis laqueando.

16 Eique diſcipulos ſuos cum Herodianis miſerunt, qui dicerent: *Magiſter*, ſcimus te veracem eſſe, divinamque vitæ viam verè docere; neque quenquam curare, quippe qui non reſpectes hominum perſonam.

17 Dic ergo nobis quid cenſes, liceâtne pendere tributum Cæſari, nécne?

18 At Jeſus, cognitâ eorum malitiâ, dixit: Quid me tentatis, ſimulatores?

19 Oſtendite mihi nummum tributarium. Illi ei denarium attulerant.

20 Et ille: Cujus eſt imago hæc (inquit eis) & inſcriptio?

21 Cui illi: Cæſaris (inquiunt.) Tunc ille: Solve igitur (inquit eis) quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito, admirati illi, eo relicto diſceſſerunt.

23 Illo die convenerunt eum Sadducæi, qui negant eſſe reſurrectionem, eumque in hunc modum interrogârunt:

24 Magiſter, juſſit Moſes, ut ſi quis mortuus fuerint ſine liberis, ducat ejus frater uxorem; utrique ſuo prolem ſuſcitet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres ſeptem, quorum primus uxore ductâ obiit, & prole carens reliquit uxorem ſuam fratri ſuo.

26 Itidem & alter, & tertius, uſque ad ſeptem.

27 Poſtremò omnium mortua eſt etiam mulier.

28 Igitur in reſurrectione, cujus ex ſeptem erit uxor, cùm omnes eam habuerint?

29 At Jeſus reſpondens illis: Erratis, inquit, non intelligentes literas, neque Dei poteſtatem.

30 Siquidem in reſurrectione nec viri ducunt uxores, nec fœminæ nubunt: ſed divinorum angelorum ſimiles ſunt in cœlo.

31 De reſurrectione autem mortuorum nonne legiſtis quod vobis à Deo his verbis dictum eſt?

32 Ego ſum Deus Abrahami, Deus Iſaaci, & Deus Jacobi. Non eſt Deus mortuorum Deus, ſed viventium.

33 Hoc audito, ſtupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Phariſæi verò audientes ab eo confutatos Sadducæos, coiverunt eodem.

35 Eumque quidam eorum legiſperitus, tentandi gratiâ ſic interrogavit.

36 Magiſter, quódnam præceptum eſt in lege maximum? Cui Jeſus:

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, totâ mente amato:

38 Hoc eſt primum & maximum præceptum. Alterum autem eſt huic ſimile:

39 Alterum ut teipſum amato.

40 Ab his duobus præceptis tota lex vateſque pendent.

41 Congregatis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus in hunc modum.

42 Quid cenſetis de Chriſto? cujus prognatum fore? Davidis, inquiunt ei.

43 Et ille: Quî ſit ergo (inquit eis) ut eum David afflatu divino Dominum vocet ita dicens:

44 Ait Dominus Domino meo, ſede ad meam dextram, donec tuos hoſtes effecero ſcabellum pedum tuorum.

45 Quòd ſi eum David Do-

minum

minum, vocat, quî fit ut ſit ejus prognatus ?

46 Itaque nemo ei quicquam reſpondere potuit, nec eum ab illo die quiſquam deinceps interrogare auſus eſt.

CAPUT XXIII.

Verus doctor, ſceleratus. Phariſæi in præceptis, fimbriis, menſis, conſilio, foro, titulis. Magiſter qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio: Humilitas. Hypocritæ increpati. Hieroſolyma pertinax.

TUNC Jeſus plebem, diſcipuloſque ſuos ſic allocutus eſt :

2 In Moſis ſede ſedent Scribæ & Phariſæi.

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite : ſed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt.

4 Quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cùm ea ipſi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus : utuntur autem latis cuſtoditoriis magniſque veſtimentorum limbis atque laciniis.

6 Amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis ſeſſiones.

7 Et in foris ſalutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi : unus eſt enim rector veſter Chriſtus, vos verò omnes eſtis fratres.

9 Neve patrem vobis in terris vocate : unus eſt enim veſter Pater, qui eſt in cœlis.

10 Néve rectores vocemini : unus eſt enim veſter rector Chriſtus.

11 Quin veſtrûm maximus veſter ſit famulus.

12 Quiſquis verò ſeipſum extulerit deprimetur : & quiſquis ſeipſum depreſſerit, extolletur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui cœleſte regnum aliis præcluditis, utpote qui nec intretis ipſi, nec intrare conantes ſinatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui viduarum domus comeditis, idque longarum precum prætextu itaque eo graviores dabitis pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui & mare & terram peragratis, ut unum aſciſcatis adventitium : quod ubi factum eſt, efficitis eum duplo gehenna digniorem quàm eſtis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, ſi quis per templum juret, nihil eſſe : ſin quis per templi aurum juret, eum teneri.

17 O ſtulti & cæci : utrum enim majus eſt aurum an templum quod aurum conſecrat ?

18 Item ſi quis per aram juraverit, id nihil eſſe : at ſi quis per donarium quod in ea eſt juraverit, eum teneri.

11 O ſtulti & cæci, utrum enim majus eſt ? donarium an ara quæ donarium conſecrat ?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per id jurat, & per quicquid eſt ſupra ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per eam jurat, & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei ſolium jurat, & per eum qui ſedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi

iſæi ſimulatores, qui mentam & anethum, & cuminum decumatis, omiſſis quæ ſunt in lege graviora, ſcilicet jure & pietate, atque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores; qui poculi ſcutellæque - partem exteriorem purgatis, cùm ea intus rapina intemperantiaque referta ſint.

26 O Phariſæe cæce, purga prius interiora poculi & ſcutellæ, ut eorum exteriora quoque pura ſint.

27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui ſimiles eſtis incruſtatis ſepulchris, quæ foris quidem pulchra videntur, ſed intus oſſibus mortuorum & omni fœditate plena ſunt.

28 Sic & vos foris quidem aliis juſti eſſe videmini, ſed intus ſimulationis eſtis ſceleriſque pleni.

29 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui vatum ſepulchra extruitis, & juſtorum monumenta ornatis.

30 Dicitiſque: Si majorum noſtrorum temporibus fuiſſemus, non fuiſſemus eorum in vatum ſanguine ſocii.

31 Itaque ipſi de vobis teſtamini, vos eorum eſſe poſteros, qui vates interfecerunt.

32 Et vos majorum veſtrorum menſuram complere.

33 Serpentes, viperina progenies, poteritiſne gehennæ ſupplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos miſſurus ſum vates, & ſapientes & literatos, quos partim interficietis, ac in crucem tolletis, partim verberabitis in veſtris collegiis, ac ex alia in aliam urbem perſequemini.

35 Ut in vos expetat omnis innocens ſanguis in terris effuſus, ab Abelis juſti ſanguine, uſque ad Zachariæ ſanguinem, Barachæ filii, quem vos inter ædem & aram necâſtis.

36 Itaque certo ſcitote horum omnium pœnas daturam eſſe nationem hanc.

37 Hieroſolyma, Hieroſolyma, quæ vates occidis, & ad te miſſos lapidas, quoties volui congregare tuos natos, quomodo gallina ſuos pullos ſub alas congregat, & noluiſtis.

38 Scitote veſtram domum vobis deſertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos non eſſe me viſuros deinceps, donec dicatis, Bene ſit venienti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Templi ſolo æquatio. Cædes. Fidelium anguſtiæ. Pſeudovates. Conſilium afflictis. Orbis judicium. Chriſti reditus. Veritatis firmitas. Cui nota judicii momenta. Servus diligens ac nequam.

CUM autem egreſſus Jeſus diſcederet ex fano, venerunt ejus diſcipuli oſtenſum ei templi ſtructuram.

2 At Jeſus: Videtiſne hæc omnia, inquit eis: hoc vobis confirmo, fore ut hic nullus lapis ſuper lapidem relinquatur, quin diruatur.

3 Sedentem autem eum in monte olivarum, aggreſſi ſunt diſcipuli ſeorſim his verbis: Dic nobis quando hæc futura ſint, & quod ſignum ſit adventûs tui, interitûſque mundi.

4 Quibus Jeſus ita reſpondit: Videte ne quis vos fallat.

5 Multi enim venient in meo

nomine

nomine, qui ſe Chriſtos eſſe dicent, multoſque decipient.

6 Futurum eſt autem ut bella bellorumque rumores audiatis: videte ne perturbemini: oportet enim omnia fieri, ſed nondum finis erit.

7 Conſurget enim gens contra gentem, et regnum contra regnum, eruntque fames & peſtes & terræ motus certis locis:

8 Quæ cmnia principium erunt dolorum.

9 Tuuc in calamitatem trademini, & occidemini, eritiſque cunctis gentibus inviſi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent atque oderint:

11 Exiſtentque multi falſi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot terunt ſcelera, refrigeſcet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perſeveraverit, is ſervabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod ſit cunctis gentibus teſtimonio, ac tum veniet finis.

15 Cùm autem calamitoſum nefas (quod à Daniele vate prædictum eſt) ſtare videritis in loco ſacro, qui legit, intelligat:

16 Tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

17 Qui erit in tecto, ne deſcendat ad auferendum aliquid ex domo ſuâ:

18 Et qui erit ruri, nè retrò revertatur ad tollenda ſua veſtimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat veſtra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hactenus
ab orbe condito fuit, nec futu
eſt:

22 Quid niſi decurtaretur il
lud tempus, nemo prorſus eva
deret: ſed propter electos decu
tabitur illud tempus.

23 Tunc, ſi quis vobis dix
erit: Ecce hic Chriſtus, aut hi
ne creditote.

24 Exiſtent enim falſi Chri
ſti, falſique vates, qui tan
portenta ac prodigia edent, ut de
cipiantur (ſi fieri poſſet) eti
electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicetur i
ſylvis adeſſe, ne exitote: ſi i
penetralibus, ne creditote.

27 Ut enim fulgur ab Ori
ente profectum apparet ad Occi
dentem, ſic erit adventus Fil
hominis.

28 Nam ubicunque erit cada
ver, eò congregabuntur aquilæ:

29 Protinus autem poſt illiu
temporis calamitatem, ſol ob
ſcurabitur, neque luna ſuu
ſplendorem emittet, & ſtellæ
cœlo cadent, cœlique poteſtat
concutientur:

30 Ac tum apparebit in cœl
ſignum Filii hominis. Tum ve
plangent omnes terrarum natio
nes, videbuntque Filium homi
nis venientem in cœleſtibus nu
bibus, cum multâ potentiâ atq
gloriâ.

31 Qui ſuos nuncios mitte
cum vocaliſſimâ tubâ, qui eju
electos à quatuor ventis, ab ex
tremo cœli ad alterum extremu
congregabunt.

32 A ficu autem diſcite ſimi
litudinem. Cùm jam ejus ram
tenereſcunt, & enaſcuntur folia
cognoſcitis inſtare æſtatem.

33 Sic vos quoque, cùm hæ
omnia videbitis, ſcitote inſtar
præ foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non
rius hanc ætatem præterituram
ſſe, quà fiant hæc omnia.
35 Etiam ſi cœlum & terra
tereant, mea dicta non inter-
bunt.
36 Cæterùm illam diem at-
e horam nullus ſcit, ne cœ-
ſtes quidem angeli, ſed meus
ter ſolus.
37 Ut autem accidit tempore
oë, ſic etiam erit adventus
lii hominis.
38 Ut enim tempore, quod
it ante diluvium, comedeba-
r, potabatur, contrahebantur
icem matrimonia, uſque ad
em quo Noë in arcam ingreſſus
ſt.
39 Nec antè cognitum eſt
àm venit diluvium, quod om-
es ſuſtulit: ſic erit etiam ad-
tus Filii hominis.
40 Tunc ex duobus, qui ru-
erunt, alter aſſumetur, alter
linquetur.
41 Ex duabus in piſtrino mo-
tibus, altera aſſumetur, al-
a relinquetur.
42 Vigilate igitur, quando-
idem neſcitis quâ horâ veſter
rus venturus ſit.
43 Illud autem ſcitis, ſi ſci-
t paterfamilâs quâ vigiliâ fur
nturus eſſet, vigilaturum eſſe,
que domum ſuam perfodi paſ-
rum:
44 Quapropter vos quoque eſto-
parati: nam quâ horâ non
itramini, venturus eſt Filius
minis.
45 Quod ſi quis eſt fidelis
vus, atque prudens, quem
rus præfecerit ſuæ familiæ,
ei alimoniam ſuo tempore
æbeat:
46 Beatus eſt ille ſervus quem
m venerit ejus herus, offen-
rit ſuum officium facientem:

47 Profectò (inquam vobis)
eum ſuis omnibus præponet fa-
cultatibus.
48 Quòd ſi malus ille ſervus
cum ſuo animo cogitans, herum
ſuum diu adventum differre,
49 Cœperit pulſare conſervos,
epularique & potare cum vino-
lentis:
50 Veniet illius ſervi dominus
inexpectato ei die, ignotâque
horâ.
51 Et eum diſſecabit, ac ad
ſimulatorum conditionem redi-
get, ubi ploratus erit ſtridorque
dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obviæ ſponſo. Vigilantia. Attributa talenta. Orbis judicium. Beati, miſerique.

TUNC ſimiliter accidet in
regno cœleſti, atque in
decem virginibus, quæ ſumptis
ſuis lucernis profectæ ſunt ob-
viam ſponſo.
2 Erant autem earum quin-
que ſtultæ, & totidem pruden-
tes.
3 Quæ quidem ſtultæ, ſump-
tis ſuis lucernis, non ſumpſêre
ſecum oleum:
4 At prudentes oleum cum lu-
cernis ſumpſerunt in ſuis vaſis.
5 Tardante autem ſponſo,
dormitârunt omnes, dormiê-
runtque.
6 Deinde mediâ nocte cla-
mor extitit: Adventat ſponſus,
prodite ei obviam.
7 Tunc ſurrexerunt omnes
illæ virgines, ſuaſque lucernas
adornârunt.
8 At fatuæ prudentibus di-
xerunt: Impertite nobis de o-
leo veſtro, nam lucernæ noſtræ
extinguuntur.
9 Sed prudentes eis ita re-
ſponderunt: Quid ſi non ſatis
ſit nobis & vobis? quin ite
potiùs

potius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit ſponſus cum quo quæ paratæ erant ingreſſæ ſunt ad nuptias, clauſæque ſunt fores.

11 Poſtea veniunt & reliquæ virgines: & Domine, Domine, inquiunt, aperi nobis.

12 At ille: Profectò non novi vos, inquit reſpondens.

15 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam neſcitis, quâ ſit venturus Filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit ſervos ſuos, eiſque facultates ſuas tradidit:

15 Et uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro ſua cuique facultate: deinde continuo peregrè profectus eſt.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus eſt ipſe quoque altera duo.

18 Qui vero unum acceperat, ivit cavatum terram, dominique ſui pecuniam abdidit.

19 Multo pòſt tempore venit ſervorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, acceſſit, & altera quinque obtulit, dicens: Domine, tu mihi quinque talenta tradidiſti: en ego altera quinque per ea lucratus ſum.

21 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſerve bone & fidelis: ego te, qui in paucis fidelis fueris multis præficiam: ingredere in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta acceperat, acceſſit: & Dom inquit, tu mihi duo talenta didiſti: per quæ ego altera lucratus ſum.

23 Et Dominus: Rectè quit ei) ſerve bone & fid quoniam tu in paucis fidus ſti, ego te multis præfici ingredere in Domini tui vol tatem.

24 Qui verò unum talen acceperat, acceſſit & ipſe: Domine, inquit, ſciebam te minem eſſe ſeverum, qui & tas ubi non ſeminâſti, & colligas ubi non impendiſti.

25 Id veritus, ivi obru humi tuum talentum: en h tuum.

26 At Dominus ei reſp dens: Nequam, inquit, & ig ſerve, cùm ſcires me & m ubi non ſeminavi, & inde c gere ubi non impendi,

27 Debuiſti meam pecu committere menſariis: ita cùm veniſſem, meum cum nore recepiſſem.

28 Quamobrem auferte talentum, & ei date qui h talenta decem.

29 Nam omni habenti tur, ita ut abundet: ab eo qui non habet, etiam quod bet auferetur.

30 Inutilem verò ſervum c jicite in imas tenebras, ubi ploratus ſtridorque dentium.

31 Cùm autem venerit Fil hominis cum ſua gloria, nec omnes ſancti angeli cum tum ſedebit in ſuo glorioſo bunali.

32 Coramque eo congre buntur gentes omnes, iſque alios ab aliis ſeparabit, que admodum ſeparat paſtor oves hædis.

33 Statuetque oves ad dex

m ſuam, hædos autem ad
ram.
34 Deinde edicet rex eis qui
unt ad ejus dexteram: Ad-
te beati Patris mei, poſſidete
ratum vobis regnum ab orbe
dito.
35 Nam cùm eſurirem, dedi-
s mihi comedere: cùm ſitirem,
ere: me, cùm hoſpes eſſem,
cepiſtis:
36 Cùm nudus, veſtiviſtis:
m æger, viſitâſtis: cum in
ſtodia, viſiſtis:
37 Tum juſti ſic ei reſpon-
ebunt: Domine, quando te
dimus eſurientem, ut paveri-
us? aut ſitientem, ut potum
ederimus?
38 Quando autem te vidimus
oſpitem, ut acceperimus? aut
udum, ut veſtierimus?
39 Quando autem te vidimus
egrum aut vinctum, ut inviſe-
mus?
40 Quibus reſpondebit rex:
erto ſcitote, quatenus vel mi-
imo horum meorum fratrum
eciſtis, vos mihi feciſſe.
41 Deinde dicet ſiniſtris:
aceſſite à me, execrabiles in
nem ſempiternum, Diabolo
juſque angelis paratum;
42 Qui mihi nec eſurienti ci-
um, nec ſitienti potionem de-
itis.
43 Nec hoſpitem acceperitis,
ec nudum veſtieritis, nec ægrum
vinctum viſitaveritis.
44 Tum illi quoque ſic ei re-
ondebunt: Domine, quando
vidimus eſurientem aut ſitien-
em, aut hoſpitem, aut nudum,
t ægrum, aut vinctum, neque
bvenimus?
45 Quibus ille ſic reſpondebit:
Profectò (inquam vobis) quatenus
vel minimo horum non feciſtis,
mihi non feciſtis.
46 Ita abibunt hi in pœnam
ſempiternam: juſti verò in vi-
tam ſempiternam.

CAPUT XXVI.

In Jeſum conſilium. Apud Simonem unguentum. Judas proditor. Paſcha, Cœna Chriſti. Petrus audax. Jeſus orans. Diſcipulorum ſopor. Petrus vulnerat. Vulnerantis pœna. Diſcipulorum fuga. Jeſus tractus ad Caiapham. Petri abnegatio, perjurium, pœnitentia.

POſtquam hanc omnem ora-
tionem abſolvit Jeſus, ſic
allocutus eſt ſuos diſcipulos:
2 Scitis poſt biduum actum
iri Paſcha, cùm quidem Filius
hominis tradetur ad crucifigen-
dum.
3 Tunc coiverunt Pontifices,
& Scribæ, & Senatores populi,
in atrium Pontifices qui dicebatur
Caiaphas.
4 Et conſultârunt de Jeſu frau-
dulenter capiendo, ac interfici-
endo.
5 Sed id feſto die faciendum
eſſe negabant, ne tumultus fieret
in populo.
6 Cùm eſſet autem Jeſus Be-
thaniæ in ædibus Simonis Le-
proſi,
7 Acceſſit ad eum mulier, a-
labaſtrum habens unguenti pre-
tioſi, quo ejus accumbentis ca-
put perfudit.
8 Quo viſo, ejus diſcipuli in-
dignati dicere: Quorſum iſta
profuſio?
9 Cùm poſſet unguentum hoc
vænire multo, & in pauperes
erogari:
10 Id quod animadvertens
Jeſus dixit eis: Quid negotium
faceſſitis mulieri? cùm opere
bono functa ſit erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, at me non ſemper habebitis.

12 Nam quòd hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me ſepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim, nomine Judas Iſcariota, Pontifices aggreſſus, quæſiit ex eis,

15 Ecquid ſibi dare vellent, ut eum illis proderet. Cui illi triginta pacti ſunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quærebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die diſcipuli Jeſum convenerunt, quærentes ubinam vellet ut ei Paſcha epulandum pararent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique ſic dicerent: Magiſter dicit ſuum inſtare tempus, quo ſit apud te acturus Paſcha cum ſuis diſcipulis.

19 Igitur fecerunt diſcipuli ut eis mandaverat Jeſus, & Paſcha præparârunt.

20 Veſpere autem cùm accumberet cum duodecim.

21 Epulantibus eis dixit: Certò ſcitote, fore ut unus veſtrûm me prodat.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei ſinguli dicere: Egóne is ſum, Domine?

23 Et ille reſpondens: Qui mecum manum, inquit, catino intinxerit, is me prodet.

24 Abit quidem Filius hominis, quomodo de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi, per quem Filius hominis prode[illegible] eſt. Satius fuiſſet homini[illegible] non naſci.

25 Et Judas, ejus prodi[illegible] ſic eſt locutus! Iſne ego ſ[illegible] Rabbi? Cui ille: Tu dixiſti.

26 Epulantibus autem [illegible] Jeſus panem cepit, actiſque [illegible] dibus, fregit, deditque diſci[illegible] lis, & Accipite, inquit, co[illegible] dite: hoc eſt corpus meum.

27 Deinde capto poculo, [illegible] ctiſque laudibus, dedit eis, [illegible] cens: Bibite ex eo omnes:

28 Hic eſt enim ſanguis [illegible] us novi fœderis, pro multis [illegible] fundendus ad veniam pecc[illegible] rum.

29 Sic autem habetote, [illegible] me dehinc bibiturum eſſe de [illegible] fructu viteo, uſque ad illam di[illegible] quâ eum bibam vobiſcum nov[illegible] in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudi[illegible] profecti ſunt ad montem oli[illegible] rum.

31 Tum Jeſus: Vos om[illegible] inquit eis, me deſeretis hac [illegible] cte: Scriptum eſt enim, P[illegible] cutiam paſtorem & diſperge[illegible] oves gregis.

32 Sed poſtquam reſurrexe[illegible] præcedam vos in Galilæam.

33 At Petrus ei reſponde[illegible] Etiamſi te deſeruerint omnes, [illegible] tamen nunquam deſeram.

34 Et Jeſus: Hoc tibi con[illegible] mo, inquit ei, fore ut hâc i[illegible] nocte, priuſquam gallus can[illegible] tu me ter neges.

35 At Petrus: Etiamſi m[illegible] tecum moriendum ſit, non [illegible] negabo. Similiterque etiam o[illegible] nes diſcipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Je[illegible] in locum nomine Gethſema[illegible] & diſcipulos ſic alloquitur: S[illegible] dete hic, dum ego illuc ad p[illegible] candum eo.

37 Tu[illegible]

7 Tum aſſumpto Petro, &
us Zebedæi filiis,dolere cœpit
e angi.
8 Deinde dicit eis Jeſus: In
o ſum animi dolore, ut e-
iar. Manete hic, & vigilate
um.
9 Deinde paululum progreſ-
pronus procidit, & hunc in
m ſupplicat: Mi pater, ſi
poteſt, fac ut effugiam hoc
lum: quanquam non ut ego
, ſed ut tu.
o Deinde venit ad diſcipu-
quos nactus dormientes, di-
Petro: Adeóne non potuiſtis
n horam vigilare mecum?
1 Vigilate & orate, ne in-
is in tentationem. Spiritus
em promptus eſt, ſed caro
ma.
2 Rurſus iteratò ſupplica-
ivit his verbis: Mi pater,
on poteſt hoc à me declinari
lum, quò minùs id bibam,
quod tu vis.
3 Deinde ubi venit, offendit
rurſum dormientes: erant
eorum oculi gravati.
4 Igitur relictis eis, rurſus
oratum tertiò iiſdem ver-

5 Deinde venit ad ſuos di-
los &, Dormite dehinc, in-
eis, ac requieſcite. En ad-
hora quâ Filius hominis tra-
r in manus improborum.
6 Surgite, eamus: en adeſt
s proditor.
7 Adhuc eo loquente, ecce
t Judas unus ex duode-
, & unà cum eo ingens mul-
o, cum gladiis, & fuſtibus,
ontificibus ſenatoribuſque po-

8 Qui eum autem prodidit,
rat eis ſignum, dicens. Quem
latus fuero, is eſt, eum com-
hendite.

49 Igitur Jeſum protinus ag-
greſſus, dixit: Ave Rabbi, eum-
que deoſculatus eſt.

50 Et Jeſus: Amice (inquit
ei) quorſum ades?

51 Tum illi Jeſus aggreſſi
manus in eum injecerunt, eum-
que comprehenderunt. Ecce au-
tem unus comitum Jeſu gladium
ſuum admotâ manu ſtrinxit, &
Pontificis ſervum percuſſit, ei-
que auriculum amputavit.

52 Tum Jeſus: Refer, inquit
ei, gladium tuum in locum ſuum.
Omnes enim qui gladio utuntur,
gladio peribunt.

53 An exiſtimas non poſſe
me jam exorare Patrem meum,
ut mihi pluſquam duodecim an-
gelorum legiones præbeat?

54 Sed quo pacto confierent,
quæ fieri oportere proditum eſt
literis?

55 Eâ horâ dixit Jeſus illi
multitudini: Vos quaſi ad la-
tronem profecti eſtis cum gla-
diis & fuſtibus ad me capien-
dum. Quotidie apud vos dege-
bam, docens in fano, neque com-
prehendiſtis.

56 Hoc verò totum factum
eſt, ut vatum ſcripta compro-
barentur. Tunc diſcipuli omnes,
eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehenſum
Jeſum abduxerunt ad Caiapham
Pontificem, quò Scribæ Senato-
reſque convenerant.

58 Petrus verò eum procul
ſecutus eſt, uſque ad Pontificis
atrium, & introgreſſus reſedit
cum miniſtris, ut exitum vi-
deret.

59 Pontifices autem & ſena-
tores totuſque conſeſſus quære-
bant falſum teſtimonium contra
Jeſum, ut eum occiderent.

60 Nec inveniebant: cúm-
que multi acceſſiſſent falſi teſtes,
tamen

tamen non inveniebant. Tandem acceſſerunt duo falſi teſtes.

61 Qui dixerunt eum dixiſſe, poſſe ſe Dei templum diruere, & triduo inſtaurare.

62 Tum Pontifex ſurrexit, & ei dixit: Nihilne reſpondes? quid teſtantur hi contra te?

63 Cúmque ſileret Jeſus, Pontifex eum his verbis affatus eſt: Obteſtor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu ſis Chriſtus Dei Filius.

64 Cui Jeſus: Eſt ut dixiſti, inquit: ac ſcitote futurum eſſe, ut Filium hominis videatis ſedentem ad dexteram poteſtatis, & in nubibus venientem cœleſtibus.

65 Tum Pontifex veſtimenta ſua lacerare, eum impie locutum eſſe dicens: Quid jam nobis opus eſt teſtibus? en nunc audiviſtis ejus impiam vocem.

66 Quid cenſetis? Illi verò morte dignum eſſe, reſpondere: Tum ei faciem conſpuere, & colaphos impingere. Alii alapis ferire,

67 Dicentes: Divina nobis, Chriſte, quis ſit qui te percuſſit.

68 Interea Petrum foris in atrio ſedentem, aggreſſa eſt his verbis ancilla quædam:

69 Tu quoque eras cum Jeſu Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit ſcire ſe quid illa diceret.

71 Deinde egreſſum eum in veſtibulum conſpicata alia, dixit eis qui illic erant: Hic quoque erat cum Jeſu Nazareno.

72 Ille verò rurſum jurejurando negavit ſe noviſſe hominem.

73 Paulò poſt qui ader
aggrediuntur Petrum: Profec
inquiunt, tu quoque ex iis
nam tua te locutio manifeſt
reddit.

74 Tum ille ſe diris age
& jurare cœpit ſe non novi
hominem: ſtatimque gallus ca
tavit.

75 Et Petrus Jeſu dictum
cordatus, qui ſibi dixiſſet, ſ
ut priuſquam gallus cantar
ter eum negaret: foràs egreſ
eſt, & acerbe flevit.

CAPUT XXVII.

Judæ mors. Ager emptus. Chri
ſilentium. Barabbas. Mul
ris inſomnium. Pilati l
Judæorum in ſemet diræ. J
cruciatus. Cruci ſuffixus
tatus. Veſtes Chriſti, titul
Latrones. Probra, Tenebr
Jeſus ad Patrem. Ejus m
Portenta, Milites. Humat
Jeſu, ſepulchrum obſignatu
cuſtoditum.

MAnè autem conſilium in
erunt omnes Pontifices,
Senatores populi contra Jeſum
de eo interficiendo.

2 Eumque vinctum abdu
runt, & Pontio Pilato præt
tradiderunt.

3 Tum Judas ejus prodi
videns eum eſſe damnatum, p
nitens reddidit triginta numm
argenteos Pontificibus & Sen
toribus.

4 Seſe peccaviſſe dicens: q
ſanguinem prodidiſſet innoce
tem. At illi: Quid ad no
inquiunt: tu videris.

5 Ille verò, abjectis in te
plo nummis, diſceſſit & ſe laqu
præfocatum ivit.

6 Pontifices autem, ſump
nummis, dixerunt eos non lice
in templi fiſcum referre, quip
cùm pretium eſſet ſanguinis.

7 Itaq

7 Itaque capto conſilio, emerunt eis agrum figuli, ad peregrinorum ſepulturam:

8 Ideoque vocatus eſt ager ille, ager ſanguinis ad hunc diem.

9 Tunc accidit quòd à Jeremia vate dictum fuerat his verbis: Itaque ſumpſerunt triginta argenteos, pretium æſtimati, quem licitati emerunt ab Iſraëlitis,

10 Eoſque impenderunt in agrum figuli, quemadodum mihi præcepit Dominus.

11 Jeſus autem ſtetit ante prætorem, eumque ſic prætor interrogavit. Eſne tu rex Judæorum? Cui Jeſus: Eſt ut dicis, inquit.

12 Cúmque à Pontificibus & ſenatoribus accuſaretur, nihil reſpondit.

13 Tum Pilatus dixit ei: Non audis quæ contra te teſtentur?

14 At ille ei ad nullum prorſus verbum reſpondit, adeo ut valdè miraretur prætor.

15 Per feſtum autem ſolebat prætor unum vinctum plebi remittere quem vellent.

16 Habebant tum quendam vinctum illuſtrem, nomine Barabbam.

17 Igitur cùm conveniſſent, dixit eis Pilatus, Utrum vultis vobis remittam? Barabbam, an Jeſum, cognomine Chriſtum?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis eſſe traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, ſic ei ſignificandum curavit ejus uxor: nihil tibi rei ſit cum innocente iſto: multa enim hodie ſecundum quietem paſſa ſum propter eum.

20 Pontifices verò & ſenatores plebi perſuaſerunt, ut Barabbam peterent, Jeſumque perderent:

21 Itaque cùm prætor ex eis quæſiviſſet, utrum duorum vellent ut eis remitteret, dixerunt Barabbam.

22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam de Jeſu nomine Chriſto? Cui omnes, crucifigatur, inquiunt.

23 Et prætor: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus ſe non ſolùm nihil proficere, ſed etiam majorem tumultum fieri, ſumpta aqua manus coram plebe lavit, dicens: Ego inſons hujus innocentis ſanguinis ſum, vos videritis.

25 Et univerſus populus ſic reſpondit: ejus ſanguinem luamus nos noſtrique nati.

26 Tunc ille Barabbam remiſit eis. Jeſum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum prætoriani milites Jeſum in prætorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant.

28 Eumque ſpoliatum induunt chlamyde coccino.

29 Et contextam ex ſpinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes: Salve rex Judæorum.

30 Eumque conſpuunt, & ſumpta arundine eis caput contundunt.

31 Deinde, poſtquam ei illuſerunt, ſpoliant eum chlamyde, ipſiuſque veſtibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem nacti ſunt
hominem Cyrenæum, nomine
Simonem, quem coëgerunt Jeſu
ferre crucem.
33 Deinde ubi venerunt in
locum nomine Golgotha, qui
Calvariæ locus appellatur.
34 Dederunt ei bibere acetum
cum felle mixtum: quod ille
cùm guſtâſſet noluit bibere.
35 Eo autem crucifixo, ejus
veſtimenta ſorte jacta diſpertive-
runt, ut comprobaretur dictum
illud vatis: Mea inter ſeſe ve-
ſtimenta partiti, ſuper veſte mea
ſortem jecerunt.
36 Igitur ſedentes eum illic
obſervabant.
37 Poſuerant autem ſupra ca-
put ejus ſcriptam ejus cauſam:
Hic eſt Jeſus rex Judæorum.
38 Tum crucifiguntur cum eo
latrones duo, alter ad dexteram,
alter ad ſiniſtram.
39 Qui præteribant autem,
ei maledicebant, motantes ſua
capita,
40 Et dicentes: Qui templum
deſtruis, & triduo inſtauras, ſerva
teipſum. Si Dei Filius es, de-
ſcende de cruce.
41 Similiter & Pontifices cum
Scribis & Senatoribus illudentes
dicebant,
42 Alios ſervavit, ſeipſum ſer-
vare non poteſt. Si Iſraëlitarum
rex eſt, deſcendat nunc de cruce
& ei credemus.
43 Deo confidit, liberet nunc
eum, ſi ei favet: quandoquidem
dixit eſſe ſe Dei Filium.
44 Atque idem ei etiam la-
trones cum eo crucifixi expro-
brabant.
45 A ſexta autem hora exti-
terunt per univerſam terram te-
nebræ uſque ad horam nonam.
46 Circa nonam horam ex-
clamavit Jeſus magna voce, di-
cens: Eli Eli lama ſabachthani?
hoc eſt, Mi Deus, mi Deus, cur
me dereliquiſti?
47 Quo audito, quidam eo-
rum, qui illic aderant, dicebant
eum vocare Eliam.
48 Ac ſtatim cucurrit eorum
unus, ſumptâque ſpongiâ, & a-
ceto repleta, affixaque arundini,
dabat ei bibere.
49 At reliqui dicere: Sine,
videamus an veniat Elias ſer-
vatum eum.
50 Jeſus autem, cùm rurſum
ingenti voce clamâſſet, emiſit
ſpiritum.
51 Et ecce templi velum in
duas partes à ſummo ad imum
fiſſum eſt, & terra commota eſt
& ſaxa fiſſa.
52 Et monimenta aperta, mul-
taque corpora ſanctorum, qui
obdormiverant, ſurrexerunt.
53 Qui ex monimentis egreſ-
ſi, poſt ejus reſurrectionem, in-
greſſi ſunt in ſanctam urbem, &
multis apparuerunt.
54 Centurio verò & ejus
comites, Jeſum cuſtodientes,
viſo terræ motu, & iis quæ ac-
ciderant, vehementer territi,
confeſſi ſunt eum verè Dei Fili-
um fuiſſe.
55 Erant autem illic multæ
mulieres procul ſpectantes quæ
Jeſum ex Galilæa ſecutæ fuerant
ei miniſtrantes.
56 In quibus erat Maria Mag-
dalena, & Maria Jacobi & Joſis
mater, & mater filiorum Zebe-
dæi.
57 Sub veſperam autem ve-
nit dives homo ab Arimathæa,
nomine Joſephus, qui & ipſe
fuerat à Jeſu diſciplina.
58 Is Pilatum aggreſſus pe-
tiit Jeſu corpus. Tum Pilatus
juſſit tradi corpus.

59 Et Joſephus ſumptum corpus involvit mundo linteo,

60 Et in ſuo novo monimento poſuit, quod in ſaxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad oſtium monimenti diſceſſit.

61 Cùm quidem illic eſſet Maria Magdalena, & altera Maria, è regione ſepulchri ſedentes.

62 Poſtero die, qui eſt poſt præparationem, coiverunt Pontifices & Phariſæi ad Pilatum,

63 Et eum ſic allocuti ſunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cùm adhuc viveret, ſeſe intra tres dies eſſe reſurrecturum.

64 Quare jube muniri ſepulchrum uſque ad diem tertium, ne fortè ejus diſcipuli eum ſurreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis ſurrexiſſe, atque ita novus oriatur error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis cuſtodiam, inquit: ite id munitum veſtro modo.

66 Ita illi ſepulchrum munitum iverunt: & lapidem, præter adhibitam cuſtodiam, ſigillârunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad ſepulchrum. Cuſtodum pavor. Angelus ad mulieres, iiſdem Jeſus obvius. Obærati cuſtodes. Jeſus in Galilæa: doctrina ad ſuos & Baptiſmus.

EA autem nocte ſeptidui, quæ in primam à Sabbato diem illuceſcit venit Maria Magdalena, & altera Maria, ſpectatum ſepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus, Angelus enim Domini de cœlo degreſſus, venerat avolutum lapidem ab oſtio, & ſuper eo ſedebat.

3 Erat autem ejus ſpecies fulguris ſimilis, & indumentum tam album quàm eſt nix,

4 Atque ejus metu perculſi cuſtodes, pene exanimati ſunt.

5 Is angelus ſic eſt mulieres allocutus: Ne metuite vos: Scio vos Jeſum quærere crucifixum.

6 Non eſt hîc: ſurrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeſte, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 Ac protinus ite nunciatum diſcipulis, eum à mortuis ſurrexiſſe, & vos in Galilæam antecedere: illic eum viſuros eſſe. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confeſtim ex monimento cum metu & ingenti lætitia egreſſæ, id ejus diſcipulis renunciatum concurrerunt.

9 Ut autem id diſcipulis renunciatum ibant, ecce Jeſus occurrit eis. Salvete inquit. Atque illæ acceſſerunt, ejuſque pedes prehenderunt, & eum veneratæ ſunt.

10 Tum Jeſus: Ne metuite, inquit eis: ite nunciatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam cuſtodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciârunt.

12 Atque illi cum ſenatoribus coiverunt: & capto conſilio ſatis grandem pecuniam militibus dederunt,

13 Atque ita dixerunt: Dicite, ejus diſcipulos veniſſe noctu, & eum vobis dormientibus ſurripuiſſe.

14 Quòd ſi hoc apud præto-
rem fuerit auditum, nos id ei
perſuadebimus, ſecuroſque red-
demus vos.
15 Igitur illi, acceptâ pecu-
niâ, fecerunt ut erant edocti,
eſtque res illa divulgata apud
Judæos ad hunc diem.
16 Undecim autem diſcipuli
in Galilæam profecti ſunt in
montem, quò eis Jeſus præce-
perat.
17 Eumque viſum adorârunt:
nonnulli dubitârunt.
18 Et Jeſus aggreſſus eos, ſic
eſt locutus: Mihi data eſt om-
nis poteſtas in cœlo & in
terra.
19 Vadite igitur doctum om-
nes gentes, eoſque baptizate in
nomen Patris, & Filii, & Spiri-
tûs Sancti,
20 Docentes eos exequi quæ-
cunque vobis præcepi. Ego vo-
bis adfuturus ſum perpetuò, uſ-
que ad finem ſeculi.

EVANGELIUM
AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejuſdem locus, actio, concio, veſtis, cibus, Chriſti baptiſmus & Johannis. Baptizatus Jeſus. Vox cum columba. Chriſti tentatio: ad hunc angeli: ejus doctrina. Simonis, Andreæ, Jacobi, Johannis vocatio. Spiritus impurus, Petri ſocrus. Ad ſacerdotem leproſus.

INitium Evangelii Jeſu Chriſti Dei Filii.

2 Ut ſcriptum eſt in vatibus: Ego tibi meum præmittam nuncium, qui tibi viam præparet.

3 Vox clamantis in ſolitudine: Parate viam Domini: dirigite ſemitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in ſolitudine & emendationis vitæ baptiſma publicabat ad peccatorum veniam:

5 Ad eumque proficiſcebatur tota Judææ regio, ac Hieroſolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confitentes peccata ſua.

6 Erat autem Johannes indutus camelinis pilis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, veſcebaturque locuſtis & melle ſylveſtri.

7 Atque hujuſmodi verbis publicè docebat: Venit quidam poſt me, adeò me præſtantior, ut ego non ſim dignus qui ejus calceorum corrigium pronus ſolvam.

8 Ego quidem vos aquâ baptizavi: at is vos Sancto Spiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jeſus à Nazaretha Galilææ, iſque à Johanne baptizatus eſt in Jordane:

10 Qui Johannes ſimulac ex aqua egreſſus eſt, vidit cœlum ſindi, & Spiritum quaſi columbam deſcendere in eum,

11 Extititque vox ex cœlo: Tu es meus chariſſimus Filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque Spiritus eum egit in ſolitudinem.

13 Ibique fuit in ſolitudine dies quadraginta, tentatuſque eſt à Satana, eratque cum feris, & ei miniſtrabant angeli.

14 Poſtquam autem captus eſt Johannes, venit Jeſus in Galilæam, divinique regni evangelium publicavit,

15 Dicens, completum eſſe tempus, & inſtare Dei regnum, corrigerent ſe, & evangelio crederent:

16 Ambulans autem apud Galilææ lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem jacientes in lacum retia: erant enim piſcatores.

17 Et Jeſus dixit eis: Venite poſt me, & efficiam ut ſitis hominum piſcatores.

18 Atque illi confeſtim, relictis ſuis retibus, eum ſecuti ſunt.

19 Inde paululum progreſſus vidit Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipſi in navi reficiebant fundas.

20 Eoſque protinus vocavit atque illi, patre ſub Zebedæo in navi cum mercenariis relicto, eum ſubſecuti ſunt.

21 Profecti ſunt autem Caphar-

pharnaum, atque ille continuò ingreſſus Sabbatis in collegium doceret.

22 Illis ad ejus doctrinam attonitis: quippe qui eos doceret ut poteſtate præditus non ut Scribæ.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens ſpiritum, qui ſic exclamavit:

24 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei.

25 At Jeſus eum increpuit, dicens: Obmuteſce, & ex iſto migra.

26 Tum illum ſpiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati ſunt omnes, ita ut inter ſeſe diſceptarent quidnam id eſſet? quænam ea foret nova doctrina? quod per poteſtatem etiam impuris ſpiritibus imperaret, iique ei parerent:

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilææ finitima.

29 Simulac autem ex collegio egreſſi ſunt, venerunt in ædes Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis jacebat febricitans, id quod illi ei ſtatim dixerunt:

31 Atque ipſe eam aggreſſus, ejus manu prehenſa allevavit: eaque protinus liberata febre, cœpit eis miniſtrare.

32 Sub veſperam autem, occidente ſole, adferebantur ad eum omnes malè affecti, ac furioſi,

33 Totaque civitas convenerat ad fores.

34 Atque ille multos, qui variis morbis vexabantur, ſanavit, & multa dæmonia ejecit, neque ſinebat dicere dæmonia, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

35 Manè autem, multa adhuc nocte, ſurrexit exiitque Jeſus, & abiit in deſertum locum, atque illic orabat,

36 Quem conſecuti Simon & ejus comites.

37 Eumque nacti, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille: Eamus, inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de cauſa profectus ſum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggreſſus autem eum leproſus congenulans hujuſmodi verbis rogavit: Si vis, potes me purgare.

41 Et Jeſus miſertus illum porrecta manu tetigit: Volo, inquit ei, purgator.

42 Et ſimul eo locuto, diſceſſit ab illo lepra, iſque purgatus eſt,

43 Ei autem interminatus, eum protinus ejecit.

44 Et vide, inquit, ne cui quid dicas: ſed i oſtenſum te ſacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moſes ut eis eſſent teſtimonio.

45 At ille egreſſus cœpit multa prædicere, & rem ita divulgare, ut Jeſus non jam poſſet palam in urbes ingredi, ſed foris deſertis in locis eſſet, cum quidem ad eum veniretur undique.

CAPUT II.

Paralyticus. In peccata Jeſus Levi. Cum Chriſto peccatores. Cui Chriſtus. Pro diſcipulis de jejunio, ac ſpicis.

CUM autem rurſus poſt aliquot dies ingreſſus eſſe Capharnaum.

2 Ubi auditum eſt eum eſſe domi, protinus tam multi convenerunt;

venerunt, ut eos ne veſtibulum quidem caperet.

3 Ad quos cùm verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui à quatuor portabatur.

4 Qui cùm ad eum accedere propter hominum turbam non poſſent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine demiſêre grabatum in quo jacebat ſideratus.

5 Eorum viſa fiducia Jeſus, dicit ſiderato: Nate, ignoſcuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic ſedentes qui cum ſuis animis ſic cogitabant:

7 Quî fit, ut hic ita loquatur impiè? Quis poteſt ignoſcere peccata, niſi unus Deus?

8 Tum Jeſus, cùm protinus animo ſuo eos ſic ſecum cogitare cognoviſſet, dixit eis: Quid iſta cogitatis cum veſtris animis?

9 Utrum facilius eſt dicere ſiderato: Ignoſcuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & tolle grabatum tuum & ambula?

10 Atqui ut ſciatis poteſtatem habere Filium hominis ignoſcendi in terris peccata.

11 Tibi dico (inquit ſiderato). Surge, & ſublato grabato tuo, abi domum tuam.

12 Atque ille protinus ſurrexit, ſublatoque grabato exiit coram omnibus, adeò ut omnes attoniti Deum collaudarent, ſeſe nihil unquam tale vidiſſe confitentes.

13 Profectus eſt autem rurſus ad lacum, & ad eum omnes vulgò veniebant, iſque eos docebat.

14 Præteriens autem Jeſus, conſpicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum menſam ſedentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille ſurrexit, eumque ſecutus eſt.

15 Accidit autem ut Jeſu in illius ædibus convivante, cùm multi publicani, & improbi cum eo ejuſque diſcipulis accumberent (erant enim multi qui eum ſecuti fuerant.)

16 Scribæ & Phariſæi, eo viſo cum publicanis & improbis cibum capiente, quærerent ex ejus diſcipulis, quî fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque ſumeret?

17 Quo audito, Jeſus dixit eis: Non egent valentes medico, ſed malè affecti. Non veni vocatum inſontes, ſed ſontes ad frugem.

18 Cùm ſolerent autem Johannis & Phariſæorum diſcipuli jejunare, eum hujuſmodi verbis convenerunt: Quî fit ut Johannis & Phariſæorum diſcipuli jejunent, tui diſcipuli non jejunent?

19 Quibus Jeſus: Poſſuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis ſponſus adeſt, jejunare? Quandiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt jejunare.

20 Sed veniet tempus cùm eis ſponſus auferetur quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quiſquam panni rudis pittacium aſſuit veteri veſtimento. Alioquin novum illud ejus ſupplementum auferret veteris partem, atque ita deterior fieret fiſſura.

22 Neque quiſquam vinum novum in veteres utres recondit: alioquin rumperet utres vinum novum, & vinum effunderetur, & utres perderentur; ſed eſt vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per ſata tranſeunte, cum Sabbati dies eſſet, ejus diſcipuli iter facientes ſpicas vellerent?

24 Itaque Phariſæi dixerunt ei: En, cur faciunt Sabbatis, quod non licet ?

25 Quibus ille: Nunquamne legiſtis, inquit, quid facerit David, cùm aliquando egeret, & eſuriret, ipſe ejuſque comites ?

26 Ut Dei domum ingreſſus, Abiathare Pontifice, appoſititios panes (quibus non niſi ſacerdotibus veſci fas eſt) comederit, & ſuis etiam comitibus impertiverit ?

27 Sabbatum (inquit eis) propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus Filius eſt hominis etiam Sabbati.

CAPUT III.

Arida manus. Concilium in Jeſum. Diſcipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Chriſtum de Beelzebul. Peccatum inexpiabile. Quis Chriſto cognatus.

INgreſſus eſt autem rurſus in collegium, ubi cùm homo eſſet aridam habens manum,

2 Illi eum obſervabant, an Sabbato eum ſanaret, ut eum incuſarent.

3 Igitur ille homini ſiccam habenti manum dixit: Surge in medium.

4 Tum illos alloquens: Licetne Sabbatis benefacere, an malefacere ? vitam ſervare, an interficere ?

5 Cúmque illi tacerent, ille eos iratè circum intuitus, eorum animi callum dolens, dicit homini: extende manum tuam. Atque ille extendit, eaque tam ſana reddita eſt, quàm erat altera.

6 Phariſæi vero egreſſi, protinus cum Herodianis conſilium de eo perimendo ceperunt,

7 At Jeſus ſeſe cum ſuis diſcipulis recepit ad lacum, eumque ingens hominum multitudo à Galilæa ſecuta eſt, & à Judæa.

8 Et à Hieroſolymis, & ab Idumæa, & ab agro Transjordanino, Tyroque & Sidoni finitimi, cùm audiviſſent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt :

9 Itaque ille ſuis diſcipulis mandavit, ut ſibi præſtò eſſet navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur :

10 Multos enim ſanaverat : itaque ruebant in eum, ut eum tangerent, quotquot erant in aliquo cruciatu.

11 Item ſpiritus impuri, cùm eum aſpexerant, accidebant ei, & ita clamabant : Tu es Dei Filius.

12 Quos ille multum objurgabat, ne ſe manifeſtum facerent.

13 Aſcendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt.

14 Conſtituit duodecim, qui ſe comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 Quique poteſtatem haberent curandi morbis, & dæmonia ejiciendi.

16 Impoſuit autem Simoni nomen Petrum :

17 Itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina impoſuit Boanerges, hoc eſt, tonitrui filii :

18 Et Andréam, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananitam,

19 Et Judam Iſcariotam, eum à quo proditus eſt.

20 Dein-

20 Deinde ubi domum venerunt, convenit rurſum multitudo, adeò, ut ne cibum quidem capere poſſent.

21 Quo audito, ſui ad eum capiendum profecti ſunt; dicebant enim eum eſſe inſanum.

22 Scribæ autem, qui à Hieroſolymis deſcenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos ſic eſt per ſimilitudines allocutus: Poteſtne Satanas Satanam ejicere?

24 Quòd ſi quod regnum ab ſeſe diſſidet, id regnum ſtare non poteſt.

25 At ſiqua domus ſecum ipſa diſſidet, ea domus ſtare non poteſt.

26 Quòd ſi Satanas ſecum ipſe pugnat, ac diſſidet, ſtare nequit, ſed finem habebit.

27 Non poteſt quiſquam alicujus potentis ſupellectilem, in ejus ædes ingreſſus, diripere, niſi prius potentem illum vinciat, atque ita demum ejus ædes diripat.

28 Certò ſcitote, omnia hominum generi peccati, & quæcunque maledicta dixerint ea eſſe ignoſcenda.

29 Sed qui Sancto Spiritui maledixerit nunquam aſſecuturus eſt veniam, ſed obnoxius eſt ſupplicio ſempiterno:

30 Quoniam dicebant eum immundum habere ſpiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, foriſque manentes curârunt eum accerſendum.

32 Cùm quidem eum circumſideret hominum multitudo. Cùm igitur illi ei dixiſſent, adeſſe foris ejus matrem, & fratres qui eum quærerent,

33 Ille ſic eis reſpondit: Quæ eſt mea mater, meique fratres?

34 Tum circumſpectis diſcipulis, qui ſe circumſidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quiſquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAPUT IV.

Semen jacientis parabola. Cui quibuſdam per parabolas Chriſtus. Obſcuri declaratio. Lucernæ locus, uſus. An quid verè latens, Relatio par. Seminator ac meſſor. Sinapis ſemen, Jeſus in tempeſtates.

RUrſus autem cœpit ad lacum docere, tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingreſſus ſederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat,

2 Multa per ſimilitudines doceret, & inter docendum ſic eis diceret:

3 Audite, Profectus eſt aliquando quidam ſator ad ſerendum;

4 Atque inter ſerendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aëreæ volucres, quæ ſupervenerunt.

5 Aliud cecidit in ſaxetum, ubi non multam habebat humum; idque ſtatim exortum eſt, quod profundam terram non haberet:

6 Deinde orto ſole, æſtuavit, &, quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in ſpinas, quæ ſpinæ creverunt, idque ſuffocârunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, edíditque fructum, qui tanto incremento auctus eſt, ut

ut extulerit, partim cum trigeſimo, partim cum ſexageſimo, partim cum centeſimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cùm autem ſeorſum eſſet, interrogârunt eum ſui, cum duodecim, de eâ ſimilitudine.

11 Quibus ille: Vobis datum eſt, inquit, regni Dei arcanum nôſſe: at cum illis exteris omnia per ſimilitudines agûntur,

12 Ut aſpiciant, neque videant: & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant, atque ita eis ignoſcantur peccata.

13 An neſcitis hanc ſimilitudinem? inquit eis: quo pacto verò ſimilitudines omnes cognoſcetis?

14 Sator ſermonem ferit.

15 Secundum viam autem ubi ſeritur ſermo, ii ſunt qui ſimulac audiverunt, venit Satanas, tollitque ſatum in eorum animis ſermonem.

16 Similiter qui in ſaxetum feruntur, ii ſunt, qui cùm ſermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lætitia.

17 Verùm non habent in ſeſe radicem, ſed temporarii ſunt: deinde ortâ propter ſermonem calamitate, aut inſectatione, citò dimoventur.

18 Qui autem in ſpinas ſeruntur, ii ſunt qui ſermonem audiunt,

19 Sed ſuperveniunt hujus vitæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ ſermonem ita ſuffocant, ut ſit infructuoſus.

20 At in bonam terram ſati, ii ſunt qui ſermonem & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim ſexagècuplum, partim centuplum.

21 Item hoc dixit eis, Nunquid accenditur lucerna, ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto? Nonne ut in candelabro ponatur?

22 Nihil enim eſt tam occultum quod non ſit patefaciendum, neque quicquam tam arcanè ſit, quod non palàm futurum ſit.

23 Si quis aures ad audiendum habet, audiat.

24 Videte quid audiatis, inquit eis, quâ menſurâ metiemini, metiendum vobis eſt, & vobis addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dabitur: qui verò non habet, etiam quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perinde eſt cœleſte regnum, ac ſi quis jaciat humi ſemen,

27 Deinde dormiat atque ſurgat noctes & dies, ſemenque germinet, & grandeſcat, eo neſciente.

28 Nam terra ſponte ſua parit primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum in ſpica frumentum.

29 Simulac autem fructus adolevit, ille falcem immittit, quoniam meſſis adeſt.

30 Item dicebat: Cui aſſimilabimus regnum Dei? aut qua id comparatione comparabimus?

31 Perinde eſt ac granum ſinapi, quod cum in terra ſatum eſt, eſt quidem omnium terreſtrium ſeminum vel minimum:

32 Sed cum eſt ſatum, creſcit, fitque omnium maximum olerum, tantoſque ramos protrudit, ut poſſint ſub ejus umbra aëreæ volucres nidulari.

33 Hujuſmodi ſimilitudinibus multis ad illos verba faciebat, prout audire poterant:

34 Nec eos abſque ſimilitudine allo-

alloquebatur, ſed ſeorſum diſci-
pulis ſuis explicabat omnia.
35 Dixit autem eis illo die ſub
veſperam: Trajiciamus.
36 Itaque illi, omiſſa homi-
num multitudine, eum admiſe-
runt, ut erat in navi, cùm qui-
dem aliæ quoque naviculæ eſſent
unà cum eo.
37 Extitit autem tanta venti
procella, ut fluctus adeò navem
invaderent, ut ea jam replere-
tur.
38 Cùm eſſet ipſe in puppi,
ſuper cervicali dormiens. Igitur
illi eum excitant, & Magiſter
inquiunt, nihilne hoc curas, quod
perimus?
39 At ille expergefactus,
ventum objurgavit, & lacui di-
xit: Tace, obmuteſce: Itaque
ſedato vento, magna tranquilli-
tas extitit.
40 Et ille: Adeóne timidi
eſtis, inquit eis: qui fit ut fidu-
ciam non habeatis?
41 Illi verò ingenti metu per-
culſi, dicere inter ſeſe: Et quis
eſt hic, ut ei ventus & lacus
obediant?

CAPUT V.

Dæmoniacus à legione. Dæmoneſſi fuga. Jeſus dimiſſus. Perſanati officium grati. Filia rediviva. Profluvium vetus.

VEnerunt autem trans lacum
in agrum Gadarenorum,
2 Eique, ſimulac ex navi e-
greſſus eſt, occurrit ex moni-
mentis homo impurum habens
ſpiritum.
3 In monimentis degere ſoli-
tus, quem ne catenis quidem po-
terat vincire quiſquam:
4 Quippe à quo ſæpe compe-
dibus catenisque vinctus, diſcer-
ptæ fuerunt catenæ, & compe-
des comminutæ: nec eum quiſ-
quam domare potuerat,
5 Semper autem noctes dieſ-
que in montibus & ſepulchretis
agens, clamabat, & ſeipſum la-
pidibus contundebat.
6 Is viſo procul Jeſu accurrit,
eique honorem præbuit:
7 Et ingenti voce clamans,
inquit: Quid tibi mecum res
eſt, Jeſu ſupremi Dei Fili? Ob-
teſtor te per Deum, ne me tor-
queas.
8 Ille enim ei dicebat: Exi
impure ſpiritus ex homine,
9 Eumque interrogabat, quod
ei nomen eſſet, Cui ille reſpon-
dit: Legio mihi nomen eſt,
quoniam multi ſumus:
10 Eumque multum orabat,
ne eos extra eam regionem mit-
teret.
11 Erant autem illic apud
montes porcorum grex ingens qui
paſcebat.
12 Igitur eum rogârunt dæ-
mones omnes ut ſe in porcos
mitteret, ut in eos ingrederen-
tur.
13 Id quod ſimulac eis permi-
ſit Jeſus, egreſſi ſpiritus impuri,
ingreſſi ſunt in porcos: atque grex
per præceps in lacum decurrit
(erant autem circiter duo millia)
inque lacu ſuffocati ſunt.
14 Subulci autem fugerunt,
idque & in urbe, & per rura
nunciârunt: Itaque profecti ho-
mines ad videndum quid acci-
diſſet:
15 Veniunt ad Jeſum, ſpe-
ctantque furioſum illum ſeden-
tem, veſtitumque, & ſanum
mentis, qui legionem habuerat,
timueruntque.
16 Cúmque eis narrâſſent,
qui viderant quid accidiſſet, fu-
rioſo, itemque de porcis,
17 Cœperunt eum orare, ut
ex ſuis finibus diſcederet.
18 Eum autem in navem in-
greſſum

greſſum, rogabat qui furioſus fuerat, ut eſſet ei comes.

19 Verùm Jeſus non permiſit ei, ſed dixit: Abi domum tuam ad tuos: eiſque nunciato quæ tibi dominus, tui miſertus, fecerit.

20 Ita ille diſceſſit, cœpitque per Decapolim prædicare, quæ ſibi feciſſet Jeſus: id quod mirabantur omnes.

21 Jeſu autem rurſus in navi trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 Cúmque eſſet apud lacum, vit quidam magiſtrorum collegii, nomine Jairus, qui eo viſo ei ad pedes accidit:

23 Eumque multum oravit, dicens, filiolam ſuam in extremo eſſe periculo: veniret, eique manus imponeret, ut ſervaretur, ac revaleſceret.

24 At ille cum eo abiit, tantâ eum ſequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier quæ ſanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 Et multa à multis paſſa medicis, omni ſua re conſumpta, non ſolum nihil profecerat, ſed in deterius venerat,

27 Cùm de Jeſu audiviſſet, venit à tergo inter turbam ejuſque veſtimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, ſi vel ejus veſtes attingeret, ſe ſalvam fore;

29 Et protinus aruit ejus fons ſanguinis, ſenſitque ſe corpore eſſe ab ea miſeria ſanatam.

30 Et Jeſus ſtatim apud ſeſe vim à ſe profectam cognoſcens, converſus in turba dixit: Quis mea veſtimenta tetigit?

31 Cui ejus diſcipuli: Vides te à turba premi, & quæris quis te tetigerit?

32 Sed cum ille circumſpiceret, ut eam videret, quæ id fecerat:

33 Territa mulier & tremebunda, ſciens quid ſibi accidiſſet, venit, & ei accidit; remque omnem, ut ſeſe habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia ſervavit, abi ſalva, & eſto à tuo malo ſana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magiſtro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua eſt, quid jam moleſtus es magiſtro?

36 At Jeſus ſimulac quid diceretur audivit, dixit magiſtro collegii: Ne metue, tantùm crede.

37 Non ſivit autem quenquam ſe ſubſequi, præter Petrum & Jacobum & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magiſtri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes.

39 Ingreſſuſque dicit eis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipſe, ejectis omnibus, aſſumpto puellæ patre atque matre, & ſuis comitibus, ingreditur eo ubi jacebat puella:

41 Ejuſque manu prehenſa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba ſic ſonant: Puella (inquam tibi) ſurge:

42 Statimque ſurrexit puella & ambulare cœpit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti ſunt.

43 Præcepit autem eis Jeſus magnopere, ne quis id reſciſceret, eique cibum dari juſſit.

CA-

CAPUT VI.

In patria propheta. Apoſtolorum miſſio, virtutes, habitus, egeſtas, mandata, opes. De Jeſu ſententiæ. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo piſces, malacia, alia.

ILlinc deinde profectus, venit in ſuam patriam, ſequentibus eum ejus diſcipulis.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, cœpit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ eſt quæ ei data eſt ſapientia, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is eſt faber, Mariæ filius, Jacobi & Joſis, & Judæ, & Simonis frater? & nonne ſunt hîc apud nos ejus ſorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jeſus dicebat eis, non eſſe vatem inhonoratum, niſi in ſua patria, & apud conſanguineos domique ſuæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum niſi quòd paucos ægrotos impoſitis manibus ſanavit,

6 Admiratus eorum infidentiam. Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 Vocatoſque duodecim, cœpit binos dimittere, eiſque in ſpiritus impuros poteſtatem dedit:

8 Præcepitque ne quid ad iter circumferrent, niſi baculum tantum, non peram, non panem, non æs in crumena:

9 Sed ſandalis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubicunque domum ingreſſi fueritis, illic manetote, donec inde migretis.

11 Et quicunque vos non admiſerint, nec audiverint, vos illinc proficiſcentes, excutite pulverem, qui ſuberit veſtris pedibus, quod ſit eis teſtimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die judicii, quàm cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 Multaque dæmonia ejiciebant, & multos ægrotos oleo ungebant ac ſanabant.

14 Id cùm audiviſſet rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare ſolitus fuerat, ex mortuis ſurrexiſſe, ideoque eum tam eſſe factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam eſſe, alii vatem eſſe, aut ut aliquem vatum.

16 Quo audito, Herodes dicebat, quem ipſe decollâſſet Johannem, eum eſſe, ex mortuis ſurrexiſſe.

17 Nam ipſe Herodes Johannem capiendum curaverat, & in cuſtodia vinciendum, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem quam ipſe duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere ſui fratris.

19 Herodias autem imminebat Johanni, eumque interficere volebat: ſed non poterat,

20 Propterea quod Herodes Johannem verebatur, ſciens virum eſſe juſtum, atque ſanctum, eumque obſervabat, eique multis in rebus auſcultabat, & eum libenter audiebat.

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes optimatibus tribunisque & primatibus Galilææ natalitia dabat:

22 Et ingressa ipsius Herodiadis filia saltavit, Herodique & convivis ita placuit, ut diceret rex puellæ: Posce me quicquid voles, tibi dabo:

23 Eique sic juravit: Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa consuluit suam matrem, ecquid peteret? Et mater juſſit, ut Johannis Baptiſtæ caput.

25 Itaque illa ſtatim feſtinanter ad regem ingreſſa, petiit his verbis: Volo ut mihi des protinus in catino caput Johannis Baptiſtæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare:

27 Miſitque confeſtim rex ſpiculatorem, & ei, ut illius caput afferret, imperavit: ille eum in carcere decollatum ivit,

28 Et ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit: quod puella porro ſuæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis diſcipuli venerunt ſublatum ejus corpus, idque in monimento poſuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jeſum apoſtoli, eique omnia quæque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jeſus juſſit eis, ut adeſſent ipſi ſeorſim in deſertum locum, pauluſumque requieſcerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant, tam multi, ut eis ne cibi quidem capiendi otium ſuppeteret.

32 Itaque diſceſſit in deſertum locum, in navi ſeorſum.

33 Quos cùm vulgus abire videret, agnoverunt eum multi & illuc pedeſtres ex omnibus urbibus concurrerunt, eoſque aggreſſi, ad eum convenerunt:

34 Itaque egreſſus Jeſus, tamtam conſpicatus multitudinem miſertus eſt eorum, quòd erant perinde ac paſtorem non habentes oves, eoſque multa docere aggreſſus eſt.

35 Poſtquam autem jam ſera venit hora, ejus diſcipuli eum hujuſmodi verbis ſunt aggreſſi: Deſertus eſt hic locus, & jam ſera hora:

36 Dimitte eos, ut in finitimos pagos vicoſque profecti panes ſibi comparent; nam quod comedant non habent.

37 Et Jeſus eis reſpondens, Præbete vos eis cibum, inquit. Cui illi: Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos paſcamus.

38 Et ille; Quot panes habetis? inquit eis: Ite viſum. Quo cognito, cùm quinque, & duos piſces dixiſſent.

39 Juſſit illos omnes diſcumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac poſtquam in claſſes diſtributi centeni & quinquageni diſcubuerunt.

41 Ille ſumptis quinque panibus, & duobus piſcibus, cœlum ſuſpiciens laudes egit, fregitque panes, & ſuis diſcipulis tradidit, ut illis apponerent, duoſque piſces diſtribuit omnibus.

42 Comederuntque cuncti ad ſatietatem.

43 Et ſublata ſunt fragmentorum duodecim caniſtra plena, necnon ex piſcibus:

44 Et erant qui comederant virorum circiter quinque millia.

45 Deinde confeſtim coëgit diſcipulos ſuos navim conſcendere, & antè trajicere ad Bethſaidam, dum ipſe turbam illam dimitteret.

46 Poſtquam illis valedixit, diſceſſit in montem orandi gratiâ.

47 Sub veſperam cùm eſſet navis in medio lacu, & ipſe ſolus in terra.

48 Vidit eos in remigando vexari: quippe cùm ventus eſſet iis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eoſque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conſpicati, & ſpectrum eſſe rati, exclamare:

50 Omnes enim eum viderunt, turbatique ſunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono eſte animo, inquit: ego ſum, ne timete:

51 Ad eoſque aſcendit in navem & ventos poſuit: id quod illi ſupra modum attoniti, apud ſeſe mirari.

52 Non enim conſiderabant illos panes, utpote qui torpentibus eſſent animis.

53 Poſtquam trajecerunt, venerunt in agrum Geneſarethenum:

54 Ac ſimulac appulſi, ex navi egreſſi ſunt, incolæ eo cognito,

55 Totam illam finitimam regionem percurrerunt, cœperuntque in grabatis malè affectos eò auferre ubi eum eſſe audiebant.

56 Ac quocunque intrabat in vicos in urbes aut pagos, proponebant per fora ægrotantes, eumque rogabant, ut vel ejus togæ limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, ſanabantur.

CAPUT VII.

Pro diſcipulis illotis. Phariſæorum increpatio. Non fœdantia, Syrophœniſſæ nata, fides, gratia.

CONvenerunt autem ad eum Phariſæi, & quidam Scribarum, qui Hieroſolymis venerant:

2 Qui cùm vidiſſent quoſdam ejus diſcipulorum profanis, hoc eſt, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Phariſæi Judæique omnes non niſi ſæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum inſtitutum.

4 Item à foro non niſi loti epulantur, aliaque multa ſunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde ſic eum interrogant Phariſæi & Scribæ: Cur non agunt tui diſcipuli, ut veterum poſtulat inſtitutio, ſed illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille ſic reſpondit, Rectè de vobis ſimulatoribus vaticinatus eſt Eſaias, ut ſcriptum eſt: Hic populus me labiis honorat, cùm eorum cor abſit à me procul.

7 Verum fruſtrà me venerantur, docentes doctrinas, quæ ſunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum inſtitutum, urceorum, poculorumque lotiones: & alia his conſimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: Dei præceptum antiquatis ut veſtram conſervetis inſtitutionem.

10 Moſes enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem:

trem:

trem; & Qui patri, matrive maledixerit, morte plectatur.

11 At vos dicitis: Si quis patri matrive dixerit, Corban, hoc eſt, donarium, quòd a me proficiſcetur, id tibi proderit:

12 Ita non finitis eum jam quicquam ſuo patri matrive præſtare,

13 Dei dictum iſta, quam tradidiſtis, inſtitutione reſcindentes. Atque hujuſcemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni multitudine, dixit eis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil eſt extra hominem, quod in eum intret, quod eum poſſit inquinare: ſed quæ ex eo prodeunt, ea ſunt quæ hominem polluunt.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem a turba domum ingreſſus eſt, interrogârunt eum ejus diſcipuli de illa ſimilitudine.

18 Quibus ille: Adeóne vos quoque tardi eſtis? An nondum intelligitis, nihil quod extrinſecus in hominem intrat, poſſe eum coinquinare?

19 Utpote cùm non in ejus cor, ſed in ventrem & in latrinam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum corde proderunt pravæ cogitationes, adulteria, ſtupra, cædes,

22 Furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, ſuperbia, dementia.

23 Hæc omnia mala intrinſecus prodeunt, & hominem polluunt.

24 Illinc profectus, diſceſſit in Tyri Sidoniſque confinia, ingreſſuſque domum, nolebat id ſcire quenquam: ſed non potuit latere.

25 Nam cùm de eo audiviſſet quædam mulier, cujus filia ſpiritum habebat impurum, venit, & ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca, genere Syrophœniſſa. Et rogabat eum, ut dæmonium expelleret ex ſua filia.

27 At Jeſus dixit ei: Sine prius ſatiari natos. Non enim convenit ſumere natorum panem, & catellis objicere.

28 Et illa: Etſi ita eſt, Domine (inquit ei reſpondens) tamen catelli ſub menſa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille: dropter iſtud dictum, inquit ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum ſuam profecta, invenit egreſſum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rurſum profectus ex Tyris Sidoniiſque finibus venit ad Galilææ lacum, per medios fines Decapolis.

32 Eique adductus eſt ſurdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus eſt.

33 Atque ille, eo ſeorſum extra turbam ſeducto, immiſit ſuos digitos in ejus aures, ſpuitque & ejus linguam tetigit.

34 Et in cœlum intuens, ingemuit, eique dixit, *Ephata*, hoc eſt, aperitor:

35 Ac protinus illius, & aures apertæ, & ſolutum eſt linguæ vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id
mini dicerent. Sed quò magis
præcipiebat, eò magis præ-
abant.

37 Et majorem in modum
upeſcebant, dicentes eum om-
rectè feciſſe, & ut ſurdi au-
ent & ut muti loquerentur,
ere.

CAPUT VIII.

*tem panes. Oſtentorum cupidi. Fermentum Phariſæorum. Cæ-
eus. Petrus de Chriſto. Jeſu
rs prædicta. Petrus Satanas,
piorum crux.*

ER eos dies erat permagna
hominum multitudo, nec ha-
bant quod comeſſent, & Je-
, advocatis ſuis diſcipulis, in-
it :

2 Miſeret me hujus multitu-
is : ſiquidem jam tres dies me
mitantur, nec habent quod
edant.

3 Quòd ſi eos domum jeju-
dimiſero, defetiſcentur in
, nam eorum nonnulli procul
erunt.

4 Et diſcipuli ejus ſic ei re-
derunt : Unde poſſit eos quiſ-
m panibus hic in ſolitudine
are ?

5 At ille eos interrogavit :
ot habetis panes ? Septem in-
unt.

6 Tum ille juſſit multitudi-
humi diſcumbere : ſump-
que ſeptem panes, actis gra-
, fregit, ſuiſque tradidit diſci-
is, ut apponerent : quos illi
poſuerunt multitudini.

7 Cúmque paucos haberent
ſciculos, ille actis laudibus,
it eos quoque apponi.

8 Illi verò epulati ſunt ad
tietatem, ſuntque ſublatæ re-
quorum fragmentorum ſportæ
ptem.

9 Erant autem qui comede-
runt circiter quatuor millia :

10 Quibus ille dimiſſis, confeſtim conſcenſa navi cum ſuis diſcipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eò profecti Phariſæi cœperunt cum eo contendere, poſtulantes ab eo ſignum de cœlo, ejus tentandi gratiâ.

12 At ille animo ingemuit, & dixit : Quid ſignum quærit hæc natio ? pro certo habetote, nullum huic nationi ſignum datum iri.

13 Deinde relictis eis, rurſum conſcenſa navi trajecit.

14 Obliti autem erant panes ſumere, nec niſi unum panem ſecum habebant in navi.

15 Itaque cùm ille eis præciperet, viderent ut Phariſæorum Herodiſque fermentum caverent.

16 Illi inter ſeſe cogitabant ac dicebant, id eò pertinere, quòd non haberent panes.

17 Quo cognito, Jeſus eis inquit : Quid cogitatis ? vos non habere panes ? An nondum animadvertitis nec intelligitis ? adhuc torpentia habetis corda ?

18 Oculos habentes non videtis ? & auros habentes non auditis ? neque meminiſtis,

19 Cùm illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot caniſtra plena fragmentorum ſuſtuleritis ? Duodecim, inquiunt ei :

20 Quid cùm ſeptem ad quatuor millia ? quot plenas fragmentorum ſportas ſuſtuliſtis ? Septem, inquiunt.

21 Et ille : Quî fit, inquit eis, ut non animadvertatis ?

22 Deinde, ubi Bethſaidam venit, allatus eſt ei cæcus, quem ut tangeret, rogatus eſt.

23 Et ille prehenſa cæci manu, eum duxit ex vico & ejus oculos conſpuit, eique manus impoſuit, & eum interrogavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus dixit: Video homines: nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rurſus ille ejus oculis manus impoſuit, effecitque ut videret, ita ut reſtitutus, omnes perſpicuè diſcerneret.

26 Atque ille eum domum dimiſit, vetans ne vel in vicum ingrederetur vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus eſt autem Jeſus, ejuſque diſcipuli, in vicos Cæſareæ Philippi, atque in via ſuos diſcipulos hujuſmodi verbis interrogavit: Quiem me dicunt homines eſſe?

28 Cui illi reſponderunt, Johannem Baptiſtam, alii Eliam, alii vatem aliquem.

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me eſſe? Cui Petrus ita reſpondit: Tu es Chriſtus.

30 At ille eis interdixit, ne cui ſe indicarent:

31 Eoſque docere cœpit, oportere Filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo poſt reſurgere.

32 Dum ita apertè verba faceit, prehendit eum Petrus, & objurgare cœpit.

33 At ille converſus diſcipuloſque ſuos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi poſt me Satana: quandoquidem non divina ſed humana ſapis.

34 Tum advocato vulgo cum ſuis diſcipulis dixit eis: Qui me ponè vult ſequi, renunciet ſibimetipſi, ſuamque crucem to[...] & me ſequatur.

35 Nam qui volet ani[...] ſuam ſervare, eam perdet: [...] verò animam ſuam meâ &[...] vangelii cauſâ perdiderit, [...] ſervabit.

36 Quid verò proderit hom[...] ſi vel totum mundum luc[...] fuerit, & animæ ſuæ jactu[...] faciat?

37 Aut quam dabit homo [...] mæ ſuæ compenſationem?

38 Nam quem mei meor[...] que dictorum in hac adult[...] improbaque natione pudu[...] ejus viciſſim pudebit Filium [...] minis, cum in Patris ſui g[...] venerit unà cum ſanctis a[...] lis.

39 Tum eis dicit: Hoc c[...] ſcitote, eſſe quoſdam eorum [...] hic adſunt, qui non ante m[...] tem ſenſuri ſint, quam Dei [...] num videant veniſſe cum po[...] tia.

CAPUT IX.

Chriſtus transfiguratur, [...] liberatur. Precum ac je[...] contra ſpiritus virtus. Pr[...] mors & exſuſcitatio. Pri[...] dominatus. Puerorum beati[...] Quis cum Jeſu. Offenſ[...] pœna. Salis, ac pacis m[...] tum.

DEinde ſexto poſt die a[...] mit Jeſus Petrum, & [...] cobum & Johannem, eiſqu[...] arduum montem ſolis ſeor[...] ductis, transfiguratus eſt co[...] eis.

2 Ejuſque veſtimenta [...] ſunt fulgentia, tam alba quà[...] eſt nix, quomodo nullus in or[...] fullo dealbare poſſit:

3 Eiſque conſpectus eſt Eli[...] cum Moſe, qui cum Jeſu coll[...] quebantur.

4 Tu

4 Tum Petrus ſic Jeſum allo-
tus eſt : Rabbi, bonum eſt nos
c eſſe : itaque faciamus tria ta-
rnacula, tibi unum, Moſi
um, & Eliæ unum.

5 Neſciebat autèm quid dice-
t, quippe tùm eſſent territi.

6 Extitit autem nubes, quæ
s inumbravit, venitque vox
nube, dicens : Hic eſt meus
ariſſimus Filius, hunc audite :

7 Et ſubitò circumſpicientes,
llum jam viderunt niſi Jeſum
um cum ipſis.

8 Deſcendentibus autem eis
monte, præcepit, eis, ne cui,
æ viderant, narrarent, niſi
quam Filius hominis ex mor-
is reſurrexiſſet.

9 Illi verò apud ſeſe id dictum
tinuerunt, quærentes quid eſ-
, ex mortuis reſurgere :

10 Itaque eum interrogârunt
eo quod dicerent ſcribæ Eliam
ortere venire prius.

11 Et ille reſpondens eis : E-
s quidem prius venturus, &
nia inſtauraturus eſt, idque
emadmodum de Filio hominis
iptum eſt, multa paſſurum &
temnendum eſſe.

12 Sed ſcitote Eliam veniſſe,
illos ei, quæ voluerint, feciſ-
, quemadmodum de eo ſcrip-
m eſt.

13 Deinde ubi venit ad diſci-
los, vidit circa eos ingentem
minum multitudinem, & cum
contendentes Scribas :

14 Ac vulgo ſimulac eum vi-
runt admirati, eum ſalutatum
urrunt.

15 Ipſe Scribas interrogavit,
id cum illis contenderent.

16 Cui unus ex turba reſpon-
it in hunc modum : Magiſter,
duxi tibi meum filium, qui
utum habet ſpiritum :

17 Qui ubi eum corripuit, ita
laceret, ut ſpumet, & dentibus
ſtrideat ac tabeſcat. Eum ut
ejicerent, petii à tuis diſcipulis,
ſed nequiverunt.

18 Tum ille reſpondens : O
diffidens natio, inquit, quouſque
tandem vos feram ? Adducite
eum ad me.

19 Atque ille ad eum addu-
citur, & ſimulac ille eum vidit,
convulſit eum ſpiritus, ita ut
collapſus humi, volutaretur ſpu-
mans.

20 Ille ex ejus patre ſciſcita-
tus eſt quandiu eſſet cùm id ei
accidiſſet ? Et pater reſpondit :
Jam à pueris.

21 Ac ſæpe eum & in ignem
jecit, & in aquam, ut eum per-
deret. Sed ſi quid potes, ſuc-
currere nobis, noſtri miſertus.

22 Et Jeſus : Siquidem potes
(inquit ei) fidere, omnia fieri
poſſunt fidenti.

23 Hic protinus exclamans
pueri pater, cum lachrymis :
Fido, inquit Domine, ſuccurre
meæ diffidentiæ.

24 Videns autem Jeſus vul-
gus accurrere, increpuit impu-
rum ſpiritum, dicens ei : Spiri-
tus mute & ſurde, ego tibi im-
pero, ut ex eo emigres, nec am-
plius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, e-
umque vehementer laniando exi-
it. Atque is perinde fuit ac
mortuus, ita ut multi mortuum
eſſe dicerent.

26 At Jeſus eum manu pre-
henſum allevavit, atque ille ſur-
rexit.

27 Eum autem domum in-
greſſum, diſcipuli ſeorſum in-
terrogârunt cur ipſi eum expel-
lere nequiviſſent ?

28 Quibus ille : Hoc genus,
inquit,

inquit, nulla re ejici poteſt, niſi precibus & jejuniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id ſciret quiſquam.

30 Docebat enim diſcipulos ſuos, eiſque dicebat, Filium hominis tradendum eſſe in hominum manus, qui eum interficerent, iſque interfectus tertio die reſurgeret.

31 At illi eam rem ignorabant, & eum interrogare verebantur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quæſivit ex eis quid in via inter ſeſe diſceptâſſent?

33 Cúmque illi ſilerent (nam inter ſeſe diſceptâſſent in via, quis eſſet maximus)

34 Ille conſedit & vocatis duodecim dixit: Si quis primus eſſe vult erit omnium ultimus, omniúmque famulus.

35 Tum puerum ſumpſit, & in eorum medio ſtatuit, eumque complexus ulnis, inquit eis:

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit, non me accipit, ſed eum qui me miſit.

37 Tum Johannes ſic eum eſt allocutus: Magiſter, vidimus quendam in tuo nomine ejicientem dæmonia, qui non ſequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non ſequitur nos.

38 At Jeſus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim eſt qui meo nomine miraculum faciat, qui citò poſſit mihi maledicere.

39 Nam qui contra nos non eſt, à nobis eſt.

40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum meo nomine bibendum dederit, quòd Chriſti ſitis, certo ſcitote, eum non diturum operam.

41 Et qui vel minimum eor qui mihi fidem habent, læſe ſatius eſſet ei, ejus collo mola lapidem circumponi, eumque mare dejici.

42 Quòd ſi tibi tua manus ficit, abſcinde eam. Satius e eſt tibi mancum in vitam in di, quàm duas habentem ma abire in gehennam, ignem extinctum,

43 Ubi nec eorum vermis terit, nec ignis extinguitur.

44 Et ſi tibi pes tuus of abſcinde eum: ſatius eſt t vitam claudum ingredi, qu duos habentem pedes in geh nam conjici, in ignem inext ctum,

45 Ubi nec eorum vermis terit, nec ignis extinguitur.

46 Et ſi tibi unus oculus ficit, erue eum: ſatius eſt unoculum in Dei regnum in di, quam duos habentem oc in ignis gehennam conjici,

47 Ubi nec eorum vermis terit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne ſa endi, & omne ſacrificium ſaliendum eſt.

49 Bonum eſt ſal: ſed ſi inſulſum fiat, quo condietur ſum? Habete in vobis ſalem, pacem inter vos gerite.

CAPUT XX.

Moſis repudium. Chriſti conjugi repudium. Puerorum ſalus fauſtitas, bonus quis. Fortun rum diſcrimen. Dei omnip tentia. Piorum remunerati Inſtans lethum Chriſti. A q piis dignitas. Chriſtus ad qu Cæcus Bartimæus.

Illinc profectus venit in fi nes Judææ, per transjord ninum agrum: eumque rurſu

conve

venit vulgus hominum, quos
rurſum, ut ſolitus erat, docet.
2 Aggreſſi autem eum Phari-
i interrogârunt, liceretne vi-
uxorem repudiare? tentantes
n.
3 Quibus ille ſic reſpondit :
id vobis præcepit Moſes?
4 Et illi : Moſes permiſit
pto divortii inſtrumento re-
iare.
5 At Jeſus reſpondens : Prop-
veſtram (inquit eis) pervica-
m ſcripſit ille vobis illud præ-
tum.
6 Sed à creationis primordio
rem & fœminam fecit eos
us.
7 Hujus cauſa homo, relicto
patre atque matre, hærebit
ori ſuæ,
8 Fietque ex duobus una caro :
que non jam ſunt duo ſed
a caro.
9 Quod ergo Deus conjunxit,
mo ne disjungat.
10 Itemque domi rurſus eum
em de re interrogârunt ejus
ſcipuli.
11 Quibus ille : Quiſquis uxo-
m ſuam repudiat, aliamque du-
, adulterat in eam.
12 Et ſi uxor, repudiato viro
o, nupſerit alteri, adulterat :
13 Adducebantur autem ei
ri, ut eos tangeret : diſcipuli
rò eos à quibus adducebantur,
jurgabant :
14 Quo viſo, indignatus Je-
, dixit eis : Sinite pueros ad
venire, neve eos prohibete :
ium enim eſt Dei regnum.
15 Hoc pro certo habetote,
i Dei regnum non acceperit
puer, non eſſe in id ingreſſu-
m.
16 Deinde eos complexus ul-
s, & manibus eis impoſitis,
s bene precatus eſt.

17 Eo autem iter faciente, accurrit quidam qui eum, flexis ad eum genibus, ſic interrogavit : Magiſter bone, quid faciam, ut vitam adipiſcar æternam?

18 Cui Jeſus : Quid me dicis bonum? inquit, Nullus eſt bonus, niſi unus Deus.

19 Præcepta nôſti : Ne adulterato : ne occidito : ne furator : ne falſum teſtimonium dicito : ne fraudato : honorato tuum patrem atque matrem.

20 Et ille reſpondens : Magiſter, inquit, hæc omnia à pueris ſervavi.

21 Hic Jeſus eum intuitus, amavit, eique dixit : Unum tibi deeſt. I venditum quicquid habes, & in pauperes erogato, habiturus in cœlo theſaurum : deinde me, crucem ferens, ſecutum venito.

22 At ille eo dicto mœſtus abiit, dolens : quippe qui multis præditus eſſet opibus.

23 Et Jeſus circum intuitus, dicit diſcipulis ſuis : O quàm difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredientur!

24 Hic cùm diſcipuli ejus dicta demirarentur, Jeſus rurſum ſic eos alloquitur : O nati, quàm difficile eſt fretos pecuniis in Dei regnum ingredi!

25 Facilius eſt rudentem per foramen acûs trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

26 Cúmque illi vehementius ſtuperent, ſic ſecum ipſi cogitantes : Quis ergo ſervari poteſt?

27 Intuitus eos Jeſus, dixit : Ab hominibus fieri non poteſt, at à Deo poteſt : omnia enim à Deo poſſunt fieri.

28 Tum Petrus ſic dicit ei : Nos quidem, relictis omnibus, te ſecuti ſumus.

29 Et Jeſus, Hoc vobis con-
firmo, inquit reſpondens, nul-
lum eſſe, qui domum, aut fra-
tres, aut ſorores, aut patrem,
aut matrem, aut uxorem, aut
liberos, aut agros, meâ & Evan-
gelii cauſâ reliquerit.
30 Quin ſit & nunc, hoc tem-
pore centuplum, domos, & fra-
tres, & ſorores, & matres, &
liberos, & agros inter adverſa,
& in futuro ævo ſempiternam
vitam conſecuturus.
31 Sed multi & primi erunt
ultimi, & ultimi primi.
32 Cum autem Hieroſolyma
aſcenderent, & eos antecederet
Jeſus, pavebant & inter ſequen-
dum formidabant. Et Jeſus aſ-
ſumptis rurſus duodecim, cœ-
pit eis eventura ſibi prædi-
cere.
33 Nos quidem aſcendimus
Hieroſolyma, inquit, & Filius
hominis tradetur Pontificibus
atque Scribis, qui eum morte
damnabunt, exteriſque tradent,
34 Illudendum, verberandum,
conſpuendum, & interficiendum,
& tertia die reſurrecturum. Con-
venerunt autem eum Jacobus,
& Johannes,
35 Zebedæi filii, in hæc ver-
ba: Magiſter, velimus, ut quod
à te poſtulabimus, id nobis præ-
ſtes.
36 Quibus ille: Quid vultis
ut vobis præſtem?
37 Et illi: Da nobis (inqui-
unt ei) ut tibi alter ad dexteram,
alter ad ſiniſtram aſſideamus in
tua gloria.
38 At Jeſus di[illegible]: Neſcitis
quid poſtuletis. Poteſtis pocu-
lum potare, quod ego potaturus
ſum? & eodem mecum baptiſ-
mate baptizari?
39 Poſſumus, inquiunt. Et
Jeſus: Poculum quidem quod
ego potaturus ſum, potabi
eodemque mecum baptiſm
baptizabimini.
40 Sed ut mihi dextra læv
que aſſideatur, non eſt meu
dare, niſi quibus id parat
eſt.
41 Hoc audito decem co
runt de Jacobo & Johanne
dignari.
42 At Jeſus advocatis eis d
xit: Scitis eos, quos videm
imperare extraneis, in eos d
minari, & eorum maximos qu
que, in eos maximè poteſtat
obtinere.
43 At in vobis non ſic fu
ſed qui veſtrûm volet fieri in
vos maximus, erit veſter f
mulus:
44 Et qui volet fieri veſtrû
primus, erit omnium ſervus.
45 Nam Filius hominis no
venit, ut ipſi miniſtretur, ſed u
miniſtret ipſe, animamque ſua
in multorum redemptionem im-
pendat.
46 Venerunt autem Hier
chuntem: eoque & ejus diſci-
pulis ab Hierichunte cum fre-
quenti multitudine diſcedentibu
Timæi filius Bartimæus, cæcu
qui apud viam ſedens mendi-
cabat,
47 Ut audivit Jeſum eſſe Na-
zarenum, cœpit ita clamare
Davidide Jeſu, miſerere mei.
48 Ac multis eum ut tace-
ret objurgantibus, multò magis
clamabat: Davidide miſerere
mei.
49 Tum Jeſus reſtitit, eum-
que juſſit accerſi. Cúmque illi
eum accerſerent, & Bono es ani-
mo, dicerent, ſurge, accerſit
te:
50 Ille abjecta veſte ſua ſur-
rexit, & ad Jeſum venit.
51 Et Jeſus ſic eum alloquitur:

Quid

…d tibi vis faciam ? Cui cæ-
…s Magiſter, inquit ei, ut di-
…ciam.
…Et Jeſus dixit ei : Abi,
… te fiducia ſervavit. Atque
… protinus diſpexit, & Jeſum
… ſecutus eſt.

CAPUT XI.

*…ſus ovans in urbem. In ficum
…ira. Purgatum templum. Con-
…ratio in Jeſum. Fidei vir-
…s ac precationis. In invidos
…lementia. Sacerdotum confu-
…tio.*

…UM autem Hieroſolymæ
… propinquarent ad Bethphage,
… Bethaniam ad montem oli-
…um, mittit ſuorum diſcipu-
…m duos :
2 Ite, inquit, in vicum qui
… è regione veſtri, & protinus
… eum intrantes, invenietis
…ctum aſellum, quem nullus
…minum inſedit : eum ſolvitote,
… mihi adducitote.
3 Quòd ſi quis ex vobis quæ-
…it, cur id facietis ? dicitote,
…minum ego egere : & ſtatim
…huc dimittet.
4 Ita illi profecti, & aſellum
… ad portam vinctum in bivio
…i ſolvunt.
5 Et eorum quidam qui illic
…rant, ex eis quæſiverunt,
… facerent, qui aſellum ſol-
…ent ?
6 Quibus illi dixerunt quem-
…odum mandaverat Jeſus :
7 Atque ita permittentibus
…, adduxerunt aſellum ad Je-
…, eique ſua veſtimenta ſuper-
…cerunt, atque ille ſuperin-
….
8 Frequentes autem ſuis ve-
…ntis viam inſternebant : alii
…ciſſas ex arboribus frondes per
…m ſternere :
9 Quique antecedebant, qui-
… ſubſequebantur, ſic clamare :
Hoſanna, bene ſit venienti in
nomine Domini :
10 Felix veniens regnum in
nomine Domini patris noſtri Da-
vidis : Hoſanna in ſupremis.
11 Ingreſſus eſt autem Hie-
roſolyma Dominus, & in tem-
plum : omnibuſque circumſpe-
ctis, cùm jam ſera eſſet hora,
profectus eſt Bethaniam cum
duodecim.
12 Poſtridie eis Bethania e-
greſſus eſuriit,
13 Ficumque procul folioſam
conſpicatus acceſſit, ſi quid in
ea fore inveniret. Sed ut ad
eam venit, nihil invenit niſi
folia : nec enim tempus erat fi-
cuum.
14 Itaque ſic eam allocutus eſt
Jeſus : Nunquam deinceps quiſ-
quam ex te fructum comedat :
Audiebant autem ejus diſcipuli.
15 Deinde veniunt Hieroſo-
lymam, & ingreſſus in fanum
Jeſus, cœpit ejicere vendentes
& ementes in fano, & nummula-
riorum menſas, & ſellas venden-
tium columbas evertit.
16 Neque ſinebat quenquam
per fanum ferre vaſa.
17 Atque his verbis eos allo-
quens docebat : Nonne eſt ſcrip-
tum, Domus mea domus ſuppli-
cationis vocabitur cunctis gen-
tibus : & vos ex ea latronum
ſpeluncam feciſtis.
18 Hoc audito, Scribæ & Pon-
tifices eum perdere ſtudebant.
Metuebant enim eum : quippe
cujus doctrinam ſtuperet omne
vulgus.
19 Sub veſperam autem egreſ-
ſus eſt ex urbe.
20 Mane prætereuntes, vi-
dent ſiccatam à radicibus, fi-
cum :
21 Id quod recordatus Pe-
trus, dicit ei : Rabbi, ecce fi-
cus,

cus, quam tu execratus es, aruit.

22 Et Jeſus reſpondens, inquit: Habete fidem Deo:

23 Hoc vobis confirmo, Si quis juſſerit huic monti ut amoveatur, & in mare jaciatur, nec animo dubitaverit, ſed quæ dicet crediderit eventura, continget ei quicquid dixerit:

24 Itaque ſic vobis dico: quicquid orantes poſtulatis credite vos aſſecuturos, & vobis continget.

25 Oraturi autem ignoſcite, ſi quid habetis, quod de quopiam expoſtuletis: ut veſter quoque pater, qui in cœlis eſt, veſtra delicta vobis ignoſcat.

26 Quod niſi ignoſcetis, ne pater quidem veſter, qui in cœlis eſt, vobis delicta veſtra ignoſcet.

27 Deinde rurſum veniunt Hieroſolymam, eumque in fano ambulantem Pontifices, Scribæque & Senatores conveniunt his verbis:

28 Qua poteſtate iſta facis, & quis iſtam tibi iſta faciendi poteſtatem dedit?

29 Quibus reſpondens Jeſus: Interrogabo ego quoque vos quiddam, inquit: quod ſi mihi reſponderitis, dicam vobis qua poteſtate hæc faciam.

30 Johannis baptiſma à cœlone erat, an ab hominibus? reſpondete mihi.

31 At illi ſic ſecum cogitare: Si à cœlo dixerimus, dicet: Cur ergo ei don crediditis?

32 Sin ab hominibus dixiſſent, metuebant populum: omnes enim Johannem verè vatem eſſe ducebant.

33 Itaque Jeſu reſponderunt, neſcire ſe. Et Jeſus eis ſic reſpondit: Nec ego vobis dico, qua hæc poteſtate fi am.

CAPUT XII.

Vinea bene inſtructa, ſervi, Hæ Cultorum punitio, & vineæ catio. Lapis offendiculi. Cæſarique danda. Sadduc rum confutatio. Deus quor ſit. Præcepta duo. Qu Chriſti de Davide. Scriba ambitio, avaritia, viduæ nuſculum.

TUM per ſimilitudines alloqui orſus eſt. Vine conſevit quidam, & ſepe cundedit, & torcular defix turrimque conſtruxit, & e locavit agricolis, deinde pereg profectus eſt:

2 Poſt ſuo tempore miſit agricolas ſervum, ut ab eis vineæ fructu perciperet:

3 At illi eum ceperunt, ve berâruntque, & inarem dim ſerunt.

4 Cúmque rurſus ad eos m ſiſſet alium ſervum, illi ei qu que caput lapidibus contu runt, eumque contumeliosè d miſerunt.

5 Rurſus alium miſit, qu etiam interfecerunt, aliosque m tos partim verberârunt, parti necârunt.

6 Igitur cùm adhuc un haberet filium ſibi chariſſimu miſit eum quoque ad illos ul mum, cogitans fore ut ſuum f lium revererentur.

7 At illi agricolæ ſic int ſeſe dicere? Hic eſt Hæres, agi interficiamus eum, & noſtra e hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, nec runtqae, & ex vinea ejecerunt,

9 Quid ergo faciet vineæ d minus? Veniet, agricolaſq perdet, & aliis vineam dabit.

10 Anne illud quidem ſc

 ptu

10 Anne illud quidem ſcriptum legiſtis? Quem lapidem improbaverant ſtructores, is adhibitus eſt ad caput anguli:

11 Id quod à Domino profectum eſt, & nobis mirum videtur.

12 At illi eum capere conari, quippe qui eum ſimilitudinem illam contra ipſos dixiſſe intelligerent, ſed metuerunt plebem. Igitur eo relicto digreſſi:

13 Mittunt ad eum Phariſæorum & Herodianorum quoſdam, qui eum verbis irretirent.

14 Hi eum hujuſmodi oratione aggreſſi ſunt: Magiſter, ſcimus veracem eſſe te, neque quenquam curare, quippe qui ad hominum perſonam non ſpectes, ſed verè divinam vitæ viam doceas. Licètne cenſum Cæſari pendere, an non? pendamus, an non pendamus?

15 At ille eorum ſimulationem intelligens: Quid me tentatis? inquit eis: afferte mihi denarium, ut videam.

16 Cúmque illi attuliſſent: Cujus eſt, inquit eis, imago hæc & inſcriptio? Cæſaris, inquiunt.

17 Et Jeſus reſpondens eis: Solvite igitur, inquit, Cæſariana Cæſari, & Divina Deo. Illi verò eum admirari.

18 Tum eum convenerunt Sadducæi, qui quidem reſurrectionem eſſe negant, & ſic interrogârunt:

19 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus frater moriatur, uxore ſuperſtite, nec liberos relinquat, ut ducat ejus frater ejus uxorem, fratrique ſuo prolem ſuſcitet.

20 Septem fratres fuerunt, quorum primus ducta uxore mortuus eſt, nulla prole ſuperſtite:

21 Itemque ſecundus eadem ducta mortuus eſt ne ipſe prolem reliquit: Similiterque tertius:

22 Denique ſeptem illi eam duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Poſtrema omnium mortua eſt etiam fœmina.

23 Igitur in reſurrectione, cùm reſurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cùm ſeptem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Jeſus reſpondens: Nimirum ideo erratis, inquit eis, quòd ſcripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cùm enim à morte reſurrectum fuerit, nulla conjungentur connubia, ſed erunt angelorum ſimiles, qui ſunt in cœlis.

26 De mortuis autem, quòd reſurgant, non legiſtis in Moſis libro, in rubo, ut eum ſic allocutus ſit Deus? Ego Deus Abrahami, & Iſaaci, & Jacobi.

27 Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum Scribarum quidam, auditis eis diſceptantibus, videns èum illis rectè reſpondiſſe, acceſſit, & ex eo quæſivit quodnam eſſet omnium præceptorum primum?

29 Cui Jeſus ſic reſpondit: Primum omnium præceptorum eſt: Audi Iſraëlita: Dominus Deus veſter, Dominus unus eſt.

30 Itaque Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente, totiſque viribus amato. Hoc primum eſt præceptum.

31 Hunc ſimile eſt alterum, Alterum ut teipſum amato. His majus aliud præceptum nullum eſt.

32 Et Scriba: Recte magiſter, profectò, dixiſti. Nam unus eſt Deus, præterea nullus.

33 Quem toto corde, omni ſtudio, toto animo, ſummaque ope amare, necnon alios ut ſeipſum amare, plus eſt quàm omnes victimæ & ſacrificia.

34 Hic Jeſus, eum cordatè reſpondiſſe videns, dixit ei: Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jeſus in fano docens, ſic verba fecit: Quî fit ut dicant Scribæ, fore ut Chriſtus genus ducat à Davide?

36 Cùm ipſe David Sancti Spiriûs inſtinctu dixerit: Ait Dominus Domino meo: ſede ad meam dexteram, donec efficiam ex hoſtibus tuis tuorum pedum ſubſellium?

37 Cum igitur eum dicat ipſe David Dominum, unde fit ut ſit ejus prognatus? Cúmque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 Sic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis, qui ſtolati incedere amant, & in foris ſalutationes,

39 Et in collegiis primas ſeſſiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 Qui viduarum domos devorant, & per oſtentationem prolixè orant. Hi graviores pœnas dabunt.

41 Sedens autem Jeſus è regione fiſci, ſpectabat, ut multitudo conferret æs in fiſcum. Ac multis divitibus multa conferentibus:

42 Venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Eſt autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis ſuis diſcipulis: Certò ſcitote, inquit eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contuliſſe, qui contulerunt in fiſcum.

44 Omnes enim ex eo quod ipſis ſupererat, contulerunt: at hæc, ſua penuria quicquid habebat, totum victum ſuum contulit.

CAPUT XIII.

Templi ruina. Pſeudochriſti. Orbis calamitates. Piorum ærumnæ, conſolatio. Familiæ diſſidia, beati. Cœli prodigia, coacti pii. Chriſti veritas perpetua. Judicii hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus diſcipulorum ſic dixit: Magiſter, vide quanti lapides, & ſtructuræ.

2 Cui reſpondens Jeſus: vides, inquit, has ingentes ſtructuras? ita diſſolventur, ut nullus lapidi lapis impoſitus relinquatur.

3 Deinde ſedentem eum in monte olivarum è regione fani, interrogârunt ſeorſim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas, his verbis.

4 Dic nobis quando hæc futura ſint, & quod ſignum ſignificabit hæc perficienda omnia.

5 Et Jeſus eis reſpondens, ſic loquitur: Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine dicentes ſe eum eſſe, multoſque fallent.

7 Cùm autem bella, bellique rumores audietis, nolite turbari: oportet enim ea fieri, ſed nondum erit finis.

8 Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea erunt dolorum principia.

9 See

9 Sed proſpicitote vos vobis
ipſis: ſiſtemini enim in conſeſ-
ſus & collegia: vapulabitis, &
ad magiſtratus, regeſque duce-
mini mea cauſa, quod ſit eis te-
ſtimonio.
10 Ac per omnes gentes opor-
tet prius Evangelium publicari:
11 Cùm autem ducemini, ac
ſiſtemini, nolite prius cogitare
aut præmeditari dicenda, ſed
quod vobis eadem hora ſuggere-
tur, id dicitote. Non enim vos
eritis qui loquemini, ſed Spiritus
Sanctus.
12 Tradet autem fratrem fra-
ter ad mortem, & pater filium,
conſurgentque in parentes nati,
& eos necabunt,
13 Eritiſque omnibus inviſi
propter nomen meum: ſed qui
ad finem pertulerit, is ſervabi-
tur.
14 Cùm autem calamitoſum
nefas à Daniele vate prædictum
ſtare videbitis ubi non debet,
qui legit animadvertat: tum
qui erunt in Judæa, fugiant in
montes:
15 Et qui erit in tecto ne
deſcendat in ædes, nec ingre-
diatur ad auferendum aliquid ex
ſuis ædibus:
16 Et qui ruri erit, ne gra-
dum referat, ſuæ veſtis auferendæ
gratia.
17 Hei utrum ferentibus, &
lactibus illo tempore.
18 Optate verò ne accidat
hyeme veſtra fuga.
19 Erit enim temporis illius
calamitas, quanta nec à rerum
quas Deus creavit creatione fuit
adhuc, nec poſtea futura eſt.
20 Quod niſi Dominus tempus
illud decurtaret, nullus morta-
lium evaderet: ſed propter ele-
ctos, quos delegit, decurtabit id
tempus.
21 Tum ſi quis vobis dixerit,
hic aut illic adeſſe Chriſtum, ne
credìtote.
22 Exiſtent enim falſi Chriſti,
falſique vates, qui prodigioſa
& portentoſa deſignabunt, ad
decipiendos, ſi fieri poſſet, etiam
electos.
23 Vos verò proſpicite: en
prædixi vobis omnia.
24 Sed illo tempore, poſt ca-
lamitatem illam, ſol obſcurabi-
tur, & luna ſuum Splendorem
non emittet:
25 Et cœli ſtellæ decident,
cœleſteſque poteſtates commove-
buntur.
26 Deinde cernetur Filius ho-
minis veniens in nubibus cum
magna potentia atque gloria:
27 Ac tum ſuis dimiſſis nun-
ciis, congregabit electos ſuos a
quatuor ventis, ab ultimis terris
ad extremum cœli.
28 A ficu autem diſcite ex-
emplum: Cùm jam ejus rami
teneri ſunt, eaque folia procreat,
intelligitis inſtare æſtatem.
29 Sic & vos, cùm hæc fieri
videbitis, ſcitote propè adeſſe præ
foribus.
30 Hoc vobis confirmo, non
antè præteriturum eſſe hoc ſecu-
lum, quàm fiant hæc omnia.
31 Cœlum licet & terra inte-
reant, mea dicta non interibunt,
32 Cæterùm diem illam &
horam nullus ſcit, ne angeli qui-
dem cœleſtes, neque filius, ſed
tantùm Peter.
33 Videte ut vigiletis, & ore-
tis: neſcitis enim quando tempus
futurum ſit:
34 Quemadmodum peregri-
nans homo, qui ſuam domum
reliquit, ſuiſque ſervis poteſta-
tem & ſuum cuique munus aſſig-
navit, & janitori ut vigilaret
mandavit.

35 Vigilate igitur: neſcitis enim quando domûs dominus venturus ſit, ſerò, an media nocte, an gallicinio, an manè:

36 Ne ſi de improviſo venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

CAPUT XIV.

In Chriſtum inſidiæ. Unguentum apud Simonem: defenſa mulier. Judas proditor. Paſcha, Cœna dominica. Petri temeritas. Jeſu angor, Precatio terna, diſcipulorum ſopor. Captus Jeſus, ſuorum fuga. Falſi teſtes. Jeſus de ſeipſo, ſpretus, ictus. Petrus deficiens, perjurus, lugens.

CUM autem futurum eſſet Paſcha & Azymalia poſt biduum, ſtudebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere:

2 Sed id die feſto faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniæ in domo Simonis leproſi eo accubante, venit mulier habens alabaſtrum unguenti ſpicatæ nardi precioſi, quæ confracto alabaſtro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud ſe indignabantur, atque ita dicebant: Quorſum hæc unguenti jactura facta eſt?

5 Poterat hoc pluſquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi ſic adverſus eam fremunt,

6 Jeſus dixit: Sinite eam: quid negotium ei faceſſitis? bono opere functa eſt erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, quibus quandocunque voletis, benefacere poſſitis: at me non ſemper habebitis.

8 Quod potuit hæc, fecit: anticipavit meum corpus ad ſepulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, ubicunque toto orbe publicabitur hoc evangelium, etiam quid ea fecerit, dicetur, ad ejus memoriam.

10 Judas autem Iſcariota, unus ex duodecim, Pontifices adiit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito lætati, promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Itaque quærebat, quo pacto eum poſſet opportunè prodere.

12 Primo autem azymalium die, cum paſcha immolandum foret, ſic ei dicunt ejus diſcipuli: Ubi vis ut tibi epulandum paſcha præparatum eamus?

13 Tum ille diſcipulorum ſuorum duos dimittit, eiſque dicit: Ite in urbem: occurret vobis quidam aquæ fictile portans: eum ſequimini,

14 Et quò intraverit, ſic dicitote patrifamiliâs: Quærit magiſter ubi ſit manſio, ubi Paſcha cum diſcipulis ſuis polluceat?

15 Ipſe verò vobis ingens cœnaculum oſtendet, inſtratum ac paratum, illic nobis præparatote.

16 Ita profecti ejus diſcipuli, venerunt in urbem: & nacti quæ ille eis dixerat, Paſcha præparârunt.

17 Deinde ſub veſperam venit Jeſus cum duodecim,

18 Ac diſcumbentibus & epulantibus eis, dixit: Certo ſcitote fore, ut unus ex vobis me prodat, qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere cœperunt, eique ſinguli dicere: Iſne ego ſum? Et alius: Iſne ego ſum?

20 Quibus ille reſpondens: Unus eſt ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catinum.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi per quem Filius hominis prodendus eſt: Præſtaret homini illi nunquam eſſe natum.

22 Epulantibus autem eis Jeſus ſumptum panem, actis laudibus, fregit, eiſque dedit, & dixit: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.

23 Deinde ſumptum poculum, gratiis actis, dedit eis: biberuntque ex eo omnes:

24 Atque ille eis dixit: Hic eſt ſanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certò dico, non me amplius bibiturum ex fœtu viteo, uſque ad illam diem, cum eum bibam novum in regno Dei.

26 Deinde, laudibus dictis, profecti ſunt in montem olivarum.

27 Eiſque ſic dicit Jeſus: Vos me omnes hac nocte deſeretis, ſiquidem ſcriptum eſt: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves.

28 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 At Petrus dixit ei: Etiamſi omnes deſerant, at ego non item.

30 Cui Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit, fore, ut hodie in hac nocte, priuſquam bis gallus cantet, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicere: Imò etiamſi me una tecum mori oporteat, non abnegabo te: itidemque etiam omnes alii dicebant.

32 Deinde ubi venerunt in locum, cui nomen eſt Gethſemani, dixit ſuis diſcipulis: Sedete hîc, dum ego oratum eo:

33 Aſſumptiſque unà ſecum Petro, & Jacobo & Johanne, cœpit turbari atque angi,

34 Eiſque dixit: Præ animi dolore emorior. Manete hîc, & vigilate.

35 Tum paulum progreſſus, procidit humi, oravitque; ut, ſi fieri poſſet, horam illam declinaret:

36 Et: Abba pater, inquit, omnia tu potes: averte hoc à me poculum. Verùm non quod ego volo, ſed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes nactus, dicit Petro: Simon, dormis? non potuiſti unam horam vigilare?

38 Vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, ſed caro infirma.

39 Deinde rurſus oratum ivit, eademque verba dixit:

40 Ac reverſus, eos rurſum dormientes offendit: eorum oculis ita gravatis, ut neſcirent quid ei reſponderent.

41 Deinde tertiò venit, &, Dormite jam, inquit, & requieſcite. Satis eſt, venit hora, ecce traditur Filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit Judas qui unus erat ex duodecim, comitante frequenti multitudine cum gladiis & fuſtibus, à Pontificibus & Scribis, ac Senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor ſignum, dicens: Quem oſculatus fuero, is eſt: eum capite, & tutò abducite.

45 Igitur ſimulac venit, eum adit, & ei dicit: Magiſter, magiſter: eumque deoſculatus eſt:

 46 Illi

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, ſtricto enſe percuſſit Pontificis ſervum, eique abſtulit auriculam.

48 Et Jeſus illos ſic eſt allocutus: Tanquam ad latronem exiiſtis cum gladiis & fuſtibus, ad me comprehendendum:

49 Quotidie eram apud vos in fano docens, neque me cepiſtis: ſed ea fieri oportet, quæ ſcripta ſunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cúmque adoleſcèns quidam eum ſequeretur, linteo nudum corpus indutus, adoleſcentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jeſum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & Senatores atque Scribæ.

54 Eum procul ſecutus Petrus uſque in Pontificis atrium unà cum famulis reſidet, ſeque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totuſque conſeſſus, quærebant contra Jeſum teſtimonium, ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adverſus eum falſa teſtificabantur, ſed conſentanea non erant teſtimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contra eum falſa teſtabantur, ita dicentes:

58 Nos eum audivimus dicentem ſe templum hoc manufactum eſſe diſſoluturum, & triduo aliud non manufactum extructurum.

59 Sed ne ſic quidem conſentanea erant eorum teſtimonia.

60 Tum Pontifex in medium ſurrexit, & Jeſum ſic interrogavit: Nihilne reſpondes? quid eſt, quod hi contra te teſtantur?

61 At Jeſus ſilebat, nihilque reſpondebat. Rurſum Pontifex eum hujuſmodi verbis interrogavit: Tune es Chriſtus celebrandi Dei Filius?

62 Et Jeſus: Sum, inquit: & videbitis hominis Filium ſedentem ad dexteram potentiæ, & cum cœleſtibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare ſuas veſtes: Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus? inquit:

64 Audiviſtis impiam vocem: quid vobis videtur? Illi verò eum omnes ut morte dignum damnârunt:

65 Cœperuntque eum quidam conſpuere, eique faciem obvelare & colaphos impingere, ac dicere, Divina: eique alapas impingebant miniſtri.

66 Cùm eſſet autem Petrus intra in atrio, venit quædam ancillarum Pontificis.

67 Et viſo Petro ſeſe calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jeſu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: neſcio, nec intelligo quid dicas. Deinde foràs in veſtibulum egreſſus eſt, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viſo rurſum cœpit dicere eis qui aderant, eum ex illis eſſe.

70 At ille rurſum negavit. Paulo pòſt rurſum qui aderant, dicunt Petro: Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cœpit deteſtari, & jurare, ſeſe non noviſſe hominem illum, quem illi dicerent:

72 Et iterum gallus cecinit. Tum Petrus recordatus ejus, quod ei dixerat Jeſus, fore ut priuſquam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœpit flere.

CAPUT XV.

Chriſtus ad Pilatum Judæorum rex. Barabbas abſolutus Jeſu ſupplicium, titulus, dicteria, tenebræ. Chriſti gemitus potatio, mors Veli ſciſſura, militum profeſſio. Chriſti monimentum.

MAnè protinus inito conſilio, Pontifices unà cum Senatoribus & Scribis, totuſque conſeſſus, Jeſum colligant, abductumque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, eſſetne Judæorum rex? Cui ille reſpondens: Ut tu dicis, inquit.

3 Cúmque eum vehementer accuſarent Pontifices,

4 Pilatus eum rurſus his verbis interrogavit: Nihilne reſpondes? vide quanta contra te teſtificentur.

5 At Jeſus nihil amplius reſpondit, adeo ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis feſtis eis laxare unum vinctum, quemcunque poſtulâſſent.

7 Erat quidam nomine Barabbas cum ſeditioſis vinctus, qui in ſeditione cædem fecerant.

8 Itaque cœperunt vulgò clamantes id exigere, quod ille ſemper eis erat facere ſolitus.

9 Et Pilatus ſic eis reſpondit: Vultis ut vobis Judæorum regem ſolvam?

10 Sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus eſſe traditum.

11 Pontifices verò plebem inſtigârunt, ut ſibi Barabbam potius ab illo laxari poſtularet.

12 Et Pilatus rurſus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabant, Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi eò acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi ſatisfacere, laxavit eis Barabbam, Jeſumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc eſt, prætorium, educto, totam cohortem convocant:

17 Eumque purpura induunt, et ei implexam ſpineam coronam imponunt,

18 Eumque ſic ſalutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 Ejuſque caput arundine tundunt, et eum conſpuunt, ac poſitis genibus venerantur.

20 Deinde poſtquam ei illuſerunt, ſpoliant eum purpura ipſiuſque veſtimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 Et prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Ruſique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 Eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariæ locum ſignificat:

23 Et ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, partiti ſunt ejus veſtimenta, jacta ſuper eis ſorte, quid quiſque auferret.

25 Erat hora tertia cùm eum crucifixerunt,

26 Inſcripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM:

27 Et cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum eſt ſcriptum illud, quod ſic habet: Et inter ſceleratos habitus eſt.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quaſſantes, & dicentes: Vah qui templum diſſolvis, & triduo inſtauras,

30 Serva teipſum, & de cruce deſcende.

31 Similiter & Pontifices inter ſeſe illudentes, cum Scribis dicebant: Alios ſervavit, ſeipſum ſervare non poteſt.

32 Chriſtus ille Iſraëlitarum rex, deſcendat nunc de cruce ut eo viſo credamus. Item qui eum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora ſexta autem extiterunt per totum terram tenebræ, uſque ad horam nonam:

34 Ac hora nona exclamavit Jeſus magna voce, dicens: Eloi, Eloi, lama ſabachthani? quorum verborum hæc notio eſt: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquiſti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vacare.

36 Quidam autem accurrit, impleta aceto ſpongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite, videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Jeſus, emiſſa magna voce, expiravit,

38 Et templi velum à ſummo ad imum in duas partes fiſſum eſt.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverſo aſtabat, eum ita clamantem expirâſſe, dixit: Profectò hic homo Filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul ſpectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Joſiſque mater, & Salome:

41 Quæ etiam, dum ille erat in Galilæa, eum ſequi, eique miniſtrare conſueverant: itemque aliæ multæ quæ cum eo Hieroſolymam aſcenderant.

42 Poſtquam jam adveſperavit, cùm eſſet Præparatio, hoc eſt, Anteſabbatum,

43 Venit Joſephus ab Arimathæa, honeſtus ſenator, qui & ipſe Dei regnum expectabat: & ad Pilatum auſus ingredi, petit Jeſu corpus.

44 Pilatus, miratus ſi jam mortuus eſſet, acceſito Centurione, ſciſcitatus eſt ex eo, quàm dudum eſſet mortuus?

45 Quo à Centurione cognito, donavit Joſepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demiſit, & involutum linteo poſuit in monimento, quod ex petra exciſum erat: & ad monimenti oſtium ingens ſaxum volvit,

47 Spectantibus Maria Magdalena, & Maria Joſis matre, ubinam poneretur.

CAPUT XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jeſus in Galilæam. Idem ter viſus. Diſcipulorum incredulitas. Miſſio Evangelii, & Baptiſmi mandata. Notæ credentium. In cælum Jeſus. Apoſtolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatis, ut eum unctum irent,

2 Valde manè prima poſt Sabbatum, die veniunt ad monimentum, orto jam ſole.

3 Ac dum inter ſeſe quærunt, quis ſibi ſaxum avolveret ab oſtio monimenti,

4 Intuitæ vident avolutum eſſe ſaxum, quod erat permagnum:

5 Ac

5 Ac monimentum ingreſſæ, viderunt adoleſcentem ad dexteram ſedentem, alba ſtola veſtitum, & expaverunt.

6. Et ille: ne expaveſcite, inquit eis. Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hîc: en locus ubi poſitus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus diſcipulis, & Petro, eum præire eis in Galilæam: illic eum eſſe viſuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egreſſæ celeriter ex monimento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ: neque cuiquam quicquam dixerunt, utpote quæ metuerent.

9 Reſurrexit autem manè, primo poſt Sabbatum die, & apparuit primùm Mariæ Magdalenæ, ex qua ſeptem ejecerat dæmonia.

10 Id quod illa nunciatum ivit eis, qui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea viſum eſſe, non crediderunt.

12 Poſtea duobus eo rum ambulantibus apparuit alia forma, rus euntibus.

13 Id quod illi cæteris nunciatum iverunt: ſed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem diſcumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac pervicaciam exprobravit, quòd eis qui ſe reſurrexiſſe viderant, non credidiſſent:

15 Eiſque dixit: Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ;

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & ſi quid mortiferum biberint, non eis nocebit: cùm ægrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus, poſtquam eos allocutus eſt, ſublatus eſt in cœlum, & ad Dei dexteram ſedit.

20 Illi verò digreſſi ubique prædicârunt, Domino adjuvante, & orationem ſequentibus ſignis confirmante.

EVANGELIUM AUTHORE LUCA.

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM.

Evangeliſtæ multi. Lucæ ſectator Theophilus, Zacharias & conjux ſenes, juſti, ſoli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, ſpiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter hos colloquium : illius diſceſſio. Virgo ad cognatam. Fœtus in utero, exultatio. Elizabethæ gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumciſio, nomen. Seni eloquium reſtitutum. Popularium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

PRÆFATIO.

QUandoquidem aggreſſi ſunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum :

2 Quemadmodum nobis tradiderunt, qui ab initio & ſpectatores & adminiſtratores rei fuerunt :

3 Viſum eſt etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter conſectatus ſim, tibi ordine ſcribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione accepiſti res, eas certò cognoſcas.

CAPUT I.

5 FUit temporibus Herodis Judææ regis ſacerdos quidam nomine Zacharias, Abianæ claſſis : cujus uxor erat Aharone prognata, nomine Eliſabeta.

6 Erant autem ambo apud Deum juſti, ſeſe in omnibus Domini præceptis ac inſtitutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi : quandoquidem & Eliſabeta ſterilis erat, & ambo ætate provectâ.

8 Accidit, dum is in ſuæ claſſis ordine ſacerdotio coram Deo fungitur,

9 Ex more ſacerdotii coram ſuffiendi ſors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingreſſus eſt,

10 Omni populi multitudine foris hora ſuffitionis orante.

11 Apparuit autem ei Domini angelus ad aræ ſuffitoriæ dexteram aſtans :

12 Quo viſo, turbatus Zacharias & timore perculſus eſt.

13 Sed eum ſic allocutus eſt angelus : Ne metue Zacharia, nam exauditæ ſunt tuæ preces : & tua conjux Eliſabeta tibi filium pariet, quem Johannem nomine vocabis,

14 Qui tibi gaudio erit & lætitiæ, multique ex ejus nativitate gaudebunt :

15 Erit enim in Domini conſpectu magnus : nec vinum, nec temetum bibet, ac ſacro ſpiritu plenus erit jam ab utero matris.

16 Et Iſraëlitarum multos ad Dominum ipſorum Deum reconciliabit,

17 Eumque antecedet ipſe, Eliano ſpiritu potentiaque præditus, ut patrum animos ad natos convertat, & contumaces ad juſtorum prudentiam perducat, Dominoque compoſitum populum præparet.

18 At Zacharias: Unde iſtud cognoſcam? inquit angelo, quum & ego ſim ſenex, & uxor mea jam grandis natu?

19 Cui angelus reſpondens, inquit: Ego ſum Gabriel, qui Deo appareo, & miſſus ſum ut te alloquerer, tibique hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc ſic habeto, te fore mutum, & loquendi impotentem donec hæc evenerint? quoniam meis dictisnon credidiſti, quæ ſuo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is verò egreſſus, eos alloqui non poterat: itaque intellexerunt, eum viſum aliquod in æde vidiſſe. Ipſe verò eis innuebat, remanſitque mutus:

23 Ac peracto ſui muneris ſpatio domum petiit.

24 Poſt id tempus concepit ejus uxor Eliſabeta, & ſe quinque menſes abdidit,

25 Propterea quod hæc ei præſtitiſſet Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Menſe autem ſexto miſſus eſt à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ nomine Nazaretham,

27 Ad virginem deſponſam viro, qui nomen habebat Joſephus, ex domo Davidis: Virginis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingreſſus angelus, dixit: Salve accepta, cui Dominus adeſt, quæque es mulierum fortunatiſſima.

29 At illa eo viſo ejus ſermone turbata, cogitabat qualis eſſet ea ſalutatio.

30 Et angelus: Ne metue, Maria: nam propitium habes Deum:

31 Ac ſcito te utero concepturam, parituramque filium quem Jeſum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur: eique dabit Dominus Deus ſolium Davidis ejus parentis,

33 Iſque in Jacobæorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria: Quo pacto fiet iſtud? inquit angelo: cùm ego virum neſciam?

35 Et ille reſpondens: Te Spiritus Sanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit: itaque ſanctus iſte partus dicetur Dei Filius.

36 Et quidem Eliſabeta, cognata tua, concepit & ipſa filium in ſenectute ſua: eique jam ſextus hic menſis agitur, quæ tamen ſterilis dicebatur.

37 Adeò nulla res eſt, quam Deus facere non poſſit.

38 Tum Maria: Ecce me Domini ſervam, eveniat mihi ita ut tu dixiſti. Ita angelus ab ea diſceſſit.

39 Per eos dies profecta eſt Maria feſtinanter in montana, in urbem Judææ:

40 Et ingreſſa domum Zachariæ, ſalutavit Eliaſabetam.

41 Atque ubi audivit Eliſabeta Mariæ ſalutationem, exultavit infans in ejus utero: repletaque Sancto Spiritu Eliſabeta.

42 Exclamavit magna voce, & inquit: Tu es mulierum feliciſſima: felix & iſtius ventris fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Domini mater inviſat?

44 Nam ſimulac tuæ ſalutationis vox pervenit ad meas aures, exultavit lætitiâ infans in ventre meo.

45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri quæ tibi à Domino ſignificata ſunt.

46 Tum Maria ſic fatur: Magnificat animus meus Dominum,

47 Exultatque mea mens de Deo Servatore meo:

48 Qui ſpectaverit humilitatem ancillæ ſuæ, unde me in poſterum beatam prædicatura ſunt omnia ſecula.

49 Quoniam mihi magna fecit præpotens ille, cujus & nomen ſanctum eſt.

50 Et clementia perennis erga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat ſuo brachio, profligat eos qui animi faſtu inſoleſcunt.

52 Deturbat potentes de ſoliis, & humiles extollit.

53 Eſurient bonis explet, & divites inanes dimittit.

54 Subvenit Iſraëlitis ſuis clementiæ memor,

55 Quemadmodum majoribus promiſerat noſtris, Abrahamo, & ejus futuræ poſteritati.

56 Manſit autem Maria cum ea circiter menſes tres: deinde domum revertit.

57 Eliſabeta autem, exacto ad pariendum tempore, filium genuit.

58 Et ejus vicini atque cognati, audientes quanta Dominus erga eam uſus eſſet clementia, congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum circumciſum iverunt: & eum patris ejus nomine Zachariam appellabant:

60 Sed contradixit ejus mater: Non ita, inquit, ſed vocabitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus eſt, inquiunt, in cognitione tua, qui iſto nomine nuncupetur?

62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vellet appellari,

63 Et ille, petita tabella, ſcripſit, ejus nomen eſſe Johannem: id quod mirati ſunt omnes.

64 Atque ille, aperta protinus ejus ore, ſoluta lingua, loqui cœpit, Dei gratias agens.

65 Metuque correpti ſunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Judææ montana dictitabantur hæc omnia:

66 Quæ quicunque audierant, in animo reponebant, cogitantes, quidnam futurus eſſet ille puer? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, Sancto Spiritu plenus, vaticinatus eſt his verbis:

68 Grates Domino Iſraëlitarum Deo, qui populi ſui liberationem procuret,

69 Erigatque nobis cornu ſalutis in domo ſui Davidis:

70 Quemadmodum promiſerat priſcorum ore ſanctorum ſuorum vatum,

71 Quo vindicemur ab hoſtibus noſtris, & ex omnium manu qui nos odere:

72 Ut utatur clementiâ erga majores noſtros, & ſui ſancti fœderis recordetur:

73 Qui jurejurando promiſerit Abrahamo patri noſtro.

74 Daturum ſe nobis, ut intrepidè, ex hoſtium noſtrorum manu liberati,

75 Ipſum coram piè juſtéque colamus, toto vitæ noſtræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere: præibis enim Domino, paratum vias ejus,

77 Ad dandam ſalutis cognitionem ejus populo, quòd eis venia datur peccatorum.

78 Per intimam Dei noſtri miſericordiam, qua nos ex alto viſit ortus.

79 Qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

80 Puer autem creſcebat, & ſpiritu confirmabatur, ac in deſertis agebat uſque ad diem, qua Iſraëlitis oſtenderetur.

CAPUT II.

Orbis cenſus. Mariæ partus in ſtabulo: ad paſtores angelus de Chriſto: vox cœleſtis: paſtores ad infantem. Mariæ cura: in circumciſione Jeſus: puer Deo ſiſtitur, fertur ex lege. Simeonis canticum, ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Joſephi reditus in Nazaretham. Pueri ingenium, virtus, ejuſdem in fano diſſertatio. Mariæ notique dicta. Parentum ignorantia: pueri obſequium, & profectus in horas.

PER id tempus decreto promulgatum eſt ab Auguſto Cæſare, ut cenſeretur totus orbis,

2 Qui primus cenſus habitus eſt Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cùm omnes ad profitendum in ſuam quiſque civitatem proficiſcerentur,

4 Aſcendit etiam Joſephus ex Galilæa, ex oppido Nazaretha, in Judæam, in Davidis oppidum quæ Bethlema vocatur, quòd eſſet ipſe Davidicæ domus atque familiæ:

5 Ut profiteretur unà cum Maria deſponſa ſibi uxore prægnante.

6 Accidit autem, ut dum illic ſunt, illa, exacto ad pariendum tempore,

7 Filium ſuum pareret primogenitum: quem faſciis involvit, & in præſepi reclinavit, quòd eis in diverſorio locus non eſſet.

8 Erant paſtores in eâdem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile ſuum cuſtodientes:

9 Quibus ecce Domini angelus aſtitit, eoſque Domini ſplendor circumfulſit, & magno timore perterritos,

10 Sic eſt angelus alloquutus, Ne timete: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiam, toti populo futuram,

11 Videlicet vobis hodie natum eſſe Servatorem, qui eſt Chriſtus Dominus, in oppido Davidis:

12 Atque hoc vobis ſignum erit: invenietis infantem faſciis involutum, jacentem in præſepi.

13 Et repente extitit cum angelo cœleſtium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in ſupremis Deo, & in terrâ pax, erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis diſceſſerunt in cœlum angeli, paſtores illi cohortati ſunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viſerent quid rei accidiſſet, quod Dominus ſibi declarâſſet,

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Joſephum, & jacentem in præſepi infantem.

17 Quo viſo, prædicârunt quid ſibi de puero illo dictum fuiſſet.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati ſunt, quæ eis à paſtoribus dicta ſunt.

19 Maria verò eas res omnes obſervabat, cum animo ſuo perpendens.

20 Redierunt autem paſtores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, &, quemadmodum eis prædictum fuerat, viderant.

21 Poſtquam dies octo ad circumcidendum puerum completi ſunt, nuncupatum ejus eſt nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelo, priuſquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Moſis tulerunt eum Hieroſolymam ut Domino ſiſterent.

23 (Quemadmodum in Domini lege ſcriptum eſt, ſcilicet omnem marem, qui vulvam aperuiſſet, Domino ſacrum eſſe dicendum)

24 Atque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum eſt, par turturum aut duos pipiones.

25 Erat tum Hieroſolymæ homo nomine Simeon, qui homo juſtus erat & religioſus, expectans Iſraëlitarum conſolationem, & Sancto Spiritu præditus.

26 Huic fuerat Sancti Spiritûs oraculo dictum, non prius eſſe mortem ſenſurum, quàm Domini Chriſtum vidiſſet.

27 Is inſtinctu Spiritûs venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jeſum, ut de eo ex legis ritu facerent,

28 Ipſe eum ſuis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum me, Domine, ſecundum promiſſionem tuam placidè:

30 Quandoquidem vidi meis oculis ſalutem tuam,

31 Quam omnibus expoſitam populis parâſti:

32 Lumen gentibus patefaciendum, & tuorum Iſraëlitarum gloriam.

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater, ea quæ de eo dicebantur:

34 Eiſque fauſta precatus Simeon, ejus matrem Mariam ſic affatus eſt: Scito hunc multorum vel caſui vel reſurrectioni in Iſraëlitis deſtinatum eſſe, & ſignum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animum penetrabit gladius, ut patefiant multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vates, Phanueli filia, ex Aſeriana tribu: quæ multum ætate provecta, vixerat annos cum viro ſeptem à virginitate ſuâ:

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non diſcedebat, jejuniis precibuſque noctes & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora ſupervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cœpit omnibus, qui Hieroſolymis liberationem expectabat.

39 Et illi, omnibus ex lege Domini peractis, redierunt in Galilæam in oppidum ſuum Nazaretham:

40 Puer verò creſcebat, & ſpiritu confirmabatur, ſapientiâque replebatur, eique aderat Dei gratia.

41 Proficiſcebantur autem ejus parentes quotannis Hieroſolymam feſtis Paſchæ.

42 Igi-

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cùm illi Hieroſolymam ex more feſtorum aſcendiſſent.

43 Dieſque peregiſſent, eis revertentibus remanſit puer Jeſus Hieroſolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu eſſe rati, poſtquam iter unius diei fecerunt, cœperunt eum inter cognatos & familiares conquirere:

45 Eoque non invento, reverterunt Hieroſolymam, eum quæritum.

46 Accidit autem ut poſt triduum eum in fano invenerint, inter magiſtros ſedentem, eoſque audientem ac interrogantem:

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac reſponſiones.

48 Atque eo viſo attoniti ſunt illi, eumque ſic eſt allocuta mater: Nate, cur nobis ita feciſti? en pater tuus & ego te dolentes quærebamus.

49 At ille: Quorſum me quærebatis? inquit eis. An neſciebatis, mihi agenda eſſe mei Patris negotia?

50 At illi, quid ille ſibi dixiſſet, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis deſcendit, venitque Nazaretham, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo obſervabat.

52 Et Jeſus ſapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPUT III.

Johannis habitatio, concio, objurgatio acerba, præcepta: hujus & Chriſti collatio, item baptiſmatum. Chriſti poteſtas. Herodis ſcelus. Baptiſtæ carcer. Chriſti baptiſmus, Vox cœleſtis, cum Spiritu Sancto imagine columbæ. Jeſu ætas, genealogia aduſque Adamum & Deum.

ANno autem imperii Tiberii Cæſaris decimo quinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha: Philippo ejus fratre Ituræ & Trachonitidis regionis tetrarcha, & Lyſania Abylenæ tetrarcha.

2 Pontificibus Anna & Caiapha, habitus eſt à Deo ſermo ad Johannem Zachariæ filium in ſolitudine:

3 Iſque venit per omnem Jordanis oram, emendationis vitæ baptiſma publicatum, ad peccatorum veniam.

4 Quemadmodum in vates Eſaiæ effatorum libro ſcriptum eſt dum dicit: Vox clamantis in ſolitudine: Præparate Domini viam, rectas facite ſemitas ejus.

5 Omnis & vallis complebitur, & mons colliſque deprimetur, & prava in recta, & aſperæ viæ redigentur in planas,

6 Aſpicientque mortales omnes divinam ſalutem.

7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui proficiſcebantur ut ab eo baptizarentur: Viperina progenies, quis vos ſummonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo dignos correcta vita fructus: neu velitis apud vos ſic cogitare Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis poſſe Deum ex his lapidibus Abrahamo ſuſcitare natos.

9 Jam verò ſecuris arborum radici admota eſt. Itaque omnis arbor bonum fructum non edens, excidenda, & in ignem eſt conjicienda.

10 Et à vulgo ſic interrogatus: Quid ergo agemus?

11 Re-

11 Reſpondit eis in hunc modum: qui duas habet tunicas, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt itidem publicani ut lavarentur: eique dixerunt, Magiſter, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, exigite, quàm quantum vobis præſcriptum eſt.

14 Interrogârunt eum etiam milites his verbis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Neminem, inquit, concutite, neve calumniamini, & veſtris eſte ſtipendiis contenti.

15 Dubitante autem populo, omnibuſque de Johanne animo cogitantibus, num is eſſet Chriſtus.

16 Johannes ſic eſt omnes allocutus: Ego quidem aquâ vos baptizo: ſed adventat quidam ita me præſtantior ut ego dignus non ſim qui ejus calceorum ſolvam corrigiam: Is vos Sancto Spiritu & igne baptizabit.

17 Habet autem in manu vannum ſuam, areamque ſuam perpurgabit, & frumentum in horreum ſuum comportabit, paleam autem igni cremabit inextincto.

18 Ita multa etiam alia monens, populum inſtituebat.

19 At Herodes tetrarcha, cùm ab eo de Herodiade, ſui fratris uxore, deque tot, quæ committebat, ſceleribus argueretur:

20 Hoc inſuper ad omnia alia adjecit, quòd Johannem in carcerem concluſit.

21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, necnon Jeſu baptizato, ac orante, aperiretur cœlum,

22 Deſcenderetque Spiritus Sanctus corporea ſpecie, quaſi columba, in eum, & exiſte[ret] de cœlo vox, dicens: Tu es me[us] chariſſimus Filius, tu mihi ac[]ceptus es.

23 Incipiebat autem Jeſ[us] annorum eſſe ferè triginta, Jo[]ſephi (ut putabatur) filius, El[i] filii,

24 Mathati filii, Levis fili[i,] Melchis filii, Jannæ filii, Joſep[hi] filii,

25 Mattathiæ filii, Amoſi fili[i,] Naumi filii, Eſlis filii, Nagg[æ] filii,

26 Maathi filii, Mattathi[æ] filii, Semeis filii, Joſephi fili[i,] Judæ filii,

27 Johannæ filii, Reſiæ fili[i,] Zorobabelis filii, Salathielis fili[i,] Neris filii,

28 Melchis filii, Addis fili[i,] Coſami filii, Elmadami filii, He[]ris filii,

29 Hieſonis filii, Eliezer[i] filii, Joremi filii, Matthæ filii, Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii, Joſephi filii, Jonami filii, Eliacimi filii,

31 Meleæ filii, Menami filii, Mattathami filii, Nathami filii, Davidis filii,

32 Iſæi filii, Obedis filii, Booſi filii, Salmonis filii, Naaſſonis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii, Eſromi filii, Pharis filii, Judæ filii,

34 Jacobi filii, Iſaaci filii, Abrahami filii, Tharæ filii, Nachoris filii,

35 Saruchi filii, Ragavi filii, Phaleci filii, Hebris filii, Salæ filii,

36 Cainanis filii, Arphaxati filii, Semi filii, Noæ filii, Lamechi filii,

37 Mathuſalæ filii, Enochi filii, Jarethi filii, Malaleelis filii, Cainanis filii,

38 Enoſi

38 Enoſi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

In ſolitudine Chriſtus, tentatus, jejunus, eſuriens, contra diabolum. Chriſti in Galilæa doctrina, Nazarethæ lectio, de Jeſu vaticinium. Concio, reſponſum Jeſu de vate in patria, de Elia, & Syro, Jeſu à ſuis evaſio. Capernai concio. Dæmoniacus. Simonis ſocrus. Dæmones de Jeſu, objurgati.

JEſus verò Sancto Spiritu plenus, reverſus eſt à Jordane, & Spiritus inſtinctu actus in ſolitudinem.

2 Ac quadraginta dies tentatus eſt à Diabolo, per quos dies cum nihil comediſſet, & eis finitis tandem eſuriret.

3 Dixit ei diabolus: Si Dei Filius es, jube huic lapidi ut fiat panis.

4 Cui Jeſus reſpondens: Scriptum eſt, inquit, non ſolo pane vivere hominem, ſed etiam eo omni quod ex ore Dei proficiſcitur.

5 Tum diabolus eum in excelſum montem ſubduxit, & ei omnia mundi regna momento temporis oſtendit.

6 Eumque ſic allocutus eſt diabolus: Hanc ego omnem poteſtatem, eorumque gloriam omnem tibi dabo, nam ea mihi tradita eſt, ita ut cuicunque velim, eam donem.

7 Quòd ſi tu me coram adoraveris, erunt omnia tua.

8 Et Jeſus ei reſpondens: Abi ex conſpectu meo, Satana, inquit: Scriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorato, eumque ſolum colito.

9 Duxit item eum Hieroſolymam, & in templi pinnis collocavit, atque ita allocutus eſt: Si Dei Filius es, jace teipſum hinc deorſum:

10 Nam ita ſcriptum eſt: Angelis ſuis de te mandabit ut te cuſtodiant,

11 Manibuſque ſuſtineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jeſus ſic ei reſpondit: Dictum eſt, Dominum Deum tuum ne tentato.

13 Et diabolus, peracta omni tentatione, ab eo diſceſſit ad tempus.

14 Jeſus verò vi ſpiritûs rediit in Galilæam, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 Et ipſe docebat in eorum collegiis, ab omnibuſque celebrabatur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingreſſus (ut erat ei mos) dei Sabbati in collegium, ſurrexit ad legendum.

17 Traditus eſt autem ei vatis Eſaiæ liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi ſic ſcriptum erat:

18 Spiritu Domini præditus ſum, quandoquidem me unxit, me ad læta pauperibus nuncianda miſit, ad medicandum mente fractis,

19 Ad edicendam captivis libertatem, & cæcis viſum, ad calamitoſos in libertatem emittendos, ad edicendum favorabilem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & miniſtro tradito, reſedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis,

21 Cœpit eis dicere: id ſcriptum hodie eſſe audientibus eis comprobatum.

22 Atque omnes de eo teſtabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat, ac

ac ita dicebant: Nónne hic eſt Joſephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice, cura teipſum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hic in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum eſſe in ſua patria.

25 Atque hoc à me certò ſic habetote: Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Iſraëlitas, cùm, cœlo per tres annos & ſex menſes clauſo, extitit gravis fames per totam terram:

26 Et tamen ad earum nullam miſſus eſt Elias, ſed tantùm ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 Et multi erant ſub Eliſæo vate leproſi apud Iſraëlitas, & tamen nullus eorum purgatus eſt, ſed tantùm Naaman Syrus.

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni, ſurrexerunt,

29 Eumque ex oppido ejecerunt, & uſque ad montis cacumen (in quo conſtructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digreſſus abiit.

31 Et Capharnaum Galilææ oppidum degreſſus docebat eos Sabbatis:

32 Atque illi ejus doctrinam ſtupebant, quippe cujus in oratione ineſſet autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii ſpiritum, qui magna voce ſic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Novi te quis ſis, Sanctus Dei.

35 At Jeſus eum objurgavit: Obmuteſce, inquit, & ex iſto exi. Tum dæmonium, illo in medium proſtrato, exivit ex eo nihilque læſit eum.

36 Qua re attoniti omnes, inter ſeſe hunc in modum colloqui: Quæ eſt hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque ſpiritibus immundis ita imperat, ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca dimanabat.

38 Digreſſus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis ſocrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogârunt.

39 Et ille ſupra eam aſtans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuò ſurrexit, eiſque miniſtrare cœpit.

40 Occidente autem ſole, omnes, quicunque variis morbis ægrotos habebant, eos ad eum adducebant, & eos ille, impoſitis unicuique manibus, ſanavit.

41 Exibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia: Tu es Chriſtus Dei Filius. Sed objurgans ille, non ſinebat ea dicere, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

42 Deinde orta die, digreſſus conceſſit in deſertum locum: eumque vulgò quærentes homines ad eum venerunt, eumque ne ab ipſis diſcederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere ſe aliis quoque civitatibus nunciare. Dei regnum: ad id enim ſe eſſe miſſum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAPUT V.

Chriſtus è navi docens. Piſcium præda. Piſcatores Jeſu ſectatores. Leproſus ad ſanum, Jeſus orans. Per tegulas paralyticus.

ralyticus. Jeſus in noxas, & morbum, Levi vocatio. Pravi Jeſus convivæ. Pharisæi confutati. Chriſti munus. Collationes ægrorum, nuptiarum, veſtis, vini.

CUM autem hominum turba divini ſermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum aſtanti,

2 Conſpicatus duo navigia ad lacum ſtantia (de quibus degreſſi piſcatores retia lavabant) conſcendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 Eumque monuit ut paulum à terra ſummoveret, reſeditque, & hominum turbam ex navigio docere cœpit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni juſſit ut in altum ſubduceret, utque ſua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon reſpondit: Præceptor, tametſi totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piſcium multitudinem concluſerunt, ut diſrumperetur eorum rete.

7 Itaque ſociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut ſibi adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utremque navem adeò repleverunt, ut eæ ſummergerentur.

8 Eo viſo, Simon Petrus ad Jeſu genua ſe abjecit, &, Diſcede à me, inquit, nam ego nocens homo ſum, Domine.

9 Erat enim ſtupore correptus tum ipſe tum omnes ejus comites, ob piſcium quam ceperant prædam. Similiter & Jacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni ſocii.

10 At Jeſus Simoni dixit: Ne metue, deinceps homines capies.

11 Deinde illi, deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, ſecuti ſunt.

12 Cùm eſſet autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra ſcatens, qui viſo Jeſu pronus accidit, eumque ſic oravit: Domine, ſi vis, potes me purgare:

13 Et ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator: & protinus ab eo lepra diſceſſit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret: ſed i oſtenſum te ſacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moſes, ut ſit eis teſtimonio.

15 Increbreſcente autem ſermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à ſuis morbis ſanarentur.

16 Ipſe verò in deſerta loca ſecedebat, ac ſupplicabat.

17 Quodam autem die cum doceret, aſſidentibus Phariſæis ac legiſperitis, qui paſſim ex Galilææ & Judææ vicis & ab Hieroſolyma convenerant, cùmque Domini vis in illis ſanandis adeſſet,

18 Viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat ſideratus, eumque conabantur inferre, & ei proponere.

19 Cúmque non invenirent quà eum introferrent propter turbam, conſcenſo tecto, per tegulas eum unà cum lectulo, in medium demiſerunt ante Jeſum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei: Homo, ignoſcuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Phariſæi cœperunt hunc in modum cogitare: Quis eſt hic, qui tam impia loquatur? Quis ignoſcere peccata poteſt, niſi ſolus Deus?

22 Et

22 Et Jeſus, cognitis eorum cogitationibus, ſic eos effatus eſt. Quid cogitatis cum veſtris animis ?

23 Utrum facilius eſt dicere, Ignoſcuntur tibi peccata tua, an dicere, Surge et ambula ?

24 Atqui ut intelligatis poteſtatem habere Filium hominis in terra ignoſcendi peccata : Tibi dico (inquit ſiderato) ſurge, & ſublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuò in eorum conſpectu ſurrexit : & eo in quo jacebat, lectulo ſublato abiit domum ſuam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudâre, metuque repleri, dicentes ſeſe hodie incredibilia vidiſſe.

27 Poſtea egreſſus, & publicanum Levim nomine conſpicatus ad publicanorum menſam ſedentem, dixit ei : Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, ſurrexit eumque ſecutus eſt.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi ſuæ : ubi cùm ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 Fremebant Scribæ & Phariſæi contra ejus diſcipulos, hujuſmodi verbis : Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem ſumitis ?

31 Quibus reſpondit Jeſus in hunc modum : Non egent valentes medico, ſed quibus malè eſt.

32 Non veni vocatum inſontes, ſed ſontes ad frugem.

33 Illi verò ſic ei dixerunt : Quî fit ut Johannis diſcipuli crebro jejunent, ac precibus utantur, itidem & Phariſæorum ? tui verò epulentur atque potent ?

34 Quibus ille : Poteſtiſne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis ſponſus adeſt, jejunent ?

35 Sed venit tempus, cùm ſponſo privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat autem eis hanc collationem : Nemo novæ veſtis pittacium adhibet veteri veſti : alioquin & novam ſcinderet, nec veteri quadraret ex nova pittacium.

37 Neque quiſquam condit vinum novum in utres veteres : alioquin rumperet vinum novum utres, & ipſum efflueret, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum eſt : ita fit ut ambo conſerventur.

39 Neque verò quiſquam potato vetere, protinus vult novum ; dicit enim vetus eſſe melius.

CAPUT VI.

De ſpicis refutati Phariſæi. Tabida manus. In Chriſtum inſidiæ, is pernox orans : xii. Apoſt. Beati qui. Qui miſeri. Amandus hoſtis, plagæ, vis, furta, lex naturæ, mutuum. Clementia, Temerarium judicium : largitas. Cæci cadentes, feſtuca, trabs. Arbor varia. Varius ædificator.

Accidit autem, ut cum Sabbato ſecundo primo iter per ſata faceret, vellerent ejus diſcipuli ſpicas, manibuſque confricatas comederent.

2 Quibus Phariſæorum quidam ſic dixerunt : Cur facitis quod Sabbatis facere non licet ?

3 At Jeſus eis reſpondens : Illudne non legiſtis, inquit, quod fecerit David cum eſuriret ipſe & ejus comites ?

4 Ut in Dei ædem ingreſſus, appo-

appoſititios panes ſumpſerit, comederitque, & ſuis dederit comitibus: quibus tamen veſci non licet, niſi ſolis ſacerdotibus.

5 Dominus eſt Filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in collegium ingreſſus doceret: ubi cùm homo eſſet dextera manu tabida,

7 Obſervabant eum Scribæ & Phariſæi, an in Sabbato curaret, ut crimen adverſus eum invenirent.

8 At ille eorum cogitationes intelligens, dixit homini ſiccam habenti manum: Surge, & ſta in medio. Cúmque ille ſurrexiſſet & ſtaret,

9 Dixit Jeſus illis: Interrogabo vos, utrum Sabbatis benefacere liceat, an malefacere: vitam ſervare, an perdere?

10 Deinde omnes illos circum intuitus, dixit homini: Porrige manum tuam. Quod poſtquam ille fecit, reddita eſt ejus manus tam ſana, quàm erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter ſeſe, quid Jeſu facerent.

12 Per eos autem dies profectus eſt in montem ad orandum & pernox oravit.

13 Deinde orto die diſcipulos ſuos convocavit, ex eiſque duodecim elegit quos etiam Apoſtolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream ejus fratrem: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iſcariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cum his degreſſus, ſtetit in campeſtri loco, necnon ejus diſcipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hieroſolyma, & Tyria Sidoniaque ora, qui venerant ut eum audirent, & à ſuis morbis curarentur:

18 Item qui ab impuris ſpiritibus vexabantur. Atque illi ſanabantur.

19 Eumque vulgus omne tangere conabàtur: ſiquidem vis ab eo proficiſcebatur, quæ ſanabat omnes.

20 Atque ille, conjectis in diſcipulos oculis, ſic dicere: Beati pauperes: nam veſtrum eſt Dei regnum.

21 Beati qui nunc eſuritis: nam ſaturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cùm vos oderint homines, & ſepàrabunt, & conviciabuntur, veſtrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: ſcitote enim, grandem vobis eſſe mercedem in cœlis. Eodem enim modo faciebant vatibus majores eorum.

24 Verùm væ vobis divitibus: ſiquidem jam habetis veſtrum ſolatium.

25 Væ vobis qui pleni eſtis: nam eſurietis. Væ vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Væ vobis cùm vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falſis vatibus majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos veſtros, benefacite eis qui vos odere.

28 Bene precamini iis qui

vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuriis.

29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete;

31 Ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quòd ſi veſtros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi ſuos amatores ament.

33 Item, ſic iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur? cùm vel improbi idem faciant.

34 Et ſi iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium ſperatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimvero amate veſtros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde ſperantes: & vobis merces erit grandis, eritiſque Supremi filii, qui ſit erga ingratos ac malos benignus.

36 Eſte igitur miſericordes, ut veſter etiam Pater eſt miſericors.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne damnate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 Donate, & vobis donabitur: vobis menſura bona, conferta, concuſſa, ac ſuperfluens in ſinum donabitur: eâdem enim menſurâ quâ metiemini, remetietur vobis.

39 Dicebat autem eis ſimilitudinem: Poteſtne cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: quin præclare cum quoque agitur, ſi eâdem conditione eſt quâ ejus magiſter.

41 Quid autem cernis feſtucam in tui fratris oculo, & trabem in tuo ipſius oculo non animadvertis?

42 Aut quî potes dicere fratri tuo: Frater, ſine ut extraham feſtucam, quæ eſt in oculo tuo: ipſe trabem, quæ in oculo tuo eſt, non cernens? Hiſtrio, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum demum cernes ut feſtucam extrahas, quæ eſt in tui fratris oculo.

43 Nulla enim nec bona arbor eſt, quæ tetrum ferat fructum: nec arbor mala, quæ bonum ferat fructum.

44 Nam ex ſuo quæque fructu arbor cognoſcitur. Non enim ex ſpinis colliguntur ficus, nec ex tubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona ſui cordis cella bonum profert: itemque vir malus ex mala ſui cordis cella malum profert: utpote cùm ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, Domine, Domine, cùm quæ ego dico non faciatis.

47 Quiſquis ad me venit, meaque dicta & audit & exequitur, demonſtrabo vobis cui ſit ſimilis.

48 Eſt ſimilis homini domum conſtruenti, qui altè fodit, & fundamentum in petra jacit. Deinde ſi accidit inundatio, quamvis torrens in domum illam impingat, eam tamen convellere nequit, quippe in petra fundatam.

49 Qui verò audit, nec exequitur, ſimilis eſt homini qui domum in terra ſine fundamento con-

nſtruxit, in quam domum ſi rrens irruit, ea protinus corit, & ingentem trahit ruim.

CAPUT VII.

nturiones modeſtia, fides, laus. Servi ſanitas. Filius viduæ redivivus. Legatis à Johanne reſponſum: hujus laudes. Judæi puerorum ſimiles. Mulieris unguentum ad menſam Phariſæi: hujus confutatio. Creditores duo. Collatio Simonis ac fœminæ: ipſius fides.

POſtquam omnem orationem ſuam audiente populo abſolvit, ingreſſus eſt Capharnaum.

2 Cujuſdam autem centurionis ſervus adeò graviter laborabat, t jamjam obiturus eſſet, quem ſervum ille in pretio habebat.

3 Itaque audiens de Jeſu, miſit ad eum Judæorum ſenatores atum, ut ſuum ſervum ſanaum veniret.

4 Et illi Jeſum aggreſſi ſedulò rogant, ita dicentes: Dignus eſt i tu id præſtes:

5 Amat enim gentem noſtram, idemque nobis collegium nſtruxit.

6 Jeſus verò cum eis profetus eſt. Cùmque jam domo n procul abeſſet, centurio, iſſis ad eum amicis, ſic monuit: omine, ne labora: non enim m dignus cujus tu tectum beas:

7 Ideoque mihi ipſi ad te eniendum non putavi. Sed be verbo, & ſanabitur puer eus.

8 Nam ego quoque, qui homo m alterius poteſtati ſubjectus, & militibus præſum, ſi cui dico vade, vadit: alii, ſi veni, venit; ſi ſervo meo, fac hoc, facit.

9 Hic auditis, Jeſus miratus eſt eum: & converſus, ſequenti hominum multitudini dixit: Scitote me ne in Iſraëlitis quidem tantam inveniſſe fidem.

10 Igitur demum reverſi qui fuerant miſſi, ægrotum ſervum invenere ſanum.

11 Accidit poſtridie ut proficiſceretur in oppidum nòmine Naim, comitantibus eam frequentibus ejus diſcipulis, & ingenti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ appropinquavit, ecce efferebatur mortuus, unicus matri filius, eique viduæ, comitanti eam frequente oppidanorum turba.

13 Ea viſa, miſeratus eam Dominus, dixit ei: Ne plora.

14 Deinde in feretrum acceſſit, & id tetigit, cúmque reſtitiſſent qui portabant, dixit: Adoleſcens, inquam tibi, ſurge.

15 Tum mortuus ſedit, loquique cœpit: atque ille eum matri ſuæ tradidit.

16 Inde omnes metu correpti, Deum collaudare, dicentes, magnum apud ipſos ortum eſſe vatem, Deumque ſuorum curam habere.

17 Atque is ſermo de eo totam Judæam finitimamque regionem pervaſit.

18 Hæc omnia Johanni ſui diſcipuli nunciârunt:

19 Et Johannes advocatos duos quoſdam ſuorum diſcipulorum, miſit ad Jeſum qui ita dicerent: Tune is es qui venturus eſt? an alium expectemus?

20 Igitur homines Jeſum aggreſſi, dixerunt: Johannes Baptiſta nos ad te miſit, ut ita diceremus, Tune is es qui venturus eſt? an alium expectemus?

21 At Jeſus eadem hora multos à morbis miſeriiſque, & malis

malis ſpiritibus curavit, multoſque cæcos viſu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba reſpondit: Ite renunciatum Johanni quæ videritis ac audiveritis: cæci cernunt, claudi gradiuntur, leproſi purgantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelium docentur,

23 Et beatus eſt qui in me non offenderit.

24 Deinde, digreſſis Johannis nunciis, cœpit ad vulgus hominum ita dicere de Johanne: ad quod ſpectandum profecti eſtis in ſolitudinem? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid ſpectatum profecti eſtis? hominem mollibus indutum veſtibus: At qui ſplendido veſtitu & deliciis utuntur, degunt in regiis.

26 Sed ad quid videndum profecti eſtis? Vatem? Imò verò, inquam vobis, etiam plus quam vatem.

27 Is eſt de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meum præmiſſurus ſum nuncium, qui viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico: Major in mulierum progenie vates Johanne Baptiſta nullus eſt: & tamen qui in Dei regno minimus eſt, major eſt eo.

29 Hoc audito, populus omnis & publicani Deum collaudârunt, Johannis baptiſmate baptizati.

30 At Phariſæi & legiſperiti, Dei conſilium (quantum in ſe fuit) reſciderunt, ab illo non baptizati.

31 Et Dominus: Cui igitur rei, inquit, hujus nationis homines comparabo, & cui ſunt ſimiles?

32 Similes ſunt, ut cùm pueri in foro manentes, alii ad alios clamant in hunc modum: Nos vobis fiſtula cecinimus, & n[illegible] ſaltâſtis; vobis luximus, & n[illegible] ploràſtis.

33 Venit enim Johannes Ba[illegible]tiſta, qui nec panem comedi[illegible] nec vinum bibit: & dicitis eu[illegible] habere dæmonium.

34 Venit Filius hominis, q[illegible] & comedit & bibit: & dici[illegible] hominem eſſe edacem, vinoſu[illegible]que, & publicanorum & impr[illegible]borum amicum:

35 Ita ſuis omnibus aliena e[illegible] ſapientia.

36 Rogavit autem eum Pha[illegible]riſæorum quidam, ut ſecum ep[illegible]laretur; itaque ille in Phariſ[illegible] domum ingreſſus accubuit.

37 Tum mulier quædam i[illegible] urbe, eaque impudica, quòd eu[illegible] in Phariſæi ædibus epulari intel[illegible]lexerat, unguenti alabaſtrum fe[illegible]rens,

38 Ei à tergo flens aſtitit a[illegible] pedes, cœpitque ejus pedes lacry[illegible]mis rigare, & capitis ſui capilli[illegible] abſtergere, ac deoſculari, & un[illegible]guento ungere.

39 Quo viſo Phariſæus, qu[illegible] eum invitaverat, ſic apud ſe[illegible] cogitavit: Hic ſi vates eſſet, cog[illegible]noſceret quæ qualiſque fœmi[illegible] ſit, quæ eum attrectat: eſt enim impudica.

40 At Jeſus ſic eum contr[illegible] allocutus eſt: Simon, habe[illegible] quod tibi dicam. Cui ille, Dic[illegible] magiſter, inquit.

41 Duo debitores erant cuidam creditori, quorum alter quingentos debebat denarios, alte[illegible] quinquaginta.

42 Ii quoniam ſolvendo no[illegible] erant, ille utrique condonavit. Dic igitur, uter eorum plus eu[illegible] amabit?

43 Cui Simon reſpondens: I[illegible] opinor, inquit, cui plus condonavit. Et ille: Rectè judicas.

44 De[illegible]

44 Deinde ad fœminam converſus: Vides hanc fœminam? inquit Simoni. Tu mihi domum tuam ingreſſo, ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dediſti: at ea pedes meos & lacrimis rigavit, & ſui capitis capillis exterſit.

45 Tu mihi oſculum non dediſti: ea verò, ex quo ſum ingreſſus, mihi pedes deoſculari non deſtitit.

46 Tu nec oleo mihi caput unxiſti: at ea unguento mihi pedes etiam unxit.

47 Quamobrem ſic habeto, ei ejus peccata, quæ multa ſunt, ignoſci, quoniam multùm amavit. Cui verò paulùm ignoſcitur, paulùm amat.

48 Ignoſcuntur tibi peccata, inquit ei.

49 At convivæ apud ſeſe cogitare cœperunt, quiſnam is eſſet, qui etiam peccata ignoſceret?

50 Et ille ad mulierem: Tua te fides ſervavit, inquit: abi ſalva.

CAPUT VIII.

Seminis varia ſors, explicatio. Candelæ in domo. Chriſti proximi. Procella. Chriſti quies. Pavor ſuorum. Tranquillitas. Legio in porcos. Gadareni contra Jeſum. Profluvium diuturnum, Jairi filia rediviva.

DEinceps vadebat oppidatim & pagatim prædicans, Deique regnum nuncians, comitantibus eum duodecim.

2 Et quibuſdam fœminis, fuerant à malis ſpiritibus morbiſque curatæ: Maria nomine Magdalena, ex qua ſeptem exierant dæmonia.

3 Et Johanna Chuzæ uxore, procuratoris Herodis, & Suſanna aliiſque multis, quæ ei de ſuis facultatibus miniſtrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus paſſim ex oppidis eum adeuntibus, ſic per ſimilitudinem locutus eſt:

5 Ivit ſator quidam ſatum ſuum ſemen: quo ſerente, aliud cecidit apud viam, idque conculcatum eſt, & ab aëriis volucribus comeſum.

6 Alium in petram cecidit, idque exortum aruit, quòd humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter ſpinas, idque enatæ ſimul ſpinæ ſuffocârunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centeſimo. Hæc dicens clamabat: Qui aures habet, quibus audire poſſit, audiat.

9 Interrogârunt autem eum ſui diſcipuli, quænam eſſet ea ſimilitudo?

10 Quibus ille: Vobis datum eſt, inquit, divini regni arcana cognoſcere: cum cæteris verò per ſimilitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Eſt autem hæc ſimilitudo, Semen eſt divinus ſermo.

12 Qui apud viam, ii ſunt qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui ſermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita ſalvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii ſunt, qui dum audiunt, cum lætitia accipiunt illi quidem ſermonem, ſed radicem non habet, itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore deſciſcunt.

14 Quod verò in ſpinas cecidit, ii ſunt, qui ubi audiverunt, eò veniunt ut curis & divitiis vitæque voluptatibus ſuffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod verò in bona terra, ii ſunt, qui probo & bono animo auditum

auditum verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo verò accenſam à ſe candelam operit aliquo vaſe, ſub lectove ponit, ſed candelabro imponit, ut ingredientes lumen aſpiciant.

17 Nihil enim tam tectum eſt, quod non ſit perſpicuum futurum: neque tam occultum, quod non ſit cognoſcendum, & in apertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiatis: nam qui habet, ei dabitur; qui vero non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerunt autem ad eum ejus mater & fratres, qui cùm præ turba cum eo congredi non poſſent,

20 Et ei à quibuſdam nunciatum eſſet, ejus matrem & fratres foris adeſſe, eum videre volentes,

21 Ille ſic eis reſpondit: Mea mater meique fratres ii ſunt, qui Dei ſermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die conſcendit ipſe cum ſuis diſcipulis navem, eiſque juſſit ut lacum trajicerent.

23 Poſtquam autem ſolverunt, navigantibus eis ipſe obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapſa eſt, ùt illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitârunt dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille ſurrexit, ventumque & aquæ fluctus objurgavit: atque illa pacata ſunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos ſic alloquitur: Ubi eſt veſtra fiducia? At illi territi, mirati ſunt, ſic inter ſeſe dicentes, Quiſnam hic eſt qui & ventis & aquæ ſic imper ut ei obediant?

26 Navigârunt autem in grum Gadarenorum, qui cont Galilæam eſt:

27 Atque ei in terram egreſſ occurrit vir quidam ex urbe, qui dæmonia longo jam tempore habebat, nec veſtem induebat, nec domi manebat, ſed in monimentis.

28 Is, viſo Jeſu, exclamavit, eumque accidit, & magna voce dixit: Quid tibi mecum eſt, Jeſu ſupremi Dei Fili? oro te ne me torqueas.

29 Juſſerat enim impuro ſpiritui, ut ex homine exiret. Nam longo tempore eum ita correptum habebat, ut licet catenis compedibuſque vinctus cuſtodiretur, ruptis vinculis àgeretur à dæmone in deſerta.

30 Interrogavit autem eum Jeſus, quodnam ei nomen eſſet? Cui ille reſpondit, Legio: ſiquidem multa dæmonia in eum intraverant:

31 Eaque illum rogabant, ne ſibi imperaret ut in tartara abirent.

32 Erat illic numeroſus porcorum grex, in monte paſcentium: itaque dæmonia eam orabant ut ſibi in illos intrare permitteret.

33 Ac illo permittente, egreſſa ex homine dæmonia ingreſſa ſunt in porcos: atque grex per præceps delatus in lacum ſuffocatus eſt.

34 Hac re viſa, ſubulci fugerunt, idque in oppido & per rura nunciârunt,

35 Et homines, videndæ rei cauſa egreſſi, venerunt ad Jeſum: & ſedentem ad Jeſu pedes hominem, ex quo exierant dæmonia, veſtitum & ſanæ mentis nacti, timuerunt.

36 Cúmque

36 Cúmque eis expoſuiſſent qui viderant quo pacto ſanatus fuiſſet furioſus,

37 Rogavit eum omnis finitimæ Gadárenorum regionis multitudo, ut ab ipſis decederet, quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille, conſcenſa navi, reverſus eſt.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant dæmonia, ut eſſet cum eo: ſed dimiſit eum Jeſus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fecerit Deus narrato. Itaque ille diſceſſit, & toto oppido quid ſibi Jeſus feciſſet divulgavit.

40 Jeſum autem reverſum vulgo homines exceperunt: nam eum omnes expectabant.

41 Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magiſter erat. Is Jeſu ad pedes accidit, eumque rogavit ut domum ſuam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim, quæ moriebatur.

43 Ac Jeſu vadente, & turba eum ſuffocante, mulier quædam ſanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem conſumptis in medicos ſuis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat,)

44 Acceſſit à tergo, ejuſque togæ limbum tetigit, & ſtatim cohibitum eſt ejus ſanguinis profluvium.

45 Tum Jeſus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant: Præceptor, te turba angit atque premit, & quæris quis te tetigerit?

46 At Jeſus: Tetigit aliquis me, inquit: ſenſi enim exire ex me vim.

47 Tum mulier, ſeſe non latuiſſe videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob cauſam eum tetigiſſet, ei in totius populi præſentia expoſuit, utque confeſtim fuiſſet ſanata.

48 Et ille ſic ei dixit: Bona ex animo, filia, tua te fiducia ſervavit, abi ſalva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magiſtro quidam, qui ei filiam mortuam eſſe dixit, nec eſſe quod magiſtro negotium faceſſeret.

50 Quo audito, Jeſus ſic eum allocutus eſt: Ne metue: tantùm crede, & ſanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non ſivit quenquam ingredi, niſi Petrum & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cúmque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam eſſe, ſed dormire.

53 At illi eum deridebant, ſcientes eſſe mortuam.

54 Ipſe verò, ejectis foràs omnibus, ejuſque prehenſa manu, ſic clamavit: Puella, ſurge.

55 Atque illa, reverſo ejus ſpiritu, protinus ſurrexit, & ille ei cibum dari juſſit.

56 Attoniti ſunt autem ejus parentes, & ille eis, ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apoſt. poteſtas, egeſtas, inſtitutio, facta. Herodis trepidi de Jeſu cupido. Quinque Panes, piſces duo, caniſtra xii, rumor de Jeſu, ſuorum ſententia. Prædictum ſupplicium, & reſurrectio. Crux piorum, & lucrum. Aliqui ſuperſtites. Jeſu tansformatio, cum Elia & Moſe. Diſcipulorum ſopor & imprudentia. Vox è nube;

Dæmon per diſcipulos non pulſus. Qui maximus piorum. Qui à Jeſu ſint diſcipuli. In Samaritanos diritas. Chriſti inopia. Mortuos qui curet. Qui ad cœlum ineptus.

CONvocatis autem duodecim dedit eis vim atque poteſtatem in omnia dæmonia, ſanandique morbos:

2 Eoſque ad Dei regnum publicandum, & ægrotos ſanandos dimiſit.

3 Eiſque dixit: Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamcumque domum intraveritis, ibi manetote, & indidem exitote.

5 Quòd ſi qui vos non admiſerint, exite ex illa urbe & pulverem etiam ex veſtris pedibus excutite, quòd ſit adverſus eos teſtimonio.

6 Igitur illi digreſſi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audiviſſet autem Herodes tetrarcha, quàm multa ab eo fierent, dubitabat quòd dicebatur à quibuſdam, Johannem ex mortuis ſurrexiſſe.

8 A nonnullis item Eliam extitiſſe; ab aliis autem, aliquem veterum vatum revixiſſe.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego caput præcidi, ſed quis eſt hic, de quo ego talia audio? eumque videre cupiebat.

10 Reverſi autem Apoſtoli, narrârunt ei quæ fecerant. Et ille aſſumptis eis, ſeceſſit ſeorſum in deſertum locum, urbis vocatæ Bethſaida.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum ſecutum eſt, quos ille excepit, eiſque de Dei regno loquebatur, & curationis egentes ſanabat.

12 Ut autem inclinare dies cœpit, duodecim eum hujuſmodi verbis aggreſſi ſunt: Dimitte hanc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diverſentur, & cibaria inveniant: nam hîc in deſerto loco ſumus.

13 At ille: Præbete vos eis cibum, inquit illis. Cui illi: Non ſunt nobis, inquiunt, plures quàm quinque panes, & duo piſces: niſi fortè eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinquies mille. Tum ille ſuis diſcipulis juſſit ut curarent, ut illi per quinquagenarios ordines diſcumberent.

15 Quod poſtquam illi fecerunt, & ut omnes diſcumberent, curârunt,

16 Ille ſumptis quinque panibus, & duobus piſcibus, in cœlum intuitus, eos (ſuper eis fauſta precatione uſus) fregit, & diſcipulis multitudini apponendos dedit:

17 Comederuntque omnes ad ſatietatem, & ſublatum eſt quod eis fragmentorum ſuperfuit, caniſtra duodecim.

18 Cùm autem ſeorſum orandi gratiâ eſſet, & unà cum eo adeſſent diſcipuli, interrogavit eos his verbis: Quem me vulgo eſſe dicunt?

19 Cui illi reſpondent, Johannem Baptiſtam, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixiſſe.

20 At ille: Vos verò, inquit eis, quem me eſſe dicitis? Et Petrus ſic ei reſpondit, Chriſtum Dei.

21 Ille verò eis interminatus eſt, præcepitque ne cui id dicerent,

22 Dixitque oportere Filium hominis multa pati, & à ſenatoribus pontificibuſque & ſcribis improbari, ac interfici, & tertio die reſurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis poſt me venire vult, abneget ipſe ſe, tollatque ſuam crucem quotidie, & me ſequatur.

24 Nam qui volet animam ſuam ſervare, perdet eam: qui verò animam ſuam mea cauſa perdet, is eam ſervabit.

25 Quid enim prodeſt homini, vel totum lucrari mundum, ſi ſeipſum perdat, aut ſui jacturam faciat?

26 Quem enim mei meorumque dictorum puduerit, hujus pudebit Filium hominis, cum in ſua & Patris ſanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, eſſe quoſdam eorum qui hîc adſunt, qui non ante ſentient mortem, quàm Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus poſt hæc dicta, aſſumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem aſcendit, precandi gratiâ.

29 Atque eo precante, facta eſt ejus vultus ſpecies alia, ejuſque veſtitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moſes & Elias.

31 Qui cum ſplendore conſpecti, dicebant ejus exitum, quo perfuncturus erat Hieroſolyma.

32 Petrus verò & ejus comites ſomno gravati, poſtquam experrecti ſunt, viderunt ejus ſplendorem, quoſque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jeſu: Præceptor, bonum eſt hic eſſe nos: faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret neſciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingreſſis, cùm hi territi eſſent,

35 Extitit ex nube vox, dicens: Hic eſt Filius meus chariſſimus: hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus eſt Jeſus ſolus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant indicârunt.

37 Poſtridie eis de monte digreſſis, occurrit ei ingens hominum multitudo.

38 Et ecce vir quidam ex turba ſic exclamavit Magiſter, quæſo te, reſpice meum filium qui mihi unicus eſt:

39 Quem ſimulac corripuit ſpiritus, clamat, eumque ille ſpumas agentem lacerat, & vix ab eo diſcedit, eum dilanians.

40 Diſcipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent: ſed non potuerunt.

41 At Jeſus reſpondens: O diffidens, inquit, perverſaque natio, quandiu apud vos ero? voſque feram? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accedente, convulſit & laceravit eum dæmonium. Sed Jeſus impurum ſpiritum objurgavit, puerumque ſanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majeſtate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, mirantibus, ſic eſt diſcipulos ſuos allocutus:

44 Conjicite vos in aures veſtras hæc verba: Tradendus eſt Filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum

erat, ut id non ſentirent: ſed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis eſſet eorum maximus:

47 Et Jeſus intelligens eorum animi cogitationem, prehenſo puero & apud ſe ſtatuto, ſic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me miſit. Nam veſtrûm minimus quiſque, maximus erit.

49 Tum Johannes ſic eum allocutus eſt: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jeſus: Ne prohibete, inquit, qui enim contra nos non eſt, à nobis eſt.

51 Cùm autem compleretur ejus aſſumptionis dies, ipſe ita compoſito vultu, ut Hieroſolymam ire videretur.

52 Præmiſit ante ſe nuncios, qui profecti intrârunt in Samaritanorum vicum, ut ei diverſorium pararent.

53 Sed illi eum non admiſerunt, quoniam ire ſe Hieroſolymam præ ſe ferebat.

54 Quo viſo, ejus diſcipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de cœlo deſcendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jeſus conversus, eos objurgavit: Neſcitis, inquit, cujuſmodi ſpiritus filii ſitis vos.

56 Nam Filius hominis hominum vitas non perditum venit, ſed ſervatum. Ita in alium vicum profecti ſunt.

57 Vadentibus autem eis in via, dixit ei quidem, Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jeſus: Vulpes habent antra, inquit, & aëreæ volucres nidos: at Filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: Domine, inquit: permitte mihi ut eam prius ſepultum meum patrem.

60 At Jeſus: Sine (inquit ei) mortuo ſepelire mortuos ſuos: tu verò i annunciatum Dei regnum.

61 Item cùm alius dixiſſet: Sequar te Domine: ſed prius permitte mihi valedicere meis domeſticis.

62 Dixit ei Jeſus: Nemo qui aratro admota manu reſpicit in tergum, aptus eſt ad Dei regnum.

CAPUT X.

Diſcipuli lxxii, bini miſſi. Multa meſſis. Apoſtolorum calamitas, inopia. Eduliorum poteſtas, Minæ in Chorazin, & Bethſaidam, & Capharnaum. Reverſi diſcipuli. Dæmon ut fulgur. Piorum gaudia vera. Reſponſa ad Juriſp. Hiſtoria de vulnerato à latronibus, qui proximus. Martha, & Maria ad pedes Jeſu.

POſtea conſtituit Dominus etiam alios ſeptuaginta (L.) duos (G.) eoſque binos ante ſe præmiſit in omnes urbes & loca quo ipſe venturus erat.

2 Atque eos ſic affatus eſt: Meſſis quidem multa eſt, ſed operarii pauci: quocirca rogate meſſis dominum, ut operarios emittat in meſſem ſuam.

3 Vadite, en ego mitto vos tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, nec peram, neque calceos, neve quenquam in via ſalutaveritis.

5 In quamcunque autem domum intrabitis, primûm dicite: Salveat hæc domus.

6 Et ſi quidem erit ibi aliquis ſalute dignus, requieſcet in eo veſtra ſalus: ſin minus ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote comedentes & bibentes quæ eis ſuppetent: nam dignus eſt operarius mercede ſua. Ne migratote ex domo in domum:

8 Et in quamcunque urbem intraveritis, admiſſique fueritis, veſcimini iis quæ vobis apponentur:

9 Et qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eiſque ad eos Dei regnum veniſſe dicitote.

10 In quam verò urbem ingreſſi, nec admiſſi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui vobis ex urbe veſtra adhæſit, vobis abſtergimus. Cæterùm ſcitote, ad vos divinum veniſſe regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius áctum iri, quàm cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethſaida: nam ſi Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta ſunt in vobis, jampridem in centone & pulvere degentes rediiſſent ad frugem.

14 Itaque cum Tyro & Sidone mitius agetur in judicio, quàm vobiſcum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque evecta es, ad inferos uſque deprimêris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, eum repudiat qui me miſit.

17 Reverſi autem ſeptuaginta (L.) duo (G.) cum lætitia dixerunt: Domine, etiam dæmonia nobis per tuum nomen ſubjiciuntur.

18 Quibus ille: Spectabam, inquit, Satanam fulguris ritu lapſum de cœlo.

19 Equidem vobis poteſtatem do, ſerpentes ſcorpioſque calcandi, & contra omnes hoſtis vires, ita ut nihil vos læſurum ſit.

20 Verùm eo ne gaudete, quòd vobis ſubjiciuntur ſpiritus: ſed eo potiùs gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.

21 Ea ipſa hora exultavit ſpiritu Jeſus, dixitque: Ago tibi gratias Pater, cœli terræque Domine, quòd hæc ſapientes prudenteſque celaveris: & infantibus patefeceris: idque, ô Pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

22 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: neque quiſquam novit quis ſit Filius, niſi Pater: aut quis ſit Pater, niſi Filius & cui voluerit Filius patefacere.

23 Tum ſeorſum ad diſcipulos converſus: Felices, inquit, oculi qui aſpiciunt quæ vos aſpicitis.

24 Scitote enim multos vates atque reges voluiſſe videre quæ vos aſpicitis, neque vidiſſe: & audire quæ auditis, nec audiviſſe.

25 Hic ſurrexit quidam legiſperitus qui eum hujuſmodi verbis tentavit: Magiſter, quid faciendo ſempiternam vitam conſequar?

26 Cui ille: In lege quid ſcriptum eſt? inquit: quomodo legis?

27 Et ille reſpondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato: itemque proximum tuum perinde ac teipſum.

28 Rectè reſpondiſti, inquit ei: id facito, & vives.

29 At ille ſeipſum commendare volens, dixit Jeſu: Ecquis eſt meus proximus?

30 Tum Jeſus ita ſúbjecit: Homo quidam Hieroſolyma ad Hierichuntem deſcendens, in latrones incidit, qui eum diſpoliârunt, inflictiſque vulneribus diſceſſerunt, eo ſeminece relicto.

31 Forte fortunâ ſacerdos quidam deſcendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque, præteriit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eoque viſo, miſertus acceſſit,

34 Et ejus vulnera oleo vinoque perfuſa obligavit, & eum jumento ſuo impoſitum duxit in diverſorium, ejuſque curam egit:

35 Et poſtridie digreſſurus, deprompſit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit, ut ejus curam haberet: ſeſe quicquid ille inſuper inſumpſiſſet, ei, in ſuo reditu eſſe ſoluturum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuiſſe, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei miſericordiam tribuit, inquit. Tum Jeſus: i, inquit, & tu facito ſimiliter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingrederetur in quendam vicum: & mulier quædam nomine Martha eum domi ſuæ accepit.

39 Huic ſoror erat nomine Maria, quæ ad Jeſu pedes aſſidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto miniſterio diſtraheretur, ſic dicere inſtitit: Domine, hoccine non curas, quòd mea ſoror ſolam me miniſtrare ſinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jeſus reſpondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis ſolicita turbaris, & uno eſt opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

CAPUT XI.

Oratio Chriſti. Petendum, quærendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumniæ repulſæ in Jeſum, de Beelzebule. Spiritus impurus, vagus. Qui vere beati. Lucerna. Manus illotæ, Hypocritarum ingenia.

CUM autem quodam in loco oraret, poſtquam deſiit, dixit ei quidam ejus diſcipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit ſuos diſcipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote, Pater noſter qui es in cœlis: Sanctè colatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo ſic & in terra.

3 Victum noſtrum alimentarium da nobis quotidie:

4 Et remitte nobis peccata noſtra, quandoquidem ipſi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducito, ſed à malo tuere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis veſtrûm habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 Etenim venit ad me amicus meus ex via, cui quid apponam non habeo.

7 Atque ille intus ita reſpondeat: Noli mihi moleſtiam exhibere: jam clauſa janua eſt, & pueri mei mecum in lecto ſunt: non poſſum ſurgere, & tibi dare (L.) ſi ille pulſare perſeveraverit (G.)

8 Mihi credite, etſi non ſurget ad ei dandum, quia ſit ejus amicus: at certè propter ejus importunitatem ſurget, eique tot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulſate & vobis aperietur:

10 Quiſquis enim petit, adipiſcitur: & qui quærit, invenit: & pulſanti aperitur.

11 Quis autem veſtrûm eſt, qui pater poſcenti filio panem, det lapidem? aut poſcenti piſcem, det pro piſce anguem?

12 Aut ſi ovum petat, det ei ſcorpium?

13 Quòd ſi vos, qui mali eſtis, ſcitis bona dona dare veſtris liberis, quantò magis pater cœleſtis dabit Sanctum Spiritum petentibus à ſe?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: quo dæmonio egreſſo, locutus eſt mutus, id quod vulgò mirati ſunt.

15 At eorum quidam dicebant, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratiâ ſignum ab eo petebant de cœlo.

17 Quorum ipſe cogitationes intelligens dixit eis: Omne regnum à ſeipſo diffidens vaſtatur, & domus ſuper domum cadit.

18 Quòd ſi Satanas à ſeipſo diſſideret, quo pacto ſtaret ejus regnum, ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quòd ſi ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, veſtri generis homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipſi veſtri judices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum:

21 Cùm quis fortis armatus ſuum atrium cuſtodit, ſalvæ ſunt ejus facultates.

22 Sed ſi quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, aufert, & ſpolia diſtribuit.

23 Qui mecum non eſt, contra me eſt: & qui mecum non congerit, diſſipat.

24 Dum impurus ſpiritus exiit ex aliquo homine, ſiticuloſa loca peragrat, requietem quærens. Eam poſtquam non invenit, ſtatuit domum ſuam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam verſam ornatamque offendit,

26 Accerſit ſeptem alios ſpiritus deteriores ſe: qui ille ingreſſi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio poſterior priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam, ex turba, ſublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ ſuxiſti.

28 At ille: Imo, inquit beati qui divinum ſermonem & audiunt & conſervant.

29 Vulgo autem coëunte ſic inſit: Hæc natio mala eſt: ſignum quærit, & nullum ei ſignum dabit, niſi ſignum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas ſignum Ninivitis, ſic erit etiam Filius hominis huic nationi.

31 Auſtri regina ſurget in judicio cum hujus nationis hominibus, eoſque damnabit, quòd ex ultimis terris venerit auditum Solomonis ſapientiam, cùm hic ſit Solomone præſtantior.

32 Homines Ninivitæ ſurgent in judicio cum hæc natione, eamque damnabunt, quòd ad Jonæ præconium mores ſuos correxerint, cùm hic ſit Jona præſtantior.

33 Nemo accenſam lucernam in occulto ponit, aut ſub modio, ſed in candelabro, ut intrantes lumen aſpiciant,

34 Lucerna corporis eſt oculus. Quòd ſi tuus oculus ſincerus eſt, etiam totum corpus tuum lucidum eſt: ſin improbus eſt, tuum quoque corpus tenebricoſum eſt.

35 Vide ergo ne quod in te lumen eſt, tenebræ ſint.

36 Quòd ſi tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullum tenebricoſi partem habeat, perinde erit ac ſi te fulgore lucerna colluſtret.

37 Hæc locutum rogavit Phariſæus quidam ut apud ſe pranderet. Et ille ingreſſus accubuit.

38 Et Phariſæus miratus eſt, videns eum non prius ante prandium laviſſe.

39 Et Dominus dixit ei: Nunc vos Phariſæi exteriorem poculi catinique partem purgatis, cùm interiora veſtra rapinæ ſint & malitiæ plena.

40 Dementes quaſi verò non idem qui exteriora fecit, etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ ſuppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda ſint.

42 Sed væ vobis Phariſæis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem prætermittitis. Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 Væ vobis Phariſæis, qui primum ſedendi locum in collegiis, & ſalutationes in foris amatis.

44 Væ vobis Scribæ & Phariſæi perſonati, qui perinde eſtis atque abdita ſepulchra, ſuper quæ inſcientes gradiuntur homines.

45 Tum ſic eum allocutus eſt quidem legiſperitus. Magiſter, iſta dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legiſperitis, inquit, væ, qui alios graviſſimis oneratis oneribus, quæ onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 Væ vobis, quod vatum monimenta extruitis, cùm veſtri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum veſtrorum facta placere teſtamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monimenta extruitis.

49 Itaque divina ſapientia ſic fata eſt: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficient, partim perſequentur.

50 Ut de hac natione ſupplicium ſumatur ſanguinis omnium vatum, ab orbe condito effuſi.

51 Ab Abelis ſanguine, uſque ad Zachariæ ſanguinem, qui inter aram & ædem peremptus eſt. Ita eſt, inquam vobis, ſumentur de hac natione pœnæ.

52 Væ vobis legiſperitis, qui ſcientiæ clavem abſtuliſtis, nec ipſi intrâſtis, & intrantes impediviſtis.

53 Hæc eo ad illos dicente, cœperunt legiſperiti & Phariſæi acriter inſtare, & ejus orationem multis rationibus inſidioſè captare:

54 Conantes aliquid ex ejus ore aucupari, quo eum criminarentur.

CAPUT XII.

Phariſæorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de ſuis cura. Quos Jeſus tandem agnoſcet. Cui non ignoſcetur unquam. Doctor ſpiritus ſanctus. Avari conſilium vanum. Dei de nobis providentia. Theſaurus ubi ſtatuendus. Servus malus

[illegible] percuſſus. Sciens, imprudens. Ignis à Chriſto. Orbis diſſidia.

INterea cùm tot vulgi millia conveniſſent, ut inter ſe opprimerent, cœpit ille ſic ad ſuos diſcipulos verba facere: In primis cavete vobis à Phariſæorum fermento: hoc eſt, ſimulatione.

2 Nihil enim tam tectum eſt, quod non ſit detegendum: neque tam occultum, quod non ſit cognoſcendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus locuti fueritis, id in tectis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos timete, qui corpus quidem interficiunt, ſed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonſtrabo quem timeatis. Timete eum qui poſtquam interfecit, poteſtatem habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, timete.

6 Cùm væneant quinque paſſerculi duobus aſſariis, tamen eorum nullus in oblivione eſt apud Deum.

7 At veſtrûm etiam capitis capilli ſunt omnes numerati. Quare ne timete, longè paſſeres antecellitis.

8 Illud quidem ſic habetote: quiſquis me apud divinos agnoverit, hunc viciſſim agnoſcet Filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui verò me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quiſquis aliquid adverſus Filium hominis dixerit, ignoſcetur ei: ſed ei qui Sancto Spiritui maledixerit non ignoſcetur.

11 Cùm autem in collegia, & ad magiſtratus poteſtateſque ſiſtemini, ne ſoliciti eſtote, quomodo, aut quid reſpondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim Spiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda ſint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magiſter, jube meo fratri, ut mecum hæreditatem partiatur.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis judicem, aut diviſorem conſtituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveatis. Non enim in eo cujuſque vita ſita eſt, ſi facultatibus abundet.

16 Tum eis hujuſmodi ſimilitudinem dixit: Quidam dives homo, cùm ejus fundus abundè extuliſſet,

17 Sic ſecum ipſe cogitabat: Quid agam cùm non habeam quo meas fruges congeram?

18 Hoc agam inquit: horrea mea diruam, & majora conſtruam, eoque omnes meos proventus, & bona congeram.

19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, habes multa bona in multos annos condita: requieſce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus ſic eum interpellavit: O demens, hac nocte repoſcetur à te anima tua, quæ verò paràſti, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui ſibi ipſi congerit, neque Deo dives eſt.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit ſuis diſcipulis) ne ſoliciti eſte de vita veſtra, quid comeſuri: neque de corpore, quid induturi ſitis.

23 Vita plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Contemplamini corvos, qui neque ſerunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantò vos volucribus præſtatis?

25 Quis autem veſtrûm ſuâ curâ poſſit ſuam ſtaturam augere uno cubito?

26 Quòd ſi ne minima quidem poteſtis, quid de cæteris ſolicitamini?

27 Contemplamini lilia ut creſcant, cùm neque laborent, neque nent. Atque ſcitote, ne Solomonem quidem in ſuo tanto ſplendore, veſtiri ſolitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd ſi, herbam, quæ hodie eſt in agro & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita veſtit, quantò magis vos? ô parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid eſuri, bibiturive ſitis, neve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus eſſe ſcit Pater veſter.

31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, ô parvum ovile: nam viſum eſt Patri veſtro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates veſtras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non vetereſcant, theſaurum inexhauſtum in cœlis, quo neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi eſt theſaurus veſter, ibi etiam erit veſter animus.

35 Sint vobis latera ſuccincta, & ardentes lucernæ:

36 Similesque hominibus eſſe dominum ſuum expectantibus, quando diſcedit à nuptiis, ut ſimulac venerit ac pulſaverit, ei aperiant.

37 Felices illi ſervi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget ſe, eoſque accumbere jubebit, & eis miniſtratum veniet.

38 Quòd ſi, ſeu ſecunda, ſeu tertia venerit vigilia, idem invenerit, felices ſunt illi ſervi.

39 Illud autem ſcitote, ſi ſciret paterfamiliâs quâ horâ fur venturus eſſet, vigilaturum eſſe, neque domum ſuam perfodi paſſurum.

40 Vos igitur eſte parati: nam quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus eſt.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad noſne ſimilitudinem iſtam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis eſt fidelis diſpenſator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus ſuæ familiæ ut ei ſuo tempore demenſum præbeat:

43 Beatus eſt ille ſervus, quem, cùm venerit ejus herus, invenerit officium ſuum facientem.

44 Mihi certò credite, eum ſuis omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit ſervus ille cùm animo ſuo, herum ſuum diu non venire, cœperitque famulos & famulas pulſare, epularique, & potare, & inebriari:

46 Veniet herus illius ſervi inexpectato ei die, ignotâque horâ, eumque diſſecabit, & in infidelium numero habebit,

47 Is verò ſervus, qui cùm heri ſui voluntatem ſciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, graviùs vapulabit.

48 Qui verò neſciverit, & plagis digna fecerit, leviùs vapulabis. Ac cuicunque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quanto cui plus commiſſum fuerit, tanto plus ab eo repoſcetur.

49 Ignem veni injectum in terram, qui ſi jam injectum eſt, quid volo ?

50 Baptiſmate baptizandus ſum, quod dum abſolvatur, vehementer angor.

51 An me ad pacem in terris conciliandam veniſſe arbitramini? Nequaquam (inquam vobis) ſed potius diſcordiam.

52 Erunt enim deinceps quinque in una domo diffidentes, tres à duobus, & duo à tribus.

53 Diffidebit pater à filio, & à patre filius : mater à filia, & à matre filia : ſocrus à nuru ſua, & à ſocru nurus.

54 Deinde ad vulgus : Dum videtis, inquit, exorientem ab occaſû nubem, continuò dicitis adventare pluviam, atque ita fit :

55 Et dum ſpirantem auſtrum, dicitis æſtum futurum, id quod fit.

56 Ficti homines, terræ cœlique faciem diſcernere ſcitis : tempus hoc, quî fit ut non diſcernatis :

57 Aut cur ex vobis ipſis non judicatis ex æquo ?

58 Cûm enim unà cum adverſario tuo magiſtratum adis, da operam in via ut ab eo libereris, ne te & ille ad judicem pertrahat, & judex lictori tradat, & lictor det in cuſtodiam.

59 Mihi crede, non exibis inde, quin ultimum etiam terruncium ſolveris.

CAPUT XIII.

Galilæi per Pilatum cæſi, defenſi à Chriſto. Exemplum ficûs in vinea, abſcindenda. Curata mulier. Perſonati de ſabbato rejecti. Regnum Dei quibus ſimile ſit rebus, nempe ſinapi, fermento, anguſtia ſalutis, alieni ſervandi. Vulpes Herodes. Minæ in Hieroſolyman.

ADfuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæis nunciârunt, quorum ſanguinem Pilatus cum eorum ſacrificiis miſcuerat.

2 Quibus Jeſus in hæc verba reſpondit : An putatis Galilæos illos omnium fuiſſe Galilæorum improbiſſimos, quòd talia paſſi ſint ?

3 Nequaquam, inquam vobis : Sed vos, niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

4 Item illos duodeviginti, quos delapſa turris in Siloa interfecit, an fuiſſe putatis omnium Hieroſolymitanorum nocentiſſimos ?

5 Nequaquam, inquam vobis : ſed vos, niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

6 Dixit item hoc exemplum : Ficum habebat quidam in vinea ſua ſatam, ex qua ficu fructum petitum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori : Ego jam per tres annos fructum ex hac ficu petitum venio, nec tamen invenio : abſcinde eam, quorſum terram inutiliter occupat ?

8 Cui ille : Domine, inquit, reſpondens, ſine eam etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueam atque ſtercorem,

9 Si forte fructum edat. Sin minus, tu eam poſtea abſcindes.

10 Docebat autem aliquando in quodam collegio Sabbatis,

11 Et aderat quædam mulier ſpiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque ſic incurva, ut ſe erigere prorſus non poſſet.

12 Eam viſam vocavit Jeſus, eique dixit : Mulier, ſoluta es ab infirmitate tua :

13 Eique manus impoſuit : atque

atque illa protinus correcta, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magiſter, Jeſum Sabbato curâſſe indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies ſunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus ſic ad eum contra locutus eſt: O perſonate, nónne veſtrûm quiſque Sabbato bovem aſinumve ſuum ſolvit à præſepi, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ ſit Abrahamo prognata, quam vinctam habuit Satanas annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo ſolvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adverſarios, ut vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus lætabatur.

18 Dicebat item: Cui ſimile eſt divinum regnum; aut cui id aſſimilem?

19 Simile eſt grano ſinapis, quod ſumit homo, & in hortum ſuum jacit, idque ſic creſcit, ut fiat arbor tanta, ut aëreæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum aſſimilem:

21 Simile eſt fermento, quod mulier ſumit, & in farinæ, ſata tria recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cùm oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hieroſolymam iter faceret,

23 Quidam ſic ex eo quæſivit, Domine, an pauci ſervandi ſunt?

24 Et ille: Contendite, inquit eis, intrare per anguſtam portam. Nam multi (ut hoc ſciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Poſtquam intraverit paterfamiliâs, oſtiumque clauſerit, & vos foris ſtare, & oſtium pulſare cœperitis, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis: ille vobis ita reſpondebit, Neſcio vos unde ſitis.

26 Tum vos ita dicere inſtitetis: Epulati ſumus coram te, & bibimus, & tu in noſtris plateis docuiſti:

27 At ille: Profectò, neſcio vos, inquiet, unde ſitis. Faceſſite à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus ſtridorque dentium, dum Abrahamum, Iſaacum, & Jacobum, omneſque vates in Dei regno conſpicietis, vos verò foras ejici:

29 Venientque ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Auſtro, qui in divino regno accumbent.

30 Et quidem ultimi ſunt, qui primi erant: & primi ſunt qui erunt ultimi.

31 Eodem die Phariſæi quidam eum his verbis convenerunt. Abi & hinc diſcede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite iſti vulpi, me dæmonia ejecturum, ſanationeſque perfecturum, eſſe hodie & cras: tertio autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie & cras, & tertio die ambulandum eſſe, quoniam non licet ullum vatem extra Hieroſolymam perire.

34 Hieroſolyma, Hieroſolyma quæ vates interficis, & ad te miſſos lapidas, quoties volui tuos natos congregare quomodo gallina ſuum nidum ſub alas? neque voluiſtis:

35 Scitote futurum eſſe, ut vobis veſtra domus deſerta relinquatur. Atque illud ſic habetote, vos non priùs eſſe viſuros me, quam tempus veniat, quò dicatis, Bene ſit venienti in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Jeſus Phariſæi conviva. De Sabbato diſceptatio. Modeſtia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miſerorum. Quis Chriſti diſcipulus. Sal infatuatum.

CUM autem in domum veniſſet cujuſdam Phariſæorum primarii Sabbato ad cibum capiendum,

2 Et illi eum obſervarent, adſſetque tum homo quidam hydropicus ante eum.

3 Jeſus legiſperitos, & Phariſæos alloquens quæſivit an Sabbato curare fas eſſet?

4 Atque illis tacentibus, Jeſus illum prehendit, ſanavitque & dimiſit:

5 Illoſque ſic affatus eſt: Quis veſtrûm eſt, qui ſi ejus aſinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà reſpondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum (animadvertens ut prima accubandi loca diligerent) eos ſic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, noli accubare primo loco, ne ſi quis honoratior te ſit ab eo invitatus,

9 Veniat is qui & te & illum vocavit, tibique ut illi locum des, jubeat, atque ita ſit tibi ultimus locus cum pudore occupandus.

10 Sed cùm fueris invitatus, i accubitum ultimo loco, ut eum venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius, id quod tibi erit, apud eos qui tecum accumbent, glorioſum.

11 Nam quiſquis ſeipſum evexerit, deprimetur, & qui ſe depreſſerit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui ſe invitaverat: Cum prandium cœnamve facis, ne vocato tuos amicos nec vicinos (L.) (G.) divites, ne illi te viciſſim invitent, tibique referatur gratia.

13 Sed cùm convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cæcos:

14 Et felix eris, quoniam te remunerare nequeunt. Reddetur enim tibi in reſurrectione juſtorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multoſque invitavit:

17 Et hora cœnæ ſervum ſuum miſit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata eſſe omnia.

18 At illi omnes ad unum ſe excuſare, Primus ſic ei dixit: Fundum emi, & eum viſere neceſſe habeo: rogo te habe me excuſatum.

19 Alter item dixit: Juga boum emi quinque, & ea expertum eo: rogo te habe me excuſatum.

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non poſſum.

21 Hæc ſervus domino ſuo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamiliâs, dixit ſervo ſuo, Egredere eveſtigiò in urbis areas atque vicos, & pauperes, mutiloſque, & claudos, & cæcos huc introducito.

22 Deinde ſervus, Domine, inquit, factum eſt ut imperâſti: ſed ſupereſt locus.

23 Tum dominus: Proficiſcere in vias, inquit, & in ſepta, & intrare coge, ut domus mea compleatur,

24 Nam illud ſcitote, neminem hominum illorum invitatorum eſſe meam cœnam guſtaturum.

25 Cùm tutem eum ingens hominum turba comitaretur, converſus dixit:

26 Si quis ad me venit, nec ſuam patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & ſorores, atque adeò ſuam ipſius animam odit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

27 Qui non portat ſuam crucem, & me ſequitur, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

28 Quis enim veſtrûm volens turrim conſtruere, non prius ſedens ſumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 Ne ſi jactis fundamentis abſolvere non valeat, omnes qui id ſpectabunt, eum illudere incipiant.

30 Dicentes, eum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequiviſſe.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non ante ſedens deliberat, an poſſit cum decem millibus obviam ire illi, qui ſe cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul abſente, legatos de pace mittit.

33 Sic igitur quicunque veſtrûm non ſuis omnibus valedicit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

34 Bonum eſt ſal: verùm ſi ſal inſatuatum fuerit, quo condietur?

35 Nec terræ eſt, nec ſtercori accommodatum: foras projicitur. Qui aures habet ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Malos cur Jeſus non abigat. Ovis perdita, drachma reperta, filius diſſolutus, ad frugem rediens. Frater invidus.

FRequentabant autem eum omnes publicani, & improbi, ejus audiendi gratiâ.

2 Et fremebant Phariſæi iatque Scribæ, dicentes eum improbos admittere, cumque eis cibum capere.

3 Atque illi eis hujuſmodi ſimilitudinem in hæc verba dixit:

4 Qui homo veſtrûm eſt, qui ſi centum habeat oves, & earum unum perdiderit, non relinquat in ſaltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat?

5 Quam inventam ſuis imponit humeris gaudens:

6 Domumque profectus, convocatos ſuos amicos & vicinos admonet ut ſibi congratulentur qui ſuam ovem perditam invenerit.

7 Scitote eodem modo majorem fore in cœlo lætitiam ob unum ſontem, qui redeat ad frugem, quam ob nonaginta novem inſontes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier eſt, quæ ſi drachmas habeat decem, & unam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verrat, & diligenter conquirat donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat amicas, & vicinas, eaſque ut ſibi congratulentur monet: ſeſe enim quam perdiderat inveniſſe drachmam.

10 Eodem modo ſcitote apud divinos angelos lætitiam fieri ob unum ſontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam filios duos,

12 Quorum junior patri dixit: Pater, da mihi competentem bonorum partem. Itaque ille diviſit ei facultates.

13 Ac non multis poſt diebus junior filius, congeſtis omnibus, in longinquam regionem peregrè profectus eſt, atque illic facultates ſuas luxuriosè vivendo prodegit.

14 Poſtquam omnia abſumpſit, ortâ in illa regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hæſit, atque ille eum in prædium ſuum miſit ad paſcendos porcos:

16 Iſque eò devenit, ut cuperet ventrem ſuum replere filiquis, quas porci comedebant, nec ei quiſquam dabat.

17 Igitur ad ſeſe reverſus ita cogitare: Quàm multi mei patris mercenarii panibus circumfluunt? & ego fame pereo.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam: Pater, & in cœlum, & adverſum te peccavi:

19 Ita ut jam non ſim dignus qui dicar tuus filius: utere me perinde ac uno tuorum mercenariorum.

20 Ita profectus venit ad patrem ſuum. Quem adhuc procul abſentem conſpicatus pater, miſertus accurrit, eique in collum inſiliit, & eum deoſculatus eſt.

21 Et filius ſic illum allocutus eſt: Pater, & in cœlum, & adverſum te peccavi, ita, ut jam non ſim dignus qui dicar tuus filius.

22 Ac pater: proferte (inquit ſuis ſervis) priorem ſtolam, eumque induite, & ejus manu annulum adhibete, & calceos pedibus.

23 Eductumque vitulum altilem mactate, lætique epulemur:

24 Nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit: & qui perditus erat, inventus eſt. Itaque lætari cœperunt.

25 Erat autem ejus filius natu grandior ruri. Is cum veniens domui propinquaſſet, audito concentu atque choris:

26 Vocato uno famulorum ſuorum, ſciſcitatus ex eo eſt, quid ea ſibi vellent?

27 Cui ille: Venit tuus frater, inquit: itaque mactavit tuus pater altilem vitulum, quòd eum receperit incolumem.

28 Ille verò iratus noluit ingredi. Cùmque pater ejus egreſſus, eum hortaretur, ille patri reſpondit in hunc modum:

29 Ego tot annos tibi ſervio, nec unquam contra tuum præceptum fèci, & tu mihi nunquam vel hœdum dediſti, ut cum meis amicis lætarer.

30 At iſte tuus filius, qui facultates tuas cum ſcortis abliguriit, ubi venit, tu ei altilem vitulum mactâſti.

31 At ille: Nate, inquit ei, tu mecum ſemper es, & omnia mea tua ſunt.

32 Enimvero de tuo hoc fratre lætari & gaudere oportuit, quòd cùm mortuus eſſet, revixit: cùm perditus eſſet, inventus eſt.

CAPUT XVI.

Callidus Diſpenſator. Opum utilitas. Dominium repugnans. Pietas vim paſſa. Repudium. Lazarus felix. Divitis miſeria.

DIxit item ſuis diſcipulis: Homo quidam dives diſpenſatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona dilapidaret, delatus eſt:

2 Et ille vocatum eum ſic allocutus eſt: Quid eſt, quod audio de te? redde tuæ diſpenſationis rationem: nec enim tibi licebit amplius diſpenſatorem eſſe.

3 Tum diſpenſator ſic ſecum cogitare: Quid agam? cùm meus herus à me diſpenſationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubeſco:

4 Scio quid agam, ut cùm abdicatus diſpenſatione fuero, ſint qui me in ſuas domos accipiant.

5 Igitur advocatis ſingulis heri ſui debitoribus, dixit primo: Quantum debes hero meo?

6 Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe tuum ſcriptum, inquit ei, & ſede continuò, ac ſcribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum ſcriptum, inquit, & ſcribe octoginta.

8 Itaque laudavit herus diſpenſatorem iniquum, quod prudenter feciſſet. Nam hujus ſeculi homines ſunt in ſuo genere prudentiores quàm homines lucis.

9 Et ego hoc vobis dico: Facite vobis amicos ex falſis opibus, ut eum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia.

10 Qui in minima re fidus eſt, idem in magna fidus eſt: & qui eſt re in minima injuſtus, idem in magna injuſtus eſt.

11 Quòd ſi in falſis opibus fidi non fueritis, veras quis vobis credat?

12 Et ſi in alieno fidi non fueritis, veſtrûm quis vobis committat?

13 Nullus famulus poteſt ſervire duobus dominis: aut enim alterum oderit, alterum amabit: aut alterum tuebitur, alterum contemnet. Non poteſtis & Deo ſervire & opibus.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Phariſæi, qui erant avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille ſic eis dixit: Vos ii eſtis qui vos hominibus probetis: ſed Deus veſtros animos novit, nam quod eſt apud homines ſublime id apud Deum eſt abominandum.

16 Lex & vates uſque ad Johannem: poſtea divinum regnum nunciatur, atque in id omnes irrumpunt.

17 Eſt autem facilius cœlum terramque interire, quàm legis vel unum apicem intercidere.

18 Quiſquis uxorem ſuam dimittit & aliam ducit, adulterat: & quiſquis à viro dimiſſam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & byſſo veſtiebatur, quotidie lautè voluptatibus indulgens.

20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus, qui ad ejus veſtibulum jacebat ulceroſus,

21 Cupienſque ſaturari micis, quæ de divitis menſa decidebant. Quin & canes veniebant, & ejus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut moreretur pauper, & ab Angelis in Abrahami gremium auferretur. Mortuus eſt dives, & ſepultus.

23 Atque is in orco, ſublatis oculis, cùm eſſet in cruciatibus, aſpicit Abrahamum procul, & in ejus gremio Lazarum.

24 Et Pater Abrahame (inquit clamans) miſerere mei, & mitte Lazarum, qui ſummo digito ſuo in aqua intinctò mihi

linguam

linguam refrigeret: crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus: Nate, inquit, memineris & te tuis nobis in vita tua, & Lazarum malis eſſe defunctum. Nunc & hic in ſolatio, & tu in dolore es.

26 Præterea conſtat omnino inter nos & vos vaſta vorago, ut qui velint hinc ad vos tranſire, non poſſint, neque qui iſtic ſunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas.

28 Ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipſi quoque in hunc cruciatûs locum veniant.

29 At Abrahamus: Habent Moſem & vates, inquit ei: eos audiant.

30 Et ille: At verò, pater Abrahame, ſi quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent ſe.

31 Si Moſem (inquit ille) & vates non audiunt, ne ſi quidem quiſpiam ex mortuis reſurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offenſionem neceſſitas. Offendentis miſeria: benignitas in boſtes. Lepreſi x. gratus unus. Chriſti reditus. Judicium repentinum.

Dixit autem diſcipulis: Non poſſunt non evenire offenſiones: ſed væ ei per quem veniunt:

2 Satius eſſet ei, circumjectâ ejus collo aſinariâ molâ, in mare jici, quàm vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quòd ſi in te peccaverit tuus frater, reprehende eum: & ſi eum pœniteat, ignoſce ei.

4 Quòd ſi vel ſepties uno die in te peccaverit, & ſepties eodem die ad te redierit, & ſe pœnitere dixerit, ignoſce ei.

5 Dixerunt autem Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 Et dominus: Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum eſt granum ſinapis, & huic caprifico juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem veſtrûm eſt, qui ſi arantem aut paſcentem ſervum habeat, eum rure reverſum protinus accubitum ire jubeat?

8 Ac non potius ſic ei dicat: Para quod ego cœnem, accinctuſque mihi miniſtra, donec comedero ac bibero: poſtea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei ſervo, quòd ſibi mandata fecerit? Non puto.

10 Sic & vos, cùm omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles eſſe ſervos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cùm autem Hieroſolymam contenderet, & per Samariam Galilæamque vaderet,

12 Ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leproſi, qui procul ſteterunt,

13 Et ſublata voce dixerunt: Jeſu præceptor, miſerere noſtri.

14 Quibus ille viſis: Ite, inquit, oſtenſum vos ſacerdotibus, Atque illi inter abeundum purgati ſunt.

15 Unus autem eorum, ſe ſanatum eſſe videns, rediit, Deum magna voce collaudans:

16 Et ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jeſus ſic locutus eſt: Nonne decem purgati ſunt? ubi verò ſunt novem?

18 Nullúmne repertum eſſe qui ſit ad gloriam Deo tribuendam reverſus, niſi hunc alienigenam?

19 Surge (inquit) abi: tua te fides ſervavit.

20 Interrogatus autem à Phariſæis, quando venturum eſſet divinum regnum, ſic eis reſpondit: Non ita venturum eſt divinum regnum ut obſervetur,

21 Aut hic illicve eſſe demonſtretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos eſſe.

22 Tum diſcipulos alloquens: Veniet tempus, inquit, cùm vel unum filii hominis dierum cernere cupietis, nec videbitis.

23 Vobiſque hic aut illic adeſſe dicetur: nolite audire, nec inſequi.

24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad alterum extremum refulgens lucet, ſic erit etiam Filius hominis in ſua die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 At quemadmodum Noæ temporibus accidit, ſic accidet temporibus Filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant uſque ad diem, quo ingreſſo in arcam Noa, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit: comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

29 Quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & ſulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die Filius hominis patefiet.

31 In illa die, qui in tecto erit, ſi erit ejus ſupellex domi, ne deſcendat ad eam auferendam. Itidem qui ruri, ne retrò revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam ſuam ſervare conabitur, eam perdet: & qui eam perdiderit, conſervabit.

34 Hoc vobis dico: in ea nocte erunt in uno cubili duo, quorum alter aſſumetur, alter relinquetur.

35 Duarum quæ ſimul molent, altera aſſumetur, altera relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt, alter aſſumetur, alter relinquetur.

37 Et illi eum alloquentes: Ubi Dominè? inquiunt. Quibus ille: Ubi corpus, inquit, erit, eò etiam aquilæ coibunt.

CAPUT XVIII.

Vidua judicem obtundens. Publicanus Phariſæo melior. Quis bonus. Semet in lege laudans. Opulentiæ damna. Prædicta mors ac reſurrectio. Diſcipulorum inoptia. Cæcus videns fide.

Dixit etiam eis exemplum, quo ſemper orandum eſſe, nec defatigari oportere oſtenderet.

2 Judex erat quidam in quadam urbe, inquit, qui nec Deum metuebat, nec homines reverebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua quædam, quæ ad eum itabat, & ut ſe de adverſario ſuo vindicaret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu noluit. Sed poſtea ſic ſecum dixit: Etſi nec Deum metuo, nec homines revereor:

5 Tamen quia mihi negotium faceſſit hæc vidua, eam vindicabo, ne me aſſiduè ventitans, obtundat.

6 Audite, inquit Dominus, quid judex injuſtus dicat.

7 Ergo

7 Ergo Deus electos ſuos, ad ſe dies noctesque, quiritantes non ulciſcetur? & tam erit in eos difficilis?

8 Scitote enim citò ulturum eſſe eos. Cæterum Filius hominis cùm veniet, ſcilicet fidem in terris inveniet?

9 Dixit item ad quoſdam (qui ſibi ſe juſtos eſſe perſuaſerant, alioſque contemnebant) hoc exemplum.

10 Homines duo in templum aſcenderunt, orandi gratiâ, alter Phariſæus, alter Publicanus.

11 Ibi Phariſæus hæc apud ſe precabatur: Deus, ago tibi gratias quòd non ſum quales reliqui hominum, rapaces, injuſti, adulteri: aut etiam qualis hic Publicanus.

12 Jejuno bis intra ſingula Sabbata: decumas do omnium, quæ poſſideo.

13 At Publicanus procul abſiſtens, ne oculos quidem in cœlum attollere audebat, ſed ſibi pectus tundebat, dicens: Deus propitius eſto mihi ſonti.

14 Scitote, hunc approbatum deſcendiſſe domum ſuam: illum non item. Nam quiſquis ſeipſum extulerit, deprimetur: & qui ſe depreſſerit, extolletur.

15 Afferebant autem ei etiam parvulos, ut eos tangeret. Quo viſo, diſcipuli iſtos objurgabant.

16 At Jeſus accerſitis parvulis: Sinite, inquit, pueros ad me venire, & eos ne prohibete: talium enim eſt divinum regnum.

17 Hoc vobis confirmo, qui divinum regnum non acceperit ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum quidam qui magiſtratum gerebat, his verbis: Magiſter bone, quid faciendo vitam conſequar æternam?

19 Cui Jeſus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus eſt bonus, niſi unus Deus.

20 Præcepta nôſti: Ne adulterato: ne occidito: ne furator: ne falſum teſtimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus ſum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jeſus inquit ei: Adhuc unum tibi deeſt: quicquid habes vende, & diſpertire pauperibus, habiturus in cœlo theſaurum: deinde ades, & me ſequere.

23 At ille, his auditis, triſtis eſt factus: quippe qui prædives eſſet.

24 Eum triſtem factum videns Jeſus, dixit: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius eſt enim rudentem per acûs foramen trajici, quam divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur ſervari poſſit? inquiunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri poſſunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem, inquit, omnibus relictis, te ſecuti ſumus.

29 Et ille: Hoc certò ſcitote, inquit eis, neminem eſſe qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni cauſâ reliquerit,

30 Quin ſit & in hoc tempore, ſæpe conduplicata, & in futuro ſeculo vitam æternam conſecuturus.

31 Aſſumptis autem duodecim, dixit eis: En aſcendimus Hieroſolyma, & Filio hominis accident plane omnia quæ ſunt à vatibus ſcripta.

32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conſpuetur.

33 Et verberatus interficietur, & tertio die reſurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque tecta eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichunti propinquante, ſedebat apud viam quidam cæcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, ſciſcitatus eſt quid illud eſſet?

37 Cúmque ei indicatum eſſet Jeſum Nazarenum præterire,

38 Clamavit his verbis: Jeſu Davidide, miſerere mei.

39 Et quamvis præcedentes increpârunt eum, ut taceret, ille multo magis clamabat: Davidide, miſerere mei.

40 Tum Jeſus reſtitit, & eum ad ſe duci imperavit, ac ubi ille acceſſit, ſic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Et ille, Domine, inquit, ut videam.

42 Et Jeſus: Cerne, inquit ei: tua te fides ſervavit.

43 Atque ille continuò vidit, eumque ſecutus eſt, Deum collaudans. Quo viſo, populus omnis Deo tribuit laudem.

CAPUT XIX.

Chriſti Zachæus hoſpes. Varii minarum negotiatores. Ultimus vecors. Jeſus aſello vectus. Urbis ruina inſtans. Vendentes pulſi fano.

EO autem ingreſſo, & per Hierichuntem eunte,

2 Erat quidam vir, qui nomine Zachæus vocabatur, publicanorum magiſter, iſque dives.

3 Is cum conaretur Jeſum videre quis eſſet, neque præ hominum turba poſſet, utpote qui eſſet ſtaturâ parvus,

4 Præcurrit, & in caprificum aſcendit, ut eum videret: nam illac tranſiturus erat.

5 Ad eum locum ubi venit Jeſus, ſuſpexit, & eo viſo ſic ei dixit: Zachæe, deſcende properè: hodie enim mihi domi tuæ manendum eſt.

6 Atque ille celeriter deſcendit, eumque lætus accepit.

7 Quo viſo, fremebant omnes, quòd ad hominem improbum verſatum iviſſet.

8 Zachæus verò Dominum ſic alloqui inſtitit: Scito me, Domine, dimidium facultatum mearum largiri pauperibus: quòd ſi quem ulla re fraudavi, reddo quadruplum.

9 Tum Jeſus ei dicit, ſalutem eo die partam eſſe ei domui, quatenus ipſe quoque Abrahamides eſſet:

10 Veniſſe enim Filium hominis ad perdita quærenda, atque ſervanda.

11 Illis autem hæc audientibus, ſubjecit exemplum quòd ipſe prope Hieroſolymam eſſet, & illi ad futurum mox divinum regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo quidam nobilis profecturus in longinquam regionem, ut in regni poſſeſſionem invaderet, deinde rediturus.

13 Vocatis ſuis decem ſervis, dedit decem minas, eiſque mandavit ut negotiarentur, donec ipſe reveniret.

14 Ejus autem cives eum oderunt: itaque miſſis poſt eum legatis, negârunt ſe velle ut is in ſe regnaret.

15 Poſtquam ille regnum adeptus rediit, juſſit ad ſe ſervos illos accerſi, quibus argentum dederat, ut ſciret quid quiſque negotiando lucratus eſſet.

16 Ergo

16 Ergo primus advenit, & Domine, inquit, tua mina decem minas peperit.

17 Cui ille : Rectè, bone ſerve : quoniam in tantilla re fidelis fuiſti, habeto in decem oppida poteſtatem.

18 Deinde venit alter : Domine, inquit, tua mina quinque minas confecit.

19 Et ille : Tu quoque (inquit etiam huic) præeſto quinque oppidis.

20 Item venit alius : Domine, inquit ecce mina tua, quam ego in linteo compoſitam habui :

21 Metuebam enim te, utpote hominem ſeverum, qui & quod non depoſuiſti tollas, & quod non ſeminâſti metas.

22 At ille : Ex tuo ipſius ore te damnabo, inquit ei, ſerve nequam. Sciebas me hominem ſeverum eſſe, qui & quod non depoſui tollam, & quod non ſeminavi metam :

23 Cur ergo non dediſti meum argentum ad menſam, & ego reverſus id cum fœnore recepiſſem ?

24 Auferte ei minam, inquit eis qui aderant, & ei date qui decem minas habet.

25 At illi : Domine, habet decem minas.

26 Ergo ſcitote omni habenti dandum eſſe, inquit : non habenti, autem etiam quod habet, auferendum.

27 Cæterum inimicos illos meos, qui me in ſe regnare noluerunt, adducite huc, & coram me jugulate.

28 Hæc fatus progredi perrexit, Hieroſolymam aſcendens.

29 Ut autem prope Bethphagen & Bethaniam venit ad montem, qui vocatur Olivarum, miſit diſcipulorum ſuorum duos cum his mandatis ;

30 Ite in vicum qui eſt è regione, in quem ingredientes, invenietis aſellum vinctum, quem nemo unquam hominum inſedit : eum ſolvitote & adducitote.

31 Quòd ſi quis vos cur ſolvatis interroget, ſic ei dicetis : Domino eum opus eſſe.

32 Igitur profecti qui erant miſſi, invenerunt quod eis ille dixerat.

33 Cúmque ex eis aſellum ſolventibus quæſiviſſent ejus domini, cur aſellum ſolverent,

34 Dixerunt, eum Domino opus eſſe.

35 Eumque ad Jeſum adduxerunt : & injectis in aſellum ſuis veſtimentis, eo Jeſum impoſuerunt.

36 Atque eo vadente, inſternebant ſuis veſtimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum deſcenſum venit, cœpit univerſa diſcipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis :

38 Bene ſit venienti regi in nomine Domini : pax in cœlo, & gloria in ſupremis.

39 At quidam Phariſæorum ex turba dixerunt ei : Magiſter, objurga tuos diſcipulos.

40 Quibus ille reſpondens : Scitote, inquit, ſi taceant hi, clamaturos eſſe lapides.

41 Deinde ut propius acceſſit, viſa urbe deploravit eam, dicens :

42 O ſi ſcires tu, & quidem hac ipſa tua die, quæ tibi ſaluti forent : ſed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi dies, cùm te tui hoſtes vallo circumdabunt, & circumſidebunt, & prement undique.

44 Teque & tuos in te natos com-

complanabunt, nec in te lapidem lapidi impoſitum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris.

45 Deinde in fanum ingreſſus, cœpit vendentes in eo & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum eſt: Mea domus ſupplicationis domus eſt: at vos ex ea latronum ſpeluncam feciſtis:

47 Docebat autem quotidie in fano, Phariſæi verò & Scribæ eum perimere conabantur, necnon populi primarii.

48 Sed quid agerent, non inveniebant, quòd cunctus populus ab ejus ore pendebat.

CAPUT XX.

Vineæ cultores perdendi. Lapis offenſionis. Officium in Deum, in principem. Sadducæi rejecti, de reſurrectione ac vidua 7. conjugii. Davidis Dominus geminus. Phariſæorum cùm faſtus, tum avaritia.

QUodam autem illorum dierum, eo populum in fano docente ac inſtituente, adfuerunt pontifices & ſcribæ cum ſenatoribus, eumque ſic allocuti ſunt:

2 Dic nobis, qua poteſtate iſta facias, aut quis tibi poteſtatem iſtam dederit?

3 Quibus ille reſpondens: Interrogabo vos ego viciſſim quiddam, inquit, quod mihi dicite:

4 Johannis baptiſma à cœlone erat, an ab hominibus?

5 Illi verò ſic apud ſe ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet: Cur ergo ei non credidiſtis?

6 Sin ab hominibus dixerimus, univerſus populus nos lapidabit: perſuaſum eſt enim ei, Johannem eſſe vatem.

7 Itaque reſponderunt ſe neſcite unde.

8 Et Jeſus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua poteſtate hæc faciam.

9 Cœpit autem ad populum hoc exemplum dicere: Homo quidam vineam conſevit, & ea colonis elocata, domo abfuit ſatis diu.

10 Deinde ſuo tempore miſit ad colonos ſervum, ut illi ei de vineæ fructu darent. At coloni eum verberatum dimiſerunt inanem.

11 Ille alterum item ſervum miſit, & illi eum quoque verberatum, & contumeliâ affectum, dimiſerunt inanem.

12 Cúmque tertium item miſiſſet, illi eum etiam vulneratum expulerunt.

13 Tum vineæ dominus: Quid agam? inquit, mittam filium meum chariſſimum; fortaſſis hunc viſum reverebuntur.

14 At coloni eo viſo, ſic inter ſeſe dicere: Hic eſt hæres, agite, perimamus eum, ut noſtra fiat hæreditas:

15 Itaque ejectum ex vinea occiderunt. Quid ergo faciet eis vineæ dominus?

16 Veniet & colonos illos perdet, aliiſque vineam elocabit. Hoc audito illi dixerunt: Abſit.

17 Et ille eos intuitus: Quid ergo eſt ſcriptum illud? Quem lapidem improbaverant ædificatores, is adhibitus eſt ad caput anguli.

18 In eum lapidem quiſquis inciderit, collidetur, & in quem inciderit ipſe, eum comminuet.

19 Igitur pontifices & ſcribæ ei manus injicere eâdem horâ conati ſunt: intellexerunt enim, eum adverſum ſe illud exemplum dixiſſe, ſed populum timuerunt.

20 Itaque illud obſervârunt, ut

ut mitterent emiſſarios, qui ſe viros bonos ſimularent ut eum verbis caperent, atque ita magiſtratui & prætoris poteſtati traderent.

21 Atque hi ſic eum interrogârunt: Magiſter, ſcimus te rectè dicere, ac docere, neque perſonæ rationem habere, ſed verè divinam vitæ viam docere.

22 Licétne nobis Cæſari tributum pendere, an non?

23 At ille eorum verſutiam intelligens: Quid me tentatis? inquit:

24 Oſtendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & titulum? Cæſaris, inquiunt illi reſpondentes.

25 Et ille: Solvite igitur, inquit eis, Cæſariana Cæſari, & Divina Deo.

26 Ita illi, cùm nullum ejus verbum apud populum carpere potuiſſent, ejus reſponſionem admirati, tacuerunt.

27 Tum eum aggreſſi Sadducæorum quidam, qui reſurrectionem eſſe negant, ſic interrogârunt:

28 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus frater mortuus fuerit, uxorem habens, iſque ſine liberis mortuus fuerit, ut ducat ejus frater uxorem, fratrique ſuo prolem ſuſcitet.

29 Jam verò ſeptem fuere fratres, quorum primus uxore ductâ mortuus eſt ſine liberis,

30 Duxitque ſecundus uxorem, & is item ſine liberis mortuus eſt.

31 Atque illam duxit tertius, itidemque ſeptem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis, poſtrema omnium mortua eſt etiam fœmina.

33 Igitur in reſurrectione cujus eorum futura eſt uxor? cùm ſeptem eam in matrimonio habuerint.

34 Et Jeſus eis ita reſpondit: Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt:

35 At quibus vitam illam aſſequi, & ex mortuis ſurrexiſſe contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt.

36 Quippe cùm jam mori nequeant, ſunt enim angelorum ſimiles, & Dei filii ſunt, qui ſint reſurrectionis filii.

37 Mortuos autem reſurgere, etiam Moſes indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami Deum, & Iſaaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum eſt, ſed viventium, utpote cùm ei vivant omnes.

39 Tum quidam Scribarum ſic eum alloquuntur: Magiſter, probè dixiſti.

40 Neque deinceps audebant eum quicquam interrogare.

41 Et illi: Quî fit ut dicant, Chriſtum Davide prognatum fore?

42 Cùm ipſe David Dicat in Pſalmorum libro: Ait Dominus Domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 Donec efficiam ex tuis hoſtibus tuorum pedum ſubſellium.

44 Quòd ſi eum David Dominum vocat, quî fit ut ſit eo prognatus?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit ſuis diſcipulis:

46 Cavete Scribas, qui ſtolati libenter ambulant, & in foris ſalutationes, & in collegiis primas ſeſſiones, & primas in cœnis accubationes, amant:

47 Qui viduarum domos per

ſpeciem prolixarum precum devorant, eóque graviores pœnas luent.

CAPUT XXI.

Viduæ teruncii in fiſcum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plagæ. Urbis excidium.

CUM autem aſpiciens vidiſſet conferentes ſua munera in fiſcum divites,

2 Cúmque vidiſſet etiam quandam pauperculam viduam eò duos conferentem terûncios, dixit:

3 Hoc certo vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contuliſſe.

4 Nam omnes hi ex eo quod ſibi ſupererat contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia ſua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibuſdam de fano dicentibus, pulchris eſſe lapidibus & donariis ornatum, dixit;

6 Videtis hæc? veniet dies cùm nullus lapidi lapis impoſitus relinquetur, qui non diſſolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magiſter, inquiunt, quando igitur iſta fieri? & quo ſigno iſta futura ſignificabuntur?

8 Et ille: Videte, inquit, ne decipiamini: multi enim venient meo nomine qui ſe eum eſſe dicant, & quidem tempus inſtat: nolite igitur eos aſſectari.

9 Cùm verò bella & ſeditiones audietis, nolite expaveſcere: oportet enim hæc omnia prius fieri: ſed non continuo finis erit.

10 Conſurget & gens in gentem (inquiebat tum eis) & regnum in regnum,

11 Magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames & peſtes erunt, terriculáque & ſigna de cœlo magna,

12 Sed ante hæc omnia injicientur vobis manus, & vexabimini, inque collegia, & cuſtodias trademini, atque ad reges & prætores mei nominis cauſâ perducemini:

13 Id quod vobis erit teſtimonio.

14 Igitur animum inducite, cauſæ dictionem non præmeditari.

15 Ego enim vobis ejuſmodi os & ſapientiam dabo, ut ei contradicere aut reſiſtere nequeant omnes adverſarii veſtri.

16 Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, qui veſtrûm nonnullos necabunt;

17 Eritiſque cunctis inviſi propter nomen meum.

18 Verùm ne pilus quidem veſtri capitis peribit.

19 Veſtrâ patientiâ, veſtræ ſaluti conſulite.

20 Cùm autem circumdatam exercitibus Hieroſolymam videbitis, tum ſcitote, ejus inſtare vaſtitatem.

21 Tum qui erunt in Judæa, fugiant in montes: & qui erunt in ejus medio diſcedant; & qui in agris erunt, ne intrent in eam.

22 Nam ſupplicii tempora erunt illa, ut eveniant omnia quæ ſcripta ſunt.

23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per ea tempora: Nam hæc regio graviter premetur, & in hunc populum atrociter ſævietur,

24 Ut gladiorum acie cadent, & per omnes gentes exulent, calceturque a gentibus Hieroſolyma, donec exterarum gentium tempora compleantur.

25 Et erunt ſigna in ſole & luna, & ſideribus & in terris tantus gentium angor trepidantium, mari undiſque reſonantibus,

26 Ut homines eorum metu & expectatione, quæ orbi immineant, exanimentur: nam cœleſtes poteſtates concutientur.

27 Ac tum aſpicietur Filius hominis veniens in nube, cum ingenti poteſtate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus, ſuſpicitote, & capita attollitote, quoniam veſtra inſtabit liberatio.

29 Tum eis ſimilitudinem dixit: Cernite ficum & omnes arbores:

30 Cùm jam frondeſcunt, id vos per voſipſos cernentes, cognoſcitis jam propè eſſe æſtatem.

31 Similiter & vos, cùm hæc fieri videbitis, ſcitote prope eſſe divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non prius eſſe præterituram ætatem hanc, quàm fiant omnia.

33 Etiamſi cœlum & terra pereant, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obruantur animi veſtri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis: atque ita vos nec opinantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam decipula omnibus in totius terræ ſolo degentibus.

36 Vigilate igitur, omni tempore orantes, ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram Filio hominis conſiſtere.

37 Ita interdiu docebat in fana; in noctes autem exibat, & in monte, qui vocatur Olivarum, verſabatur.

38 Atque omnis populus ad eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratiâ.

CAPUT XXII.

Ad Antiſtites proditor. Cœna. Qui piorum princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jeſu preces. Angelus ad eum. Captus Jeſus. Pugnans Petrus, ter mox mendax, Jeſu calamitates.

INſtabat autem azymorum feſtum, quod Paſcha dicitur,

2 Et quærebant pontifices & ſcribæ ejus interficiendi modum: timebant enim plebem.

3 Intravit autem Satanas in Judam, cognomine Iſcariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antiſtites aggreſſus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo lætati illi, pacti ſunt ei ſe daturos argentum.

6 Itaque pollicitus quærebat opportunitatem eum illis ſine turba tradendi.

7 Poſtquam autem venit azymorum dies, in quo immolandum erat Paſcha,

8 Miſit Jeſus Petrum & Johannem: Ite (inquit) paratum nobis paſcha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus? inquiunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem: eum ſequimini in domum quò ingredietur,

11 Et ſic ejus domus patrifamiliâs dicitote. Quærit ex te magiſter, ubinam ſit manſio ubi Paſcha cum ſuis diſcipulis polluceat?

12 Atque ille vobis cœnaculum ingens inſtratum oſtendet: illic paratote.

13 Igitur digreſſi, & quæ ille eis prædixerat nacti, parârunt Paſcha.

14 Ac poſtquam venit hora, accubuit, & duedecim apoſtoli cum eo.

15 Eoſque ſic allocutus eſt: Hujus vobiſcum pollucendi Paſchæ cupiditate ductus ſum, antequam ſupplicio afficiar.

16 Hoc enim ſic habetote, me eo non pollucturum eſſe, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum ſumpto poculo, actiſque gratiis, dixit: Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante me bibiturum eſſe de fructu vitis, quàm Dei regnum veniat.

19 Item ſumptum panem actis gratiis fregit, eiſque dedit, dicens: Hoc eſt corpus meum pro vobis dandum: hoc facite in mei recordationem.

20 Similiter & poculum, poſtquam cœnatum eſt, dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus: quod fit per meum ſanguinem, qui eſt pro vobis effundendus.

21 Cæterùm ſcitote, mei proditoris manum eſſe mecum in menſa.

22 Et Filius hominis quidem abit, ut eſt definitum: verùm væ homini illi, qer quem prodendus eſt.

23 Illi verò cœperunt inter ſeſe quærere, quiſnam eorum foret, qui id facturus eſſet.

24 Extitit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus eſſe videretur.

25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur.

26 At vos non ita: quin veſtrûm maximus perinde ſit ac minimus: & qui præeſt, perinde ac qui miniſtrat.

27 Uter enim major eſt? qui accumbit, an qui miniſtrat? nonne qui accumbit? Atqui ego ſum inter vos perinde ac qui miniſtret.

28 Vos verò ii eſtis qui mecum permanſeritis in meis adverſis:

29 Et ego regnum, quemadmodum mihi Pater meus legavit, ſic vobis lego,

30 Ut comedatis & bibatis in mea menſa in regno meo, & in tribunalibus ſedeatis, jus dicentes duodecim tribubus Iſraëlitarum.

31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, conatus eſt quidem Satanas cribare vos ut frumentum:

32 Verùm ego pro te oravi, ne te fides deficeret. Tu viciſſim aliquando recreatus, confirmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, inquit ei, tecum paratus ſum & carcerem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto, Petre, inquit, non prius gallum hodie cantaturum, quàm tu me tibi notum eſſe ter negaveris.

35 Cæterum dum vos ſine crumena, inquit eis, & pera, & calceis dimiſi, num qua re caruiſtis? nullâ, inquiunt.

36 At nunc, inquit eis, & crumenam qui habet, ferat, itidemque peram, & qui gladium non habet, vendat ſuum pallium & emat.

37 Scitote enim, in me comprobandum adhuc eſſe ſcriptum illud: Et inter nefarios habitus eſt. Habent enim meæ res finem.

38 Et illi: Domine, ecce hic duo gladii. Satis eſt, inquit eis.

39 Tum egreſſus contendit de more in olivarum montem, eumque ſecuti ſunt diſcipuli.

40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis: Orate, ne in tentationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad lapidis jactum digreſſus, poſitis genibus precatus eſt hujuſmodi verbis:

42 Pater, averte, ſi vis, hoc à me poculum. Quanquam non mea, ſed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei angelus de cœlo, qui eum confirmaret.

44 Atque ille cùm eſſet in æſtu, contentiùs orabat, & ſudore manabat ſimili ſanguineis guttis, ad terram delabentibus.

45 Deinde precatus ſurrexit, & ad ſuos diſcipulos venit, quos præ ægritudine dormientes nactus, dixit eis,

46 Quid dormitis? ſurgite, orate, ne in tentationem veniatis.

47 Atque adhuc eo loquente, ſupervenit hominum turba, quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, præibat. Is ad Jeſum oſculandum acceſſit:

48 Et Jeſus ſic eum allocutus eſt: Juda, tune oſculo Filium hominis prodis?

49 Videntes autem ſui quid futurum eſſet, dixerunt ei: Domine, feriemuſne gladio?

50 Percuſſitque quidam eorum pontificis ſervum, eique dexteram abſcidit auriculam.

51 Et Jeſus reſpondens: Sinite hactenus, inquit: & tactâ illius auriculâ, eum ſanavit.

52 Dixit autem Jeſus eis qui ſe invaſerant, pontificibus, & fani antiſtitibus, ac ſenatoribus: Tanquam ad latronem exiiſtis cum gladiis & fuſtibus.

53 Cùm quotidie eſſem apud vos in fano, non injeciſtis mihi manus, ſed hæc veſtra eſt hora & tenebrarum poteſtas.

54 At illi eum comprehenſum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul ſequebatur.

55 Cùmque illi ignem in medio atrio incendiſſent & conſodiſſent, ſedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum ſedentem ad ignem conſpicata, & intuita quædam ancilla, dixit: Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit, dicens: Mulier, non novi eum.

58 Item paulò pòſt alius eo viſo dixit: Et tu ex eis es. At Petrus: Homo, inquit, non ſum:

59 Deinde interpoſitâ una ferè horâ, alius quidam ſic affirmabat: Profectò hic quoque cum eo erat, etenim Galilæus eſt.

60 At Petrus: Homo, inquit, neſcio quid dicas. Tum ſtatim, eo adhuc loquente, cecinit gallus.

61 Et converſus Dominus Petrum aſpexit, & Petrus Domini dictum recordatus, qui ei fore dixerat, ut priuſquam gallus caneret, eum ter negaret.

62 Foras egreſſus, acerbè flevit.

63 Jeſum autem qui tenebant homines, illudebant, verberantes:

64 Eoque velato, tundebant ei faciem, & ita interrogabant: Divina quis ſit qui te percuſſit?

65 Atque alia multa contumelioſè dicebant in eum.

66 Deinde orto die coivit populi ſenatus, Pontifices & Scribæ, & ei in ſuum conſeſſum adducto ſic dixerunt :

67 Dic nobis an tu Chriſtus ſis : Quibus ille : Si vobis dixero, non credetis :

68 Quòd ſi vos etiam interrogavero, non mihi reſpondebitis, aut me abſolvetis.

69 Futurum eſt, ut ſedeat Filius hominis ad dexteram potentis Dei.

70 Tu igitur Dei Filius es ? inquiunt omnes. Et ille : Sum quem vos eſſe me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi : Quid jam nobis teſtimònio opus eſt, inquiunt, cùm ipſi ex ejus ore audiverimus ?

CAPUT XXIII.

Ad Pilatum Jeſus. Falſa crimina. Ad Herodem Jeſus tacitus. Reditus in gratiam Regis, ac Prætoris. Pro Chriſto Prætor. Populi furor. Cyrenæus. Duo latrones. Pro carnificibus Jeſus : illuſiones, dicteria, titulus. Felix latro, mundi tenebræ. Veli ſciſſio. Chriſti mores. Verus Centurio. Joſephi pietas. Monimentum novum.

IGitur, ſurrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 Eumque accuſare inſtiterunt, dicentes, ſe ab eo gentem everti deprehendiſſe, & eam Cæſari tributa ſolvi vétare, dicentem ſe Chriſtum eſſe regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit : Tune Judæorum rex es ? Cui ille reſpondens : Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum multitudini negavit, ullum ſe in eo homine crimen deprehendere :

5 At illi urgere : Excitat populum, inquiunt, docens per totam Judæam, exorſus à Galilæa hucuſque.

6 Hic Pilatus, audita Galilæa, quæſivit an homo Galilæus eſſet.

7 Ac poſtquam eum ditionis Herodis eſſe cognovit, miſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis per eos dies erat.

8 Hèrodes, viſo Jeſu, magnopere lætatus eſt, quippe qui eum jamdiu videre cuperet (quòd multa de eo audiebat, & ſe aliquid ab eo prodigioſè fieri viſurum ſperaret.

9 Verùm licet eum multis de rebus interrogavit, ille nihil ei reſpondit :

10 Quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accuſarent.

11 Itaque deſpicatus eum Herodes, cum ſuis militibus, ac ludificatus, indutum veſte ſplendida Pilato remiſit,

12 Factique ſunt inter ſeſe amici Pilatus & Herodes eo ipſo die : nam antea inter eos intercedebat ſimultas.

13 Pilatus autem convocatos Pontifices & magiſtratus ac populum ſic allocutus eſt :

14 Adduxiſtis hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat : atqui ego in veſtra præſentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accuſatis.

15 Sed nec Herodes, ad eum enim miſi vos, & videtis nihil morte dignum ab hoc factum eſſe.

16 Itaque eum caſtigabo, ac relaxabo.

17 Habebat autem neceſſe eis unum relaxare per feſtum.

18 Igitur illi univerſa multitudine exclamârunt ut eum tolleret, ſibique Barabbam remitteret,

19 Qui fuerat propter ſeditionem quandam in urbe factam, & cædem, conjectus in carcerem.

20 Cúmque rurſum Pilatus Jeſum abſolvere volens, clamâſſet,

21 Illi ſic reclamare: Crucifige, crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertiùm alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum caſtigabo & abſolvam.

23 At illi magnis clamoribus inſtare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliſcentibus eorum Pontificumque vocibus:

24 Itaque Pilatus eorum poſtulata facere decrevit:

25 Eiſque eum qui propter ſeditionem & cædem fuerat in cuſtodiam datus, & quem flagitabant, abſolvit. Jeſum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hóc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, rure venientem, comprehenderunt, eique crucem poſt Jeſu tergum ferendam impoſuerunt.

27 Sequebatur autem eum ingens hominum multitudo, & mulierum quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jeſus converſus dixit: Hieroſolymitanæ fœminæ ne me deplorate, ſed vos veſtroſque natos deplorate.

29 Nam ſcitote fore tempus, quo beatæ dicentur ſteriles, & uteri qui non genuerit, & ubera quæ non lactaverint;

30 Cùm quidem eo venietur, ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam ſi viridi arbori fiunt hæc, aridæ quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinoroſi, cùm eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum eſt, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinoroſos, alterum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram, crucifixerunt.

34 Et Jeſus: Pater, inquit, ignoſce eis: neſciunt enim quid faciant. Illi verò ejus veſtimenta ſorte jactâ partiti ſunt:

35 Aſtabatque ſpectans populus, & magiſtratus quoque eum cum eis deridebant. Alios ſervavit, inquiebant, ſervet ſeipſum, ſi is Chriſtus eſt Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant.

37 Et, Si tu Judæorum rex es, inquiebant, ſerva teipſum.

38 Erat & titulus ſupra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis ſcriptus, HIC EST JUDÆORUM REX.

39 Atque unus pendentium facinoroſorum ei maledicebat, ita dicens: Si tu Chriſtus es, ſerva & teipſum & nos.

40 At alter contra ſic eum objurgare: An tu Deum non metuis, qui ſis eodem ſupplicio?

41 Et nos quidem meritò, nam noſtris digna factis accipimus: at hic nullum facinus commiſit:

43 Tum ad Jeſum: Memento mei, Domine, inquit, cum veneris in regnum tuum,

42 Cui Jeſus: Hóc tibi con-

firmo, inquit, te hodie fore mecum in Paradiſo.

44 Erat autem hora ferè ſexta, & tenebræ per totam terram extiterunt uſque ad horam nonam:

45 Et ſol infuſcatus eſt, & templi velum medium ſciſſum eſt.

46 Et Jeſus clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo ſpiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re viſa, centurio Deo gloriam tribuit dicens: Profectò hic homo juſtus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc ſpectaculum venerant, videntes quæ facta ferent, tundentes ſua pectora reverſi ſunt.

49 Aſtabant autem omnes ejus noti procul, necnòn fœminæ, quæ eum fuerant à Galilæa ſecutæ, ea aſpicentes.

50 Tum vir quidam nomine Joſephus, ſenator, iſque vir bonus & juſtus,

51 Qui illorum conſilio & facto non aſſenſus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipſe Dei regnum expectabat;

52 Is, inquam, Pilatum aggreſſus, Jeſu corpus poſtulavit,

53 Idque detractum linteo involvit, & in exciſo monimento poſuit, ubi nemo adhuc ſitus fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabbatum illucebat.

55 Et mulieres ſubſecutæ quæ ex Galilæa cum eo venerant, monimentum aſpexerunt, & ut ejus corpus poſitum ſit:

56 Reverſæque præparârunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverunt.

CAPUT XXIV.

Ad monimentum aromata. Jeſus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apoſtolos. Ad ſepulcrum Petrus. Chriſtus cum duobus in itinere: plagæ Chriſti attrectatæ. In Bethania Jeſus in cœlum. Diſcipulorum charitas.

PRimo autem poſt Sabbatum die, ſummo mane, venerunt ad monimentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibuſdam eos comitantibus:

2 Saxumque invenerunt, à monimento avolutum;

3 Et ingreſſæ, Domini Jeſu corpus non invenerunt.

4 Atque hîc cùm ea de re conſternatæ eſſent, ecce duo viri eis in veſtibus aſtitêre coruſcantibus,

5 Qui perterritas & vultum ad terram inclinantes, ſic allocuti ſunt: Quid quæritis? viventem inter mortuos?

6 Non eſt hîc, ſed ſurrexit. Mementote ut vobis locutus ſit, cùm eſſet adhuc in Galilæa,

7 Dicens oportere Filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die reſurgere.

8 Tum illæ ejus verborum recordatæ ſunt,

9 Et à monimento reverſæ, hæc omnia undecim omnibuſque cæteris renunciârunt.

10 Erat autem Magdalena Maria, & Joanna, & Maria Jacobi mater, & reliquæ unà cum eis, quæ hæc Apoſtolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pro nugis habita ſunt, nec eis crediderunt.

12 Petrus autem ſurgit, & ad monimentum currit: & introſpiciens aſpicit lintea ſola poſita, & abit, ſecum ipſe eam rem admirans.

13 Proficiſcebantur autem eorum duo eo ipſo die in vicum diſtantem à Hieroſolyma ſtadia ſexaginta, cujus nomen erat Emaus,

14 Et inter ſeſe de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac diſputantibus ipſe Jeſus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoſcerent.

17 Atque ille: Qui ſunt iſti ſermones, inquit eis, quos inter vos confertis ambulantes, idque triſtes ?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita reſpondit: Tune ſolus adeò Hieroſolymæ hoſpes es, ut ea neſcias quæ in ea per hoſce dies acciderunt ?

19 Quænam ? inquit eis. De Jeſu Nazareno, inquiunt, qui vir vates fuit, re verbiſque potens & in Dei & in totius populi conſpectu:

20 Utque eum tradiderint pontifices magiſtratuſque noſtri ad capitale judicium, & in crucem ſuſtulerint:

21 Et tamen nos eum eſſe ſperabamus, qui Iſraëlitas liberaturus eſſet. Accedit ad hæc omnia, quòd tertius hic dies agitur, ex quo facta ſunt.

22 Quanquam mulieres quædam ex noſtris ſtupefecerunt nos: quæ mane ad monimentum pro-
…æ,

23 Neque corpus nactæ, re…runt, & ſe angelorum viſum iſſe dixerunt, qui eum vivere …erent.

24 Et ſociorum noſtrorum …dam ad monimentum profe…
ſic eſſe compererunt, quem…modum dixerant fœminæ, ipſum quidem non viderunt.

25 Et ille: O ſocordes, inquit eis, & animo tardi ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quaſi verò non ea pati Chriſtum, & ita ſuam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorſus à Moſe, omnes obiens vates, eis per omnia ſcripta, quæ de ſeipſo dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quò proficiſcebantur, ventum eſt, ipſe ſe longius ire ſimulabat.

29 Sed illi eum coëgerunt: dicentes: Mane nobiſcum: appetit enim veſpera, & dies inclinavit. Itaque ingreſſus eſt ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem ſumpſit, eumque, fauſta ſuper eo precatione uſus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis eum agnoverunt: atque ille ex eorum conſpectu evanuit.

32 Tum illi inter ſeſe ſic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cùm nos in via alloqueretur, cúmque nobis ſcripta aperiret.

33 Ergo eâ ipſâ horâ ſurgunt, & Hieroſolymam redeunt, & congregatos inveniunt undecim, eorumque ſocios,

34 Qui dicebant reipſa ſurrexiſſe Dominum, ſeque Simoni oſtendiſſe.

35 Atque ipſi quæ in via contigiſſent narrare cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuiſſet.

36 Hæc eis loquentibus, ipſe Jeſus in eorum medio ſtetit, &, Salvete, inquit.

37 Cúmque pavefacti ac perterriti,

territi, ſe ſpiritum cernere putarent, dixit eis.
38 Quid turbati eſtis ? aut cur
iſtæ ſubeunt animos veſtros cogitationes :
39 Aſpicite meas manus atque
pedes, quòd ipſe ego ſum. Attrectate me, & aſpicite : nam ſpiritus quidem carnem & oſſa non habet, ut habere me videtis.
40 Hæc locutus, oſtendit eis
manus atque pedes.
41 Cúmque adhuc præ gau-
dio diffiderent ac mirarentur, dixit eis : Habetis hic aliquid edulii ?
42 Tum illi toſti piſcis par-
tem & favi mellis, præbuerunt,
43 Et ille coram eis ſumpſit,
ac comedit.
44 Et ad eos ſic verba fecit :
Hæc ſunt quæ vobis, dum adhuc vobiſcum eram, dixit, ſcilicet oportere omnia Moſis lege, Vatibuſque, & Pſalmis, de me ſcripta perfici.
45 Tum eis mentem ad in-
telligenda ſcripta aperuit.
46 Et ita dixit : Sic ſcriptum
fuit, & ſic Chriſtum ſupplicio affici oportuit, & tertia die ex mortuis reſurgere.
47 Ejuſque nomine vitæ cor-
rectionem, & peccatorum veniam per omnes gentes, facto ab Hieroſolymis initio, prædicari.
48 Atque horum vos teſtes e-
ſtis, & ego ſum vobis Patris mei promiſſum miſſurus.
49 Vos verò manete in urbe
Hieroſolyma, donec poteſtatem deſuper induatis.
50 Eduxit autem eos foràs
Bethaniam uſque, ſublatiſque manibus eis bene ominatus eſt :
51 Et inter ominandum eis,
diſceſſit ab eis, & in cœlum ſublatus eſt.
52 Atque illi eum venerati,
Hieroſolymam cum ingenti lætitia redierunt :
53 Et erant continenter in
templo, Deum collaudantes, eique gratias agentes. Amen.

EVAN-

EVANGELIUM AUTHORE JOHANNE.

CAPUT. I.

Sermo ille ante ſecula ex Deo genitus: Et qui ſemper apud Patrem reſidebat. Homo factus eſt, Johannes quorſum à Deo miſſus. Concio ipſius de officio Chriſti. Teſtimonium ejuſdem Sacerdotibus redditum. Andreæ vocatio: Petri: Philippi: Nathanaelis.

IN principio erat ſermo, & ſermo erat apud Deum, & Deus erat is ſermo.

2 Is erat in principio apud Deum.

3 Omnia per eum facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum.

5 Et lux in tenebris lucet, nec eam comprehenderunt tenebræ.

6 Fuit homo miſſus à Deo, nomine Johannes.

7 Is venit ob teſtimonium, ut de luce teſtaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipſa lux, ſed qui de luce teſtaretur.

9 Erat ipſa vera lux, quæ colluſtrat omnem hominem veniens in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit.

11 In ſua venit, & ſui eum non acceperunt.

12 Quicunque autem eum acceperunt, iis eam poteſtatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini:

13 Qui non ex ſanguine, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſunt.

14 Et ſermo caro factus eſt, & apud nos gratiæ veritatiſque plenus habitavit: ejuſque ſplendorem, ut unigenæ à patre ſplendorem aſpeximus.

15 De eo teſtificatus eſt Johannes, clamans his verbis: Hic eſt quem dixi, qui poſt me veniens, ante me fuit, quippe qui prior ſit.

16 Atque ex ejus plenitudine nos omnes ſumpſimus, & gratiam pro gratia:

17 Siquidem lex per Moſem tradita eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam, unigena filius, qui eſt in ſinu patris, is expoſuit.

19 Atque hoc eſt Johannis teſtimonium, tum cùm miſerunt Judæi Hieroſolyma Sacerdotes & Levitas qui ex eo quærerent quis eſſet.

20 Atque ille confeſſus eſt, neque negavit, confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum.

21 Quid ergo? inquiunt illi interrogantes: Elias es tu? Non ſum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille reſpondens.

22 Et illi: Quis es? inquiunt ei, ut reſponſum demus iis qui nos miſerunt. Quid de teipſo dicis?

23 Ego ſum, inquit, vox in ſolitudine clamantis. Corrigite Domini viam, quemadmodum dixit Eſaias vates.

24 Tum qui erant miſſi (erant autem ex Phariſæis) ſic eum interrogârunt:

25 Quid ergo baptizas, ſi tu neque Chriſtus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aquâ baptizo, inquit eis reſpondens Johannes: ſed inter vos adeſt, quem vos non nôſtis:

27 Is eſt qui & poſt me venit & ante me fuit, cujus ego non ſum dignus qui calcei corrigiam ſolvam.

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Poſtride aſpicit Johannes venientem ad ſe Jeſum, & dicit: Ecce agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me fuit, quippe prior me.

31 Equidem eum non noveram: ſed ut patefiat Iſraëlitis, propterea veni ego aquâ baptizatum.

32 Atque his verbis teſtificatus eſt Johannes: vidi Spiritum deſcendentem, veluti columbam de cœlo, & ſuper eo manentem.

33 Atque equidem non noveram eum: ſed qui me ad aquâ baptizandum miſit, is mihi ſic dixit: ſuper quem deſcendere & manere Spiritum videris, is eſt qui Sancto Spiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc eſſe Dei Filium teſtatus ſum.

35 Poſtridie rurſus aderat Johannes, necnon ejus diſcipulorum duo.

36 Et conſpicatus ambulantem Jeſum, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus diſcipuli Jeſum ſecuti ſunt.

38 Et Jeſus converſus, & eos ſequentes intuitus, dixit eis: Quid quæritis? Cui illi: Rabbi (quod perinde eſt ac ſi dicas, Magiſter) ubi manes?

39 Venite viſum, inquit eis. Et illi iverunt, & apud eum manſerunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui eum audito Johanne ſecuti fuerant.

41 Is prior fratrem ſuum Simonem nactus dicit ei: Invenimus Meſſiam (quod verbum Unctum declarat)

42 Eumque duxit ad Jeſum. Eum intuitus Jeſus ait: tu es Simon Jonæ filius, tu vocabere Cephas: id verbum Petram ſonat.

43 Poſtero die voluit Jeſus in Galilæam proficiſci, & Philippum nactus, dixit ei: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethſaida Andreæ & Petri urbe.

45 Philippus Nathanaelem nactus, ſic alloquitur: Quem ſcripſit Moſes in lege, & vates, invenimus Jeſum Joſephi filium à Nazaretha.

46 Cui Nathanael: à Nazaretha, inquit, poteſt aliquid bonum eſſe? Et Philippus, Veni viſum, inquit ei.

47 Vidit Jeſus venientem ad ſe Nathanaelem, & de eo dixit: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt.

48 Et Nathanael: unde me nôſti? inquit ei. Cui Jeſus reſpondens: Antequam te Philippus vocaret, inquit, cùm eſſes ſub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: Rabbi inquit eum alloquens) tu es Dei Filius, tu rex es Iſraëlitarum.

50 Et

50 Et Jeſus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me ſub ficu eſſe viſum, credis. Majora his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum eſſe ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos aſcendentes & deſcendentes ad Filium hominis.

CAPUT II.

Chriſtus aquam in vinum mutatam, facit ſignorum ſuorum principium. Capharnaum deſcendit: Hinc Hieroſolymam aſcendit, & mercatum è templo ejicit. Templum, nempe corpus ſuum, ſolvendum à Judæis prædicit. Multi credunt in eum ob ſigna quæ edebat.

Tertio autem die nuptiæ factæ ſunt Canæ in Galilæa, ubi & Jeſus mater erat:

2 Et Jeſus, ejuſque diſcipuli ad nuptias vocati ſunt.

3 Cúmque defeciſſet vinum, Jeſum mater ſic alloquitur: Vinum non habent.

4 Cui Jeſus: Quid tum poſtea? mulier, nondum venit hora mea.

5 Mater miniſtros monuit, ut quod ille eis juſſiſſet, facerent.

6 Erant illic poſita ſex lapidea ſolia, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarumve metretarum capacia.

7 Ea ſolia ut aquâ replerent, juſſit eis Jeſus. Cúmque ad ſummum uſque repleviſſent,

8 Juſſit ut nunc haurirent, & convivii magiſtro ferrent: Atque illi tulerunt.

9 Ut verò guſtavit convivii magiſter factum ex aquâ vinum, ignarus unde eſſet (nam miniſtri quidem ſciebant, qui aquam hauſerant) ſponſum accerſit,

10 Et ſic alloquitur: Cùm omnes homines primùm bonum vinum apponant, deinde potis convivis deterius, tu bonum vinum hucuſque ſervâſti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jeſus Canæ in Galilæa, ſuamque gloriam oſtendit, & ei fidem habuerunt ejus diſcipuli.

12 Poſtea deſcendit Capharnaum unà cum ſua matre, & fratribus, & diſcipulis, atque illic manſere non multos dies.

13 Cúmque inſtaret Judæorum Paſcha, aſcendit Hieroſolymam Jeſus,

14 Et nactus in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios ſedentes,

15 Facta ex loris ſcutica omnes ejicit ex fano, oveſque & boves & menſariorum æs effudit, evertitque menſas,

16 Et columbarum venditoribus dixit: Hæc auferte hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatoriam domum.

17 Recordati ſunt autem ejus diſcipuli, ita ſcriptum eſſe: Tuæ domûs ſtudio conficior.

18 At Judæi ſic eum contra alloquuti ſunt: Ede nobis aliquod prodigium, quo intelligamus iſta tibi licere.

19 Quibus reſpondens Jeſus: Diſſolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi: Quadraginta ſex annis conſtructum eſt hoc templum, inquiunt, & tu id tribus diebus excitabis?

21 At ille de ſui corporis templo dicebat.

22 Itaque poſtquam ex mortuis ſurrexit, recordati ſunt ejus diſcipuli id eum illis dixiſſe: ſcriptoque, & Jeſu dicto crediderunt.

23 Cùm autem Hieroſolymis eſſet in feſto Paſchæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quàm mira faceret.

24 At ipſe Jeſus non ſe eis credebat, propterea quod cognoſcebat omnes.

25 Nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui noſſet quid ineſſet in homine.

CAPUT III.

Chriſtus Nicodemum ab ipſis fundamentis Chriſtianæ regenerationis inſtituit. Serpens in deſerto. Johannes baptizat, & ſuos docet ſe non eſſe Chriſtum.

ERat autem homo quidam ex Phariſæis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jeſum noctu adiit, & eum ſic eſt allocutus: Magiſter, ſcimus te veniſſe doctorem à Deo. Nam iſta tam miranda facere, quæ tu facis, nemo poſſet, niſi adſit ei Deus.

3 Cui Jeſus reſpondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, eum non poſſe divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto poſſit homo naſci, qui ſit ſenex? Nunquid poteſt iterum, in ventrem ſuæ matris ingredi, atque naſci?

5 At Jeſus ei reſpondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & ſpiritu natus non fuerit, non poſſe in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum eſt caro eſt, & quod ex ſpiritu natum eſt, ſpiritus eſt.

7 Noli mirari quod tibi dixerim, vobis eſſe renaſcendum.

8 Ventus quòvis flat, ejuſque ſonitum tu audis: ſed unde veniat, aut quo abeat, neſcis. Sic eſt quiſquis ex ſpiritu natus eſt.

9 At Nicodemus contrà: Quo pacto poſſunt iſta fieri? inquit.

10 Cui reſpondens Jeſus: Tu Iſraëlitarum doctor es, & hæc neſcis?

11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo: nos quod dicimus & teſtificamur, id ſcimus ac vidimus, & tamen teſtimonium noſtrum non accipitis.

12 Si cùm terreſtria vobis dixerim, tamen non creditis, quomodo, ſi dixero cœleſtia, credetis?

13 Atqui nemo cœlum conſcendit, niſi qui ex cœlo deſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.

14 Ac quemadmodum Moſes ſerpentem extulit in ſolitudine, ſic oportet Filium hominis extolli,

15 Ut quiſquis ei fidem habeat, non pereat, ſed vitam obtineat ſempiternam.

16 Sic enim amavit Deus mundum, ut Filium ſuum unicum dederit, ut quiſquis in eum credat, non pereat, ſed vitam obtineat ſempiternam.

17 Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut mundum damnet, ſed ut ſervetur per eum mundus.

18 Qui in eum credit non damnabitur: qui vero non credit jam damnatus eſt quòd in unigenæ Dei Filii nomen non crediderit.

19 Hæc eſt autem damnatio, quòd cum venerit in mundum lux, tenebras magis quàm lucem amaverint homines, quippe quorum prava forent opera.

20 Quiſquis enim vitioſa facit, lucem odit, nec in lucem prodit, ne ejus facta arguantur.

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut pateſiant ejus opera utpote facta divinitùs.

22 Poſtea venit Jeſus unà cum ſuis diſcipulis in Judæam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes verò in Ænone prope Salim baptizabat, quòd ibi multa erat aqua, ventitabantque homines, & baptizabantur:

24 Nondum enim erat conjectus in carcerem Johannes.

25 Ortâ igitur quæſtione inter Johannis diſcipulos, & Judæos de purificatione,

26 Johannem adierunt, eumque ſic allocuti ſunt: Magiſter, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu teſtimonium dediſti, eum ſcito baptizare, & omnes ad eum ire.

27 Et Johannes ita reſpondit: Nihil uſurpare poteſt homo, niſi ſit ei de cœlo datum.

28 Ipſi vos teſtes eſtis, me dixiſſe, non eſſe me Chriſtum, ſed ei præmiſſum.

29 Qui ſponſam habet, ſponſus eſt. Sponſi autem amicus, qui ei aſtat, & eum audit, voluptatem ex ſponſi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas completa eſt: illum creſcere, me decreſcere oportet.

31 Qui supernè venit, ſupra omnes eſt: qui à terra eſt, is & terreſtris eſt & terreſtria loquitur. Qui à cœlo venit, ſupra omnes eſt:

32 Quodque & vidit & audivit, id teſtatur, & tamen ejus teſtimonium admittit nemo.

33 Qui ejus teſtimonium admittit, is veracem eſſe Deum conſignat:

34 Quippe cùm is quem Deus miſit, Dei verba eloquatur, utpote quem Deus ſine modo ſpiritu donet.

35 Amat Pater Filium, eique omnia tradidit in manum.

36 Qui Filio fidem habet, vitam conſecuturus eſt ſempiternam. Qui verò Filio non paret, is vitam non videbit, ſed ei imminet ira divina.

CAPUT IV.

Jeſus fatigatus potum petit à muliere Samaritana. Veram adorationem docet. Fatetur ſe eſſe Meſſiam Cibus ipſius. Samaritani credunt in eum. Regii filium ſanat.

UT igitur cognovit Dominus Phariſæos audiviſſe Jeſum plures facere diſcipulos, & baptizare, quàm Johannem,

2 (Quanquàm Jeſus ipſe non baptizabat, ſed ejus diſcipuli.)

3 Reliquit Judæam, & rurſus abiit in Galilæam.

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Joſepho filio ſuo donavit,

6 Ubi Jacobi fons erat. Igitur Jeſus ex itinere feſſus, ibi apud fontem reſedit, horâ fermè ſextâ.

7 Venit mulier à Samaria hauſtum aquam. Et Jeſus ei ita dixit: Da mihi bibere.

8 Ejus enim diſcipuli iverant in urbem, ut cibos emerent.

9 At mulier Samaritana ſic ei reſpondit. Quî fit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium.

10 Et Jeſus ei reſpondens: Si Dei donum intelligeres inquit, & quiſnam ſit qui à te potum poſtu-

poſtulat, tu peteres ab eo, tibique ipſe daret aquam vivam.

11 Tum mulier: Domine, inquit ei, neque tu hauſtrum habes, & puteus eſt profundus: unde igitur habes iſtam aquam vivam?

12 Num tu major es parente noſtro Jacobo, qui nobis puteum tradidit, & hac aquatione uſus eſt tum ipſe, tum ejus nati atque pecora?

13 Cui Jeſus ita reſpondit: Quiſquis ex hæc aqua bibit, tamen rurſum ſitit:

14 Sed qui ex aqua, quam ego ei dedero, biberit, is nunquam ſitiet, quin aqua, quam ei dedero, fiet in eo fons ſcaturiens ad vitam æternam.

15 Et mulier: Domine, imperti me iſta aqua, ne ſitiam, aut huc hauſtura veniam.

16 Cui Jeſus: I evocatum virum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit ei reſpondens mulier. Et Jeſus: Rectè dicis non habere te virum.

18 Quinque enim viros habuiſti: nunc quem habes non eſt tuus vir. Iſtud verè dixiſti.

19 Hîc mulier: Domine, inquit ei, video te vatem eſſe.

20 Majores noſtri in hoc monte Deum coluerunt: atqui vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum, ubi ſit colendus.

21 Cui Jeſus: Mulier, crede mihi, adventat hora, cùm nec in hoc monte, nec Hieroſolymis patrem coletis.

22 Vos quid colatis neſcitis: nos quid colamus, ſcimus: quippe quia ſalus à Judæis eſt.

23 Sed adventat hora, & nunc eſt, cùm veri cultores Patrem in ſpiritu & veritate colent. Etenim Pater à talibus coli poſtulat.

24 Spiritus eſt Deus: & qui eum colunt, in ſpiritu & veritate debent colere.

25 Et mulier: Scio, inquit ei, venturum eſſe Meſſiam (qui Unctus dicitur) Is cùm venerit, rem omnem nobis explicabit.

26 Et Jeſus: Ego is ſum, inquit ei, qui tecum loquor.

27 Interea ſupervenerunt ejus diſcipuli, & eum cum fœmina loqui mirati ſanè ſunt: nullus tamen quid quæreret, aut quid cum ea loqueretur percontatus eſt.

28 Igitur mulier, relictâ ſuâ ſitulâ, urbem petiit, homineſque monuit,

29 Ut hominem viſerent, qui ſibi omnia facta ſua dixiſſet: fortaſſis eum eſſe Chriſtum.

30 Itaque ex urbe egreſſi, venerunt ad eum.

31 Interea ſic eum hortati ſunt ejus diſcipuli: Magiſter, cape cibum.

32 At ille: Ego cibum habeo comedendum, inquit eis, quem vos neſcitis.

33 Ac quærentibus inter ſeſe ejus diſcipulis, num quis ei cibum attuliſſet?

34 Jeſus ſic eos alloquitur: Mihi paſtus eſt, ejus voluntatem exequi, qui me miſit, ejuſque opus abſolvere.

35 Vos quidem dicitis, hinc ad quatuor menſes futuram eſſe meſſem. At ego ſic vobis dico: Erigite oculos, & rura aſpicite ut jam alba ſint ad meſſem:

36 Et meſſor mercedem accipit, & ſator fruges congerit ad victum perpetuum ut ſator ſimul gaudeat et meſſor.

37 Nam in hoc dictum illud comprobatur: Alius eſt qui ſerit, alius qui metit.

38 Ego vos miſi ad metendum

quod

quòd vos non laborâſtis: alii laborârunt, vos in eorum laborem invaſiſtis.

39 Ex ea autem urbe multi Samaritanorum in eum crediderunt propter fœminæ ſermonem, teſtificantis, eum ſibi quicquid ipſa feciſſet dixiſſe.

40 Igitur ut ad eum venerunt Samaritani, rogârunt ut apud ſe maneret: itaque manſit illic duos dies.

41 Multóque plures ob ejus ſermonem crediderunt.

42 Mulierique dicebant, non ſe jam propter ipſius ſermonem credere: ipſos enim audiviſſe, ſcireque eum verè mundi Servatorem eſſe Chriſtum.

43 Deinde biduo poſt illinc profectus, diſceſſit in Galilæam.

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus eſt, nullum vatem in ſua patria in honore eſſe.

45 Ut ergo venit in Galilæam acceperunt eum Galilæi, ut qui omnia vidiſſent quæ Hieroſolymis in feſto fecerat: nam & ipſi ad feſtum iverant.

46 Venit igitur Jeſus rurſus Canam Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem quidam regius, cujus filius ægrotabat Capharnai.

47 Is audiens Jeſum ex Judæa venire in Galilæam, eum adiit, rogavitque ut deſcenderet, ſuumque filium ſanaret: nam jamjam moriturus erat.

48 Et Jeſus: niſi oſtenta & miracula videritis, inquit ei, non ſitis credituri.

49 At regius: Domine, inquit, deſcende priuſquam moriatur puer meus.

50 Et Jeſus: Abi, inquit, vivit tuus filius. Hic Jeſu verbis auditis, credidit homo, & diſceſſit.

51 Jam verò eo deſcendente, ei obviam facti ejus ſervi, nunciârunt ejus puerum vivere.

52 Eique ſciſcitanti quâ horâ melius habuiſſet, dixerunt: pridie horâ ſeptimâ liberatum fuiſſe febre.

53 Cognovit itaque pater eam ipſam horam eſſe, qua ei dixerat Jeſus ejus filium vivere; crediditque tum ipſe, tum ejus univerſa domus.

54 Hoc item alterum oſtentum edidit Jeſus, cùm ex Judæa veniſſet in Galilæam.

CAPUT V.

Chriſtus ad piſcinam decumbentem ſanat in Sabbato. Phariſæos præcipiti indicio factum ſuum calumniantes, Authoritate patris ſui convincit. Divinam ſuam virtutem multis argumentis, Moſis etiam teſtimonio, comprobat.

POſtea cùm eſſet Judæorum feſtum, aſcendit Jeſus Hieroſolymam.

2 Eſt autem Hieroſolymis apud oviaricam piſcina, ea quæ Hebraicè Betheſda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens ægrotantium multitudo, cæcorum, claudorum, tabidorum, aquæ motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempore deſcendebat in piſcinam, aquamque turbabat: poſt quam aquæ turbationem qui primus (L.) in piſcinam (G.) deſcendebat: ſanus evadebat, quotcunque tandem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam annum agens in morbo duodequadrageſimum.

6 Hunc ut vidit Jeſus decumbentem, & jamdiu decubuiſſe cognovit, dicit ei? Vis ſanus fieri?

7 Cui ægrotus: Domine inquit reſpondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata eſt aqua, conjiciat in piſcinam. Interim dum eo ego, alius ante me deſcendit.

8 Tum Jeſus: Surge, inquit ei, tolle grabatum tuum & ambula.

9 Atque homo confeſtim ſanus evaſit, & ſublato ſuo grabato, ambulabat. Erat autem ea dies Sabbatum.

10 Itaque dicebat Judæi curato: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille ſic reſpondit: Qui me ſanum effecit, is mihi juſſit ut grabatum meum tollerem, & ambularem.

12 Igitur eum interrogârunt quis eſſet homo, qui ei juſſiſſet, ut ſuum grabatum tolleret, & ambularet?

13 At ille ſanatus neſciebat quis eſſet, Jeſus enim ſeſe ſubduxerat, cum eſſet hominum turba in eo loco:

14 Poſtea nactus eum Jeſus in fano ſic alloquitur: En ſanus evaſiſti: noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jeſum eſſe qui ſe ſanum effeciſſet.

16 Hanc ob cauſam, inſectabantur Jeſum Judæi, & occidere conabantur, quòd ea Sabbato faceret.

17 At Jeſus contrà ſic eis dixit; Pater meus hactenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quòd non ſolum Sabbatum rumperet, ſed etiam patrem ſuum diceret Deum, ſeſe Deo parem faciens.

19 Reſpondit igitur eis Jeſus hujuſmodi verbis: illud vobis etiam atque etiam confirmo, nihil poſſe Filium ex ſeipſo facere, niſi quid facientem Patrem viderit: quæ enim ille facit hæc Filius quoque ſimiliter facit.

20 Nam Pater Filium amat, eique oſtendit omnia quæ facit ipſe: quinetiam his majora ei monſtrabit opera, ut vos admiremini.

21 Ut enim Pater mortuos ſuſcitat, ac vivificat, ſic etiam Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater quenquam judicat, ſed omne judicium Filio dedit:

23 Ut omnes Filium honorent, quemadmodum Patrem honorant. Qui Filium non honorat, Patrem non honorat, qui eum miſit,

24 Illud etiam atque etiam certo ſcitote: qui ſermonem meum audit, & ei credit qui me miſit, is vitam habet æternam: nec in judicium venturus eſt, ſed ex morte migravit in vitam.

25 Illud iterum atque iterum ſic certò habetote, venire horam, & nunc eſſe, cum mortui audient Filii Dei vocem, & qui audiverint, reviviſcent.

26 Ut enim Pater vitâ præditus eſt, ſic etiam Filio dedit vitâ præditum eſſe.

27 Eique poteſtatem dedit etiam judicium exercendi, quoniam Filius hominis eſt.

28 Nolite hoc mirari: nam venit hora, in qua omnes, qui in monimentis erunt, audient ejus vocem:

29 Et prodibunt, qui bona fecerit, ut ad vitam reſurgant: qui verò vitioſa egerint, ut ad ſupplicium reſurgant:

30 Nihil poſſum ego ex meipſo facere. Ut audio, ſic judico, juſtumque eſt meum judicium: quippe qui non meæ, ſed ejus qui me miſit, Patris voluntati ſtudeam.

31 Si ego de meipſo teſtor, meum teſtimonium verum non eſt.

32 Alius eſt qui de me teſtatur: ac verum eſſe teſtimonium, quod de me dicit, ſcio.

33 Vos ad Johannem miſiſtis, iſque verum teſtatus eſt.

34 Ego verò non ab homine teſtimonium admitto: ſed hæc dico, ut vos ſalvi ſitis.

35 Ille ardens lucenſque lucerna erat, cujus in lumine vos ad tempus exultare voluiſtis.

36 At ego teſtimonium habeo majus quàm Johannis. Quæ enim opera mihi perficienda Pater tradidit, hæc quæ ego facio opera, de me teſtantur, me à Patre eſſe miſſum:

37 Et qui miſit me Pater, is de me teſtatus eſt, & vos ejus neque vocem audiviſtis unquam, neque ſpeciem vidiſtis,

38 Neque ſermonem habetis manentem in vobis: quoniam quem miſit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini literas, quandoquidem in eis vos æternam habere vitam putatis, & ea ſunt quæ de me teſtantur:

40 Et tamen ad me venire non vultis, ut vitam adipiſcamini.

41 Gloriam ab hominibus non admitto:

42 Verùm vos novi non eſſe Dei amore præditos.

43 Ego in mei Patris nomine veni, ne accipitis me: ſi alius in ſuo ipſius nomine venerit, eum accipietis.

44 Quî poſſitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiatis, neque gloriæ, quæ à ſolo Deo eſt, ſtudeatis?

45 Ne putate fore, ut ego vos apud Patrem accuſem: eſt qui vos accuſet, Moſes, in quo vos ſpem habetis.

46 Si enim Moſi crederetis, mihi crederetis, utpote cùm is de me ſcripſerit.

47 Quòd ſi illius ſcriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piſciculis cibantur 5000. Secedens Chriſtus. Diſcipulos navigantes aquis inambulans aſſequitur. De vero & non perituro pane vitæ diſſerit. Murmurant Judæi: & diſcipuli plerique recedunt ab eo. Apoſtoli Dei Filium eſſe fatentur.

POſtea trajecit Jeſus Galilææ lacum Tiberiadis.

2 Sequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentoſa faceret in ægrotantibus.

3 Conſcendit autem Jeſus montem, & ibi cum ſuis diſcipulis reſedit.

4 Cùm quidem inſtaret Paſcha, Judæorum feſtum.

5 Sublatis igitur oculis Jeſus, videns ingentem hominum multitudinem ad ſe venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratiâ; ſciebat enim ipſe quid facturus eſſet.

7 Cui Philippus ita reſpondit: Ducentorum denariorum panes non ſatis ſint eis, ut eorum quiſque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus diſcipulis, An-

Andreas Simonis Petri frater, ſic eum alloquitur:

9 Eſt hic quidam puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quantula ſunt ad tam multos?

10 Et Jeſus, Facite, inquit, ut homines diſcumbant. Erat autem in eo loco multum graminis. Igitur diſcubuere viri, numero circiter quinquies mille.

11 Et Jeſus ſumptos panes, actis gratiis, diſtribuit diſcipulis: diſcipuli porrò diſcumbentibus: itidemque ex piſcibus quantum voluerunt.

12 Atque illis expletis, juſſit diſcipulis ſuis ut ſuperantia fruſta colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim caniſtra ex quinque hordeaceis panibus replevere fruſtis, quæ convivis ſuperfuerant.

14 Igitur homines videntes quod oſtentum edidiſſet Jeſus, dicebant eum verè vatem illum eſſe, qui in orbem venturus eſſet.

15 At Jeſus intelligens, venturos eſſe, & ſe rapturos, ut regem facerent, ſeceſſit rurſus in montem ipſe ſolus.

16 Deinde ſub veſperam deſcenderunt ejus diſcipuli ad lacum,

17 Et conſcenſâ navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jeſus,

18 Et lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Poſtquam igitur ſtadia ferè vigintiquinque aut triginta remigârunt, aſpiciunt ambulantem in lacu Jeſum, ac propè navem progreſſum: itaque territi ſunt.

20 Et Jeſus dixit eis: Ego ſum, ne timete.

21 Et illi eum in navem accipere voluerunt: ac protinus appulit navis ad terram, ad quam tendebant.

22 Poſtero die hominum turba, quæ trans lacum erat, videns nullam illic aliam eſſe navim, niſi unam illam quam conſcenderant ejus diſcipuli, neque Jeſum cum ſuis diſcipulis ingreſſum eſſe navem, ſed ſolos ejus diſcipulos abiiſſe.

23 Alias autem naves à Tiberiade veniſſe prope eum locum, ubi illi panem actis à Domino gratiis comederant:

24 Cùm, inquam, vidiſſet hominum turba illic, nec Jeſum adeſſe, nec ejus diſcipulos, conſcenderunt & ipſi naves, & ad Capharnaum venerunt, Jeſum quærentes.

25 Quem trans lacum nacti, ſic alloquuntur, Magiſter, quando huc veniſti?

26 Quibus ita reſpondit Jeſus: Profectò, profectò, inquam, non ideo me quæritis, quia portenta vidiſtis, ſed quia panes comediſtis ad ſatietatem.

27 Procurate non periturum cibum, ſed in omnem perennitatem permanſurum, quem vobis Filius hominis dabit: hunc enim Pater conſignavit Deus.

28 Et illi: quid agemus, inquiunt, ut divina opera faciamus?

29 Quibus reſpondens Jeſus: Hoc divinum opus eſt, inquit, ut in eum credatis, quem ille miſit.

30 Et illi: Quod ergo tu ſpecimen das, ut eo viſo tibi credamus? Quid facis?

31 Majores noſtri Manna in ſolitudine comederunt, quemadmodum ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit eis comedendum.

32 Qui-

32 Quibus Jeſus: Hoc vobis,
inquit, etiam atque etiam confir-
mo, non Moſem vobis panem de-
diſſe de cœlo: ſed meus Pater
verum vobis de cœlo panem dat.
33 Nam divinus panis eſt qui
de cœlo deſcendit, vitamque dat
mundo.
34 Tum illi: Domine, da
nobis perpetuò panem iſtum.
35 Et Jeſus: Ego ſum panis
vitalis. Qui venit ad me nun-
quam eſuriet: & qui mihi fidem
habet, nunquam ſitiet.
36 Sed hoc vobis dico: vos &
videtis me, neque creditis.
37 Quicquid mihi dat Pater,
ad me veniet: & venientem ad
me ego non ejicio foras.
38 Deſcendi enim de cœlo,
non ut meam, ſed ut ejus, qui me
miſit, voluntatem exequar.
39 Hæc eſt autem ejus qui
me miſit patris voluntas, ut quic-
quid mihi dederit, nihil ex eo
deperdam, ſed id ultimo die ex-
uſcitem.
40 Hæc eſt autem ejus qui me
miſit, voluntas, ut quiſquis filium
videt, in eumque credit, vitam
adipiſcatur æternam, & ego eum
ultimo die exuſcitem.
41 At Judæi de eo fremere,
quòd ſe dixerat eſſe panem qui
de cœlo deſcendiſſet.
42 Nonne hic eſt Jeſus dice-
bant, Joſephi filius, cujus nos
patrem matremque novimus:
Quî fit ergo ut is ſe de cœlo de-
ſcendiſſe dicat:
43 At Jeſus ſic eis contra re-
dit: Ne muſſate inter vos.
Nemo poteſt ad me veni-
ſi Pater, qui me miſit, eum
t, à me ultimo die ſuſcitan-

Scriptum eſt in vatibus:
tque omnes divinitùs docti.
uis ergo ex Patre audivit,
ac didicit, is ad me venit.
46 Non quia Patrem viderit
quiſquam, niſi qui eſt à Deo, is
Patrem vidit.
47 Hoc etiam etiamque vobis
confirmo: qui in me credit, vi-
tam habet æternam.
48 Ego ſum panis vitalis.
49 Majores veſtri, qui manna
vixerunt in deſertis, tamen mor-
tui ſunt.
50 Hic eſt panis qui de cœlo
deſcendit: quo qui veſcatur non
ſit moriturus.
51 Ego ſum panis vivus, quî
de cœlo deſcendit: quo pane qui
veſcetur vivit in perpetuum. Panis
autem quem ego dabo, caro mea
eſt, quam ego pro mundi vitâ
dabo.
52 At Judæi ſic inter ſeſe de-
certare: Quomodo poteſt hic
nobis carnem (L.) ſuam (G.) dare
comedendam?
53 Et Jeſus: Hoc certò certò-
que ſcitote, inquit eis, niſi Filii
hominis & carnem comederitis,
& ſanguinem biberitis, non eſſe
vos vitâ præditos.
54 Qui mea carne veſcitur,
meumque ſanguinem bibit, is vi-
tam habet æternam, eumque ego
ultima die ſuſcitabo.
55 Caro enim mea verè eſt
cibus, & ſanguis meus verè eſt
potio.
56 Qui mea carne veſcitur,
meumque ſanguinem bibit, is in
me manet, & ego in eo.
57 Quemadmodum vivit Pa-
ter, qui me miſit, ita & ego per
Patrem vivo: & qui me veſce-
tur, is quoque per me vivet.
58 Hic eſt panis qui de cœlo
deſcendit, non quale manna,
quocum vixerint majores veſtri,
tamen mortui ſunt. Hoc pane
qui veſcetur, vivet in ſempi-
ternum.

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis, multi ex ejus diſcipulis dixerunt: Durus hic eſt ſermo, quis enim audire poſſit?

61 At Jeſus apud ſeipſum intelligens, ſuos diſcipulos de eo muſſare, ſic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid ſi videritis Filium hominis eò aſcendentem ubi erat antea?

63 Spiritus eſt qui vivificat: caro nihil prodeſt. Verba quæ ego vobis loquor, ſpiritus ſunt, & vita ſunt.

64 Sed ſunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jeſus, quinam eſſent qui non crederent, & quis ſe proditurus eſſet.

65 Hanc ob cauſam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire poſſe, niſi id ei datum fuerit à Patre meo.

66 Ex illo multi ejus diſcipulorum retrò abierunt, nec amplius cum eo verſabantur.

67 Igitur Jeſus duodecim ſic allocutus eſt: Num vos quoque vultis diſcedere?

68 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 Et nos credimus & novimus te eſſe Chriſtum viventis Dei Filium.

70 Et Jeſus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus veſtrûm Diabolus eſt.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iſcariotam; is enim eum proditurus erat, cùm unus eſſet ex duodecim.

CAPUT VII.

Chriſtus affines ad feſtum tabernaculorum profectos, clam ſequitur. Docet in templo. Varia de illo ſunt vulgi judicia. Sacerdotes jubent eum comprehendi. Diſſidium in turba propter eum. Et inter Phariſæos & ſatellites ad capiendum eum miſſos. Et Nicodemum.

POſtea verſabatur Jeſus in Galilæa: nolebat enim in Judæa verſari, quòd eum conaretur interficere Judæi.

2 Inſtabat autem Judæorum feſtum umbraculorum,

3 Et eum ſic allocuti ſunt ejus fratres: Migra hinc & in Judæam proficiſcere, ut tui quoque diſcipuli iſta, quæ tu facis, opera videant.

4 Nemo enim quicquam facit in occulto, qui ſe celebrem eſſe ſtudeat. Si iſta facis, patefacito teipſum mundo.

5 Nec enim ejus fratres fidem ei habebant.

6 Et Jeſus ait eis: Nondum adeſt meum tempus: at veſtrum tempus ſemper eſt paratum.

7 Nôn poteſt mundus odiſſe vos: at me odit, quoniam ego teſtor ejus opera eſſe mala.

8 Vos aſcendite ad hoc feſtum: ego nondum ad hoc feſtum aſcendo, quòd meum tempus nondum eſt completum.

9 Hæc ad eos fatus, manſit in Galilæa.

10 Deinde poſtquam aſcenderunt ejus fratres, aſcendit & ipſe ad feſtum, non palam, ſed ſubocculté.

11 Igitur Judæi eum in feſto requirebant, & ubinam eſſet ille, requirebant:

12 Multuſque de eo fremitus erat vulgò, partim eum bonum eſſe dicentibus, partim negantibus, ſed vulgus hominum ab eo decipi.

13 Nemo

13 Nemo tamen apertè de eo loquebatur, præ Judæorum metu.

14 Jam verò medio feſto aſcendit Jeſus in fanum & docebat.

15 Mirantibus Judæis, & quo pacto literas noſſet, quærentibus, cùm non didiciſſet.

16 Quibus Jeſus hac oratione reſpondit: Mea doctrina mea non eſt, ſed ejus qui me miſit.

17 Si quis volet ejus voluntati parere, cognoſcet de doctrina, utrum ea ſit à Deo, an ego mea ſponte loquar.

18 Qui ſua ſponte loquitur, ſuæ ipſius gloriæ ſtudet: qui vèro ejus, à quo miſſus eſt, gloriæ ſtudet: is verax eſt, & ab injuſtitia alienus.

19 Moſes legem vobis tradidit, & tamen nullus veſtrûm legi paret. Quid me interficere conamini?

20 Et vulgus: Tu furis, inquiunt reſpondentes: Quis te conatur interficere?

21 Quibus Jeſus ita reſpondit: ego opus unum feci, & vos omnes miramini.

22 Ideò vobis circumciſionem tradidit Moſes, non quòd ea ſit à Moſe, ſed à majoribus: & circumciditis Sabbato hominem.

23 Si circumciſionem accipit homo Sabbato, ut non ſolvatur Moſis lex: mihi ſuccenſetis, quòd totum hominem ſanum effeci Sabbato?

24 Ne ex aſpectu judicate, ſed juſtum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hieroſolymitanorum: Nonne hic eſt quem conantur occidere?

26 Atqui apertè loquitur, nec ei quicquam contradicitur. Num verè nôrunt proceres, eum verè eſſe Chriſtum?

27 Sed hunc ſcimus unde ſit: at Chriſtus cùm venerit, unde ſit, nemo ſciet.

28 At Jeſus in fano clamans, docebat hujuſmodi verbis: Scilicet vos me nôſtis, & unde ſim nôſtis: ego verò mea ſponte non veni, ſed ab eo miſſus qui verax eſt, quem vos non nôſtis.

29 At ego eum novi, quippe cùm ab eo ſim, cúmque is me miſerit.

30 Illi verò eum comprehendere conabantur, nec tamen quiſquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita dictitabant. Chriſtus cùm venerit, num plura portenta edet, quàm hic edidit?

32 Hæc vulgo de eo muſſari audientes Phariſæi, miſerunt tum ipſi tum Pontifices, miniſtros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jeſus ita dixit: poſtquam adhuc parvo tempore apud vos fuero, diſcedam ad eum qui me miſit.

34 Quæretis me, nec invenietis, atque ubi ero ego, eò vos venire non poteſtis.

35 At Judæi ſic apud ſeſe dictitare: Quonam abiturus eſt hic ut nos eum non ſimus inventuri? Num in diſperſas Græcorum nationes diſceſſurus eſt, docturuſque Græcos?

36 Quid eſt id dictum, quod dixit? Quæretis me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos venire non poteſtis?

37 Poſtremo autem die, qui erat feſti celeberrimus conſtitit Jeſus, & hiſce verbis clamavit: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.

39 Id autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant qui in eum crederent. Nondum enim erat Spiritus ſanctus, utpote cum Jeſus nondum glorioſus eſſet factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum eſſe verè vatem.

41 Alii dicebant eſſe Chriſtum: alii Chriſtum à Galilæa profecturum negabant.

42 Quippe cum in Literis haberetur ex Davidis ſemine, & à Bethlehema (quo in vico fuerat David) profecturum eſſe Chriſtum.

43 Itaque propter eum extitit in vulgo diſſidium:

44 Atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant: ſed nullus ei manus injecit.

45 Venerunt igitur miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & quærentibus illis cur eum non adduxiſſent,

46 Reſponderunt nullum unquam hominem ſic locutum fuiſſe ut is homo.

47 At Phariſæi contra: Num vos quoque decepti eſtis? inquiunt eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credidit, aut ex Phariſæis?

49 At iſta plebs ignara legis, nefaria eſt.

50 Hic Nicodemus, qui eum noctu convenerat, & erat ex eorum numero, ſic ad eos verba facit:

51 An lex noſtra hominem damnat, niſi prius eum audiverit, ejuſque factum cognoverit?

52 Cui illi ſic reſponderunt: An tu quoque à Galilæa es? Perſcrutare, & videbis nullum ex Galilæa extitiſſe vatem.

53 Ita in ſuam quiſque domum diſceſſerunt.

CAPUT VIII.

Mulieri in adulterio deprehenſæ condonantur peccata. Chriſtus lux mundi. Phariſæi quærunt ubi ſit ipſius pater. Filii Abrahæ. Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham vidit diem Chriſti.

JEſus autem in olivarum montem diſceſſit.

2 Deinde manè rurſus venit in fanum, omnique ad eum veniente populo, conſidet, & eos docet.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, eâque in medio conſtitutâ.

4 Sic eum alloquuntur: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo facinore cùm adulteraret.

5 In lege autem Moſes nobis tales lapidandas eſſe præcepit. Tu igitur quid ais?

6 Hoc autem dicebant, ejus tentandi causâ, ut eum accuſare poſſent. At Jeſus ſeſe proclinare, & digito humum exarare.

7 Ac illis eum interrogare pergentibus, erexit ſe: &, Qui veſtrûm peccati expers eſt, primus in eam lapidem jaciat.

8 Hæc locutus, ſeſe rurſum proclinat, & terram inſcribit.

9 Quo audito, illi diſcedunt ſinguli, à ſenioribus exorſi: relictuſque eſt ſolus Jeſus, & aſtans in medio fœmina.

10 Tum Jeſus ut ſeſe erexit, & neminem, exceptâ muliere, vidit, dixit ei, Mulier, ubi ſunt illi accuſatores tui? Nullus te condemnavit?

11 Nullus, Domine, inquit illa. Et Jeſus: Nec ego te condemno. Abi, & deinceps peccare noli:

12 Item, eos Jeſus ſic allocutus eſt: Ego ſum lux mundi:

Qui me ſequitur non in tenebris gradietur, ſed vitæ lumen habebit.

13 Et Phariſæi: Tu de teipſo teſtaris, inquiunt ei: teſtimonium tuum verum non eſt.

14 Quibus Jeſus contrà: Etſi ego de meipſo teſtor, eſt tamen verum meum teſtimonium, ut qui ſciam unde venerim, & quò abeam. Vos neque unde venerim, neque quò diſcedam, ſcitis.

15 Vos more hominum judicatis: ego neminem judico.

16 Et ſi judicarem ego, judicium meum verum eſſet: utpote qui non ſim ſolus, ſed unà mecum etiam adſit, qui miſit me, Pater.

17 In veſtra quoque lege ſcriptum eſt, duorum hominum teſtimonium eſſe verum.

18 De me & ego ipſe teſtimonium dico; & dicit etiam is, qui me miſit, Pater.

19 Et illi: ubi eſt tuus Pater? inquiunt ei. Vos neque me nôſtis (reſpondit Jeſus) neque Patrem meum. Si me noſſetis, etiam Patrem meum noſſetis.

20 Hanc orationem habuit Jeſus apud fiſcum, docens in fano: nec eum comprehendit quiſquam, quòd nondum venerat ejus hora.

21 Sic autem eos rurſus allocutus eſt Jeſus: Ego abiturus ſum, & vos me requiretis, atque in veſtro peccato moriemini. Quò ego abibo, vos non poteſtis venire.

22 Et Judæi: Num ipſe ſe interficiet, inquiunt, ut dicat, quò ipſe abiturus eſt, non poſſe venire nos?

23 At ille: Vos infernè eſtis, inquit eis, ego supernè ſum: vos ex hoc mundo eſtis, ego non ſum ex hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in peccatis veſtris morituros. Niſi enim me eum eſſe credideritis, in peccatis veſtris moriemini.

25 Et illi: Tu quis es? inquiunt ei. Quibus Jeſus: Id quod jamdudum vobis eloquor, inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem cum judicio: ſed ut qui me miſit verax eſt, ſic ego ea demum, quæ ex eo audivi, apud orbem eloquór.

27 Cùm illi eum ſibi de Patre loqui non intelligerent.

28 Jeſus ſic eos alloquitur: Poſtquam Filium hominis extuleritis, tum intelligetis, eum eſſe me qui mea ſponte faciam nihil: ſed ſicut me docuit Pater meus, hæc loqui:

29 Eumque, qui me miſit, adeſſe mihi. Non me deſeruit ſolum Pater, quandoquidem ego ſemper quæ ei accepta ſint facio.

30 Hæc eo loquente, frequentes ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jeſus eos Judæos, qui ſibi fidem habebant, ſic allocutus eſt: Si vos in meis dictis manebitis, verè mei diſcipuli eritis,

32 Veritatemque cognoſcetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contra: Abrahami progenies ſumus, neque cuiquam unquam ſervivimus: quì fit ut tu dicas, nos liberos factum iri?

34 Quibus Jeſus reſpondit: Certè, certè, inquam vobis, quiſquis peccatum facit, peccati ſervus eſt.

35 Servus autem domi non manet perpetuò, filius manet perpetuò.

36 Quòd ſi vos filius liberos fecerit, reipſa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem eſſe: ſed cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vobis locum non habet.

38 Ego quod à Patre meo cognovi, loquor: itidem vos quod didiciſtis à patre veſtro facitis.

39 Cui illi contrà: Pater noſter Abrahamus eſt. Et Jeſus: Si Abrahami nati eſſetis, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem qui verum vobis effatus ſum, quod ex Deo audivi. Iſtud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre veſtro digna facitis. Cui illi: Nos ex ſtupro nati non ſumus: unum Patrem habemus Deum.

42 Si Deus eſſet Pater veſter (inquit eis Jeſus) amaretis me: ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea ſponte veni, ſed ille me miſit.

43 Cur meam orationem non agnoſcitis? quia mea dicta audire non poteſtis.

44 Vos ex patre diabolo eſtis, patriſque veſtri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perſtitit, quippe quia non ſit veritate præditus. Quando falſum loquitur, de ſuo loquitur, ut qui ſit mendax, mendaciique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me veſtrûm coarguerit peccati? quòd ſi verum dico, cur mihi vos non creditis?

47 Qui à Deo eſt, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quòd à Deo non eſtis.

48 Tum contrà Judæi: An non rectè dicimus nos, te eſſe Samaritanum, & dæmonium habere?

49 Quibus Jeſus reſpondit: Ego dæmonium non habeo, ſed Patrem meum honoro: vos verò me probro afficitis.

50 Sed non ego meæ gloriæ ſtudeo: eſt qui ſtudeat, & cum ratione.

51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo, ſi quis meæ orationi paruerit, eum nunquam viſurum eſſe mortem?

52 Tum Judæi: Nunc intelligimus te dæmonium habere: Abrahamus ipſe mortuus eſt, ipſique vates: & tu dicis, ſi quis orationi tuæ paruerit, eum nunquam viſurum eſſe mortem.

53 Num tu major es patre noſtro Abrahamo? qui tamen mortuus eſt, & vates ipſi mortui ſunt: Quem tu te facis?

54 Reſpondit Jeſus: Si ego meipſum laudarem, laudatio mea nihil eſſet. Eſt Pater meus qui me laudat, quem vos dicitis eſſe veſtrum Deum:

55 Et tamen eum non noviſtis. At ego eum novi: & ſi eum mihi notum eſſe negarem, veſtri ſimilis eſſem, mendax. Sed eum novi, ejuſque dictis pareo.

56 Abrahamus ille parens veſter meam diem videre geſtivit, & vidit, idque lætatus eſt.

57 At Judæi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidiſti?

58 Quibus Jeſus: Hoc mihi certò certóque credite, priuſquam Abrahamus eſſet, ego ſum.

59 Tum illi lapides ſuſtulerunt quos in eum conjicerent. At Jeſus ſeſe abdidit, & ex fano exiit.

CAPUT IX.

Chriſtus cæci nati oculos in Sabbato aperit. Qui cum diu contra Phariſæos diſputâſſet, à Synagoga ejectum Chriſtus æternæ lucis cognitione donat.

PRæteriens autem Jeſus vidit hominem à nativitate cæcum.

a De quo ſic eum interrogârunt

runt

runt ejus diſcipuli: Magiſter, utrum quia peccaverit hic, an quia ejus parentes, cæcus natus eſt?

3 Quibus Jeſus reſpondit: Neque quia ipſe, neque quia ejus parentes peccaverint, ſed ut in eo divina opera patefiant.

4 Mihi agenda ſunt ejus qui me miſit negotia dum dies eſt. Veniet nox, cùm operari nemo poteſt:

5 Donec in mundo ſum, lux mundi ſum.

6 Hæc locutus, ſpuit humi et ex ſputo lutum fecit, quod lutum cæci oculis illevit,

7 Eique juſſit ut iret lotum in piſcina Siloa, quod verbum idem eſt atque miſſus. Atque ille i-vit, & lavit, rediitque videns.

8 Tum vicini, & qui eum ante cæcum eſſe viderant, quærebant num is eſſet, qui antea ſedebat & mendicabat.

9 Alii eum eſſe, alii ejus ſimilem eſſe dicebant. Ipſe eum ſe eſſe aiebat:

10 Et ſciſcitantibus, quo pacto ei aperti fuiſſent oculi?

11 Sic reſpondit: Homo nomine Jeſus, lutum fecit, & mihi oculos illevit, juſſitque ut irem ad piſcinam Siloam, & lavarem. Ego ivi, & lavi, & diſpexi.

12 Et illi: Ubi eſt ille? Neſcio, inquit.

13 Illi eum qui fuerat aliquando cæcus, ad Phariſæos ducunt.

14 Erat autem Sabbatum, quando Jeſus facto luto ejus oculos aperuit.

15 Igitur eum rurſus interrogârunt Phariſæi, quo pacto diſpexiſſet: Quibus ille: Lutum, inquit, impoſuit meis oculis, & lavi, & video.

16 Tum quidam Phariſæorum dicere, eum hominem à Deo non eſſe, quod Sabbatum non ageret. Alii ſic dicere: Quî poſſet improbus homo tam prodigioſa facere? Ita cùm eſſet inter eos diſſenſio,

17 Sic cæcum rurſus interrogant: Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit? Vatem eſſe, inquit ille.

18 At Judæi eum & cæcum fuiſſe, & diſpexiſſe, non crediderunt, donec accerſitos ejus parentes qui diſpexerat,

19 Sic interrogârunt: Hiccine filius eſt veſter, quem vos dicitis cæcum eſſe natum? Quî fit ergo ut nunc cernat?

20 Quibus ejus parentes ita reſponderunt: Hunc filium eſſe noſtrum, & cæcum fuiſſe natum ſcimus:

21 Quomodo verò nunc cernat, neſcimus: aut quis ei aperuerit oculos, nòs neſcimus: ipſe jam grandis eſt, ipſum interrogate: ipſe de ſeipſo loquetur.

22 Hæc eò dixerunt ejus parentes, quòd Judæos formidabant. Jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſi quis eum Chriſtum eſſe confiteretur, is collegii communione privaretur.

23 Hanc ob cauſam dixerunt ejus parentes jam grandem eſſe: ipſum interrogarent.

24 Illi igitur denuo hominem evocârunt, qui cæcus fuerat, eique dixerunt: Tribue Deo gloriam: nos ſcimus hunc hominem improbum eſſe.

25 Et ille reſpondens: An improbus ſit, inquit, neſcio: unum ſcio, me, qui cæcus fui, nunc videre.

26 Et illi rurſum: Quid tibi fecit? inquiunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?

27 Quibus ille reſpondit:

jam vobis dixi, nec audiviſtis? quid rurſum vultis audire? num vos quoque vultis ejus diſcipuli fieri?

28 At illi ei convicium fecerunt: &, Tu es ejus diſcipulus, inquiunt: nos verò Moſis diſcipuli ſumus.

29 Nos ſcimus, cum Moſe locutum eſſe Deum: hic autem unde ſit neſcimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabilitas, inquit, quòd vos neſcitis unde ſit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam ſcimus, improbos à Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati paret, hunc audit.

32 Nunquam fando auditum eſt, quenquam aperuiſſe oculos cæci nati.

33 Niſi eſſet is à Deo, nihil poſſet facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt ei, & nos doces? Itaque eum foras ejecerunt.

35 Jeſus audiens eum ab illis foras ejectum, nactus eum, ſic eſt allocutus: Crediſne in Dei Filium?

36 Et ille reſpondens: Quis verò is eſt, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jeſus: Vides eum, inquit: is eſt qui tecum loquitur.

38 Et ille: Credo, Domine, inquit, eumque veneratus eſt.

39 Et Jeſus: Ad ejuſmodi diſcrimen ego in hunc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 His auditis, Phariſæi qui unà erant, dixerunt ei: An & nos cœci ſumus?

41 Quibus Jeſus: Si cæci eſſetis, inquit, non eſſetis in vitio: nunc quia dicitis vos cernere, manet veſtrum peccatum.

CAPUT X.

Phariſæos Chriſtus paſtores malos, ſe verò multis argumentis bonum comprobat. Diſſidium propterea oritur. Lapides tollentium, & prebendere cupientium manus evadit.

CErtò certóque ſcitote, qui in ovium ſtabulum non per januam intrat, ſed alià tranſcendit, eum furem ac latronem eſſe.

2 Qui verò per januam intrat, paſtor eſt ovium.

3 Huic janitor aperit, ejuſque vocem audiunt oves, iſque ſuas oves appellat nominatim, educitque,

4 Et emiſſis ovibus ſuis præit viam: eumque ſequuntur oves, quippe cujus vocem agnoſcant:

5 Alienum autem non ſequentur, ſed fugiant, quippe quæ alienorum vocem non agnoſcant.

6 Hanc ſententiam cum eis dixiſſet Jeſus, nec illi intelligerent quid ſibi vellent ea quæ eis dicebat.

7 Jeſus porrò dixit eis: Certò certóque ſcitote, me ovium eſſe januam.

8 Omnes, quicunque ante me venerunt, fures ſunt & latrones, nec eos audiverunt oves.

9 Ego ſum janua: per me qui intrabit, ſervabitur, & intrabit & exibit, & paſcuum inveniet.

10 Fur non venit niſi ut furetur, ut mactet, ut perdat. Ego veni ut vitam habeant, & largius habeant.

11 Ego ſum paſtor bonus: Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus.

12 At mercenarius, qui paſtor non eſt, cujus ſuæ non ſunt oves, ſi venientem lupum videt, fugit, relictis ovibus; lupus oves rapit, ac profligat,

13 At

13 At mercenarius fugit, nempe mercenarius, nec ovium curam gerens.

14 Ego ſum paſtor bonus, & meas agnoſco, & à meis agnoſcor.

15 Ut me novit Pater, ſic ego Patrem novi, animamque meam pono pro ovibus.

16 Et alias oves habeo quæ non ſunt hujus ovilis: quæ etiam mihi adducendæ ſunt, meamque vocem audient, & fiet unum ovile, unus paſtor.

17 Ideo me Pater amat, quia animam meam pono, ut eam reſumam.

18 Eam mihi nullus eripit, ſed eam ipſe meà ſponte pono. Poteſtatem habeo eam ponendi, itemque poteſtatem habeo eam rurſum ſumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Propter hæc dicta ortum eſt rurſus inter Judæos diſſidium,

20 Eorumque plerique dicebant: Dæmoniis agitur & inſanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæ res dæmonium habentis non ſunt: poteſtne dæmonium cæcorum oculos aperire?

22 Cùm autem agerentur Hieroſolymis Inſtauralia, & hyems eſſet,

23 Ambularetque Jeſus in fano in Solomonis porticu,

24 Judæi eum circumfuſi ſic alloquuntur: Quamdiu ſuſpenſos tenebis animos noſtros? Si tu Chriſtus es, dic nobis apertè.

25 Quibus Jeſus ita reſpondit: Dixi vobis, neque creditis. Opera quæ ego mei Patris nomine facio, ea de me teſtantur:

26 Sed vos non creditis: quoniam ex meis ovibus non eſtis, quemadmodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam audiunt, eaſque ego novi, & ipſæ me ſequuntur,

28 Et eis vitam do ſempiternam, nec poſſunt unquam perire, nec mihi quiſquam eas de manu eripuerit.

29 Meus Pater, qui mihi dedit eas, maximus eſt omnium, nec quiſquam poſſit ex manu mei Patris extorquere.

30 Ego & Pater unum ſumus.

31 Hic Judæi rurſum lapides ſuſtulerunt, ut eum lapidarent.

32 Quos Jeſus ſic contrà allocutus eſt: Multa vobis præclara opera, meo Patre autore, edidi: propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi ſic reſponderunt: Ob præclarum opus non lapidamus te, ſed ob impia dicta: & quòd homo cùm ſis, Deum te facis.

34 Et Jeſus contrà: Nonne ſcriptum eſt in veſtra diſciplina: Ego vos deos appellavi?

35 Si illos appellavit deos, ad quos Dei ſermo habitus eſt, nec ſcriptum reſcindi poteſt,

36 Vos me, quem Pater conſecravit, & in mundum miſit, impiè loqui dicitis, quòd me Dei Filium eſſe dixerim?

37 Si Patre meo digna non facio, mihi ne credite.

38 Sin facio, ſi mihi minus creditis, at factis credite, ut & Patrem in me, & me in eo eſſe cognoſcatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rurſum comprehendere conabantur. Sed exiit ex eorum manu.

40 Abiitque rurſus trans Jordanem in eum locum ubi primùm baptizaverat Johannes, ibique manſit.

41 Ac frequentes ad eum veniebant: & Johannem quidem nullum edidiſſe prodigium dicebant, ſed quæcunque de eo

Johannes dixiſſet, ea eſſe vera:

42 Multique in eum illic crediderunt.

CAPUT XI.

Chriſtus oſtenſurus ſe eſſe vitam & reſurrectionem, Lazarum mortuum, & ſepultum reſuſcitat. Conſultantibus Pontificibus, Caiaphas unum pro multis occidendum prædicit. Præcipiunt ut ubi fuerit prehendatur.

ERat autem quidam ægrotus Lazarus à Bethania, Mariæ & ejus ſororis Marthæ vico.

2 Erat autem Maria ea, quæ Dominum unguento perfuderat, ejuſque pedes ſuis capillis exterſerat: cujus frater Lazarus ægrotabat.

3 Miſerunt igitur ejus ſorores illi ſignificatum ita: Domine, ſcito eum quem amas ægrotare.

4 Hoc audito, Jeſus ita dixit: Hic morbus lethalis non eſt, ſed ob Dei gloriam eſt, ut per eum celebretur Dei Filius.

5 Amabat autem Jeſus Martham, ejuſque ſororem & Lazarum.

6 Ut igitur eum ægrotare audivit, tum quidem manſit in quo erat loco duos dies.

7 Poſtea dicit ſuis diſcipulis: Petamus rurſum Judæam.

8 Cui diſcipuli: Magiſter, inquiunt, modò te conabantur lapidare Judæi, & eodem rurſus ibis?

9 At Jeſus contrà: Cùm duodecim horæ ſint diei, ſi quis interdiu graditur, non offendit: hujus enim mundi lucem aſpicit.

10 At ſi quis noctu graditur, offendit, quia lumine caret.

11 Hæc fatus, ſic eos deinde alloquitur: Lazarus amicus noſter obdormivit, ſed ego ad eum expergefaciendum vado.

12 Tum ejus diſcipuli: Domine, inquiunt, ſi obdormivit, ſalvus eſt.

13 Dixerat autem Jeſus de ejus morte: illi verò de ſomnì ſopore dicere opinabantur.

14 Itaque tum dixit eis Jeſus apertè: Lazarus mortuus eſt.

15 Atque equidem me illic non adfuiſſe gaudeo veſtrâ cauſa, ut credatis. Sed proficiſcamur ad eum.

16 Et Thomas nomine Didymus: eamus & nos, inquit diſcipulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jeſus, ubi venit eò, invenit eum quartum jam diem agentem in monimento.

18 Aberat autem propè Bethania Hieroſolymis ſtadia circiter quindecim.

19 Multique Judæorum ad Martham & Mariam venerant, ut eas de ſuo fràtre conſolarentur.

20 Igitur Martha, ut Jeſum venire audivit, ei obviam, ſedente domi Maria, ivit:

21 Et ſic eum allocuta eſt: Domine, ſi tu hîc adfuiſſes, meus frater mortuus non fuiſſet.

22 Quanquam nunc quoque ſcio, quicquid à Deo petiveris, daturum eſſe tibi Deum.

23 Cui Jeſus: reſurget frater tuus.

24 Scio, inquit ei Martha, reſurrecturum eſſe in reſurrectione in ultima die.

25 Et Jeſus: Ego ſum, inquit ei, reſurrectio & vita. Qui in me credit, etiam ſi mortuus fuerit, reviviſcet:

26 Et quiſquis vivit, & in me credit, nunquam moriturus eſt. Credis hoc?

27 Etiam Domine, inquit illa, Ego credo, te Chriſtum eſſe Dei Filium, qui in mundum venturus eras.

28 Atque hæc locuta, ivit accerſitum Mariam ſororem ſuam, eique clanculùm dixit, magiſtrum adeſſe, qui eam vocaret.

29 Illa, hoc audito, celeriter ſurgit, & illum adit.

30 Nondum autem venerat Jeſus in vicum, ſed in eo erat loco, ubi ei occurrerat Martha.

31 Judæi ergo, qui cum ea domi aderant, eamque conſolabantur, videntes Mariam celeriter ſurrexiſſe atque exiiſſe, ſecuti ſunt eam, rati eam ad monimentum ire, ut ibi ploraret.

32 Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Jeſus, eo viſo, ei ad pedes accidit: Domine (inquit ei) ſi tu hîc adfuiſſes, non fuiſſet mortuus frater meus.

33 Tum Jeſus ubi eam plorantem & comitatos eam Judæos plorantes vidit, infremuit animo, conturbatuſque dixit:

34 Ubi eum poſuiſtis? Domine, inquiunt ei, veni viſum.

35 Lacrymavit Jeſus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantopere eum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jeſus igitur rurſus apud ſe fremens, venit ad monimentum. Erat autem foſſa, cui impoſitum erat ſaxum.

39 Et Jeſus dixit: Auferte ſaxum. Cui mortui ſoror Martha: Domine, inquit, jam fœtet, nam quatuor dierum eſt.

40 At Jeſus: Dixine ego tibi, inquit ei, te, ſi fidem habueris, viſuram Dei gloriam?

41 Igitur illi ſaxum ſuſtulerunt, ubi ſitus erat mortuus. Et Jeſus ſublatis ſurſum oculis dixit: Pater, ago tibi gratias, quòd me audiviſti:

42 Equidem ſciebam, ut tu me ſemper audias: ſed propter circumſtantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te miſſum eſſe credant.

43 Hæc ille fatus ingenti voce clamavit: Lazare, veni foràs.

44 Et mortuus exiit, pedes manuſque vinctus faſciis, vultu ſudario obvelato. Solvite eum, inquit eis Jeſus, & abire ſinite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid feciſſet Jeſus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Phariſæos adierunt, & eis quæ feciſſet Jeſus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Phariſæi, coacto conſilio, ita dicebant: Quid agimus? Nam hic homo multa portentoſa facit.

48 Si eum ſic ſinimus, omnes ei fidem adjungent: atque ita venient Romani qui nos & loco & gente privabunt.

49 Tum eorum quidam Caiaphas ejus anni pontifex, ſic ad eos verba facit: Vos nihil ſcitis,

50 Neque cogitatis, conducibilius eſſe nobis, unum hominem pro populo mori: quàm totam perire gentem.

51 Id autem non ſua ſponte dixit, ſed quòd eſſet ejus anni pontifex vaticinatus eſt, Jeſum pro gente moriturum eſſe:

52 Nec ſolùm pro gente, ſed etiam ut diſperſos Dei natos ſimul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo conſultârunt.

54 Itaque Jeſus non jam apertè verſabatur in Judæis, ſed inde diſceſſit in locum propè ſolitudinem in oppidum Ephraim nomine, atque ibi commoratus eſt cum ſuis diſcipulis.

55 Inſtabat autem Judæorum

Paſcha, & multi qui ex ea regione Hieroſolymam ante Paſcha ſui luſtrandi gratiâ aſcenderant,

56 Requirebant Jeſum, & in fano ſtantes, ſic inter ſeſe dictitabant: Quid vobis videtur, quòd non venerit ad feſtum?

57 Dederant autem Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis ſciret ubinam is eſſet, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Chriſto apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accuſatur à Juda. A Chriſto defenditur. Sacerdotes Lazarum ſublatum cupiunt. Chriſto Hieroſolymam venienti obvium itur. Græci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur.

IGitur Jeſus ſex diebus ante Paſcha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna eſt, cùm quidem Martha miniſtraret, & Lazarus ex eodem numero eſſet, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò ſumpta libra precioſi unguenti ſpicatæ nardi, Jeſu pedes perfudit, eoſdemque ſuis capillis exterſit. Ejus unguenti odora cùm domus repleta foret,

4 Unus ex ejus diſcipulis, Judas Simonis filius, Iſcariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur:

5 Cur hoc unguentum non eſt trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quòd ei curæ eſſent pauperes, ſed quòd fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat:

7 Tum Jeſus: Sine eam, inquit: id ad meæ ſepulturæ diem reſervavit.

8 Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum: at me non ſemper habebitis.

9 Igitur cùm ingens Judæorum multitudo eum illic eſſe cognoviſſet, venerunt eò non ſolùm propter Jeſum, ſed etiam ut Lazarum viderent, quem ſuſcitaverat ex mortuis.

10 Conſultârunt autem Pontifices etiam de Lazaro necando,

11 Quòd propter eum multi Judæorum deſciſcebant, & in Jeſum credebant.

12 Poſtero die frequens hominum turba, qui ad feſtum venerant, audientes Jeſum adventare Hieroſolymam.

13 Sumptis palmarum ramis, ei obviam exierunt, atque ita clamabant: Hoſanna, bene ſit venienti in nomine Domini, regi Iſraëlitarum,

14 Nactus autem Jeſus aſellum, in eo ſederat, quemadmodum ſcriptum eſt,

15 Ne metue puella Sion: ecce tuus rex venit in aſinæ pullo ſedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus diſcipuli: ſed poſtquam illuſtratus eſt Jeſus, tum demum recordati ſunt ea & de eo fuiſſe ſcripta, & ſe ei præſtitiſſe.

17 Teſtificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo adfuerant cùm Lazarum evocavit è monimento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob cauſam occurrit ei vulgus, quòd id eum ediſiſſe prodigium audiviſſent.

19 Itaque Phariſæi ſic inter ſeſe dicebant: Videtis nihil proficere vos, cùm eum ſequatur mundus.

20 Erant autem quidam Græci, ex iis qui aſcenderant, ut in feſto adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, eum qui erat à Bethſaida Galilææ,

eumque

eumque ſic rogârunt : Domine, vellemus Jeſum videre.

22 Id Philippus Andreæ indicatum it, & porro Andreas & Philippus Jeſu dicunt.

23 Et Jeſus ſic eis reſpondit : Venit hora,qua illuſtretur Filius hominis.

24 Profectò, profectò, inquam vobis, niſi frumenti granum ad terram lapſum moriatur ipſum ſolum manet : ſin moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam ſuam amabit, eam perdet : & qui animam ſuam in hoc mundo oderit, is eam in ſempiternam vitam conſervabit.

26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur : atque ubi ero ego, ibidem meus etiam miniſter erit. Quòd ſi quis mihi miniſtrabit, eum Pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus eſt animus : ecquid dicam ? Pater defende me ab hac hora : ſed ideo veni in hanc horam.

28 Pater illuſtra tuum nomen. Tum hæc vox de cœlo venit : Et illuſtravi, & rurſus illuſtrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant dicebat extitiſſe tonitru. Alii angelum cum eo locutum aiebant.

30 At Jeſus ita loquutus eſt : Non propter me vox hæc extitit, ſed propter vos.

31 Nunc fit de hoc mundo judicium : nunc hujus mundi princeps exigetur foras :

32 Et ego, ſi à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebant ſignificans, quo letho moriturus eſſet.

34 Ei vulgus reſpondit : Nos audimus, ex diſciplina, Chriſtum ſemper eſſe permanſurum : quî ſit, ut dicas, evehendum eſſe Filium hominis ? quis eſt iſte Filius hominis ?

35 Quibus Jeſus : Adhuc parvo tempore vobis futura lux eſt. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant tenebræ : quoniam qui in tenebris ambulat, neſcit quò eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fiatis. Hæc locutus Jeſus diſceſſit, & eis ſeſe ſubduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conſpectu oſtenta feciſſet, tamen in eum non credebant : ut illud ab Eſaia vate dictum fieret, cùm ait :

38 Domine, quis credidit orationi noſtræ ? & Jovæ brachium cui patefactum eſt ?

39 Ideo credere non poterant, quod item dixit Eſaias.

40 Eorum & oculos excæcavit, & animos ſtupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego ſanem.

41 Hæc dixit Eſaias, tum cùm ejus ſplendorem vidit, deque eo locutus eſt.

42 Tametſi multi ex principibus in eum crediderunt : ſed id propter Phariſæos non fatebantur, ne collegii communitate privarentur :

43 Plus enim amabant hominum, quàm Dei gloriam.

44 Jeſus autem clamavit his verbis : Qui in me credit, non in me credit, ſed in eum qui me miſit.

45 Et qui me videt, eum videt qui me miſit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quiſquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quòd ſi quis mea verba audierit neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut

mundum damnem, veni, ſed ut mundum conſervem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui ſe damnet. Ipſe ſermo, quem ego loquor, eum damnabit in poſtremo die:

49 Quoniam ego non mea ſponte loquor, ſed qui me miſit Pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus aut locuturus ſim:

50 Et ſcio ejus mandatum ſempiternam eſſe vitam. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum mihi dixit Pater ſic eloquor.

CAPUT XIII.

A cœna ſurgens Chriſtus, humilitatem commendaturus Apoſtolis, pedes eorum lavat. Proditorem Judam, certo ſigno denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapſum abnegationis prædicit.

ANte feſtum autem Paſchæ ſciens Jeſus ſuam horam veniſſe, qua ex hoc mundo migraret ad Patrem, cùm ſuos, qui erant in mundo, amaviſſet, eos ad extremum amavit.

2 Et cœna parata, cùm jam diabolus Judæ Simonis filio Iſcariotæ mentem injeciſſet, ut eum proderet:

3 Sciens Jeſus Patrem ſibi omnia in manum dediſſe, ſeque à Deo profectum, ad Deum diſcedere.

4 Surgit ex cœna, depoſitiſque veſtibus, ſumpto linteo, ſe præcingit.

5 Deinde immiſſâ in pelvim aquâ, diſcipulorum pedes lavare inſtitit, & linteo, quo præcinctus erat, abſtergere.

6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille ſic ei dixit: Domine, tene mihi lavare pedes?

7 Cui Jeſus: Quid ego faciam, inquit reſpondens, tu nunc ignoras, ſed poſtea cognoſces.

8 Et Petrus: Nunquam meos pedes lavabis, inquit ei. At Jeſus contrà, Niſi te lavero, inquit, non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus: Domine, inquit ei, non ſolùm meos pedes, ſed etiam manus atque caput.

10 Cui Jeſus: Qui lotus eſt, inquit, huic non opus eſt niſi ut pedes lavet, quin totus purus eſt. Et vos puri eſtis, ſed non omnes.

11 Noverat enim ſuum proditorem, ideo dicebat, non omnes eſſe puros.

12 Poſtquam eorum pedes lavit, ſumptis ſuis veſtibus, rurſus accubuit, & eos ſic allocutus eſt: Intelligitis quid vobis fecerim?

13 Vos me magiſtrum & dominum appellatis, & rectè dicitis: ſum enim.

14 Si igitur ego vobis, & dominus & magiſter, pedes lavi, vos quoque debetis alii aliorum lavare pedes.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut quemadmodum ego vobis feci, vos quoque faciatis.

16 Certè, certè, inquam vobis, non eſt ſervus domino ſuo major, neque legatus eo major qui eum miſit.

17 Si hoc nôſtis, felices eſtis, ſi ea præſtatis.

18 Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos elegerim. Sed oportet ut fiat quod ſcriptum habetur: qui mecum cibum capit, is me calce petit.

19 Jam nunc dico vobis, antequam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis eum eſſe me.

20 Hoc vobis certò certóque dico, qui eum quem ego miſero

accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me miſit.

21 Hæc locutus Jeſus, turbatus eſt animo, & ita apertè dixit: Certò certóque ſcitote, futurum eſſe ut unus veſtrûm me prodat.

22 Tum diſcipuli inter ſeſe intueri, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus diſcipulorum Jeſu in ejus gremio, quem Jeſus amabat.

24 Huic innuit Simon Petrus, ut ſciſcitaretur quiſnam is eſſet, de quo diceret.

25 Atque ille in Jeſu pectus incumbens: Domine, inquit ei, quis eſt?

26 Cui Jeſus reſpondet: Is eſt, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intingit, & Judæ Simonis filio Iſcariotæ dat:

27 Ac tum poſt eam bucceam, intravit in eum Satanas. Et Jeſus ei dixit: Quod facis, fac ociùs.

28 Id autem quorſum ei dixiſſet nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jeſum mandare, ut emeret quæ eis opus eſſent ad feſtum, aut pauperibus ut aliquid daret.

30 Igitur ille, ſimulac ſumpſit bucceam, exivit, cùm quidem nox eſſet:

31 Quo egreſſo, ſic fatur Jeſus: Nunc Filius hominis illuſtratur, & Deus illuſtratur in eo.

32 Si in eo Deus illuſtratur, eum quoque Deus in ſeipſo illuſtrabit, & mox illuſtrabit.

33 Filioli, adhuc paulliſper vobiſcum ſum. Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi, quò ego abeo, eo vos venire non poſſetis etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoſcent omnes, vos meos eſſe diſcipulos, ſi mutuo vos amore proſequemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quò abis? Cui Jeſus reſpondit: Quò ego abeo, tu non potes me nunc ſequi, ſed tandem ſequeris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc ſequi non poſſum: animam meam pro te ponam.

38 Cui reſpondit Jeſus: Animam tuam pro me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non antè cantaturum eſſe gallum, quàm tu me ter abnegaveris.

CAPUT XIV.

Conſolatur diſcipulos ſuos, Divinitatem ſuam & fructum mortis ſuæ exponens. Conſolatorem Spiritum promittens, ejus officium deſcribit, pacemque ſuum pollicetur.

NOlite animo turbari, inquit ſuis diſcipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo Patris mei manſiones multæ ſunt: quòd ſi ſecus eſſet dixiſſem vobis. Eo paratum vobis locum:

3 Quòd ſi ivero paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum aſſumam, ut ubi ero ego, vos etiam ſitis.

4 Et quidem quò ego proficiſcar, vos ſcitis, & viam tenetis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quo proficiſcaris, tantum abeſt ut viam tenere poſſimus.

6 Cui Jeſus: Ego ſum via, &

veritas & vita. Nemo ad Patrem venit, niſi per me.

7 Si me cognoſceretis, meum quoque Patrem cognoſceretis, & jam nunc eum cognoſcitis ac vidiſtis.

8 Et Philippus: Domine, inquit ei, oſtende nobis Patrem, & ſatis erit nobis.

9 Cui Jeſus: Tantum jam tempus vobiſcum ſum, & tu me non nôſti? Philippe, qui me vidit, Patrem vidit: quî ſit tu dicas, Oſtende nobis Patrem?

10 Non credis, & me in Patre, & Patrem in me eſſe? Quæ ego verba vobis dico, mea ſponte non dico: ſed ipſe Pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in Patre, & Patrem in me eſſe: aut certè de ipſis factis mihi credite.

12 Hoc certò certôque ſic habetote, qui mihi fidem habebit, eum eſſe eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad Patrem meum proficiſcor.

13 Ac quicquid per meum nomen petieritis id faciam, ut illuſtretur Pater in Filio.

14 Si quid per meum nomen petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta ſervate.

16 Ego verò meum Patrem exorabo, ut alium vobis Confirmatorem det, qui vobiſcum perpetuò maneat.

17 Scilicet veritatis Spiritum, quem mundus conſequi non poteſt, quod eum neque videt, neque cognoſcit: at vos eum cognoſcitis, quoniam apud vos manet, & in vobis futurus eſt.

18 Non relinquam vos pupillos: inviſam vos.

19 Poſt paulò jam me non videbit mundus: at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.

20 In illa die vos intelligetis, & me in Patre meo, & vos in me, & me in vobis eſſe.

21 Qui mea præcepta tenet, conſervatque, ille eſt qui me amat. Qui verò me amat, amabitur à Patre meo: eumque ego amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Iſcariota: Domine, inquit ei, quid cauſæ eſt, ut tu nobis teipſum ſis patefacturus, mundo non item?

23 Cui Jeſus: Si quis me amat, inquit reſpondens, is ſermoni meo parebit, eumque meus Pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea dicta non exequitur. Sermo autem, quem auditis, meus non eſt, ſed Patris qui miſit me.

25 Hæc vobis elocutus ſum, apud vos manens.

26 Sed Confirmator, Spiritus Sanctus, quem mittet Pater meo nomine, is vos omnia docebit & vobis in memoriam revocabit quæcunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quemadmodum dat mundus ego do vobis. Nolite animo perturbari, neque formidare.

28 Audiviſtis ut dixerim vobis, abire me, reviſurum vos. Si me amaretis, gauderetis, quia dixiſſem, me ad Patrem proficiſci, quòd Pater major me ſit

29 Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiſcum: venit enim hujus mundi princeps, nec habet in me quicquam.

31 Sed intelligendum mundo eſt me amare Patrem: & ut mihi mandavit Pater, ita facere. Surgite, abeamus hinc.

C A

CAPUT XV.

Vitis & palmitum ſimilitudine, oſtendit quomodo diſcipuli fructum ferre poſſint. Dilectionem mutuam commendat, ad patientiam in afflictionibus ſuo exemplo adhortatur.

EGo ſum vera vitis, & Pater meus eſt agricola.

2 Qui omnem palmitem, in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri eſtis, propter ſermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per ſeipſum non poteſt, niſi maneat in vite: ſic neque vos, niſi maneatis in me.

5 Ego ſum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum: ſiquidem ſine me vos nihil facere poteſtis.

6 Si quis in me non manet, is extra projectus aruit; ut ſarmenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manſeritis, & mea verba in vobis manſerint, quicquid poſtulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illuſtratur Pater meus, ſi vos multum fructum feratis, meique diſcipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me Pater, ſic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conſervaveritis, manebitis in amore meo: ut ego mei præcepta Patris conſervavi & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus ſum, ut & mea lætitia in vobis maneat, & veſtra lætitia expleatur.

12 Hoc meum eſt præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus eſt, quàm ſi quis animam ſuam amicorum ſuorum cauſâ impendat.

14 Vos mei eſtis amici, ſi feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico ſervos, ſiquidem ſervus neſcit quid agat ſuus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audivi ex Patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi, & eò deſtinavi, ut abeatis, & fructum feratis, veſterque fructus duret, ut quicquid Patrem per meum nomen popoſceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuò.

18 Si vos mundus odit, illud cognoſcite quòd me priùs quàm vos odit.

19 Si mundani eſſetis, mundus amaret ſuum. Verùm quia mundani non eſtis, ſed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi: Non eſt ſervus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: Si orationi meæ paruerunt, & veſtræ parebunt.

21 Verum hæc omnia vobis facient propter nomen meum: quoniam eum qui me miſit, non nôrunt.

22 Niſi ego veniſſem, & eos allocutus fuiſſem, in peccato non eſſent. Nunc peccati ſui excuſationem nullam habent.

23 Quid me odit, etiam Patrem meum odit.

24 Si non opera apud eos feciſſem, qualis nemo fecit alius, non forent in peccato. Nunc & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum.

25 Sed confieri oportet illud, quod in eorum diſciplina ſcriptum extat: Oderunt me immeritò.

26 Cùm autem venerit Confirmator, quem ego vobis à Patre mittam, ſcilicet Spiritus veritatis, qui à Patre proficiſcitur, is de me teſtabitur:

27 Quin & vos teſtes eſtis, qui mecum fueritis ab initio.

CAPUT XVI.

Crucem prædicit diſcipulis. Conſolatorem premittens, ejus officium deſcribit. Mulieri parienti afflictiones ſuorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.

2 Privabunt vos collegiis: atque adeò tempus erit, cùm omnes, qui vos interficient, putabunt ſe cultum præſtare Deo.

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quòd neque Patrem, neque me nôrunt.

4 Atque hæc ideo vobis loquutus ſum, ut cùm tempus venerit, memineritis eorum, quòd ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi, quòd vobiſcum eram.

5 Nunc verò proficiſor ad eum qui me miſit: nec quiſquam me veſtrûm interrogat, quò proficiſor:

6 Sed quoniam hæc vobis locutus ſum, animos habetis mœroris plenos.

7 At ego vobis verum dico: E re veſtra eſt ut ego diſcedam, niſi enim diſceſſero, Confirmator ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos mittam.

8 Atque ille ubi venerit, mundum arguet de peccato, & de juſtitia, & de judicio.

9 De peccato, quoniam mihi fidem non habent:

10 De juſtitia, quoniam ad patrem diſcedo, nec me videbitis amplius:

11 De judicio, quoniam hujus mundi princeps judicatus eſt.

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda, ſed quæ nunc ferre nequeatis.

13 Verùm cùm venerit ille, videlicet veritatis Spiritus, præibit vobis ad omnem veritatem. Non enim ſua ſponte loquetur, ſed quæcunque audiverit eloquetur, & futura vobis prænunciabit.

14 Ille me illuſtrabit: ſiquidem de meo ſumet, quæ vobis exponat.

15 Omnia quæcunque Pater habet, mea ſunt: propterea dixi illum de meo ſumpturum eſſe, quæ vobis exponat.

16 Paulò pòſt non videbitis me, rurſumque paulò poſt cernetis me, quoniam ego ad Patrem proficiſcor.

17 Tum ejus diſcipulorum nonnulli ſic inter ſeſe dicere: Quid ſibi vult, quod nobis dicit, paulò pòſt non viſuros ſe, rurſumque paulò poſt aſpecturos ſe? itemque, ſe ad Patrem proficiſci?

18 Hoc quid eſt, quod dicit, Paulò poſt? Neſcimus quid loquatur.

19 At Jeſus intelligens eos velle interrogare ſe, ſic eos affatus eſt: De eo inter vos contenditis, quod dixi, vos paulò pòſt non viſuros me, rurſumque paulò pòſt aſpecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitato habetote: vos flebitis ac lamen-

lamentabimini, ac mundus lætabitur: vos verò dolebitis, ſed dolor iſte vertetur in lætitiam.

21 Mulier dum parit, in dolore eſt, quippe cujus hora venerit: ſed poſtquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, præ lætitia, quòd editus eſt in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem in dolore eſtis: ſed reviſam vos, veſterque lætabitur animus, veſtramque lætitiam nullus vobis eripiet:

23 Ac tum temporis nihil ex me ſciſcitabimi. Hoc vobis etiam etiamque confirmo, quæcunque à meo Patre per meum nomen poſtulaveritis, daturum eſſe vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiiſtis: petite, & obtinebitis, ut plena ſit veſtra lætitia.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus ſum: tempus erit, cùm non jam per figuras vos alloquar, ſed apertè vobis de Patre meo differam.

26 Quo quidem tempore per meum nomen poſtulabitis. Neque verò vobis promitto, me veſtrâ causâ oraturum eſſe Patrem:

27 Ipſe enim Pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à Patre veni in mundum, rurſum relinquo mundum, & ad Patrem diſcedo.

29 Tum ejus diſcipuli: Nunc tu quidem apertè loqueris, inquiunt ei, nec ullâ orationis figurâ uteris.

30 Nunc ſcimus te omnia ſcire, nec opus tibi eſſe ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jeſus contrà: Nunc creditis inquit?

32 Atqui adventat hora, & jam advenit, cùm alius alio diſſipabimini, & me ſolum relinquetis: quanquam non ſum ſolus, adeſt enim mihi Pater.

33 Hæc vobis ideo locutus ſum, ut in me acquieſcatis. In mundo afficiemini cruciatu: ſed bono eſte animo; ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Chriſtus ut mutua ſit illuſtratio gloriæ ſuæ & Patris. Orat pro Apoſtolis: & toto credentium grege.

HÆC effatus Jeſus, ſublatis ad cœlum oculis dixit: Pater, venit hora, illuſtra tuum Filium, ut te tuus viciſſim Filius illuſtret:

2 Quemadmodum ei poteſtatem dediſti omnium mortalium, ut quoſcunque ei dediſti, iis vitam det æternam.

3 Hæc eſt autem vita æterna, ſi te ſolum cognoſcent verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.

4 Ego te in terris illuſtravi, opus abſolvi quod tu mihi faciendum mandaveras:

5 Tu hunc me, Pater, apud teipſum eâ gloriâ illuſtra, quâ apud te præditus eram, antequam mundus eſſet.

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dediſti. Tui erant, & eos tu mihi dediſti, & ipſi tuæ orationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi dediſti, ea abs te eſſe.

8 Nam quæ tu mihi verba tradidiſti, ea & ego eis tradidi, & ipſi acceperunt, & me abs te profectum verè cognôrunt, & à te miſſum eſſe crediderunt.

9 Ego

9 Ego pro iis oro: non pro mundo oro, ſed pro iis quos tu mihi dediſti, nam tui ſunt.

10 Et mea omnia tua, & tua mea ſunt: & in eis illuſtratus ſum.

11 Nec jam ſum in mundo, at hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, conſerva per tuum nomen eos quos mihi dediſti, ut ſint unum, ſicut & nos.

12 Dum cum eis in mundo eram, eos quidem tuo nomine conſervabam. Quos tu mihi dediſti, cuſtodivi: nec eorum quiſquam periit, excepto homine perdito, ut quod ſcriptum eſt fiat.

13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiam in ſeſe plenam habeant.

14 Ego eis tuum ſermonem tradidi, & eos mundus odit, quòd mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

15 Non oro ut eos ex mundo tollas, ſed ut à malo tueare.

16 Mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas eſt.

18 Ut tu me in mundum miſiſti, ſic eos ego in mundum miſi:

19 Et eorum cauſâ ego meipſum ſanctifico, ut ipſi quoque veritate ſanctificati ſint.

20 Neque verò pro his ſolùm oro, ſed etiam pro eis qui per eorum ſermonem in me credent.

21 Ut omnes unum ſint, quemadmodum tu Pater in me & ego in te, ut ipſi quoque ſint in nobis unum: ut mundus me abs te miſſum fuiſſe credat.

22 Ego quoque, quam tu mihi gloriam dediſti, eis dedi, ut ſint unum, quomodo nos unum ſumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut perfecti ſint in unum, utque cognoſcat mundus, me abs te eſſe miſſum, & eos à te amatos quemadmodum me amâſti.

24 Pater, quos tu mihi dediſti, volo ut ubi ero ego, ii quoque ſint mecum: ut meam videant gloriam, quam tu mihi dediſti, quòd me ante mundum conditum amaveris.

25 Pater juſte, te quidem mundus non novit: at ego te novi, & hi me à te miſſum eſſe nôrunt.

26 Eiſque nomen tuum & declaravi & declarabo: ut amor, quo tu me amas, ſit in eis, itemque ego in eis.

CAPUT XVIII.

Chriſti à Juda proditi virtute milites in terram proſternuntur. Chriſtus ad Annam: hinc ad Caiapham ducitur. Miniſtris, bacillo cæſus, quid reſponderit. Pilato traditus, regnum ſuum declarat.

HIS dictis, Jeſus profectus eſt unà cum ſuis diſcipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem unà cum ſuis diſcipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor, locum, quòd eò Jeſus ſæpenumero cum ſuis diſcipulis convenerat.

3 Igitur Judas, acceptâ à pontificibus & Phariſæis cohorte ac miniſtris, venit eò cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jeſus, ſciens omnia quæ ſibi eventura eſſent, egreſſus dixit eis.

5 Quem quæritis? Cui illi reſponderunt. Jeſum Nazarenum.

Et

Et Jeſus: Ego is ſum, inquit eis. Aderat autem cum eis etiam Judas, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, ego is ſum, illi retrorſum abierunt, & humi ceciderunt.

7 Et ille rurſus eos interrogavit. Quem quæritis? Jeſum Nazarenum, inquiunt.

8 Et Jeſus reſpondit: Dixi vobis eum eſſe me. Itaque ſi me quæritis, ſinite hos abire.

9 Scilicet ut illud ejus dictum comprobaretur: Quos tu mihi dediſti, eorum ego nullum perdidi.

10 Tum Simon Petrus, ſtricto quem habebat gladio, ſervum pontificis percuſſit, eique dexteram abſcidit auriculam. Ei ſervo Malchus nomen erat.

11 At Jeſus dixit Petro: Conde tuum gladium in vaginam: egóne ut quod mihi poculum dedit Pater, non bibam?

12 Igitur cohors, & tribunus Judæorumque miniſtri, Jeſum comprehenderunt,

13 Vinctumque ad Annam primùm adduxerunt. Erat enim Caiaphæ ſocer, qui erat ejus anni pontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Judæis conſuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.

15 Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus, & alter diſcipulus; qui quidem diſcipulus, quòd erat pontifici notus, ingreſſus eſt unà cum Jeſu in pontificis atrium.

16 Et cum Petrus foris præ foribus aſtaret, prodiit ille alter diſcipulus, qui pontifici notus erat, & à janitrice ut Petrum intromitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilla ſic Petrum alloquitur: Nonne tu quoque ex hujus hominis diſcipulis es? Non ſum, inquit ille.

18 Aſtabant autem ſervi & miniſtri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cúmque eis aſtabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jeſus, de ſuis diſcipulis ac doctrina,

20 Sic reſpondit: Ego palam mundo locutus ſum: ego ſemper in collegio docui atque fano quò Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus ſum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverant quid eis locutus ſim, ii enim ſciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jeſu, unus miniſtrorum, qui aderat, ei alapam impegit, & dixit: Sccine reſpondes pontifici? inquit.

23 Cui Jeſus: Si malè locutus ſum, inquit, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?

24 Miſerat autem eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem.

25 Simon Petrus autem aſtabat, ac calefiebat: & quærentibus, num ipſe quoque ex ejus diſcipulis eſſet, negavit, &: Non ſum, inquit.

26 Tum unus ex ſervis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus abſciderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 At Petrus rurſum negavit, & continuò gallus cecinit.

28 Igitur Jeſum à Caiapha ducunt ad prætorium, cùm quidem manè eſſet: nec ipſi in prætorium intrârunt, ne pollue-rentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egreſſus eſt, & ita locutus: Quod-

Quodnam crimen affertis contra hunc hominem ?

30 Cui illi his verbis reſponderunt : Niſi eſſet hic nocens, eum tibi non tradidiſſemus.

31 Et Pilatus : Capite eum vos, inquit eis, & ex lege veſtra judicate. At Judæi : Nobis non licet quenquam interficere :

32 Ut illud fieret, quod dixerat Jeſus, ſignificans qua morte moriturus eſſet.

33 Tum Pilatus rurſus in prætorium ingreſſus, Jeſum vocavit, eique dixit : Eſne tu rex Judæorum ?

34 Cui Jeſus reſpondit : Tuâne iſtud ſponte dicis, an alii tibi de me dixerunt ?

35 Et Pilatus : Quaſi verò ego ſim Judæus, inquit. Ipſi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt. Quid feciſti ?

36 Et Jeſus : Regnum meum hujus mundi non eſt : ſi hujus mundi eſſet regnum meum, pugnaviſſent mei miniſtri, nè Judæis addicerer. Verùm meum regnum hinc non eſt.

37 Ergo tu rex es ? inquit ei Pilatus. Cui Jeſus : Eſt ut tu dicis, inquit, me eſſe regem. Ego eò natus ſum, & eò in mundum veni, ut veritatem teſter. Quiſquis à veritate eſt, vocem meam audit.

38 Et Pilatus : Quid eſt veritas ? Atque id locutus rurſus prodiit ad Judæos, eiſque dixit : Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Eſt autem vobis is mos, ut unum vobis in Paſcha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem ?

40 At illi rurſus univerſi ſic exclamârunt. Non iſtum ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Chriſtum flagellatum, & ſpinis coronatum, liberare volens : Judæorum improbitate vincitur, crucifigendum tradit. Jeſus matrem diſcipulo commendat, aceto guſtato, moritur. Mortui latus lancea confoditur. Sepelitur.

Tunc ergo cepit Pilatus Jeſum, ac verberavit :

2 Et milites implexam ex ſpinis coronam impoſuerunt ejus capiti, eumque purpurea toga induerunt :

3 Atque ita dicebant : Salve rex Judæorum, eique alapas impingebant.

4 Deinde rurſus exit Pilatus, & illos ſic alloquitur : En vobis eum foras adduco, ut ſciatis, me nullum in eo comperire crimen.

5 Ac egreſſo foràs Jeſu, ſpineam coronam purpureamque togam ferens, dixit eis Pilatus : Ecce homo.

6 At Pontifices & miniſtri eo viſo exclamare : Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus : Capite eum vos, inquit, & crucifigite, nam ego crimen in eo non deprehendo.

7 At Judæi contrà : Nos legem habemus, inquiunt ei, ex qua lege noſtra debet mori, quoniam ſe Dei Filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 Et rurſus in prætorium ingreſſus, dixit Jeſu : Unde es tu ? at Jeſus ei reſponſum non dedit.

10 Itaque Pilatus ſic eum affatur : Mihi non eloqueris ? Neſcis me poteſtatem habere tui vel crucifigendi, vel abſolvendi ?

11 Reſpondit Jeſus, Non haberes ullam in me poteſtatem, niſi

niſi id tibi ſuperne datum foret. Itaque qui me tibi tradidit in majore culpa eſt.

12 Ex eo ſtudebat Pilatus eum abſolvere. At Judæi reclamare, Si iſtum abſolvis, non es Cæſaris amicus: quicunque ſe regem facit, contravenit Cæſari.

13 Hac audita voce, Pilatus Jeſum foràs eduxit, & pro tribunali ſedit, in loco qui Lapidiſtravium appellatur, Hebraice autem Gabbatha:

14 Cùm quidem eſſet Paſchæ præparatio, hora ferè ſexta, atque ita Judæos alloquitur: Ecce rex veſter.

15 At illi acclamare: Tolle, tolle, crucifige eum. Regem ego veſtrum crucifigam? inquit eis Pilatus. Cui pontifices reſponderunt: Non habemus regem, niſi Cæſarem.

16 Tum demum eum illis crucifigendum tradidit. Et illi Jeſum acceptum abduxerunt:

17 Iſque ſuam ferens crucem, profectus eſt in locum Calvariæ appellatum,

18 Qui dicitur Hebraicè Golgotha, ubi eum crucifixerunt, & unà cum eo hinc atque hinc duos alios, Jeſum autem medium.

19 Scripſit autem titulum Pilatus, quem cruci impoſuit in quo ita ſcriptum erat: JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM.

20 Hunc titulum cum multi Judæorum legiſſent (nam prope urbem erat is locus ubi in crucem ſublatus eſt Jeſus, & ſcriptum erat Hebraicè, Græce & Latinè.)

21 Monuerunt Judæorum pontifices Pilatum, ne ſcriberet Judæorum regem, ſed, qui ſe Judæorum regem eſſe dixiſſet.

22 At Pilatus reſpondit: Quod ſcripſi, ſcripſi.

23 Igitur milites, poſtquam Jeſum cruci affixerunt, ejus veſtimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, ſingulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconſuta, à ſumma tota contexta.

24 Itaque commonuerunt inter ſeſe, non eſſe dividendam, ſed de ea ſortiendum, cujus eſſet: ut fieret quod in ſcripto illo habetur: Partiti ſunt inter ſeſe mea veſtimenta, & ſuper veſte mea ſortem jecerunt. Atque hæc quidem fecere milites.

25 Aſtabant autem apud Jeſu crucem, ejus mater, & matris ſoror, Maria Cleophæ conjux, & Maria Magdalena.

26 Jeſus igitur conſpicatus matrem, & aſtantem diſcipulum quem amabat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce Filius tuus.

27 Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam diſcipulus ad ſe.

28 Poſtea ſciens Jeſus omnia jam perfecta eſſe, ut perficeretur quod ſcriptum erat, dicit: Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas aceti plenum. Itaque illi oppletam aceto ſpongiam, & hyſopo affixam, admoverunt ejus ori.

30 Et Jeſus aceto ſumpto, dixit: Peractum eſt, ac inclinato capite, emiſit ſpiritum.

31 Judæi verò, quandoquidem erat Præparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogârunt, ut eorum crura frangerentur, iique auferrentur.

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed

33 Sed ubi ad Jeſum ventum eſt, ut eum viderunt jam mortuum non fregerunt ejus crura :

34 Sed unus militum lancea latus ejus pupugit, ac continuò exiit ſanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit teſtatur, eſtque verum ejus teſtimonium : iſque ſe vera dicere ſcit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut ſcriptum illud comprobaretur : Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud ſcriptum ait : Intuebuntur quem compunxerint.

38 Poſtea rogavit Pilatum Joſephus ab Arimathea (qui Jeſu diſcipulus erat, ſed occultus metu Judæorum) ut Jeſu corpus auferre ſibi liceret : id quod permiſit Pilatus.

39 Acceſſit & Nicodemus (is qui prius Jeſum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes miſturam ad libras centum.

40 Hi Jeſu corpus ceperunt & linteis cum aromatis obligârunt, ut Judæis ſepeliendi mos eſt.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monimentum novum, in quo nemo adhuc poſitus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monimentum, poſueere Jeſum.

CAPUT XX.

Maria annunciat Chriſtum reſurrexiſſe. Petrus & Johannes hoc viſuri, excurrunt. Jeſus Mariæ apparet, & diſcipulis domi congregatis. Thomas antè incredulus credit.

PRimo autem poſt Sabbatum die, Maria Magdalena mane venit, cùm adhuc tenebræ forent, ad monimentum, & ſaxum aſpicit amotum à monimento.

2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum, atque ad alterum diſcipulum, quem Jeſus amabat, venit, eiſque ſic dicit : Sublatus eſt ex monimento Dominus, neque ſcimus ubi ſit poſitus.

3 Igitur egreſſus Petrus, & alter diſcipulus, venerunt ad monimentum.

4 Accurrentibus ſimul ambobus, alter diſcipulus Petro celeriùs præcucurrit, priorque venit ad monimentum.

5 Et introſpiciens vidit quidem jacentia lintea, non tamen ingreſſus eſt.

6 At Simon Petrus eum ſequens venit, & in monimentum ingreſſus, videt jacentia lintea,

7 Et ſudarium (quod ſuper ejus capite fuerat) non cum linteis jacens, ſed ſeorſum in uno loco involutum.

8 Tum demum intravit etiam alter diſcipulus, qui prior venerat, in monimentum : viditque & credidit.

9 Nondum enim literas intelligebant, oportere eum ex mortuis reſurgere.

10 Itaque rurſus ad ſe diſceſſerunt diſcipuli.

11 Maria verò aſtabat apud monimentum, plorans extra. Atque inter plorandum introſpexit in monimentum,

12 Et aſpicit duos angelos, albo veſtitos, ſedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacuerat Jeſu corpus, qui ſic eam allocuti ſunt :

13 Mulier, cur ploras ? Quibus illa : Quoniam, inquit, ſublatus eſt meus Dominus, neque ſcio ubi ſit poſitus.

14 Atque hæc locuta, con-

verſit ſe in tergum, & aſpicit aſtantem Jeſum: neſciens eſſe Jeſum.

15 Et Jeſus: Mulier, quid ploras? inquit ei, quem quæris? Illa olitorem eſſe putans, dicit ei: Domine, ſi tu eum abſtuliſti, dic mihi ubi eum poſueris, & ego eum auferam.

16 Et Jeſus dixit ei: Maria. Et illa converſa, Rabboni, inquit, hoc eſt, Magiſter.

17 Et Jeſus: Ne me tange, nondum enim aſcendi ad Patrem meum. Sed adi fratres meos eiſque dicito, aſcenſurum me ad Patrem meum & Patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.

18 Venit Maria Magdelena nunciatum diſcipulis, ſeſe vidiſſe Dominum, eumque illa dixiſſe ſibi.

19 Igitur cùm eſſet veſpera illo ipſo die, qui proximus erat à Sabbato, clauſis, præ Judæorum metu, ejus loci portis, ubi erant diſcipuli congregati, venit Jeſus, in medioque ſtetit, & is dixit: Salvete.

20 Ac eo dicto, oſtendit eis ſuas manus atque latus. Hic cum diſcipuli viſo Domino lætati eſſent.

21 Jeſus eos denuo ſic allocutus eſt: Salvete. Quemadmodum miſit me Pater, ſic ego mitto vos.

22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit, Accipite Spiritum Sanctum.

23 Si quorum peccata remiſeritis, remiſſa erunt: ſi quorum tenueritis, tenta erunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, nomine Didymus, non erat cùm eis quando venit Jeſus.

25 Huic igitur alii diſcipuli dixerunt, vidiſſe ſe Dominum. Sed ille ſic eis dixit: Niſi & in ejus manibus clavorum impreſſionem videro, & meum digitum clavorum veſtigio, & manum lateri ejus admovero, non credam.

26 Deinde poſt dies octo, cùm rurſus eſſent intus ejus diſcipuli, & Thomas cum eis, venit Jeſus, portis clauſis, in medioque ſtetit, &, Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: neve incredulus eſto, ſed credens.

28 Et Thomas ei reſpondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jeſus: Quia vidiſti me, Thoma, inquit, credis: felices qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jeſus in conſpectu ſuorum diſcipulorum, quæ non ſunt in hoc libro ſcripta.

31 Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis Jeſum iſſe Chriſtum Dei Filium: utque credentes, vitam per ejus nomen adipiſcamini.

CAPUT XXI.

Jeſus piſcantibus Apoſtolis apparet, quem miraculo capterum piſcium agnoſcunt. Petro ovium curam committit mortiſque genus eidem prænunciat.

POſtea rurſus monſtravit ſeipſum Jeſus apud Tiberiadis lacum. Monſtravit autem hoc pacto.

2 Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui Didymus appellatur: & Nathanael, is qui erat à Cana Galilææ: & Zebedæi filii, aliique ex ejus diſcipulis duo.

3 His Simon Petrus dicit, ſe ire piſcatum. Cui illi dixerunt, ſe quoque cum eo ituros. Profecti, protinus navem conſcenderunt, eaque nocte nihil ceperunt.

4 Ubi jam manè fuit, ſtetit Jeſus in littore (neque tamen Jeſum eſſe ſciebant diſcipuli.)

5 Et eos ſic alloquitur : Juvenes, nunquid edulii habetis ? Nihil, reſpondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad dexteram navis partem, & invenietis. Itaque jacerunt, tantamque piſcium multitudinem ceperunt, ut rete non poſſent extrahere.

7 Tum diſcipulis ille, quem Jeſus amabat, dicit Petro : Dominus eſt. Et Simon Petrus, ut Dominum eſſe audivit, induſium induit (erat enim nudus) ſeque jecit in lacum.

8 Alii verò diſcipuli navigio venerunt (non enim longiùs aberant à terra, quàm ad ducentos cubitos) trahentes rete piſcium.

9 Ut igitur ad terram deſcenderunt, vident humi prunas, & piſcem iis impoſitum, & panem.

10 Et Jeſus : Afferte (inquit eis) de piſcibus, quos nunc cepiſtis.

11 Conſcendit Simon Petrus & rete traxit ad terram, magnis refertum piſcibus, centum quinquaginta tribus : qui quamvis tot eſſent, non tamen ruptum eſt rete.

12 Adeſte (inquit eis Jeſus) prandete. Nullus autem audebat diſcipulorum eum percontari quis eſſet, quòd ſciebant Dominum eſſe.

13 Igitur venit Jeſus, panemque ſumit, & eis dat, itidemque piſcem.

14 Hic jam tertium apparuit Jeſus diſcipulis, ſuſcitatus ex mortuis.

15 Deinde poſtquam pranderunt, dicit Jeſus Simoni Petro : Simon Johannide, amas me plus his ? Cui ille : Etiam, Domine, tu ſcis te ut diligam. Et ille : Paſce agnos meos.

16 Itemque iterum : Simon Johannide, amas me ? inquit ei. Cui ille : Etiam, Domine, tu ſcis ut te diligam. Et ille : Paſce meas oves, inquit.

17 Itemque tertiò : Simon Johannide, diligis me ? inquit ei. Hic Petrus ægrè ferens, illum ex ſe ter, an ſe diligeret, quæſiviſſe, dixit ei : Domine, tu nôſti omnia, tu ſcis ut te diligam. Et Jeſus : Paſce meas oves, inquit ei.

18 Illud certò certóque ſic habeto : cùm juvenis eſſes, cingebas ipſe te, & ibas quò volebas. Sed ubi ſenueris, extendes tuas manus, & alius te cinget, ducetque quò noles.

19 Id autem dixit ſignificans quo letho ille Dei gloriam illuſtraturus eſſet. Atque hoc locutus, dicit ei : Sequere me.

20 Et Petrus converſus aſpicit ſequentem diſcipulum, quem amabat Jeſus, eum qui in cœna ejus pectora incumbens dixerat, Domine, quis eſt qui te eſt proditurus ?

21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jeſus : Domine, hic verò quid ?

22 Cui Jeſus : Si eum volo manere donec veniam, quid ad te ? Tu ſequere me.

23 Itaque diſſipatus eſt hic ſermo inter fratres, diſcipulum illum non eſſe moriturum ; tametſi non dixerat illi Jeſus non

eſſe moriturum: ſed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic eſt is diſcipulus, qui hæc teſtatur, & hæc ſcripſit, cujus nos teſtimonium verum eſſe ſcimus.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus: quæ ſi ſingula ſcribantur, ne ipſum quidem mundum ſcribendos hac de re libros capere poſſe arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT. I.

Continuat Lucas hanc hiſtorian ad ſuum Evangelium. Sublato in cœlum Chriſto, Apoſtoli, monentibus angelis, reverſi precibus incumbunt. Petri inſtinctu, Judæ proditoris loco Matthias eligitur.

PRimum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jeſus & facere & docere inſtitit.

2 Ad eum uſque diem, quo poſtquam Apoſtolis, quos elegerat, mandata per Spiritum Sanctum dedit, ſurſum latus eſt:

3 Quibus etiam ſeipſum viventem, poſt ſuum ſupplicium, multis indiciis exhibuit, eis per quadraginta dies apparendo, & de Dei regno diſſerendo.

4 Ac eos frequentando mandavit eis, ne Hieroſolymis diſcederent, ſed Patris promiſſum expectarent: quod ex me audiviſtis, inquit,

5 Johannem quidem aquâ baptizâſſe, ſed vos Sancto Spiritu baptizandos eſſe, poſt dies hoſce non multos.

6 Atque illi quidem congregati, ſic eum interrogârunt: Domine, an hac tempeſtate Iſraëlitis regnum inſtauraturus es?

7 Quibus ille: non eſt veſtrum, inquit, tempeſtates aut tempora noviſſe, quæ Pater in ſua poteſtate poſuit.

8 Sed vim accipietis Spiritûs Sancti qui vos invadet, mihique teſtes eritis & Hieroſolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, ſpectantibus eis, ſurſum ſublatus eſt, eumque nubes ſubduxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in cœlum contuentur, ecce duo viri eis in veſtibus albis aſtiterunt.

11 Qui ita dixerunt: Galilæi, quid ſtatis, in cœlum intuentes? Hic Jeſus, qui iſtinc in cœlum receptus eſt, ſic veniet, quo pacto vidiſtis eum in cœlum diſcedentem.

12 Tunc illi Hieroſolymam redierunt, à monte qui Oliveti appellatur, qui Hieroſolyma Sabbati viam abeſt.

13 Ac poſtquam ingreſſi ſunt, aſcenderunt in cœnaculum, ubi ſolebant manere, Petrus & Jacobus, Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vocabant unâ mente precibus ac ſupplicationi, cum

cum fœminis, & Maria Jeſu matre, cumque Jeſu fratribus.

15 Ac per eos dies ſurrexit Petrus in medio diſcipulorum (cum quidem eſſet ibidem capitum numerus ad centum viginti) & in hunc modum verba facit :

16 Homines fratres, oportebat illud literis mandatum fieri, quod Sanctus Spiritus ore Davidis prædixit, de Juda eo qui ſe ducem præbuit iis qui Jeſum comprehenderunt :

17 Qui Judas in noſtrum numerum aſcitus hanc functionem ſortitus erat.

18 Is quidem injuſtitiæ mercede agrum comparavit, & ſuſpenſus crepuit medius, effuſaque ſunt ejus omnia viſcera :

19 Id quod omnibus Hieroſolymæ incolis notum factum eſt, ita ut appellatus ſit ager ille vernacula eorum lingua, Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis.

20 Scriptum eſt enim in Pſalmorum libro : Fiat ejus habitatio deſerta, neque ſit qui in ea habitet, ejus munus excipiat alius.

21 Quapropter oportet unum eorum virorum (qui nobiſcum toto eo tempore verſati ſunt, quo nobiſcum conſuetudinem habuit Dominus Jeſus,

22 Uſque à Johannis baptiſmate, ad eundem diem quo nobis ſubductus eſt) ejus reſurrectionis teſtem unà nobiſcum fieri.

23 Tum duos ſtatuerunt, Joſephum nomine Barſabam, qui cognominatus eſt Juſtus, & Matthiam,

24 Atque his verbis orârunt : Tu, Domine, qui omnium mentes perſpicis, oſtende utrum horum deſtinaveris,

25 Subeundæ hujus muneris & legationis ſorti, ex qua Judas excidit, ut iret in ſuum locum.

26 Deinde eorum ſortes jecerunt : deſignavitque ſors Matthiam, atque is ad undecim Apoſtolos cooptatus eſt.

CAPUT II.

Apoſtoli Spiritu Sancto repleti diverſis linguis loquuntur. Ebrietatis notam Petrus tollit, Chriſtumque Meſſiam eſſe docet. Auditoribus conſternatis pœnitentiam ſuadet.

UT autem perventum eſt ad diem Quinquageſimæ, cùm omnes ſimul eſſent eodem in loco,

2 Extitit repentè de cœlo ſonus, quaſi vehementis flatus ruentis, totamque domum replevit, ubi ſedebant :

3 Eiſque conſpectæ ſunt dividuæ quædam quaſi ignis linguæ, qui eorum unicuique inſedit :

4 Repletique ſunt omnes Sancto Spiritu, & diverſis loqui linguis cœperunt, prout eis ſpiritus fari dabat.

5 Erant autem Hieroſolymæ habitantes Judæi, homines religioſi, ex omnibus quæ uſquam ſub cœlo ſunt gentibus.

6 Igitur ejus rei diſſipata fama, vulgo convenire & confuſi eſſe, quod eos ſua quiſque vernacula lingua loquentes audiret.

7 Itaque attoniti omnes mirabantur, & ſic inter ſeſe dictitabant : Nonne omnes hi, quo loquuntur, Galilæi ſunt ?

8 Ecquid eſt, quod noſtrûm quiſquis vernaculam ſibi linguam nativamque audiat ?

9 Parthi, Medi, Elamitæ, Meſopotamiæ incolæ Judææque & Cappadociæ, Ponti & Aſiæ, Phrygiæ.

10 Et Pamphyliæ, & Ægypti, &

& ejus Libyæ partis quæ eſt ſecundum Cyrenem, & peregrinantes Romani,

11 Tum Judæi, tum aſciti, Cretenſeſque & Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem noſtris linguis eloquentes.

12 Ita attoniti dubitant omnes, & ſic inter ſeſe dictitabant: Quid hoc ſibi vult?

13 Alii deridentes, dicebant, eos vini eſſe plenos.

14 At Petrus aſtans, unà cum undecim, ad eos orationem habuit in hæc verba: Homines Judæi, & Hieroſolymæ incolæ omnes, hoc cognoſcite, & mea dicta attendite.

15 Non ſunt hi temulenti, ut vos opinamini (eſt enim hora die tertia)

16 Sed hoc eſt quod à Joële vate dictum eſt.

17 Atque ultimis temporibus (inquit Deus) perfundam meo ſpiritu omne genus hominum, vaticinabunttúrque veſtri filii & filiæ: veſtri & juvenes viſiones videbunt, & ſenes ſomnia ſomniabunt.

18 Quin & meos ſervos & ancillas illis temporibus meo ſpiritu perfundam, ita ut vaticinentur,

19 Dabóque & ſuprà in cœlo prodigia, & infrà in terrâ oſtenta: ſanguinem, ignémque & fumi exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur, & luna in ſanguinem, antequam veniat Domini dies ingens ac inſignis.

21 Ac quicunque Domini nomen invocaverit, ſervabitur.

22 Viri Iſraëlitæ, audite hæc dicta: Jeſum Nazarenum, virum vobis à Deo repræſentatum portentis, miraculis, prodigiis, quæ per eum Deus in medio veſtrûm fecit, ut ipſi quoque ſcitis:

23 Hunc vos definito Dei conſilio & providentia traditum, ſceleſtis manibus comprehendiſtis, & ad palum alligatum ſuſtuliſtis?

24 Quem Deus, lethi doloribus ſolutis, revocavit in vitam, quatenus fieri non poterat, ut à morte teneretur.

25 David enim dicit de eo: Propoſitum mihi Dominum ſemper habeo, qui mihi dexter adeſt, ita ut non labefiam.

26 Itaque non tantum animo lætor, & linguâ exulto, verùm etiam ipſum corpus meum confidenter degit:

27 Quoniam tu animam meam non relinques in orco, neque committes, ut pius tuus corruptionem patiatur.

28 Oſtendes mihi vitæ vias: me in tuo conſpectu voluptate complebis.

29 Homines fratres, ſi licet apud vos liberè de ſummo patre Davide loqui, is & obiit, & ſepultus eſt, ejuſque monimentum apud nos ad hunc diem extat.

30 Sed cùm vates eſſet, & ſciret Deum ſibi jurejurando promiſiſſe, ſeſe ex ejus lumbarum fœtu, quod ad carnem pertinet, ſuſcitatûrum eſſe Chriſtum, & in ejus ſolio collocaturum,

31 Præſcius Chriſti reſurrectionis, dixit, ejus nec adimam in orco reliquendam, nec corpus corruptionem eſſe paſſurum.

32 Hunc Jeſum ſuſcitavit Deus, cujus nos omnes ſumus teſtes.

33 Is Dei dextera evectus, Sanctique Spiritûs promiſſum à Patre conſecutus, effudit hoc, quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Non enim David aſcendit in cœlos, ſed ille ipſe ſic loquitur : Ait Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam

35 Donec tuos hoſtes effecero ſcabellum tuorum pedum.

36 Quare hoc certo cognoſcat omnis Iſraëlis poſteritas, Dominum & Chriſtum factum à Deo eſſe hunc ipſum Jeſum, quem vos in crucem egiſtis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & cæteros Apoſtolos ſic alloquuntur : Quid agemus fratres ?

38 Et Petrus : Redite ad frugem, inquit eis, & baptizamini cuncti in Jeſu Chriſti nomine, ad peccatorum veniam, & donum Sancti Spiritûs aſſequimini.

39 Ad vos enim pertinet promiſſio, & ad veſtros natos, & ad omnes remotiores, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter.

40 His ille aliiſque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverſo hominum genere evaderent cohortatus eſt.

41 Atque illi, ejus oratione avidè admiſſa, ſunt baptizati, & acceſſerunt eo die hominum capita tria millia.

42 Vacabantque Apoſtolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & ſupplicationibus.

43 Atque omnes homines metu perculſi ſunt, multaque portentosè & prodigiosè per Apoſtolos fiebant.

44 Omnes autem credentes degebant unà, habebantque omnia communia,

45 Et ſuas copias ac facultates vendebant, omnibuſque, prout cuique opus erat, diſpertiebant.

46 Ac quotidie ſimul aſſidui in fano, panemque manſionatim frangentes, cibum capiebant cum lætitia animique ſimplicitate, laudantes Deum,

47 Et apud cunctum populum valentes gratia. Dominus verò ſervandos quotidie addebat eccleſiæ.

CAPUT III.

Petrus cum Johanne in templum aſcendens, claudum ſanat. Populo ad miraculum concurrenti ſalutis myſterium per Chriſtum exponit, ingratitudinem eorum accuſans, & pœnitentiam ab illis poſtulans.

Aſcendebant autem Petrus & Johannes aliquando ſimul in fanum, ad horam ſupplicationis, videlicet nonam :

2 Et quidam vir, qui ab alvo matris claudus erat, portabatur, qui quotidie ad fani portam, quæ Speciosa dicitur, ponebatur, ut ab iis ſtipem peteret, qui in fanum intrarent.

3 Is Petrum & Johannem in fanum intraturos conſpicatus, rogabat ut ſibi benignè facerent.

4 At Petrus comitante Johanne illum intuitus, dixit : Aſpice nos.

5 Cúmque ille in eos intentus ſeſe aliquid ab eis accepturum ſperaret,

6 Petrus ſic eſt locutus : Nec argentum mihi, nec aurum eſt : ſed quod habeo, hoc tibi do : In nomine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula :

7 Eumque dextera manu prehenſum allevavit. Atque ille, continuò confirmatis ejus cruribus atque talis, exiliens conſtitit,

8 Et ambulat, cumque eis in fanum intrat, incedens & ſaliens Deumque laudans.

9 Eum ut vidit cunctus populus

hus gredientem, Deumque laudantem,

10 Et eum eſſe agnovit, qui ad Specioſam templi portam ob ſtipem ſedere ſolitus eſſet, impleti ſunt admiratione & ſtupore, de eo quod illi acciderat.

11 Itaque retinente Petrum & Johannem ſanato claudo, concurrit ad eos cunctus populus in porticum, quæ Solomonis vocatur, attoniti.

12 Quo viſo, Petrus ſic ad populum verba fecit: Homines Iſraëlitæ, quid hoc admiramini, aut quid in nos intuemini, quaſi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incederet?

13 Deus Abrahami & Iſaaci, & Jacobi, Deus majorum noſtrorum, illuſtravit Filium ſuum Jeſum, quem vos prodidiſtis, & coram Pilato inficiati eſtis, cùm ille judicâſſet abſolvendum.

14 At vos ſancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiiſtis,

15 Vitæ verò authorem occidiſtis: quem Deus excitavit à mortuis, cujus nos teſtes ſumus:

16 Cujuſque nominis fiducia, cujus inquam nomine, hic, quem videtis & nôſtis, corroboratus eſt, & illius confidentia hanc in veſtro omnium conſpectu incolumitatem conſequutus.

17 Et nunc fratres, ſcio vos per imprudentiam feciſſe, ut etiam veſtros magiſtratus:

18 Sed Deus, quæ ſuorum tot vatum ore prænunciaverit paſſurum eſſe Chriſtum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad ſanitatem revertimini, & vos corrigite, ut deleantur veſtra peccata:

20 Dum recreationis tempora veniant à Domino, cùm prænunciatum vobis Jeſum Chriſtum mittet,

21 Quem oportet cœlo capi, uſque ad tempora inſtaurationis omnium, quæ tempora Deus tot ſuorum ſanctorum ore vatum jam olim fatus eſt.

22 Moſes enim majoribus ita dixit: Vatem vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter ex veſtra conſanguinitate, mei ſimilem: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 Ac quiſquis hominum vati illi non obediverit, is ex populi numero tolletur.

24 Itemque tot vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.

25 Vos eſtis ex vatibus orti, & in eo fœdere comprehenſi, quod fecit Deus cum majoribus noſtris, cum dixit Abrahamo, per ejus ſemen felicitandas eſſe omnes terrarum nationes.

26 Vobis primum Deus ſuſcitatum puerum ſuum miſit, qui vos felicitet, ſi à ſuis quiſque vitiis deſciſcatis.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes capti, concilio ſiſtuntur, Chriſti cauſam agunt intrepidè. Diſcipuli preces ad Deum fundunt. Multi poſſeſſiones ſuas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EIS ad populum verba facientibus præſto fuerunt pontifices, & ſani antiſtes, ac Sadducæi,

2 Ægrè ferentes quòd illi populum docerent, & per Jeſum ex mortuis reſurrectionem nunciarent.

3 Itaque eis manus injecerunt, & eos in cuſtodiam ad poſterum diem dederunt, quod erat jam veſpera.

4 Multi autem eorum, qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.

5 Poſtridie convenerunt eorum magiſtratus, & Scribæ, Hieroſolymam.

6 Et Annas pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio:

7 Atque illis in medio collocatis: ſciſcitati ſunt, quânam poteſtate, aut quo nomine illud feciſſent.

8 Tum Petrus, Sancto Spiritu repletus, ad illos ſic verba fecit: Magiſtratus populi, & Iſraëlitarum Senatores,

9 Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quânam re is ſanatus ſit:

10 Hoc vobis & cuncto Iſraëlitarum populo notum eſto, hunc per nomen Jeſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc aſtare in veſtro conſpectu ſanum.

11 Is eſt lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus eſt ad caput anguli:

12 Nec eſt in ullo alio ſalus, nec ullum aliud nomen eſt ſub cœlo apud homines datum, per quod ſervandi ſimus.

13 Hic illi Petri Johanniſque confidentiam ſpectantes, & homines illiteratos ac imperitos eſſe animadvertentes, mirabantur, & eos Jeſu comites fuiſſe recognoſcebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis aſtantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.

15 Igitur illis ex conſilio digredi juſſis, hujuſmodi verbis inter ſeſe contulerunt:

16 Quid faciemus his hominibus? Nam conſpicuum ab eis prodigium eſſe factum, omnibus Hieroſolymæ incolis manifeſtius eſt, quàm ut inficiari poſſimus.

17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Itaque illis evocatis dixerunt, ne omnino vocem mitterent, neve docerent nomine Jeſu.

19 At Petrus & Johannes ſic eis reſponderunt: Utrum apud Deum æquum ſit, vobis obtemperare, potiùs quàm Deo, dijudicate.

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus: ea non eloqui non poſſumus.

21 Illi verò interminati dimiſerunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quòd omnes eam ob rem Deo gratias agebant.

22 Erat enim annos non magis quadraginta is homo, cui illud ſanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimiſſi, ad ſuos ſe contulerunt: & quæ ſibi pontifices & ſenatores dixiſſent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem univerſi ad Deum ſuſtulerunt, & ita dixerunt: Domine, tu Deus es, qui cœlum, & terram, & mare, quæque in eis inſunt omnia feciſti.

25 Qui tu Davidis ore ſic dixiſti: Quid tumultuantur gentes? populi vana conantur?

26 Conſpirant orbis reges, coëuntque optimates contra Dominum, contraque ejus Unctum.

27 Coierunt enim profectò adverſus ſanctum tuum Puerum Jeſum,

ſum, quem unxiſti, Herodes, Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſraëliticis.

28 Facturi quæcunque tu tuâ manu conſilioque facienda deſtinâſti.

29 Quamobrem, Domine, aſpice minas eorum: tuiſque da, cum omni libertate tuum ſermonem eloqui,

30 Manum tuam extendendo ad ſanationes: prodigia & oſtenta facienda, per nomen tui ſancti Pueri Jeſu.

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique ſunt omnes Sancto Spiritu, divinumque ſermonem liberè eloquebantur.

32 Erat autem multitudinis eorum qui crediderant, una mens, unuſque animus: neque quiſquam ſuarum facultatum quicquam ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia.

33 Magnâque vi dabant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Domini Jeſu; & erant omnes magnâ præditi gratiâ.

34 Nec enim quiſquam in eis erat egenus: nam quotquot prædia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 Et ad pedes ponebant Apoſtolorum: Diſtribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Joſes, is qui Barnabas ab Apoſtolis, hoc eſt, Filius conſolationis, cognominatus eſt, Levita, natu Cyprius,

37 Quem habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apoſtolorum poſuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interverſi precii, exanimis corruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa Apoſtolorum miracula fides propagatur. Carcere incluſos Apoſtolos angelus liberat: & coram conſilio ſacerdotum ſiſtuntur, Gamalielis conſilio ſervantur, cæſique Deum celebrant.

Quidam vir autem, Ananias nomine, cum Sapphira conjuge ſua, poſſeſſionem vendidit.

2 Et detractâ precii parte, uxore conſciâ, partem aliquam attulit, & ad pedes Apoſtolorum depoſuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Satanas, ut Sancto Spiritu mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nonne tibi manebat, & venditum in tua poteſtate erat? Tene iſtam rem in animum induxiſſe tuum? Non tu hominibus, ſed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus eſt, quæ quicumque audiverunt, magno ſunt timore perculſi.

6 Tum juvenes ſurrexerunt, & illum conſtrinxerunt, ac elatum ſepeliverunt.

7 Deinde interjecto trium fermè horarum ſpatio, ejus uxor ignara rei, ingreſſa eſt,

8 Et eam Petrus ſic allocutus eſt: Dic mihi, an tanti prædium addixeritis? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vóſne, inquit, ad Domini Spiritum tentandum conſpirâſſe? Scito, eorum qui virum tuum ſepelierunt, pedes eſſe pro foribus, qui te efferant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis: & adoleſcentes ingreſſi, mortuamque nacti extulerunt, & apud ejus virum ſepelierunt.

11 Itaque metus ingens totam Eccleſiam, & omnes hæc audientes pervaſit.

12 Apoſtolorum autem odera multa vulgo monſtroſè prodigioſeque fiebant (erant autem unà omnes in Solomonis porticu.)

13 Nec eis ſeſe cæterorum quiſquam audebant adjungere, ſed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magiſque, qui Domino crederent, ingens tum virorum tum fœminarum multitudo :

15 Adeò ut per vicos exportarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgò ex finitimis urbibus Hieroſolymam; adducentes ægrotos, & ab immundis ſpiritibus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque ſurrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ Sadducæorum ſecta eſt)

18 Et invidiæ pleni, manus Apoſtolis injecerunt, eoſque in cuſtodiam publicam dederunt.

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit :

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi ſub diluculum ingreſſi in fanum, docent. Pontifex autem, & ejus gregales adfuerunt : & concilio omnique Iſraëlitarum ſenatu convocato, miſerunt in carcerem qui eos adducerent.

22 At miniſtri, poſtquam eò venerunt, nec eos in cuſtodia invenerunt, reverſi ſunt,

23 Et ſe carcerem quidem diligentiſſimè clauſum comperiſſe renunciârunt, & cuſtodes foris ante portas aſtantes : ſed cùm aperuiſſent, intus inveniſſe neminem.

24 His verbis auditis, ſummus ſacerdos & fani antiſtes, ac pontifices, de eis ambigebant quidnam id eſſet.

25 Interea advenit quidam, qui eis nunciavit, viros illos quos in cuſtodiam dediſſent, eſſe in fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus antiſtes cum miniſtris, eos adduxit, non vi : metuebant enim, ne ipſi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos ſtatuerunt in concilio, eoſque pontifex hujuſmodi oratione interrogavit :

28 Nonne vos vetuimus iſto nomine docere ? Atque repleviſtis Hieroſolyman doctrinâ veſtrâ, & vultis in nos illius hominis ſanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apoſtoli ſic reſponderunt : Parendum Deo magis eſt, quàm hominibus.

30 Deus majorum noſtrorum Jeſum ſuſcitavit, quem vos in patibulo ſuſpenſum interfeciſtis.

31 Hunc Deus ductorem ſervatoremque ſua dextra extulit, ad conciliandum Iſraëlitis vitas correctionem peccatorumque veniam.

32 Et nos ſumus ei teſtes harum rerum, Sanctuſque Spiritus, quem Deus obedientibus impertivit.

33 His illi auditis urebantur, & de eis interficiendis deliberabant.

34 Sed ſurrexit quidam in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legiſperitus, qui apud omnem populum erat in honore. Is juſſit Apoſtolos pauliſper foras educi.

35 Deinde ſic ad illos orationem habuit: Viri Iſraelitæ, diſpicite de viris his, quid eis ſitis facturi.

36 Nam ſuperioribus diebus extitit Theudas, qui ſeſe dicebat eſſe aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum ſeſe conjunxerunt. Et is occiſus eſt, & quotquot ei parebant, deleti & ad nihilum redacti.

37 Poſt hunc extitit Judas Galilæus tempore profeſſionis, multumque ad ſeſe hominum traduxit. Sed & is periit: & omnes qui ei obtemperabant, profligati ſunt.

38 Nunc quoque vobis ſuadeo, ut vos ab his hominibus temperetis, eoſque miſſos faciatis. Si enim ab hominibus eſt hoc conſilium atque opus, abolebitur:

39 Sin à Deo eſt, id abolere non poteſtis, ne forte cum Deo pugnare comperiamini. Huic illi obtemperârunt,

40 Et accerſitos Apoſtolos verberârunt, eiſque ne Jeſu nomine loquerentur, interdixerunt, atque ita eos dimiſerunt.

41 Illi verò ex concilio læti diſcedunt, quòd digni habiti eſſent, qui propter ejus nomen afficerentur ignominiâ:

42 Ac quotidie & in fano & intra parietes, docere, & Jeſum Chriſtum nunciare, non intermittunt.

CAPUT VI.

Apoſtoli miniſtrandi officium delegant ſeptem delectis viris, inter quos Stephanus fide plenus, captus, violatæ legis Moſis accuſatur.

PER eos dies creſcente diſcipulorum numero, extitit Græcanicorum adverſus Hebræos fremitus, quòd eorum viduæ in quotidiano miniſterio prætermitterentur.

2 Itaque duodecim, convocatâ diſcipulorum multitudine, ſic verba fecerunt: Non placet nos, omiſſo Dei ſermone, miniſtrare menſis.

3 Quocirca fratres, diſpicite homines ex vobis bene audientes ſeptem, Sancto Spiritu ſapientiaque plenos, quibus hoc negotium mandabimus.

4 Nos verò in precibus & miniſterio ſermonis erimus aſſidui.

5 Placuit hæc oratio univerſæ multitudinis: elegeruntque Stephanum, virum fidei Spiritûſque Sancti plenum, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum adventitium Antiochenum,

6 Quos in Apoſtolorum conſpectu ſtatuerunt: qui comprecati, manus eis impoſuerunt.

7 Ita augebatur divinus ſermo, creſcebatque diſcipulorum numerus Hieroſolymæ vehementer, ingenſque ſacerdotum multitudo fidei obediebat.

8 Stephanus verò fidei potentiæque plenus, miraculo prodigiaque magna vulgo faciebat.

9 Cúmque extitiſſent quidam ex eo collegio, quod Libertinorum appellatur, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, Cilicumque & Aſianorum, qui cum Stephano contenderent,

10 Non poterant ſapientiæ & ſpiritui, quo loquebatur, reſiſtere.

11 Itaque allegârunt homines, qui ſe eum impiè de Moſe, deque Deo loquentem audiviſſe dicerent:

12 Commoveruntque populum, & ſenatores, atque Scribas &

& eum invaſerunt, correptumque in conſilium duxerunt,

13 Ac falſos teſtes immiſerunt, qui ita dicerent : Hic homo non deſinit impia contra ſacrum hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere Jeſum illum Nazarenum deleturum eſſe hunc locum, & traditos nobis à Moſe ritus mutaturum.

15 Tum omnes qui in conſilio, ſedebant contuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis eſt Angeli facies.

CAPUT VII.

Stephanus cauſam dicens oſtendit electos à Deo fuiſſe patres, priuſquam notus eſſet Moſes, & ſtaret templum. Externos verò omnes ritus ad cœleſte exemplar formatos fuiſſe. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obruunt.

ET Pontifex ita dixit : Siccine ſe res habet ?

2 Tum ille hujuſmodi orationem habuit: Viri, fratres, & patres, audite. Deus glorioſus apparuit patri noſtro Abrahamo, cùm eſſet in Meſopotamia, antequam Charræ habitâſſet,

3 Eique juſſit ut ex ſua patria ac cognatione migraret, in terramque veniret, quam ipſe ei oſtenſurus eſſet.

4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectus, Charræ habitavit : & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram tranſtulit quam vos nunc incolitis :

5 In qua nullam ei poſſeſſionem tradidit, ne veſtigium quidem pedis : & tamen promiſit eam ſeſe ei poſſidendam daturum, ejuſque poſt eum ſoboli, cùm liberos non haberet.

6 Locutus eſt autem Deus ad hunc modum : fore ejus poſteros in aliena terra peregrinos, & ſervitute preſſum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illam gentem, cui ſervient, puniam ego, inquit Deus : exibuntque poſtea, & me hoc ipſo in loco adorabunt.

8 Iniit autem cum eo fœdus circumciſionis. Is genuit Iſaacum, eumque octavo die circumcidit, Iſaacus Jacobum, Jacobus duodecim ſummos patres.

9 Summi patres invidiâ adducti, Joſephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atque ei Deus adfuit, eumque ex omnibus anguſtiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem gratiam ac ſapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiuſque domûs ſuæ adminiſtrationem mandaret.

11 Deinde tantâ per univerſam Ægyptum ac Chananæam ortâ fame atque anguſtiis, ut alimenta non invenirent majores noſtri.

12 Jacobus audiens eſſe in Ægypto frumenta, majores noſtros eò primum miſit.

13 Eſtque Joſephus altero itinere fratribus ſuis agnitus, ejuſque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Joſephus patrem ſuum Jacobum, & totam cognationem ad capita ſeptuaginta quinque curavit accerſendam.

15 Ita deſcendit Jacobus in Ægyptum, ubi cum obiiſſet ipſe & majores noſtri.

16 Sichemam tranſlati ſunt, & in ſepulchreto ſiti quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea inſtante promiſſi tempore, de quo Deus Abrahamo

hamo juraverat, creſcebat populus in Ægypto multiplici numero.

18 Donec extitit rex alius, qui Joſephum non noverat.

19 Is genus fruſtrando noſtrum majores noſtros eò uſque afflixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moſes Deo fuit acceptus :

21 Quem domi paternæ tres menſes enutritum, deinde expoſitum, Pharaonis filia ſuſtulit, & pro filio educavit.

22 Inſtitutus eſt autem Moſes in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictiſque potens.

23 Ut autem quadrageſimum agebat ætatis annum, venit ei in mentem conſanguineos ſuos Iſraëlitas viſere :

24 Cúmque vidiſſet quendam injuriâ affici, eum defendit, & ejus injuriam cæſo Ægyptio ultus eſt.

25 Arbitrabatur autem, conſanguineos ſuos intelligere Deum eis per ipſum ſalutem dare : id quod illi non intellexerunt.

26 Poſtero die certantibus ſupervenit, & pacem inter eos conciliare conatus eſt hujuſmodi verbis : Viri, fratres eſtis vos, cur alter alterum læditis ?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens : Quis te nobis principem & judicem conſtituit ?

28 Num me vis interficere, quo modo heri Ægyptum interfeciſti ?

29 De eo dicto Moſes aufugit, & in Madianitide peregrinatus eſt, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei ſolitudine montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod viſum videns admiratus eſt Moſes. Ac eo ad viſendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox.

32 Ego ſum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Iſaaci Deus, & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moſes non audebat intueri : & Dominus dixit ei :

33 Detrahe tibi calceos de pedibus : nam lacus, in quo tu ſtas, ſacra terra eſt.

34 Vide mei populi miſeriam, qui eſt in Ægypto, eorumque gemitum audivi : itaque ad eos liberandos deſcendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Moſem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem conſtituiſſet, hunc ipſum Deus principem & liberatorem miſit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat.

36 Hic eos eduxit, miraque & portentoſa fecit, tum in Ægypto & mari rubro, tum in ſolitudine, annos quadraginta.

37 Hic eſt ille Moſes, qui dixit Iſraëlitis : Vatem vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter ex conſanguinitate veſtra, mei ſimilem, eum audietis.

38 Hic ille eſt, qui in multitudine fuit in ſolitudine cum angelo, qui cum eo locutus eſt in monte Sina cumque majoribus noſtris, qui vitalem ſermonem nobis tradendum accepit :

39 Cui dicto audire noluere majores noſtri, ſed eo repulſo, animis ſeſe in Ægyptum converterunt.

40 Et ab Aharone petivirunt ut ſibi faceret deos, qui ſe antecedent

cederent: nam Moſi illi, à quo eſſent ex Ægypto educti, ſeſe neſcire quid accidiſſet.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & ſacrificium ſimulacro peregerunt, ac ſuarum manuum operibus delectati ſunt.

42 Ideoque averſus Deus eos ad cultum copiarum cœleſtium prolabi ſivit, quemadmodum in vatum libro ſcriptum eſt: Nunquid mihi victimas & ſacrificia obtuliſtis per annos quadraginta in ſolitudine, domus Iſraëlis?

43 An non adhibuiſtis Molochi tabernaculum, Remphaniſque Dei veſtri ſidus, quæ vos ſimulacra feciſtis ad adorandum? Itaque vos ego transferam ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores noſtri in ſolitudine, ſicuti ſtatuerat is qui Moſi juſſit, ut id faceret ad exemplum quod vidiſſet:

45 Quod acceptum majores noſtri unà cum Joſua introduxerunt tum, cùm fines occupârunt earum gentium quas Deus eorum cauſâ exterminavit: donec ad Davidis tempora ventum eſt.

46 Qui uſus Deo ſecundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobæorum.

47 Solomon autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates:

49 Cœlum mihi ſedes eſt, & terra pedum meorum ſubſellium, quam mihi vos domum ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus meæ requietis erit?

50 Quaſi verò non mea manus fecerit iſta omnia.

51 Duri cervice & animo, & auribus incircumciſi, vos ſemper Spiritui Sancto contravenitis, itidem ut majores veſtri.

52 Quem vatum non inſectati ſunt veſtri majores? annon eos necârunt, qui juſti adventum prænunciârunt? cujus vos modò proditores fuiſtis & interfectores:

53 Qui, quam angelorum adminiſtratione legem accepiſtis, non ſervâſtis.

54 Hæc audientes illi, animis ardebantur, & dentibus frendebant in eum.

55 Ipſe autem Sancto Spiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei ſplendorem, Jeſumque Deo ad dexteram aſtantem conſpicatus,

56 Dixit: En video cœlos apertos, & Filium hominis Deo aſtantem ad dexteram.

57 At illi, ſublato ingenti clamore, aures ſuas obturare, & univerſi, facto in eum impetu,

58 Ejectum ex urbe lapidare. Et teſtes, depoſitis ad pedes adoleſcentis, nomine Sauli, veſtimentis,

59 Stephanum lapidare invocantem & dicentem: Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.

60 Deinde poſitis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugent pii, Saulus Eccleſiam vaſtat: Philippus Samariæ Chriſtum prædicat. Simonis magni avaritia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAulus autem in ejus necem conſentiebat. Ortaque eſt eo die tanta adverſus Hieroſolymitanam eccleſiam perſecutio, ut omnes in Judææ Samariæque

fines (exceptis Apoſtolis) dilapſi ſint.

2 Stephano autem parentarunt homines religioſi, & eum magno plangore proſecuti ſunt.

3 Saulus verò devaſtabat eccleſiam, & in domos intrans, ac tum viros tum fœminas trahens, dabat in cuſtodiam.

4 Et illi quidam diſperſi, ultro citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus verò in urbem quandam Samariæ degreſſus, Chriſtum Samaritanis prædicabat:

6 Vulgoque univerſi dicta Philippi attendebant, cùm quæ prodigia faceret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim ſpiritus impuri, quos habebant, exibant cum ingenti vocis clamore: multique membris capti, & claudi, curati ſunt.

8 Magna cum illius urbis lætitia.

9 Erat prius in ea urbe homo quidam nomine Simon, qui magicam exercebat, & Samariæ gentem reddebat attonitam, ſe quendam magnum eſſe dicens:

13 A quo infimi ſummique pendebant, dicentes, eum eſſe Dei magnam potentiam:

11 Et ideò pendebant, quòd eos aliquandiu præſtigiis obſtupefecerat.

12 Cùm autem Philippo de divino regno, & Jeſu Chriſti nomine docenti credidiſſent, ac tum viri tum fœminæ baptizarentur.

13 Ipſe quoque Simon credidit, ac baptizatus eſt: & deinceps aſſiduus erat cum Philippo, & quæ prodigia ac oſtenta fierent ſpectans, obſtupebat.

14 Audientes autem qui Hieroſolymis erant apoſtoli admiſſam eſſe à Samaris divinam doctrinam, miſerunt ad eos Petrum ac Johannem.

15 Qui eò degreſſi, pro eis orârunt, ut Sanctum Spiritum obtinerent.

16 Nullum enim adhuc eorum invaſerat: tantùm in Chriſti Jeſu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus impoſuerunt, atque ii Sanctum Spiritum adepti ſunt.

18 Id animadvertens Simon, manuum Apoſtolorum impoſitione Spiritum Sanctum dari, obtulit eis pecuniam,

19 Dicens: Date mihi quoque poteſtatem iſtam, ut cuicunque manus impoſuero, Spiritum Sanctum obtineat.

20 At Petrus: Pereas (inquit) unà cum tuo argento, qui divinum munus pecuniis comparandum exiſtimes.

21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque conſors: nam tua mens in Dei conſpectu recta non eſt.

22 Quamobrem deſciſce ab iſta tua pravitate, Deumque comprecare, ſi fortè tibi iſta mala mens ignoſcatur.

23 Num tibi acerbam imminere bilem, & te ſcelere conſtrictum eſſe video.

24 Et Simon: Orate vos, inquit, pro me Dominum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixiſtis.

25 Igitur illi Domini doctrinam teſtificati ac elocuti, Hieroſolymam redierunt, multoſque Samaritanorum vicos Evangelio inſtruxerunt.

26 Philippum autem alloquens Dei angelus, mandavit ut ſurgeret, & meridie per viam proficiſceretur qua Hieroſolyma Gazam deſcenditur, quæ via erat infrequens.

27 Itaque ille ſurrexit, ac profectus eſt. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candacæ Æthiopum reginæ præfectus, omni ejus gazæ præpoſitus, qui Hieroſolymam venerat adorandi Dei gratiâ,

28 Revertebatur, & in ſuo curru ſedens Eſaiam vatem legebat.

29 Præcipit autem Philippo Spiritus, ut accederet, ſeque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere vatem Eſaiam audivit, ac dixit: Intelligiſne quæ legis?

31 Et ille: Quî verò poſſim inquit, niſi quis mihi præeat? Philippumque rogavit, ut aſcenderet, ac ſecum ſederet.

32 Erat autem hæc ſcripti, quod legebat, complexio: Ut ovis ad cædem actus eſt, utque agnus ante ſuum tonſorem obmuteſcens, ſic ille ne mutivit quidem.

33 In ejus humilitate judicium ejus ſublatum eſt, atque ejus genus quis eloquatur? cùm ſublata ſit ex terra vita ejus.

34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæſo te, inquit, de quonam dici hoc vates? de ſeipſone, an de quopiam alio?

35 Tum Philippum fari inſtitit, & ab eo ſcripto exorſus, eum de Jeſu docuit.

36 Cùmque iter faciendo ad quandam veniſſent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei Filium eſſe Jeſum Chriſtum:

38 Juſſitque ſiſti currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, deſcenderunt, eumque baptizavit Philippus:

39 Deinde ubi ex aqua aggreſſi ſunt, rapuit Philippum Spiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, ſed ſuum iter lætus perrexit.

40 Philippus verò Azoti repertus eſt, & urbes omnes obiens Evangelio inſtituebat, donec venit ad Cæſaream.

CAPUT IX.

Saulus Damaſcum petens à Domino proſternitur. Ananias mittitur, ut eum baptizet. Judæorum inſidias, per murum demiſſus, evadit. Petrus Æneæ paralytico medetur. Tabitham defunctam vitæ reſtituit.

AT Saulus minas adhuc, cædemque ſpirans in Domini diſcipulos, aggreſſus pontificem,

2 Petit ab eo epiſtolas Damaſcum ferendas, ad collegia: ut ſi quos ejus inſtituti inveniret, ſive viros ſive fœminas, vinctos perduceret Hieroſolymam.

3 Sed inter eundum, eum Damaſco propinquantem circumfulſit de cœlo lux,

4 Ad terrámque collapſus vocem audivit ſibi dicentem: Saule, Saule, quid me perſequeris?

5 Et ille: Quis es? Domine. Ego ſum Jeſus (inquit Dominus) quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulos calcitrare.

6 Hic ille tremens ac ſtupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere & tibi dicetur, quid tibi faciendum ſit.

7 Homines autem ejus comites itineris aſtabant attoniti, vocem audientes illi quidem, ſed neminem videntes.

8 Saulus verò à terra ſurrexit,

& apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes, Damaſcum introduxerunt:

9 Ac per tres dies non vidit, neque comedit aut bibit.

10 Erat Damaſci diſcipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per viſum ſic allocutus eſt: Anania. Et ille: Quid eſt, inquit, Domine?

11 Cui Dominus: Surge, inquit, & in vicum proficiſcere, qui Rectus appellatur, & quære in ædibus Judæ Saulum, nomine Tarſenſem: is enim ſupplicat.

12 Et per viſum vidit virum nomine Ananiam ingreſſum, & ſibi manus imponentem, ut cernat.

13 At Ananias: Domine, inquit, audivi ex multis de eo viro, quantum malorum tuis ſanctis Hieroſolymæ fecerit:

14 Quinetiam hic poteſtatem habet à pontificibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.

15 Cui dominus: Vade, inquit: nam is mihi ſelectum eſt inſtrumentum, ad profitendum meum nomen, tum apud cæteras gentes atque reges, tum apud Iſraëlitas.

16 Nam ei oſtendam ego, quanta ſint ei patienda propter meum nomen.

17 Tum Ananias abiit: & domum ingreſſus, ac impoſitis illi manibus dixit: Saule frater, Dominus me miſit is qui tibi in via venienti apparuit, ut videas, Sanctoque Spiritu repleare.

18 Ac protinus delapſis ex ejus oculis quibuſdam quaſi ſquamis, diſpexit, ſurrexitque & baptizatus eſt,

19 Ac cibo capto convaluit. Fuit autem Saulus cum Damaſcenis diſcipulis dies aliquot,

20 Ac ſtatim in collegiis Chriſtum prædicabat, eum eſſe Dei Filium:

21 Stupentibus quotquot audiebant & ita dictitantibus: Nonne hic eſt, qui Hieroſolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen? atque huc eò venit, ut conſtrictos perduceret ad pontifices?

22 At Saulus magis invaleſcebat, & incolas Damaſci Judæos confutabat, eum Chriſtum eſſe confirmans.

23 Deinde compluribus tranſactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi.

24 Quorum inſidiis Saulo cognitis, cùm illi portas dies & noctes, ejus necandi gratiâ, obſervarent,

25 Diſcipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum ſporta dimiſerunt.

26 Saulus ut Hieroſolymam pervenit, conabatur ſeſe ad diſcipulos aggregare. Sed eum reformidabant omnes, diſcipulum eſſe non credentes.

27 Verum Barnabas eum prehendit, & ad Apoſtolos duxit, eiſque ut in via Dominum vidiſſet, expoſuit, utque eum Dominus allocutus fuiſſet, & ut Saulus Damaſci in Jeſu nomine liberè locutus eſſet.

28 Ita Saulus cum eis Hieroſolymæ obſervari,

29 Et in Domini Jeſu nomine liberè loqui, ac cum Græcanicis colloqui atque contendere: at illi eum interimere conabantur.

30 Quo cognito, fratres eum ad Cæſaream deduxerunt, Tarſumque dimiſerunt.

31 Igitur Eccleſiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & inſtrue-

inſtruebantur, & in religione ac Sancti Spiritûs confirmatione proficientes augebantur.

31 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, deſcenderet etiam ad ſanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo jam annos jacentem in grabato, membris captum.

34 Sic ei dixit: Ænea, ſanat te Jeſus Chriſtus: ſurge & ipſe tibi ſubſterne: Atque ille confeſtim ſurrexit,

35 Eumque viderunt omnes Lyddæ & Aſſaronis incolæ, iſque ſe ad Dominum converterunt.

36 Joppæ autem quædam erat diſcipula, nomine Tabitha: quod ſi interpretere, ſonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egeſtatem ſublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moreretur. Eam ablutam in cœnaculo poſuerunt.

38 Et quòd Joppæ vicina Lydda erat, diſcipuli Petrum Joppæ eſſe audientes, miſerunt ad eum oratum, ut ad ſe venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, poſtquam advenit, in cœnaculum ſubduxerunt, eique viduæ omnes aſtiterunt, plorantes, & tunicas ac veſtimenta oſtentantes, quæ facere ſolebat cùm apud eas eſſet Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foràs ejectis, poſitis genibus ſupplicavit, deinde converſus ad corpus ait: Tabitha ſurge. Atque illa oculos aperuit, viſoque Petro reſedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis ſanctis ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen innotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Manſit autem dies aliquàm multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli juſſu Petrum accerſit. Qui & ipſe viſione oblata, ne gentes aſpernetur, inſtituitur. Cornelio & familiæ Evangelium annunciat, hi autem, Spiritu Sancto accepto, baptizantur.

Erat autem quidam Cæſareæ, nomine Cornelius, centurio, ex ea cohorte quæ dicitur Italica,

2 Vir religioſus, Deique tum ipſe, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgo benignè faciens, ac Deum continenter orans.

3 Is per viſum manifeſtè vidit, horâ diei fermè nonâ, divinum angelum ad ſe ingreſſum, & ita dicentem: Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus: Quid eſt, Domine? inquit. Cui ille: Tuæ preces ac benignè facta ad Deum aſcenderunt, eique in memoria inſederunt,

5 Itaque mitte Joppen homines, & accerſe Simonem nomine Petrum.

6 (Is diverſatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus eſt apud mare) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus eum Cornelio angelus diſceſſit, ille, evocatis ſuorum famulorum duobus, & milite quodam religioſo, eorum qui apud eum erant aſſidui.

8 Narravit eis omnia, eoſque Joppen dimiſit.

9 Poſtero

9 Poſtero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantibus, aſcendit Petrus in tectum, ſupplicandi causâ, horâ circiter ſextâ.

10 Eſuriebat autem & cibum capere volebat. Atque, illis parantibus, extra ſe raptus,

11 Videt apertum cœlum, & deſcendens ad ſe utenſile quoddam, quaſi magnum linteum, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti.

12 In quo inerant omne genus quadrupedes terreſtres, feræque, ſerpentes & aëreæ volucres:

13 Extititque vox ad eum: Age Petre, macta, & veſcere.

14 At Petrus: Minimè, Domine, nihil enim unquam impurum aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum: Quæ Deus purgavit, tu ne pollue.

16 Atque idem ter factum eſt, rurſumque ſubductum eſt in cœlum illud utenſile.

17 Cúmque ſecum ipſe dubitaret Petrus, quidnam ſibi vellet illud viſum quod viderat: ecce homines illi à Cornelio miſſi, Simonis domum ſciſcitati, aderant pro veſtibulo.

18 Et clamantes percontabantur, num Simon nomine Petrus ibi diverſaretur.

19 Ac Petro de viſo illo cogitanti, dixit ſpiritus: En homines te quærunt.

20 Tu verò age, deſcende, ac cum eis citra omnem cunctationem proficiſcere: nam ego eos miſi.

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad ſe miſſos degreſſus, dixit: Is ego ſum, quem vos quæritis: quæ cauſa eſt ob quam adeſtis?

22 Et illi: Cornelius (inquiunt) centurio, vir juſtus, & Dei metuens, & ab univerſa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus eſt à ſancto angelo, ut te domum ſuam accerſeret, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accepit hoſpitio. Deinde poſtridie Petrus cum eis profectus eſt, comitantibus quibuſdam Joppenſibus fratribus.

24 Poſtero die Cæſaream ingreſſi ſunt. Cornelius verò eos præſtolabatur, convocatis ſuis cognatis, ac neceſſariis amicis.

25 Atque ut ingreſſus eſt Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapſus, eum veneratus eſt.

26 Ac Petrus eum allevavit: Surge (inquit) ego quoque homo ſum:

27 Ac cum eo colloquens ingreſſus eſt, multoſque congregatos nactus, ſic ad eos verba fecit:

28 Vos ſcitis, ut nefas ſit homini Judæo hærere aut congredi alienigenæ. Sed mihi Deus oſtendit, neminem profanum impurumve dicendum hominem:

29 Itaque accerſitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur quam ob cauſam vos me accerſiveritis.

30 Tum Cornelius: Nudiuſquartùs, inquit, ad hanc horam jejunus eram, & hora nona domi meæ ſupplicabam: cùm ecce vir quidam ſtetit in meo conſpectu, veſte ſplendidâ,

31 Et ait: Corneli, exaudita eſt tua ſupplicatio, tuaque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen, accerſitum Simonem, cui cognomen eſt Petrus (is diverſatur in ædibus Simonis coriarii, apud mare)

mare) qui ubi advenerit tecum loquetur.

33 Ego continuò ad te miſi: & tu rectè feciſti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conſpectu adſumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit: Reipſa comperio, non habere perſonarum rationem Deum:

35 Quin apud omnes nationes, qui eum metuit, & juſtitiam exercet, is ei acceptus eſt.

36 Quem ſermonem miſit Iſraëlitis pacem per Jeſum Chriſtum nuncians, is eſt omnium Dominus.

37 Vos ſcitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, poſt prædicatum à Johanne baptiſma:

38 Jeſum dico à Nazaretha, ut eum Deus Sancto Spiritu ac poteſtate unxerit: qui ultro citroque commeans, benefaciebat, & omnes à diabolo oppreſſos ſanabat, quippe cui Deus adeſſet.

39 Et nos teſtes ſumus omnium, quæ cùm in reliquo Judæorum agro, tum Hieroſolymæ fecit:

40 Quem illi in patibulo ſuſpenſum interfecerunt. Hunc Deus tertio die ſuſcitavit, & ut manifeſtus fieret effecit:

41 Non omni vulgo, ſed nobis deſignatis divinitus teſtibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, poſtquam à mortuis ſurrexit.

42 Iſque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac teſtificemur, eum vivorum eſſe, mortuorumque judicem à Deo deſtinatum.

43 Huic vates omnes teſtimonium dant, eum eſſe, per cujus nomen peccatorum veniam conſequantur quicunque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invaſit Sanctus Spiritus omnes eam orationem audientes:

45 Suntque attoniti ii qui erant à circumciſione fidentes, quicunque cum Petro venerant, quod etiam extranei Sancti Spiritûs munere perfuſi eſſent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes, Deumque celebrantes.

47 Tum Petrus: Nunquis aquam, inquit, prohibere poteſt, quò minùs baptizentur hi, qui, ut & nos, Sanctum Spiritum adepti ſint?

48 Eoſque in Domini nomine juſſit baptizari. Tunc illi eum exorârunt, ut ibi dies aliquot manerent.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accuſatus, ſeſe defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi diſcipuli Chriſtiani nominati ſunt. Ibidem Agabus famem futuram prænunciat.

AUdiverunt autem apoſtoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam exteros divinam accepiſſe doctrinam.

2 Ac poſtquam aſcendit Petrus Hieroſolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumciſione,

3 Quòd ad homines præputio præditos ingreſſus ac cum eis epulatus fuiſſet.

4 At Petrus ſic eis negotium ordine exponere orſus eſt:

5 Ego in oppido Joppa ſupplicans, viſus ſum mihi videre (extra me raptus) deſcendens utenſile quoddam, quaſi linteum

magnum, quòd quatuor capitibus de cœlo demiſſum ad me uſque venit.

6 Id dum attentus contemplor, vidi quadrupedes terreſtres, & feras, & ſerpentes, & aëreas volucres:

7 Audivique vocem dicentem mihi: Age Petre, macta & veſcere.

8 Et ego: Nequaquam, Domine, inquam: nihil enim unquam immundum aut impurum per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de cœlo dixit: Quæ Deus purgavit, ne tu pollue.

10 Idque ter factum eſt, atque ita rurſus omnia in cœlum retracta ſunt.

11 Et ecce extemplò præſto fuerunt apud eam, in qua eram, domum, tres homines, ad me Cæſarea miſſi:

12 Cum quibus ut ſine omni dubitatione abirem, juſſit mihi Spiritus. Iverunt autem unà mecum ſex fratres hi:

13 Ac nobis hominis domum ingreſſis, narravit ille ut angelum domi ſuæ vidiſſet aſtantem, & ſibi præcipientem ut mitteret Joppen homines qui Simonem accerſerent, cognomine Petrum,

14 Qui ei dicturus eſſet ea, per quæ & ipſe & ejus omnis familia ſervaretur.

15 Poſtquam autem ego loqui cœpi, invaſit eos Sanctus Spiritus, ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus ſum illud Domini dictum, quo dixerat Johannem quidem baptizaviſſe aquâ, ſed nos Spiritu Sancto baptizatum iri.

17 Quòd ſi eodem illos munere donaverat Deus, quo etiam nos, dum Domino Jeſu Chriſto fidem adjunximus: ego quis eram, ut Deum prohibere poſſem?

18 His illi auditis acquieverunt, Deoque gratias egerunt, qui etiam externis aditum ad vitam per morum correctionem dediſſet.

19 Cæterùm qui propter afflictionem ob Stephanum ortum diſperſi fuerant, pervenerunt uſque in Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini doctrinam exponentes, niſi ſolis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis homines Cyprii, & Cyrenenſes, qui Antiochiam ingreſſi, loquebantur cum Græcis, Dominum Jeſum nunciantes.

21 Quibus Dominus ita fecundus erat, ut frequens hominum numerus crederet, ſeque ad Dominum converteret.

22 Quod poſtquam de eis auditione accepit eccleſia Hieroſolymitana, Barnabam miſit, qui Antiochiam ſe conferret.

23 Is poſtquam eò pervenit, viſâ Dei gratiâ lætatus, omnes ut cum animi deſtinatione Domino hærerent, cohortatus eſt:

24 Utpote vir bonus, Sanctique Spiritûs & fidei plenus. Itaque Domino acceſſit aliquanta multitudo.

25 Profectus eſt autem Tarſum Barnabas, Sauli requirendi gratiâ:

26 Quem nactus duxit Antiochiam, ac totum annum cum eccleſia verſati ſunt, & aliquantam hominum multitudinem docuerunt, ac primùm Antiochiæ diſcipuli nuncupati ſunt Chriſtiani.

27 Ea tempeſtate deſcenderunt Hieroſolymis vates Antiochiam,

28 Quo

28 Quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem ſignificavit, quæ quidem accidit ſub Claudio Cæſare.

29 Diſcipuli autem, prout eorum cuique ſuppetebat, decreverunt opitulandi gratiâ mittere habitantibus in Judæa fratribus.

30. Id quod fecerunt: & ad ſeniores Barnabæ & Sauli opera miſerunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit, Petrum incarceratum Angelus liberat. Rex Tyriis infenſus placatur: & cum divinos honores ſibi vendicat, à vermibus eroſus vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab eccleſia nonnullis.

2 Et Jacobum Johannis fratrem ferro ſuſtulit:

3 Quod Judæis gratum eſſe videns, comprehendit inſuper etiam Petrum (quum quidem eſſent azymorum dies)

4 Captumque dedit in cuſtodiam, & quater quaternis militibus cuſtodiendum tradidit, volens eum poſt paſcha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere ſervabatur, fiebatque pro eo continua ab eccleſia ſupplicatio ad Deum.

6 Cùm autem eum producturus eſſet Herodes, et ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & cuſtodes ante portam cuſtodiam agerent:

7 Ecce adeſt Domini angelus ſplendente per domum luce, qui pulſato Petri latere, eum expergefecit, dicens: Surge celeriter. Ac delapſis ex ejus manu catenis:

8 Præcinge te, inquit, & tuis ſandalis, calcea. Quod poſtquam ille fecit: Indue, inquit, tuum pallium, & me ſequere.

9 Itaque ille egreſſus, eum ſequitur: neque rem veram ab angelo agi intelligebat, ſed ſibi ſpectrum cernere videbatur.

10 Prætergreſſi primam ac ſecundam cuſtodiam, veniunt ad portam ferream, quâ in urbem itur, qua eis ſua ſponte aperta, ſimulac egreſſi, vicum unum proceſſerunt, deceſſit ab eo angelus.

11 Et Petrus, ut ad ſe rediit, ita dixit: Nunc verè ſcio, Dominum, miſſo angelo ſuo, me ex Herodis manu & tanta Judaici populi expectatione eripuiſſe.

12 Ac ſciens venit ad ædes Mariæ, Johannis matris, ejus cui Marcus cognomen erat, ubi complures coiverant, ac ſupplicabant.

13 Ubi Petrus veſtibuli fores pulſavit, prodiit ad ſubauſcultandum ancilla, nomine Rhode:

14 Quæ, agnita Petri voce, præ lætitia veſtibulum non aperuit, ſed intrò cucurrit, & Petrum ante veſtibulum adeſſe nunciavit.

15 At illi eam inſanire dicere. Atque illa ſic ſe rem habere contendente, dicebant ejus eſſe angelum.

16 Sed Petro pulſare pergente, aperuerunt, & eo viſo attoniti ſunt:

17 Ille, indicto manu ſilentio, narravit eis quo pacto ſe Dominus ex carcere eduxiſſet: juſſitque ut ea Jacobo & cæteris fratribus renunciarent: deinde egreſſus conceſſit alio.

18 Orta die: erat non mediocris inter milites turba, quid de Petro factum eſſet.

19 Hero-

19 Herodes verò, cùm eum conquiſitum non inveniſſet, habita de cuſtodibus quæſtione, eos ad ſupplicium agi imperavit: & ex Judæa degreſſus, Cæſareæ verſatus eſt.

20 Erat autem Herodes Tyriis & Sidoniis infenſus: & illi ſimul venerant ad eum, & Blaſto regis cubiculario inducto, pacem petebant, quòd eorum ager ex regio alebatur.

21 Certo autem die Herodes, regali veſte indutus, in folio ſedens, ad illos orationem habebat:

22 Et populus divinam eſſe, non humanam vocem, acclamabat.

23 Ille verò confeſtim à Domini angelo ictus (quòd Deo gloriam non tribuiſſet) & à vermibus eroſus, expiravit.

24 Divina autem doctrina creſcebat, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Paulus, munere perfuncti, Hieroſolymam redierunt: aſſumpto etiam Johanne, eo qui Marcus eſt cognominatus.

CAPUT XIII.

Paulum & Barnabam ſibi ſegregari jubet Spiritus. Paphi Elymas Magus excæcatur: hinc Antiochiam Piſidiæ profecti Evangelium prædicant, Judæis acriter contradicentibus.

ERant Antiochiæ, in ea quæ erat eccleſia, vates & doctores Barnabas, & Simon, cognomine Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, cum Herode Tetrarcha nutritus, & Saulus.

2 Eis autem Domino operantibus, ac jejunantibus, juſſit Sanctus Spiritus ut ſibi Barnabam ac Saulum ſegregarent ad id opus, cui deſtinâſſet eos.

3 Tum illi, cùm jejunâſſent, ac ſupplicâſſent, manus eis impoſuerunt, eoſque dimiſerunt.

4 Atque ii à Sancto Spiritu emiſſi, ad Seleuciam deſcenderunt, & inde in Cyprum navigârunt:

5 Ac ubi Salaminem pervenerunt, divinam Doctrinam in Judæorum collegiis explicârunt. Habebant autem Johannem miniſtrum.

6 Progreſſi autem per inſulam ad Paphum uſque, nacti ſunt magum quendam, falſum vatem Judæum, nomine Barjeſum,

7 Qui erat cum proconſule Sergio Paulo, viro prudente. Is proconſul, advocato Barnaba atque Saulo, divinam doctrinam audire conabatur:

8 Sed obſtabat eis Elymas magus (ſic enim licet ejus nomen interpretari) proconſulem à fide ſtudens avertere.

9 At Saulus, qui idem Paulus eſt, Sancto repletus Spiritu, illum intuitus dixit:

10 O omni fraude ac ſcelere referte, Diaboli fili, totius juſtitiæ hoſtis, non deſines rectas Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini manu peti, cæcumque aliquandiu fore, ita ut ſolem non videas. Atque illum protinus tanta invaſit caligo tenebrarum, ut circumiens quæreret qui ſe manu ducerent.

12 Ea re viſa, proconſul credidit, ſtupefactus doctrinâ Domini.

13 Paulus autem ejuſque comites Papho ſolverunt, & Pergam Pamphyliæ venerunt: & Johannes ab eis digreſſus Hieroſolymam revertit.

14 Ipſi à Perga progreſſi, venerunt Antiochiam Piſidiæ: & collegium Sabbati die ingreſſi, conſederunt.

15 Deinde

15 Deinde poſt legis & vatum lectionem, collegii magiſtri eis ita ſignificatum miſerunt: Viri Fratres, ſi quid dicendum habetis, quo populum cohortemini, dicite.

16 Tum Paulus ſurrexit, & manu ſignificavit, atque hac oratione uſus eſt: Viri Iſraëlitæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus majores noſtros elegit, & peregrinantem in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit ſublimi brachio.

18 Et per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in ſolitudine:

19 Ac ſublatis in Chananæa terra ſeptem gentibus, earum terram dedit eis poſſidendam.

20 Poſtea annis in circiter quadringentis quinquaginta, dedit præſides, uſque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo ſublato, Davidem eis regem ſuſcitavit, de quo loquens ita teſtatus eſt: Nactus ſum Davidem Iſæi filium, virum ex animi mei ſententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex ſemine Deus, ex promiſſo, duxit Iſraëlitis Servatorem Jeſum,

24 Ante cujus ingreſſum Johannes prædicavit baptiſma pœnitentiæ, toti Iſraëlitico populo.

25 Atque idem Johannes cùm curſum conficeret, dixit: Quem me eſſe ſuſpicamini? Non ego ſum ille: ſed poſt me venit, cujus egó pedum calceamentum ſolvere dignus non ſum.

26 Viri fratres, ex Abrahami genere oriundi, quique ex vobis Deum reverentur, vobis hæc ſalutaris miſſa doctrina eſt.

27 Nam Hieroſolymæ incolæ, eorumque magiſtratus eum ignorantes, vatum voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) eo damnato comprobârunt:

28 Et nullo capitali crimine comperto à Pilato, ut ille necaretur petierunt.

29 Ac poſtquam omnia de eo ſcripta perfecerunt, eum patibulo detractum, poſuerunt in monimento.

30 Deus verò eum à mortuis excitavit:

31 Qui compluribus diebus, eis ſé oſtendit, qui unà cum eo ex Galilæa Hieroſolymam aſcenderant, qui quidem ſunt ejus teſtes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiſerat Deus.

33 Id nobis eorum poſteris præſtitiſſe, ſuſcitato Jeſu, ut etiam in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Tu meus es Filius, ego te hodie genui.

34 Quod autem eum ex mortuis excitârit, non jam rediturum ad interitum, ſic dixit: Dabo vobis fidelem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es paſſurus ut pius tuus corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem, poſtquam ætati ſuæ inſervivit, Dei conſilio obdormivit, & ad ſuos majores additus, corruptionemque paſſus eſt.

37 Sed quem Deus excitavit, is corruptionem paſſus non eſt.

38 Quamobrem hoc vobis notum eſto, viri fratres, vobis

per

per hunc peccatorum veniam nunciari:

39 Ac ab omnibus, à quibus per Moſis legem ſolvi nequiviſtis per hunc, quicunque credat, ſolvi.

40 Quamobrem proſpicite, ne vobis illud uſu veniat, quod eſt in vatibus dictum:

41 Videte, ô contemptores, & præ admiratione obſtupeſcite: nam ejuſmodi rem ego facturus ſum veſtris temporibus, quam non ſitis credituri, ſi quis vobis exponat.

42 Deinde eos ex Judæorum collegio exeuntes orabant extranei, ut proximo ſabbato apud ſe iis de rebus loquerentur.

43 Ac dimiſſo collegio, ſecuti ſunt multi Judæorum, adventitiorumque religioſorum Paulum atque Barnabam: qui eos alloquentes, perſuadebant, ut in Dei gratia permanerent.

44 Ac ſequenti Sabbato ferè tota civitas ad audiendum divinam doctrinam convenit.

45 Verùm Judæi tantam hominum multitudinem videntes, æmulationis pleni, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, reclamantes ac conviciantes.

46 Quibus contrà Paulus & Barnabas ſic liberè dixerunt: Vobis primùm neceſſe erat proponi divinam doctrinam. Sed quia eam rejicitis, neque vos ſempiternâ vitâ dignos judicatis, ſcitote nos ad gentes converti.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Te gentibus externis lumen deſtinavi, ut ſis ad ultimas uſque terras ſaluti.

48 Hæc audientes exteri lætabantur, Dominique celebrabant doctrinam, & crediderunt quotquot erant ſempiternæ vitæ deſtinati.

49 Sed dum Domini doctrina per totam illam regionem divulgatur,

50 Judæi, impulſis religioſis honeſtiſque fœminis, primiſque civitatis, tantam in Paulum & Barnabam inſectationem excitârunt, ut eas ex ſuis finibus ejicerent.

51 Illi, excuſſo in eos pedum ſuorum pulvere, venerunt Iconium.

52 Diſcipuli verò lætitiâ Sanctoque Spiritu complebantur.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconia ejiciuntur. Paulus Lyſtræ, claudum ſanat, & ſibi ſacrificaturos probibit. Ibidem Judæis autboribus lapidatur, binc multis Eccleſiis peragratis, Antiochiam revertuntur.

ICONII autem unà in Judæorum collegium ingreſſi ſunt, & ita loquuti ut crederet Judæorum Græcorumque magna multitudo.

2 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, extraneorum animos in fratres concitârunt, atque vitiârunt.

3 Itaque poſtquam illic aliquandiu demorati ſunt, liberè de Domino loquentes, qui ei doctrinæ, cujus ipſe pro ſua beneficentia autor erat, teſtimonium dabat, efficiendò ut per eos prodigia fierent & miracula:

4 Sciſſa eſt urbis multitudo, ita ut partim à Judæis, partim ab Apoſtolis ſtarent.

5 Cúmque tum ab extraneis, tum à Judæis, necnon eorum magiſtratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 Illi, eo intellecto, confugerunt in urbes Lycaoniæ, Lyſtram atque Derbam, & in finitimam regionem.

7 Illic

7 Illic dum Evangelium docent:

8 Homo quidam Lyſtris pedibus impotens ſedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingreſſus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere ſe ſervatum iri,

10 Dixit clarâ voce: Surge in pedes rectus, atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viſo, vulgus ſublatâ voce, Lycaonicè dicebant, Deos humanâ ſpecie deſcendiſſe:

12 Et Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quòd is orationi præeſſet.

13 Jovis autem ſacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in veſtibulo tauris, ac coronis, volebat unà cum hominum vulgo ſacrificare.

14 Quo audito, Apoſtoli Barnabas & Paulus, laceratis ſuis veſtibus, inſilierunt in turbam,

15 Hujuſmodi verbis clamantes: Viri, cur iſta facitis? nos quoque ſumus homines, iiſdem, quibus vos, affectionibus obnoxii: qui vobis denunciamus, ut à vanis iſtis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cœlum fecit, & terram & mare, & quæcunque ſunt in eis.

16 Qui ſuperioribus ſeculis gentes omnes ſuo more vivere permiſit.

17 Tametſi non ſe reliquit non teſtatum, benefaciendo; de cœlo nobis pluvias frugiferáque dando tempora, explendo cibis ac lætitia noſtros animos.

18 Hæc dicentes ægrè vulgus compeſcuerunt, quo minus eis ſacrificaret.

19 Supervenerunt interea ab Antiochia & Iconio Judæi, qui vulgo perſuaſerunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum eſſe rati.

20 Ille circumfuſus diſcipulis ſurrexit, & in urbem ingreſſus eſt. Poſtridie Derbam cum Barnaba profectus eſt.

21 Eâque civitate Evangelio inſtitutâ, & compluribus factis diſcipulis, Lyſtram & Iconium, & Antiochium repetierunt.

22 Confirmantes diſcipulorum animos, & ut in fide permanerent cohortantes: per multas enim miſerias oportere nos in divinum regnum intrare.

23 Ac poſtquam eis ſeniores in ſingulas Eccleſias creârunt, factis ſupplicationibus, cum jejuniis, eos Domino, in quem crediderant, commendârunt.

24 Et peragratâ Piſidiâ in Pamphyliam venerunt.

25 Ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam deſcenderunt.

26 Inde Antiochiam navigârunt, unde fuerant divinæ gratiæ commendati, ad opus quod abſolverunt.

27 Eò poſtquam venerunt, coactâ concione, renunciârunt, quæ ſecum feciſſe Deus, utque gentibus externis aperuiſſet portam fidei.

28 Commorati ſunt autem illic non parum diu, unà cum diſcipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum legis obtrudere conantur. Conſultant de hâc re Apoſtoli, &, quod facto opus eſt, per literas indicant. Inter Paulum & Barnabam acris contentio oboritur.

QUidam autem ex Judæa degreſſi docebant fratres, niſi Moſaïco ritu circumciderentur, non poſſe ſalvos fieri.

2 Itáque cùm Paulo & Barnabæ ortum eſſet adverſus illos non mediocre certamen atque contentio, ſtatuerunt Paulo & Barnabæ, & aliis quibuſdam ex ſuis aſcendendum eſſe Hieroſolymam, ad Apoſtolos & ſeniores, ob eam quæſtionem.

3 Igitur illi ab Eccleſiâ deducti, Phœnicem & Samariam obibant, extraneorum converſionem exponentes, omneſque fratres ingenti afficiebant lætitiâ.

4 Ubi Hieroſolymam perventum eſt, accepti ſunt ab Eccleſiâ & Apoſtolis, ac ſenioribus, & quæ Deus ſecum feciſſet, retulerunt.

5 Extiterunt autem quidam, ex eorum qui crediderant Phariſæorum ſectâ, qui eos circumcidendos dicerent, indicendumque ut Moſis legem ſervarent.

6 Hujus rei diſpiciendæ gratiâ Apoſtoli & ſeniores convenerunt.

7 Et magnâ contentione excitâ, ſurrexit Petrus, & ad eos hujuſmodi orationem habuit: Viri fratres, vos ſcitis, ut Deus jampridem me ex vobis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam Evangelicam audirent, ac crederent.

8 Ac animorum cognitor Deus eis teſtimonium dedit, impertitus eis Spiritum Sanctum, ut & nobis.

9 Nec ullum inter nos & eos diſcrimen fecit, cùm eorum animos fide purgâſſet.

10 Quocirca quid Deum tentatis, diſcipulorum cervicibus jugum imponendo, quod neque majores noſtri, neque nos ferre potuimus?

11 Sed nos per Domini Jeſu Chriſti gratiam ſervari credimus, quemadmodum & illi.

12 Siluit univerſa multitudo, & Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus oſtenta ac miracula apud exteras nationes per eos deſignâſſet.

13 Deinde poſtquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit: Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primùm Deus curaverit aſciſcendum ex gentibus externis populum ſuo nomine.

15 Atque huic conſonant dicta vatum, quemadmodum ſcriptum eſt:

16 Poſtea revertar, & collapſum Davidis tabernaculum reficiam, ejuſque diruta inſtaurabo, & id erigam:

17 Ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit horum omnium author.

18 Nota ſunt ab omni æternitate Deo omnia ejus opera.

19 Quare ego judico, non eſſe moleſtiâ afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum ſe convertunt:

20 Sed eis ſcribendum, ut à ſimulacrorum fœditatibus abſtineant, & à ſtupro, & ſuffocatis, & ſanguine.

21 Moſes enim jam inde à priſcis ſeculis per urbes, qui ſe prædicet, habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum viſum eſt Apoſtolis & ſenioribus, unà cum totâ Eccleſiâ, delectos ex ſe viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Barſabam, & Silam, viros fratrum primarios.

23 Qui has literas ferrent, Apoſtoli & ſeniores & fratres, de gentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus, iis qui externarum ſunt gentium, ſalutem.

24 Quan-

24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à nobis profecti, vos ſermonibus turbaverint, labefactantes veſtros animos, dicendo circumcidendos eſſe, legique parendum, cùm id nos eis non mandaverimus :

25 Viſum eſt nobis eodem congreſſis, electos viros ad vos mittere, unà cum chariſſimis noſtris Barnaba & Paulo,

26 Qui homines ſuam vitam expoſuerunt pro Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine.

27 Miſimus ergo Judam & Silam, qui & ipſi verbis eadem referant.

28 Viſum eſt enim Sancto Spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quàm hæc neceſſariò,

29 Abſtinendum à deaſtrorum victimis, & ſanguine & ſuffocato, & ſtupro : à quibus ſi vos continebitis, rectè facietis. Valete.

30 Illi igitur dimiſſi, venerunt Antiochiam : & coacta multitudine tradiderunt epiſtolam.

31 Quâ lectâ, illi cohortatione gaviſi ſunt :

32 Et Judas & Silas, qui & ipſi vates erant, multis verbis fratres cohortati ſunt, atque confirmârunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amicè ad Apoſtolos dimiſſi ſunt.

34 Silæ autem ibi remanere viſum eſt.

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati ſunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Poſt aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres ſuos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanâſſent, reviſerent, quomodo ſe haberent.

37 Barnabas verò volebat Johannem aſſumere, nomine Marcum.

38 At Paulus cenſebat eum, qui ab eis in Pamphylia defeciſſet, nec unà ad negòtium profectus fuiſſet, non eſſe aſſumendum.

39 Hinc natum jurgium eſt, ita ut à ſe inter ſe dirempti ſint : & Barnabas, aſſumpto Marco, navigavit in Cyprum.

40 Paulus, electo Sila, profectus eſt, divinæ gratiæ commendatus à fratribus :

41 Syriumque & Ciliciam obivit, confirmans eccleſias.

CAPUT XVI.

Paulus circumciſo Timotheo Philippis agens, Lydiam in fide inſtituit. Pythonis Spiritum expellit, propterea virgis cæſi in carcerem conjiciuntur. Terræmotu, carceris januæ aperiuntur, & ejuſdem cuſtos Chriſti fidem recipit.

PErvenit autem Derbam & Lyſtram, & erat ibi diſcipulus quidam nomine Timotheus, fœminæ cujuſquam Judææ fidentis filius, patre Græco.

2 Hunc Timotheum teſtimonio commendatum Lyſtrenſium Iconienſiumque fratrum,

3 Voluit Paulus ſecum proficiſci, eumque cepit & circumcidit, propter eoc qui erant in iis locis Judæos. Sciebant enim omnes ejus patrem eſſe Græcum.

4 Obeundis autem urbibus, tradebant eis ſervanda placita, quæ ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant Hieroſolymæ, decreta fuerant.

5 Ita fiebat, ut Eccleſiæ fide confirmarentur, & numero creſcerant quotidie.

6 Peragrata autem Phrygia & Galatica regione, prohibiti à

Sancto Spiritu verba facere in Aſia.

7 In Myſiam profecti, conabantur per Bithyniam iter facere: ſed non ſivit eos Spiritus.

8 Itaque Myſiam prætergreſſi, devenerunt in Troadem:

9 Et hujuſmodi viſum noctu Paulo occurrit. Vir quidam aderat Macedo, qui eum his verbis hortabatur; proficiſcere in Macedoniam ad ſuccurrendum nobis.

10 Id viſum ſimul ac ille vidit, in Macedoniam contendere cupivimus, affirmantes à Domino nos advocari ad illos in Evangelio inſtituendos.

11 Ergo ſolvimus à Troade, & recto curſu venimus in Samothraciam, poſtridie Neapolim:

12 Inde Philippos, quæ urbs eſt primæ partis Macedoniæ colonia. In ea urbe nos dies aliquot agentes,

13 Die Sabbato exiimus extra urbem ad fluvium, ubi ſolebat fieri ſupplicatio: & ibi ſedentes, alloquebamur fœminas, quæ convenerant.

14 Ac fœmina quædam, Lydia nomine, purpuræ venditrix, civitatis Thyatirarum, Dei cultrix, audivit, cujus animum Deus aperuit, ut Pauli orationem attenderet.

15 Ea poſtquam cum ſua familia baptizata eſt, rogavit ut ſi ſe Domino fidelem eſſe judicaveramus, in ſuas ædes diverteremus, coëgitque nos.

16 Accidit autem, ut nobis ad preces euntibus, ancilla quædam Pythonis prædita Spiritu occurreret, quæ ſuis dominis magnum quæſtum conciliabat divinando.

17 Ea Paulum & nos ſubſecuta, ſic clamabat: hi homines ſummi Dei cultores ſunt, qui nobis viam ſalutis nunciant.

18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ægrè ferens, ſe convertit, & ſpiritui dixit: Edico tibi per Jeſu Chriſti nomen, ut ex iſta migres. Atque ille eveſtigiò migravit.

19 Tum ejus domini, videntes ſui ſpem quæſtus periiſſe, Paulum & Silam comprehenderunt, & in forum traxerunt ad magiſtratus:

20 Ac, eis ad prætores perductis, ita dixerunt: homines hi urbem noſtram obturbant, cùm ſint Judæi.

21 Moreſque docent, quos nobis admittere aut tenere nefas, qui ſimus Romani.

22 Hic cùm adverſus illos vulgus inſtaret, prætores, dilaceratis eorum veſtimentis, juſſerunt eos verberari:

23 Multiſque cæſos ictibus conjecerunt in carcerem, & cuſtodi carceris ut eos diligenter ſervaret mandârunt.

24 Is, accepto eo mandato, eos in penitiſſimum carcerem conjecit, & eorum pedes in numellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas ſupplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vinctis:

26 Tantuſque repentè motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis ſubitò portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tum expergefactus cuſtos carceris, & apertas conſpicatus portas omnes cuſtodiæ, ſtricto enſe ſeipſum interficere volebat, vinctos effugiſſe putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius conſulere, omnes enim hîc ſumus,

29 Tum ille, petito lumine, intro inſiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 Eiſque foràs productis dixit: Domine, quid mihi faciendum eſt, ut ſalvus ſim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jeſum, & ſalvus eris tu tuaque familia:

32 Eique Domini doctrinam elocuti ſunt, & omnibus qui erant in ejus ædibus.

33 Atque ille eos eodem noctis veſtigio capit, & à plagis abluit: eſtque ipſe continuò cum ſuis omnibus baptizatus.

34 Et eis domum ſuam ductis, menſam appoſuit, ac lætatus eſt, poſtquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miſerunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem cuſtos carceris Paulo renunciavit: Significârunt prætores, inquit, ut dimittamini. Quamobrem exite, & ſalvi diſcedite.

37 At Paulus: Cæſos, nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in cuſtodiam, & nunc clàm emittunt? Non ita, quin veniant ipſi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi territi, dum Romanos eſſe audiunt:

39 Iverunt eos oratum: & eductos, ut ex urbe exirent, rogârunt.

40 Illi ex cuſtodia egreſſi ad Lydiam diverterunt: & viſis fratribus eos conſolati ſunt ac diſceſſerunt.

CAPUT XVII.

Paulus Theſſalonicæ Chriſtum annuncians, à Jaſone exceptus, Berrhœam emittitur; inde Athenæ profectus, in Areopago Deum illis ignotum annunciat, nonnullis ad Chriſtum converſis.

PEragrata autem Amphipoli & Apollonia Theſſalonicam venerunt: ubi cùm eſſet Judæorum collegium,

2 Paulus more ſuo ad eos ingreſſus eſt, & per tria Sabbata diſſerebat eis ex ſcriptis,

3 Aperiens ac exponens, ut Chriſtum ſupplicio affici, ac ex mortuis reſurgere oportuerit: utque eſſet Chriſtus Jeſus, quem ipſe eis nunciaret.

4 Itaque perſuaſum eſt eorum nonnullis, iique ſe ad Paulum & Silam aggregârunt, necnon religioſorum Græcorum ingens multitudo, & feminarum primariarum non paucæ.

5 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, per æmulationem aſſumptis circumforaneis quibuſdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare: & Jaſonis domum aggreſſi, eos in publicum producere conari:

6 Eiſque non inventis, Jaſonem & quoſdam fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, illos orbis perturbatores etiam hîc adeſſe.

7 Et ab Jaſone acceptos eſſe, & quidem eos omnes contra Cæſaris decreta facere, regem dicentes alium eſſe Jeſum.

8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis turbârunt.

9 Atque illi acceptâ Jaſonis reliquorum ſatisfactione eos abſolverunt.

10 Fratres verò noctu ſtatim Paulum & Silam Berrhœam dimiſerunt. Quò poſtquam illi pervenerunt, in Judæorum ſe collegium receperunt.

11 Erant autem hi Theſſalonicenſibus generoſiores, quippe

qu

qui ſumma cum aviditate doctrinam admiſerint, quotidie literas examinantes, an ea ſic ſe haberent.

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcarum mulierum honeſtarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Theſſalonicenſes Judæi, etiam Berrhoeæ explicatam eſſe a Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitaturi.

14 Tum fratres Paulum confeſtim emiſerunt, ut ad mare ſe conferret: & ibi Silas & Timotheus remanſerunt.

15 Qui vero Paulum deducebant, eum Athenas uſque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimùm ad illum venirent, digreſſi ſunt.

16 Eos dum Athenas Paulus operitur, ipſe ſecum animo extimulabatur, deaſtris deditam urbem videns.

17 Diſputabat igitur in collegio cum Judæis & religioſis, itemque in foro quotidie, ut quiſque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philoſophorum quidam. Nonnulli quid vellet is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatorem divorum videri dicebant, quod Jeſum & reſurrectionem eis nunciabat:

19 Eumque prehenſum, & in vicum Martium ductum, ſic alloquuntur: Poſſumuſne ſcire, quæ ſit nova iſta, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quædam noſtris auribus affers: Itaque velimus cognoſcere, quid iſta ſibi velint.

21 Erant autem Athenienſes omnes, tum illic peregrinantes hoſpites, ad nihil aliud idonei, quàm ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò ſtans in medio vico Martio, ſic verba fecit: Viri Athenienſes, video vos omnino paulò ſuperſtitioſiores.

23 Cùm enim præteriens, veſtra ſpectarem numina, inveni etiam aram, in qua inſcriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo ſunt omnia fecit, cùm ſit cœli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 Nec hominum manibus colitur, quaſi ullius egenus: cùm ipſe omnibus vitam, flatum, omnia denique conferat:

26 Cúmque creaverit ex unius ſanguine univerſum genus hominum, ut in omni terræ ſolo habitarent, præfinitis eorum ſtatis temporibus, & inhabitandi terminis,

27 Ut Dominum quærerent, ſi fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque noſtrûm remotum.

28 Cùm in eo vivamus, & moveamur, & ſimus, ut quidam etiam veſtratium poetarum dixerunt: Nam genus illius ſumus.

29 Quòd ſi genus ſumus Dei, non debemus exiſtimare auro, aut argento, aut lapidi arte & induſtria humana cælato, divinitatem eſſe ſimilem.

30 Igitur prætermiſſis ignorantiæ temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant.

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo judicaturus eſt, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, auditâ mortuorum reſurrectione, partim deridere, partim dicere, ſe rurſus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio diſceſſit.

34 Hæſerunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

CAPUT XVIII.

Paulum Corinthi gentes docentem ſolatur Dominus, coram Gallione accuſatur, ſed fruſtra. Hinc in Syriam, deinde Ephesum profectus, Galatiæ & Phrygiæ eccleſias confirmat. Apollos ab Aquila exquiſitius inſtitutus. Chriſtum magno cum fructu prædicat.

POſtea digreſſus Athenis Paulus, Corinthum venit.

2 Et quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia unà cum uxore ſua Priſcilla, quod imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent.

3 Convenit eos: & quia ejuſdem artis erat, manſit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentoriorum opifices.

4 Diſputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis perſuadebat.

5 Ut autem deſcenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino inſtinctu afflatus, Chriſtum Jeſum Judæis teſtificabatur.

6 Cúmque illi reſiſterent ac maledicerent, ille excuſſis veſtimentis ſic eis dixit: vos veſtram perniciem capite luetis: purus egõ deinceps ad exteros me conferam.

7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujuſdam nomine Juſti, hominis religioſi, cujus ædes erant contiguæ collegio.

8 Criſpus autem collegii magiſter Domino credidit, unà cum tota ſua familia: necnon Corinthiorum multi, poſtquam audiverant, credebant, ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum viſum Paulo: Ne metue, ſed loquere: neve taceto.

10 Nam ego tibi adſum, neque te quiſquam invadet lædendi gratiâ: eſt enim mihi multus in urbe iſta populus.

11 Poſtquam autem illic annum unum & ſex menſes egit, divinam diſciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achaiæ proconſule, Paulum univerſi adorti, ad tribunal perduxerunt.

13 Et eum hominibus perſuadere ut Deum contra legem colant, dixerunt.

14 Hic cùm Paulus verba facturus eſſet, dixit Gallio Judæis: Si quidem injuria aliqua aut facinus atrox eſſet, Judæi, meritò vos ferrem.

15 Sed ſi de ſermone, & nominibus, & lege veſtra quæſtio eſt, ipſi videritis: nam iſtorum judex ego eſſe nolo.

16 Ita eos abegit à tribunali.

17 Græci verò omnes comprehenſum collegii magiſtrum Soſthenem cædebat ante tribunal, ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, tranſactis illic adhuc diebus aliquammultis, valedicto fratribus, navigavit

vigavit in Syriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, cùm caput totondiſſet in Cenchreis: id enim voverat.

19 Pervenit autem Ephesum, &, eis ibi relictis, in collegium ingreſſus, diſputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud ſe diutius maneret rogantibus, non conceſſit.

21 Sed valedixit cum hujuſmodi verbis: Mihi omnino Hieroſolymæ agendum eſt proximum feſtum: ſed ad vos revertar, volente Deo. Ita ſolvit ab Epheſo.

22 Et facto ad Cæſaream exceſſu, ac ſalutata eccleſia, conſcendit, ac degreſſus eſt Antiochiam.

23 Et ibi commoratus aliquandiu, profectus eſt: omnem deinceps perluſtrans Galaticum agrum, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Epheſum, literis pollens.

25 Is erat Domini inſtitutione initiatus, & animo fervens loquebatur, ac diligenter de Domino docebat, ſolùm Johannis baptiſma intelligens.

26 Hic cùm in collegio liberè loqui cœpiſſet, eo audito, Aquila & Priſcilla eum aſciverunt, eique exactius Domini inſtitutum expoſuerunt.

27 Ac volente eo in Achaiam proficiſci, fratres ad diſcipulos ſcripſerunt, hortantes ut eum acciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui crediderant contulit, qua præditus erat gratia.

28 Vehementer enim Judæos convincebat, publicè demonſtrans per literas, Chriſtum eſſe Jeſum.

CAPUT XIX.

Diſcipuli quidam Epheſi Johannis doctrina imbuti, ignorantes Spiritus Sancti viſibiles illas gratias, quibus Deus Regnum filii ſui ornaverat, baptizantur in nomine Jeſu. Exorciſtæ Judæi à diabolo cæduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo ſeditionem concitat.

INterea dum Apollos Corinthi eſt, Paulus peragratis ſuperioribus tractibus, venit Epheſum.

2 Et quoſdam nactus diſcipulos, ſic allocutus eſt: An Sanctum Spiritum adepti eſtis, cùm credidiſtis? Cui illi: Nos verò ne quidem an Spiritus Sanctus ſit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati eſtis? Johannis baptiſmate, inquiunt.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ vitæ baptiſmate baptizavit, vulgo monens ut in venientem poſt ſe crederent, hoc eſt, in Chriſtum Jeſum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jeſu nomen baptizati ſunt.

6 Cúmque manus eis Paulus impoſuiſſet, invaſit eos Sanctus Spiritus, linguiſque loquebantur ac vaticinabantur.

7 Erant autem in ſumma viri circiter duodecim.

8 Ille ingreſſus in collegium, liberè per tres menſes loquebatur, diſputans & regni divini res perſuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec ſolùm ſibi non patiebantur, perſuaderi, verùm etiam ei inſtitutioni apud multitudinem maledicebat; ille digreſſus ab eis, diſcipulos ſeparavit, & quotidie in cujuſdam Tyranni ludo diſputabat.

10 Id autem factum eſt per annos duos, ita ut omnes Aſiæ incolæ Domini Jeſu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci,

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 Adeò ut in ægrotantes afferrentur ex ejus corpore ſudaria aut ſemicincta, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi ſpiritus exirent.

13 Tentârunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obteſtatoribus nominare in præditos malis ſpiritibus nomen Domini Jeſu, dicentes: Obteſtamur vos per Jeſum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scevæ Judæi pontificis filii ſeptem qui id faciebant.

15 Sed malus ſpiritus ita reſpondit: Jeſum ego cognoſco, & Paulum novi, ſed vos quinam eſtis?

16 Tum inſiliit in eos homo, in quo malus erat ſpiritus, eoſque ita ſubegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Græcis omnibus Epheſi incolis innotuit, omnes metu perculſi ſunt, Dominique Jeſu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant multi ſua facta confeſſum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, ſatis multi congeſtos libros in omnium præſentia cremabant: quorum pretio computato, comperta ſunt nummorum quinquaginta millia:

20 Adeò penitùs creſcens invaleſcebat doctrina Domini.

21 His peractis, ſtatuit cum animo ſuo Paulus, perluſtrata Macedonia & Achaia, Hieroſolymam proficiſci dicens. Poſtquam illuc perveniſſet, Romam quoque ſibi eſſe viſendam.

22 Miſſis autem in Macedoniam duobus eorum, qui ei miniſtrabant, Timotheo & Eraſto, ipſe aliquandiu remanſit in Aſia.

23 Extitit eo tempore tumultus non exiguus, ob eam inſtitutionem.

24 Quidam enim, nomine Demetrius, faber argentarius, qui argentea Dianæ delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem quæſtum præſtabat,)

25 Et aliis ejuſcemodi rerum opificibus, hujuſmodi oratione uſus eſt: Viri, ſcitis ex hoc opificio noſtras eſſe facultates,

26 Et videtis ac auditis, ut Paulus iſte non ſolùm Epheſi, ſed totius ferè Aſiæ bonam partem verbis averterit, negans eſſe deos qui manibus fiant.

27 Neque verò ſolùm, ne hæc nobis ars confutetur, periculum eſt, verùm etiam ne magnæ deæ Dianæ fanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus, quam tota Aſia & orbis colit, magnitudo tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni ſic clamare: Magna eſt Diana Epheſiorum.

29 Ita urbe repleta confuſione, univerſi in theatrum impetum fecerunt, correpto Caio & Ariſtarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volentem ad populum intrare, non ſiverunt diſcipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Aſiæ, qui ei erant amici, miſerunt qui eum monerent, ne ſe daret in theatrum.

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confuſa concio, & plerique, quâ de cauſâ conveniſſent, neſciebant.)

33 Protractus eſt ex turba Alexander, producentibus eum Judæis.

34 Sed cùm Alexander manu ſignificâſſet, & vellet ad populum cauſam dicere, ubi Judæum eſſe cognitum eſt, extitit omnium vox una per duas ferè horas clamantium: Magna eſt Diana Epheſiorum.

35 Tum ſcriba, ſedatâ turbâ, ſic verba fecit: Viri Epheſii, quis verò eſt homo, qui neſciat Epheſiorum urbem cultricem eſſe magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapſi ſimulacri?

36 His cum contradici non poſſit, decet vos ſedatos eſſe, & nihil temerè facere.

37 Abduxiſtis enim homines iſtos neque ſacrilegos, neque in veſtram deam maledicos.

38 Quòd ſi Demetrius, & ejus ſocii artifices cauſam habent adverſus aliquem, forum agitur & adſunt proconſules: accuſent inter ſe.

39 Si aliud quid quæritis, id legitima concione abſolvetur.

40 Nam periculum eſt, ne ſeditionis accuſemur ob hodiernum diem, cùm nulla ſit cauſa, qua concurſus hujus rationem reddere poſſimus. His ille dicendis concionem dimiſit.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam inſtituit. Troade in mediam noctem ſermonem protendens. Eutychum per feneſtram delapſum reſuſcitat. Miletum vocatis Epheſinis Preſbyteris quid ſe & illos maneat exponit.

POST compoſitum tumultum, Paulus, advocatis ac ſalutatis diſcipulis in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus venit in Græciam.

3 Ubi poſtquam tres menſes egit, & ei facti ſunt à Judæis inſidiæ in Syriam navigaturo, ſententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus eſt eum uſque in Aſiam Sopater Berrhœenſis Theſſalonicenſium Ariſtarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timotheus: Aſiani verò Tychicus, & Trophimus,

5 Hi prægreſſi manſerunt nos in Troade.

6 Nos navigamus poſt Azymorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi ſeptem dies commorati ſumus.

7 Prima autem poſt Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem diſcipulis, Paulus diſſerebat, profecturus poſtridie.

8 Cúmque ſermonem ad mediam noctem produxiſſet, & eſſent crebra in cœnaculo, quo convenerunt, funalia,

9 Quidam juvenis, Eutychus nomine, in feneſtra ſedens, oppreſſus alto ſomno, diutius diſſerente Paulo, ſomno deturbatus decidit de tertia contignatione, & ſublatus eſt mortuus.

10 At Paulus degreſſus incubuit ei, eumque complexus, inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus eſt.

11 Deinde aſcendit, & fracto guſtatoque pane, ac multum uſque ad diluculum collocutus, ita demum profectus eſt.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

15 Nos ad navem progreſſi, Aſſum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipſe pedibus iter facturus.

14 Poſtquam nobis ad Aſſum congreſſus eſt, nos, eo recepto, Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, poſtridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, poſtero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Epheſum præternavigare, ne ſibi mora facienda eſſet in Aſia: properabat enim ſi fieri poſſet, ad Quinquageſimæ diem Hieroſolymam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accerſendos Epheſo ſeniores Eccleſiæ,

18 Et eos, ubi ad ſe venerunt, ſic alloquutus eſt. Vos ſcitis, ex quo primùm die in Aſiam ingreſſus ſum, quomodo apud vos perpetuò verſatus ſim.

19 Domino ſerviens cum omni modeſtia, multiſque cum lachrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum inſidias contigerunt:

20 Ut nihil, quod utile eſſet, detrectaverim, quo minus vos inſtituerem ac docerem, tum publicè, tum intra parietes:

21 Et Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum ſe converterent, & Domino noſtro Jeſu fidem haberent.

22 Et nunc ego divino conſtrictus afflatu, Hieroſolymam proficiſcor, quid illic mihi ſit eventurum ignorans.

23 Niſi quòd Spiritus Sanctus oppidatim manet, vincula me & calamitates manere.

24 Sed nihil penſi habeo, neque tanti vitam meam facio, dum curſum meum cum lætitia, & aſſignatum mihi à Domino Jeſu munus abſolvam; hoc eſt, divinæ gratiæ Evangelium teſtificer.

25 Et nunc hoc quidem ſcio: nemo me veſtrûm, quos inter divinum regnum prædicans verſatus ſum, præſentem poſthac videbit.

26 Itaque conteſtor vos hodierno die, me ab omnium pernicie inſontem eſſe.

27 Nihil enim parſi, omne vobis Dei declarare conſilium.

28 Quamobrem cavete & vobis, & toti olivi, cui vos Sanctus Spiritus præpoſuit cuſtodes, ut Dei paſcatis eccleſiam, quam ipſe ſuo ſanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut vos poſt diſceſſum meum truces invadant lupi, qui gregi non parcant:

30 Utque ex vobis ipſis exiſtant homines qui perversè loquantur, quo diſcipulos ad ſe ſequendos abducant:

31 Quare vigilate, recordantes me per triennium noctes & dies unumquemque cum lacrymis admonere non intermiſiſſe.

32 In præſentia commendo vos, fratres, Deo, & ſermonis ejus gratiæ: qui vos exædificare, & inter ſanctificatos omnes hæreditate donare poteſt.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut veſtem concupivi:

34 Quin ipſi vos ſcitis, & meis & meorum uſibus has miniſtrâſſe manus.

35 Omnia vobis oſtendi, quòd ita laborantes oporteat infirmis ſubvenire: & Domini Jeſu verba meminiſſe, qui dare quàm accipere dixit eſſe beatius,

36 Hæc locutus, poſitis genibus cum illis omnibus ſupplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus eſt omnium: inque Pauli collum illapſi, eum deoſculabantur.

38 Eò maximè dolentes, quòd ſe poſthac præſentem viſuros negaviſſet. Deduxerunt autem eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulus Hieroſolymam tendens, Cæſareæ Philippum evangeliſtam convenit, cujus etiam vincula prædicit Agabus. Hieroſolymam cùm adveniſſet, templum ingreſſus comprehenditur à Judæis. Per Lyſiam tribunum iiſdem eripitur.

NOS poſteaquam ab eis avulſi ſolvimus, recto curſu venimus in Coum. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 Navemque nacti, quæ in Phœnicem trajiceret, conſcendimus, ac ſolvimus:

3 Et detectâ Cypro, eâque ad lævam relictâ, navigavimus in Syriam, & Tyrum appulſi ſumus (ibi enim navis expoſitura erat onus)

4 Ac diſcipulos nacti, illic ſeptem manſimus dies: qui quidem divinitus afflati, Paulum monebant, ne Hieroſolymam aſcenderet.

5 Poſtquam dies illos tranſegimus, profecti ſumus, deducentibus nos omnibus unà cum fœminis ac liberis, donec urbem egreſſi poſitis genibus in littore ſupplicavimus.

6 Ac poſtquam inter nos conſalutavimus, nos navem conſcendimus: illi domum reverſi ſunt.

7 Nos, expeditâ a Tyro navigatione, Ptolemaidem pervenimus, & ſalutatis fratribus, apud eos manſimus unum diem.

8 Poſtridie Paulus cum ſuis profectus, venit Cæſaream, & ingreſſi domum Philippi Evangeliſtæ, qui erat ex ſeptem, manſimus apud eum.

9 Huic erant filiæ virgines quatuor quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, deſcendit quidam ex Judæa vates, nomen Agabus.

11 Qui nos aggreſſus, captoque Pauli cingulo, & colligatis ſuis manibus ac pedibus dixit: Hæc dicit Spiritus Sanctus: Virum, cujus eſt hoc cingulum, ſic colligabunt Hieroſolymis Judæi, & in extraneorum manu tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hieroſolymam aſcenderet.

13 Sed Paulus, ita reſpondit: Quorſum ploratis, & animum meum angitis? Ego verò non ſolùm colligari, ſed etiam mori Hieroſolymæ paratus ſum pro nomine Domini Jeſu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, deſtitimus, &, Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Poſt eos dies, adornata profectione, Hieroſolymam aſcendere contendimus,

16 Comitibus diſcipulorum quibuſdam à Cæſarea, qui ducebant, apud quem diverſaremur, Mnaſonem, quendam Cyprium, veterem diſcipulum.

17 Poſtquam Hieroſolymam pervenimus, libenter nos excepêre fratres.

18 Poſtridie ingreſſus eſt Paulus unà nobiſcum ad Jacobum, adfueruntque ſeniores omnes:

19 Quibus ille ſalutatis, narravit ſingulatim quæ feciſſet Deus apud exteras nationes ſuo miniſterio.

20 Quibus auditis, illi, actis Domino gratiis, Paulum ſic alloquuntur: Vides, frater, quàm multa Judæorum millia ſint, qui crediderunt, & omnes leges ſtudioſi ſunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Moſe deficiendum eſſe, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis eſſe circumcidendos liberos, nec moribus vivendum.

22 Quid ergo eſt? Omnino oportet, ut conveniat multitudo: audient enim veniſſe te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obſtricti.

24 Hos aſſume, & cum eis luſtrate, & apud eos ſumptum facite, ut caput tondeant, intelligantque omnes eorum quæ de te audiverunt, nihil eſſe, ſed te quoque ſic te gerere, ut legi pareas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt, attinet, nos ſcripto ad eos decrevimus, nihil tale ſervandum eis eſſe, niſi ut deaſtris immolata, & ſanguinem, & ſuffocata, & ſtuprum vitent.

26 Tum Paulus aſſumptis illis hominibus, ſequenti die cum eis luſtratus, intravit in fanum: & completos luſtrationis dies nunciavit, donec oblatum eſt, pro eorum unoquoque ſertum.

27 Sed jam propemodum abſolutis ſeptem diebus, Aſiatici Judæi eum in fano conſpicati, vulgo omne confundere, & injectis ei manibus clamare:

28 Viri Iſraëlitæ, ſuccurrite. Hic eſt homo ille, qui contra populum, & legem, & hunc locum omnes ubique docet. Quinetiam Græcos in fanum introduxit, & hunc locum profanavit.

29 Viderant enim Trophimum Epheſium in urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introductum eſſe arbitrabantur.

30 Ita commota urbe tota, & facto populi concurſu, capitur Paulus, & extra fanum trahitur, ac ſtatim clauduntur fores.

31 Conantibus autem eum interficere, aſcendit ad cohortis tribunum fama, totam Hieroſolymam eſſe confuſam:

32 Qui confeſtim aſcitis militibus ac centurionibus, in eos decurrit. Illi, viſo tribuno & militibus, Paulum pulſare deſierunt.

33 Tribunus acceſſit, eumque comprehendit, ac duabus conſtringi catenis imperavit: & quiſnam eſſet quidve commiſiſſet ſciſcitatus eſt.

34 Sed cum aliis aliud in turba clamantibus, certum ſcire propter tumultum nequiret, juſſit eum in caſtra duci.

35 Ut ventum eſt ad gradus, accidit, ut à militibus geſtaretur Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim populi multitudo, clamans: Tolle eum.

37 Et Paulus jam in caſtra introducendus, ſic Tribunum alloquitur: Licétne mihi tecum loqui? Et ille: Sciſne Græcè inquit?

38 Túne es Ægyptius ille, qui ſuperioribus diebus concitata ſeditione, eduxit in ſolitudi-

nem illa ſicariorum quatuor millia ?

39 At Paulus : Ego homo ſum Judæus Tarſenſis, civis non obſcuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cúmque ille permiſiſſet, Paulus ſtans in gradibus populo manu ſignificavit, factoque alto ſilentio, Hebraico ſermone orationem habuit his verbis :

CAPUT XXII.

Paulum rationem fidei ſuæ reddentem, aliquandiu Judæi audiunt. Illis verò clamantibus virgis examinari juſſus Romanum civem ſe eſſe declarat.

HOmines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defenſionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus ſilentium præſtiterunt.

3 Et illi : Ego inquit, homo Judæus ſum, Tarſi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patriâ lege accuratè inſtitutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes eſtis hodie :

4 Qui hanc inſtitutionem ſum capitaliter inſectatus, viros ſimul & mulieres conſtringendo & in carcerem condendo.

5 Teſtis eſt mihi pontifex & ſenatus univerſus, à quibus etiam epiſtolas ad fratres acceperam, & Damaſcum ibam, ut eos quoque qui illic eſſent, vinctos Hieroſolymam adducerem ad ſupplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damaſco propinquantem, circa meridiem multa repente lux de cœlo circumfulſerit ?

7 Et collapſus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi : Saule, Saule, quid me perſequeris?

8 Ego reſpondi : Quis es, Domine ? Atque ille : Ego ſum Jeſus Nazarenus, inquit, quem tu perſequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aſpexerunt illi quidem, & territi ſunt : ſed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego : Quid agam ? Domine. Et Dominus : Surge, inquit, & proficiſcere Damaſcum : illic tibi dicentur omnia, quæ tibi facienda eſſe ſtatutum eſt.

11 Ego cùm præ lucis illius ſplendore non viderem, manuductus à meis comitibus, veni Damaſcum.

12 Ananias autem quidam, vir ſecundùm legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me.

13 Et aſtans mihi : Saule frater, inquit, aſpice. Et ego eodem temporis veſtigio eum aſpexi.

14 Atque ille : Deus majorum noſtrorum, inquit, te ad voluntatem ſuam cognoſcendam deſtinavit : & ad juſtum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam :

15 Quoniam ei teſtis futurus es apud omnes homines eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris ? agedum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverſo autem mihi Hieroſolymam, & in fano ſupplicanti, accidit, ut extra me ipſum raptus.

18 Viderem eum mihi dicentem : Propera, & Hieroſolyma celeriter exi : non enim admittent tuum de me teſtimonium.

19 Et ego : Domine, inquam, ſciunt ipſi ut ego ſolitus ſim in

cuſtodiam dare, & per collegia verberent, eos qui tibi fidem haberent,

20 Utque cum tui teſtis Stephani ſanguis effunderetur, ego adeſſem, & in ejus decem conſentirem, veſtimenta cuſtodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit, nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc uſque verba eum illi audiverunt, & hic clamorem ſuſtulerunt: Tolle iſtum ex terris, inquiunt: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & veſtimenta jactantibus, ac pulverem in aërem jacientibus,

24 Juſſit eum tribunus in caſtra duci, & de eo loris quæſtionem haberi imperavit, ut cognoſceret quam ob cauſam illi ſic ei acclamarent.

25 Sed dum ille loris eum conſtringit, Paulus eum qui aderat centurionem ſic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas, nam hic homo Romanus eſt.

27 Tum eum aggreſſus tribunus: Dic mihi, inquit, éſne Romanus? Etiam, inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno pretio iſtius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus ſum.

29 Hic ſtatim eum omiſerunt, qui erant de eo quæſtionem habituri. Tribunus quoque territus eſt, cùm Romanum eſſe intelligeret, et eum colligâſſet.

30 Poſtero die volens certò ſcire, qua de re à Judæis accuſaretur, ſolvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire juſſis, Paulum deduxit, & apud eos ſtatuit.

CAPUT XXIII.

Paulum cauſam dicentem Ananias percuti jubet. Diſſenſio inter ipſos accuſatores oritur. Conſolatur Deus Paulum. De Judæorum inſidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præſidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem ſic erga Deum geſſi, ut optimè mihi conſcius ſim.

2 At Pontifex Ananias, eis qui ei aſtabant, imperavit, ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percuſſurus eſt te Deus, inquit ei, paries incruſtate. Ergo tu ſedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulſari me jubes?

4 Hic aſſiſtentes dixerunt: Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Neſciebam, fratres, inquit, eſſe Pontificem. Scriptum eſt enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem eſſe Sadducæorum, alteram Phariſæorum, vociferatus eſt in concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, Phariſæi filius: ſperatæ reſurrectionis mortuorum ſum reus.

7 Hoc eo locutó, orta eſt Phariſæorum & Sadducæorum contentio, diviſaque multitudo eſt.

8 Sadducæi enim reſurrectionem, aut angelum, aut ſpiritum eſſe negant: at Phariſæi utrumque confitentur.

9 Hic exorto ingenti clamore ſurrexerunt Scribæ, qui erant Phariſaïcarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum in

hoc homine malum invenimus, Quòd ſi eum Spiritus eſt, aut angelus, allocutus, ne pugnemus cum Domino.

10 Ita magnâ exortâ contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis diſcerperetur, juſſit exercitum deſcendere, eumque è medio illorum abreptum in caſtra ducere.

11 Proxima nocte aſtans ei Dominus dixit: Bono animo es, Paule: ut enim de me Hieroſolymæ teſtificatus es, ſic tibi Romæ quoque teſtificandum eſt.

12 Deinde orta die conſpirârunt Judæi quidam, & ſeſe devoverunt, ſic vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfeciſſent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt.

14 Qui Pontifices & Senatores hujuſmodi oratione convenerunt: Diris noſipſos egimus, ſi quid guſtaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio ſignificate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cognituros exactius. Nos verò, antequam ſiſtatur, parati ſumus eum perimere.

16 Has inſidias ſororis Pauli filius audivit, & venit in caſtra, ac eò ingreſſus, rem Paulo retulit,

17 Et Paulus, advocato uno centurione, ſic ei dixit: Hunc adoleſcentem ad tribunum deducito: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo aſſumpto, & ad tribunum ducto, ſic tribuno dixit: Paulus is qui eſt in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adoleſcentem aliquid tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehenſo, inque ſecretum ducto, percontatus eſt quid eſſet, quod ſibi nunciandum haberet.

20 Cui ille ſic retulit: Conſtituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quaſi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obſequi noli: nam inſidiantur ei ex eis homines ſupra quadraginta: qui ſeſe devoverunt, ſic vel comederent, vel biberent, quin eum interemiſſent. Et nunc parati tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adoleſcentem dimiſit, cum mandato, ne cui ea ſe tribuno declarâſſe diceret.

23 Deinde evocatos duos quoſdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæſaream proficiſcântur: item equites ſeptuaginta, & haſtatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 Adhibitis etiam jumentis, ut eò impoſitum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scripſit autem epiſtolam cujus exemplum eſt hoc:

26 CLAUDIUS LYSIAS præſtantiſſimo prætori Felici, ſalutem.

27 Hunc virum cùm Judæi comprehendiſſent, & interfecturi eſſent, ego cum exercitu ſuperveni, & eum eripui, ac Romanum eſſe didici.

28 Volens autem ſcire, quam ob cauſam illi eum accuſarent, deduxi eum in eorum concilium,

29 Et de quæſtionibus legis eorum accuſari comperi, nec ullius criminis inſimulari, quod morte ſit aut vinculis dignum.

30 Cùm

30 Cùm autem eſſet indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur inſidiis, ad te continuò miſi, & ſimul accuſatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, aſſumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Poſtridie ſiverunt equites cum eo proficiſci, ipſi in caſtra reverſi ſunt.

33 Equites Cæſaream ingreſſi, epiſtola prætori tradita, Paulum quoque ei ſtiterunt.

34 Prætor, ea lecta, ſciſcitatus ex qua eſſet provincia, ubi ex Cilicia audivit,

35 Ita dixit: Audiam te, ubi tui quoque accuſatores venerint: eumque in Herodis prætorio juſſit aſſervari.

CAPUT XXIV.

Tertullo accuſante, Paulus pro ſe cauſam dicit. Præſidi & ejus uxori Chriſtum annunciat. Speratam pecuniam cum fruſtra Felix expectâſſet, provincia decedens, victum Paulum relinquit.

POſt quinque dies deſcendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt:

2 Quo vocato, Tertullus ſic accuſare ortus eſt:

3 Quòd multa pace per te fruimur, quódque tua providentia hæc natio rectè adminiſtratur, id ſemper & ubique approbamus, præſtantiſſime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæſo ut nos pro æquitate tua paucis audias.

5 Nos hominem nunc nacti peſtilentem & ſeditiones omnibus toto orbe Judæis moventem ac ſectæ Nazaræorum principem,

6 Eò uſque ut etiam fanum profanare conatus ſit, comprehendimus, & ex lege noſtra judicare voluimus.

7 Sed intervenit Lyſias tribunus, qui eum magna vi ex manibus noſtris abduxit,

8 Juſſitque, ut ejus accuſatores apud te adeſſent: ex quo poteris, ſi quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accuſamus.

9 Ad hæc aſſenſerunt etiam Judæi, hæc ſic ſe habere dicentes.

10 Tum Paulus, cùm ei prætor annuiſſet ut diceret, reſpondit in hanc ſententiam: Quòd te multos jam annos huic genti jus dicere ſcio, equidem eò confidentiùs pro me dico.

11 Quòd tu intelligere poſſis me, non plures duodecim compleviſſe dies, ex quo Hieroſolymam ad Deum adorandum aſcendi.

12 Neque verò me in fano deprehenderunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi ſeditionem facientem: nec in collegiis, nec per oppida:

13 Nec me eorum poſſunt convincere, de quibus accuſant.

14 Illud autem apud te confiteor, me ut fert inſtitutio, quam ſectam dicunt, ſic Deum colere patrium, & omnia credere, quæ in lege & vatibus ſcripta ſunt:

15 Ac in Deo ſpem habere (id quod iſti ipſi quoque expectant) reſurrectionem fore mortuorum, tum juſtorum tum injuſtorum.

16 Atque equidem in eo me exerceo, ut intemeratâ conſcientiâ, & apud Deum ſemper, & apud homines ſim præditus.

27 Veneram autem poſt annos complures, ut popularium meorum egeſtatem muneribus allevarem, & munera libarem :

18 Cum me in fano luſtratum offenderunt, nulla cum turba aut tumultu, quidam ex Aſia Judæi,

19 Quos apud te præſtò eſſe accuſareque docebat, ſi quod haberent contra me.

20 Aut etiam iſti ipſi dicant, ſi quod deprehenderunt in me crimen, dum ſtarem in concilio :

21 Niſi fortè crimino ſa eſt hæc una vox, qua ſic inter eos aſtans vociferatus ſum :

22 De mortuorum reſurrectione ego à vobis hodie reus agor.

23 His auditis, Felix amplius pronunciavit, eam inſtitutionem ſatis perſpectam habens. Cùm deſcenderit Lyſias tribunus, inquit, cognoſcam de veſtra cauſâ.

24 Præcepitque centurioni, ut aſſervaretur Paulus, & remiſſius haberetur, neque quiſquam ſuorum ei miniſtrare aut adire prohiberetur.

25 Poſt aliquot dies advenit Felix cum Druſilla uxore ſua quæ erat Judæa, & accerſitum Paulum audivit de fide in Chriſtum.

26 Ac eo de juſtitia, & continentia, & futuro judicio diſſerente, territus Felix, dixit : In præſentia, abi : ego tempus nactus, evocabo te.

27 Accedebat eò, quid pecuniam ſibi à Paulo datum iri ſperabat : ut eum ſolveret : Ideoque eum ſæpius accerſens, cum eo confabulabatur.

28 Peracto autem biennio, accepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtum. Itaque volens gratum facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

CAPUT XXV.

Feſtus ſuccedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæſarem appellat. Feſtus Agrippæ regi negotium Pauli exponit, eundemque illi ſiſtit, ut cauſam cognoſcat.

FEſtus provinciam ingreſſus, poſt triduum Cæſarea Hieroſolymam aſcendit :

2 Seque apud eum ſtiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum :

3 Contra quem à Feſto beneficii loco poſtulabant, ut eum Hieroſolymam accerſeret : in animo habentes, eum in via per inſidias occidere.

4 Feſtus reſpondit, Paulum Cæſareæ aſſervari, ſe verò brevi profecturum.

5 Quapropter qui veſtrûm poſſunt, inquit, ſimul deſcendant : & ſi quid in hoc homine criminis eſt, accuſent.

6 Deinde poſtquam apud eos non plus decem dies egit, Cæſaream deſcendit : & poſtridie pro tribunali ſedens Paulum juſſit adduci.

7 Qui poſtquam advenit, circumſteterunt, qui Hieroſolymis deſcenderant Judæi, multa & atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demonſtrare non poterant :

8 Illo ſe nec in Judæorum legem, nec in fanum, nec in Cæſarem quicquam peccâſſe defendente.

9 Feſtus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo : Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his cauſam apud me dicere ?

10 At Paulus : Ad Cæſaris tribunal, inquit, aſto, ubi me cauſam dicere decet. Judæis nullam feci injuriam, ut tu pulchè ſcis.

11 Nam ſi ſum nocens, & aliquid morte dignum commiſi, quò minus moriar non recuſo. Sin nihil eorum eſt de quibus hi me accuſant, nemo me eis condonare poteſt. Cæſarem appello.

12 Tum Feſtus cum concilio collocutus, reſpondit : Cæſarem appellâſti, ad Cæſarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæſaream venerunt, ſalutaturi Feſtum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Feſtus regi negotium Pauli expoſuit. Eſt vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis.

15 De quo me, poſtquam Hieroſolymam veni, compellârunt Pontifices ſenatoreſque Judæorum, eum poſcentes ad ſupplicium.

16 Quibus ego reſpondi non eſſe Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priuſquam reus præſentes habuerit accuſatores, & locum ſui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 Cùm igitur illi huc conveniſſent, ego nullâ interpoſitâ morâ poſtridie pro tribunali ſedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm præſto eſſent accuſatores, nullum crimen inferebant, cujuſmodi ego opinatus eram.

19 Sed quæſtiones quaſdam de ſuperſtitione ſua contra eum habebant, & de quodam Jeſu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujuſmodi quæſtione dubitans, quæſivi an Hieroſolymam proficiſci vellet, & illic de his cauſam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Auguſti cognitionem ſervaretur, appellavit. Et ego juſſi ut ſervaretur, donec eum mittam ad Cæſarem.

22 Tum Agrippa ita Feſto dixit : Vellem ego quoque hominem audire. Et ille : Cras, inquit, audies eum.

23 Igitur poſtridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, unà cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Feſtus, adducto juſſu ejus Paulo, ſic locutus eſt :

24 Agrippa rex, & omnes viri qui apud nos adeſtis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hieroſolymis & hîc interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cùm eum nihil capitale admiſiſſe comperiſſem, & ipſe ad Auguſtum provocâſſet, mittere ſtatui :

26 Tametſi quid certum de eo ſcribam ad dominum non habeo. Ea de cauſa produxi eum ad vos & maximè ad te, rex Agrippa, ut, re diſquiſitâ, habeam quod ſcribam.

27 Abſurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, ſignificare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam actam à juventute, vocationemque ſuam, tantâ autoritate exponit, ut etiam Regis animum nonnihil flecteret, ſed re infecta diſcedunt proceres.

HIC Paulum ſic allequitur Agrippa : Liberum eſt tibi pro te ipſo dicere. Tum Paulus, porrecta manu, ſeipſum defendit :

2 Quòd omnia de quibus à Judæis poſtulor, hodie ſum apud te, rex Agrippa, defenſurus,

3 Qui ſis omnium Judaïcarum conſuetudinum, ac controverſiarum vel in primis peritus, equidem beatum me duco. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias.

4 Ac meam quidem ab ineunte ætate vitam quæ ab initio Hieroſolymis inter meos populares acta eſt, nôrunt omnes Judæi,

5 Jam diu ſcientes (modò velint fateri) me exactiſſima religionis noſtræ ſecta vixiſſe Phariſæum.

6 Et nunc ſto reus ſperatæ repræſentationis eorum quæ majoribus noſtris à Deo promiſſa ſunt:

7 Quo quidem ſe perventuras duodecim tribus noſtræ, Deum noctes dieſque aſſidue colendo, ſperant. De hac ſpe accuſor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Itáne verò incredibile apud vos judicatur, mortuos à Deo excitari?

9 Equidem ſtatueram multa mihi contra Jeſu Nazareni nomen eſſe facienda.

10 Itaque feci Hieroſolymis, multoſque ſanctorum ego in cuſtodias incluſi, acceptâ à Pontificibus poteſtate, & interficiendos meâ ſententiâ damnavi.

11 Quin eos per omnia collegia tormentis ſæpe cogebam impiè loqui: jamque immodicè in eos furens, perſequebar etiam ad exteras urbes.

12 Ac aliquándo proficiſcens Damaſcum, cum poteſtate & procuratione à Pontificibus accepta.

13 Die medio, in itinere vidi de cœlo Solis ſplendore majus lumen, quòd me meoſque comites circumfulſit.

14 Ac nobis omnibus ad terram collapſis, vocem audivi affantem me, & Hebræo ſermone dicentem, Saule, Saule, quid me perſequeris? Durum tibi fuerit contra ſtimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Et ille: Ego ſum Jeſus, quem tu perſequeris.

16 Verùm ſurge, & conſiſte in pedes. Nam eò tibi apparui, ut te & miniſtrum & teſtem conſtituam eorum quæque videris, quæque tibi demonſtrabo,

17 Vindicando te à populo & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ad eorum oculos aperiendos: ut ex tenebris in lucem, & ex Satanæ poteſtate ad Deum ſe convertant, & ita peccatorum veniam, & eandem cum eis ſortem conſequantur, qui fide mihi habenda ſancti facti fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa, cœleſti viſioni non fui dicto audiens:

20 Quin primum eis, qui Damaſci erant, & Hieroſolymis, perque omnem Judææ agrum, necnon ipſis extraneis denunciarem, ut vitam corrigerent, & ad Deum ſe converterent, ac vitæ correctione digna facerent.

21 His de cauſis Judæi me in fano comprehenſum conabantur interficere.

22 Sed divino præſidio ad hunc uſque diem ſteti, infimos juxta ac ſummos commonefaciens, neque quicquam extra ea dicens, quæ tum cæteri vates, tum Moſes, futura antè denunciârunt.

23 Vide licet ſupplicio afficiendum Chriſtum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum.

24 Hæc eo defendente, Feſtus magna voce dixit: Inſanis, Paule: nimiæ te literæ ad inſaniam redigunt.

25 At ille: non inſanio, inquit, præſtantiſſime Feſte, ſed vera & ſana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentiùs loquor, quòd eum nihil horum latere perſuaſum habeo, Nec enim hoc in angulo geſtum eſt.

27 Credis, rex Agrippa, vatibus? Credis, ſcio.

28 Et Agrippa Paulo: Propemodum mihi perſuades, ut Chriſtianus fiam.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & propemodum & planè non ſolùm tu, ſed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego ſum, exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, ſurrexit rex & prætor, & Berenice, & eorum aſſeſſores:

31 Et digreſſi loquebantur inter ſeſe, eum hominem nihil morte aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa verò Feſto dixit, eum hominem abſolvi poſſe, niſi Cæſarem appellâſſet.

CAPUT XXVII.

Paulo periculoſam navigationem præmonenti non creditur, diu ventis undique jactati, naufragium faciunt: omnes tamen ſalvi in terram evadunt.

UT autem nos in Italiam navigare decretum eſt, traditus eſt Paulus, & alii quidam vincti duo centurioni, nomine Julio, cohortis Auguſtæ;

2 Et conſcenſa nave Adramyttina, ſecundum Aſiæ loca navigaturi ſolvimus, comitante nos Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi,

3 Poſtridie ad Sidonem appulſi ſumus: & Julius Paulo humanè uſus, permiſit ei amicos adire, qui ejus curam gererent.

4 Inde poſtquam ſolvimus, ſubter Cyprum navigavimus, quòd erant venti contrarii.

5 Ac navigato Cicilio, Pamphylioque pelago, Lyciæ Myram appulimus.

6 Et ibi nactus centurio navem Alexandrinam, quæ in Italiam navigaret, eò nos impoſuit.

7 Poſtquam autem compluribus diebus tardè navigantes, ægrè in eum locum qui eſt ſecundum Cnidum, veniſſemus, obſtante nobis vento, ſubter Cretam ſecundum Salmonam navigavimus;

8 Eamque ægrè prætervecti, venimus in quendam locum nomine Pulchros portus, prope quem urbs erat Laſæa.

9 Jam verò ſatis multo tempore tranſacto, cùm eſſet jam periculoſa navigatio, quòd tranquillitas præteriiſſet, monebat Paulus eos hujuſmodi verbis.

10 Viri, video cum detrimento, gravique non ſolùm oneris & navigii, verùm etiam noſtræ vitæ jactura, fore navigationem.

11 At centurio magis gubernatori, & naviculario, quàm Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quòd erat portus ad hyberna parùm accommodatus, plerique conſilium ceperunt, illinc quoque ſolvere, ſi forte poſſent in Phœnicem appulſi hybernare, qui portus eſt Cretæ, ſpectans ad Africum, & ad Corum.

13 Itaque aſpirante Auſtro, arbitrati ſe propoſitum aſſecutos, ſolverunt, & propius Cretam præterferebantur.

14 Verùm

14 Verùm haud multò pòſt in ...m procelloſus ventus impegit, ...i Euſoaquilo vocatur.

15 Ità cùm correptum navi...um contra ventum tendere non ...oſſet, ceſſimus, atque ita fere...mus,

16 Cúmque ſubter parvam ...andam inſulam, nomine Clau...m, curſum tenuiſſemus, vix ...pham tenere potuimus.

17 Qua ſubducta, adjumentis ...ebantur ſuccingentes navem: ... ne in Syrtim inciderent me...entes, demiſſa ſcapha ſic fere...ntur.

18 Sed quia vehementi tem...ſtate jactabamur, altera die ...ura facta eſt:

19 Tertio die nos noſtris ma...bus armamenta navis ejicimus.

20 Verùm neque ſole neque ...ellis compluribus jam dies ap...rentibus, & tempeſtate non ...dioeri incumbente, cæterò ...es omnis ſalutis noſtræ ſublata ...at.

21 Cùm autem multa eſſet ...dia, Paulus in eorum medio ...ans, ſic locutus eſt: Decebat ...idem, ô viri obtemperantes ...ihi, à Creta non ſolvere, & ...c detrimentum damnumque ...crari.

22 Nunc tamen moneo vos, ... bono ſitis animo: nam nul...lius noſtrûm vitæ jactura fiet, ...d tantùm navigii.

23 Aſtitit enim mihi hac no...cte Dei, cujus ſum, quemque colo, angelus,

24 Et ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæſarem te ſiſti oportet: at ſcito, tibi Deum omnes tecum navigantes condonâſſe.

25 Quamobrem bono eſte animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promiſſum eſt.

26 Oportet autem nos in aliquem inſulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cùm in Adria agitaremus, ſub noctem mediam nautæ, quòd ſe alicui terræ propinquare ſuſpicabantur,

28 Demiſſo perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deinde paululum progreſſi, & itèrum conati, invenerunt ulnas quindecim:

29 Ac ne in aſpera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum nautæ ex navi effugere conarentur, & ſcapham in mare demiſiſſent, quaſi qui ex prora anchoras extenſuri eſſent,

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Niſi hi manſerint in navi, vos evadere non poteſtis.

32 Tum milites ſcapham abſciderunt, eamque delabi ſiverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic decimusquartus dies agitur, inquit, cùm expectantes jejuni permanetis, nihilque ſumpſiſtis:

34 Itaque vos ut cibum capiatis exhortor. Hoc enim ad veſtram ſalutem pertinet. Nam nullis veſtrûm vel pilus ex capite cadet.

35 His dictis ſumptum panem, actis in omnium conſpèctu Deo gratiis, fregit, ac comedere cœpit.

36 Tum omnes alacres redditi, ipſi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navi capita in ſumma ducenta ſeptuaginta ſex.

38 Deinde

38 Deinde cibo ſatiati, navem exonerârunt, jacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoſcebant ſed ſinum quendam animadvertebant, qui littus habebat, in quod cogitabant, ſi fieri poſſet, navem appellere.

40 Itaque detractas anchoras permiſerunt in mare, ſimulque laxatis gubernaculorum ſcalmis, & ſublato ad flatum velo, tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiſerunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi ſolveretur.

42 Militum autem conſilio fuit, ut vinctos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum ſervare volens, eos illo conſilio prohibuit: juſſitque ut qui nare poſſent, primi ſe jacerent, & ad terram evaderent:

44 Cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum eſt, ut omnes in terram evaderent incolumes.

CAPUT XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illæſus. Publium & alios ſanat. Melita ſolventes Romam perveniunt. Paulus Judæis cauſam ſuam exponit: Jeſum docet biennio.

ELapſi autem, tum demum intellexerunt, inſulam Melitam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos uſi ſunt: nam accenſo igne, nós omnes juverunt, propter inſtantem pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem multum ſarmentorum collegiſſet, ac igni impoſuiſſet, vipera propter calorem egreſſa, ejus manum invaſit.

4 Et barbari, ut pendente[m] de ejus manu beſtiam viderun[t] dicebant inter ſe: Omnino ho[micida] micida eſt hic homo, quem e[x] mari ſervatum fas vivere n[on] ſinit.

5 At ille, excuſſâ in igne[m] beſtiâ, nihil mali paſſus eſt:

6 Illis futurum expectantib[us] ut arderet, aut ſubitò mortu[us] concideret. Sed poſtquam diu tius expectantes, nihil incom[-] modi ei vident accidere, muta[ti] dicebant, eſſe Deum.

7 Erant iis in locis præd[ia] primo inſulæ, nomine Publi[i] qui nos acceptos triduum benig[ne] tractavit hóſpitio.

8 Accidit autem, ut Pub[lii] pater febribus & torminibus l[a-] borans decumberet: ad que[m] ingreſſus Paulus, ac comprec[a-] tus, impoſitis illi manibus, eu[m] ſanavit.

9 Quo facto, cæteri quoqu[e] qui morbis in inſula tenebantu[r] accedebant, ac curabantur:

10 Qui nos etiam multis h[o-] noribus proſecuti ſunt, & ſo[l-] ventibus neceſſaria ſubminiſtr[a-] runt.

11 Poſt tres menſes ſolvimus in navi Alexandrina, quæ in ea inſula hyemaverat, inſignita Caſtoribus:

12 Et Syracuſis appulſi, illic manſimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & poſt unum diem, orto Auſtro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nacti, exorati ſumus, ut apud eos maneremus ſeptem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cùm de nobis audiviſſent, nobis obviam prodierunt uſque ad Appium forum, & tres tabernas. Quibus viſis,

viſis, Paulus, actis Deo gratiis,
ſumpſit fiduciam.
16 Poſtquam Romam veni-
mus, centurio vinctos præfecto
caſtrorum tradidit. Paulo autem
permiſſum eſt ut ſolus cum cuſ-
tode ſuo milite maneret.
17 Poſt triduum convocavit
Paulus Judæorum primos, eoſque
poſtquam convenerunt, ſic allocu-
tus eſt: Viri fratres, ego quam-
vis nihil contra populum, patrióſ-
que mores feciſſem, vinctus Hiero-
ſolymis traditus ſum in Romano-
rum manus,
18 Qui me examinatum vole-
bant abſolvere, quod nullum in
me foret capitale crimen.
19 Sed contradicentibus Ju-
dæis, coactus ſum appellare Cæ-
ſarem, non ut qui aliquid habe-
rem, quod populares meos ac-
cuſarem.
20 Hanc igitur ob cauſam vos
advocavi, ut viderem & alloque-
rer. Nam causâ ſpei Iſraëlita-
rum hac catena circumdatus ſum:
21 Et illi: Nos quidem, in-
quiunt, neque literas de te ac-
cepimus ex Judæa, neque fratrum
quiſquam advenit, qui aliquid ſi-
niſtrum de te nunciaverit, aut
dixerit.
22 Cæterum vellemus ex te
audire, quæ ſentias: nam de
iſta quidem ſecta notum eſt nobis,
ubique contradici.
23 Ac dicto ei die, venerunt ad
eum in hoſpitium plures quibus
ille diſſerebat, divinum regnum
teſtificans, & eis de Jeſu, èx
Moſis lege, & vatibus, à mane
ad veſperam perſuadere conans.
24 Et aliis quidem oratione
perſuadebàtur, alii non credebant:
25 Cúmque inter ſeſe diſcordes
eſſent, diſcedebant, Paulò unum
verbum locuto, videlicet: Rectè
allocutus eſt Spiritus Sanctus per
Eſaiam vatem, majores noſtros,
26 Dum ait: Adi populum
iſtum, & dicito: Audietis qui-
dem, ſed non intelligetis: & a-
ſpicietis, ſed non perſpicietis.
27 Torpet enim animus iſtius
populi, & auribus obtuſe audiunt,
& occluſos habent oculos, ne ocu-
lis videant, & auribus audiant,
& animo intelligant, ac muten-
tur, atque ita eos ego ſanem.
28 Quapropter hoc vobis no-
tum eſto, miſſam extraneis eſſe
divinam ſalutem, qui etiam au-
dient.
29 His ab eo dictis, abierunt
Judæi, multam habentes inter
ſeſe contentionem.
20 Manſit autem Paulus totum
biennium in conducto privatim,
atque omnes admittebat, qui eum
adibant,
31 Divinum regnum publi-
cans, & de Domino Jeſu Chriſto
ſumma cum libertate, ſine impe-
dimento, docens.

PAULI EPISTOLA

AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apoſtolatûs ſui approbatione exorſus, Evangelii commendationem ſubnectit, per quod Deus virtutem ſuam exerit ſervandis Fide hominibus, impiæ ingratitudinis reis: in quos ira Dei meritò effuſa colligitur, quòd laxatis habenis in omne ſcelus paſſim ferantur.

PAULUS JESU CHRISTI ſervus, vocatus Apoſtolus ad Evangelium Dei ſegregatus.

2 Quod ante promiſerat per vates ſuos in ſacris literis,

3 De filio ſuo, orto ex Davidis ſemine, quod ad carnem attinet:

4 Definito Dei Filio cum potentia, ſecundum Spiritum Sanctificum, dum ex mortuis reſurgit Jeſus Chriſtus Dominus noſter:

5 Per quem gratiam ſumus & Apoſtolatum adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 In quibus vos quoque eſtis vocati Jeſus Chriſti.

7 Omnibus, qui Romæ eſtis, Deo charis, vocati, ſanctis, gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

8 Primùm, ago Deo meo gratias per Jeſum Chriſtum de vobis omnibus, quod veſtra fides toto orbe divulgatur.

9 Teſtis enim mihi Deus eſt (quem ex animo in ejus Fi Evangelio colo) me ſine inte miſſione mentionem veſtri fa re ſemper in meis ſupplicatio bus,

10 Precantem ut (quod E voluntate fiat) tandem aliqua do commoditatem adipiſcar it neris, ad vos viſendos.

11 Cupio enim videre vo ut divinum aliquod benefici vobis communicem, veſtri co firmandi gratiâ?

12 Hoc eſt, ut una apud vo recreemur per utrorumque fide veſtram & meam:

13 Nolo enim vos ignorar fratres, me ſæpe ſtatuiſſe adi vos (ſed hactenus prohibit ſum) ut profectum aliquem ap vos quoque faciam, quemadm dum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxtà ac barbar doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me eſt pa tus ſum, vos quoque qui Ro eſtis, Evangelio inſtituere.

16 Nec enim me pudet Eva gelii Chriſti: quippe quòd ſit d vina potentia, ſalutaris omni f denti cùm Græco tum Judæo.

17 Nam per id divina juſ tia exoritur, perpetuanda fid quemadmodum ſcriptum eſ Juſtus autem fide vivet.

18 Exoritur enim ira Dei cœlo in omnem impietatem injuſtitiam hominum veritate injuſtè ſupprimentium.

19 Nam quod Dei cognoſci poteſt, id apud eos manifeſtum eſt, utpote cum Deus eis patefecerit.

20 Etenim quæ ejus ſunt inaſpectabilia, cujuſmodi eſt ejus ſempiterna potentia atque divinitas, ea ex mundi opificio, dum conſiderantur per opera, perſpiciunt: ut ſint inexcuſabiles:

21 Quoniam cognito Dei, non dignam Deo gloriam, gratiamve tribuerunt: ſed vanis cogitationibus uſi ſunt, caligavitque eorum inſipiens animus:

22 Sapientes ſe profeſſi, ſtulti præſtiterunt:

23 Et immortalis Dei gloriam ad imagines ſimiles hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium tranſtulerunt.

24 Quare Deus eos permiſit animi ſui cupiditatibus, in tantam impuritatem, ut ipſi ſua corpora in ſeſe deturpent:

25 Quòd Dei veritatem in falſitatem tranſtulerint, & res creatas ſupra Creatorem venerati coluerint, qui eſt laudandus in ſempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permiſit eos Deus in turpes libidines, ut eorum fœminæ mutaverint uſum naturalem in non naturalem:

27 Similiterque mares, omiſſo fœminæ uſu naturali, exardeſcant mutua libidine, mares cum maribus obſcœna perpetrantes, atque ita dignam errore ſuo mercedem in ſe accipientes.

28 Ac quemadmodum Dei cognitione non probè uſi ſunt, ita permiſit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29 Pleni omnis injuſtitiæ, ſtupri, perverſitatis, avaritiæ, malitiæ: referti invidia, cæde, jurgio, fraudulentia, nequitia:

30 Suſurrones, maledici, Dei oſores, contumelioſi, ſuperbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31 Inſipientes, inſociabiles, inhumani, perfidioſi, immiſericordes:

32 Qui cùm id eſſe divinum jus cognoſcant, ut qui talia faciunt, morte digni ſunt, not ſolùm ea faciunt, ſed etiam facientibus aſſentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei ſiſtit. Gentibus excuſationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege ſcripta in qua gloriabantur, æquatque eos inter ſe.

Itaque inexcuſabilis es, ô homo, quicunque damnas: nam eo ipſo quod alterum damnas, teipſum condemnas, cùm facis eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, ſeverum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evaſurum?

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnis? ignorans te Dei benignitate ad ſanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua eſt duritas, & deploratus animus, congeris ipſe tibi ſupplicium in ſupplicii diem, & repræſentationis juſti Dei judicii,

6 Qui ſuis cuique factis digna ſolvet:

7 Hoc eſt, iis qui in rectè factis perſeverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quærunt, vitam ſempiternam:

8 Contentioſis autem, & in veritatem contumacibus, injuſtitiæ

ſtitiæ verò obedientibus, imminet ſævitia & pœna.

9 Calamitas & anguſtia, omni hominis animæ pravè agentis, cùm Græci tum Judæi.

10 Gloria vero, & honos, & pax omni rectè facienti cùm Græco tum Judæo.

11 Nullum eſt enim apud Deum perſonarum diſcrimen:

12 Nam quicunque ſine lege peccaverint, ſine lege etiam peribunt: item quicunque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum inſontes, ſed legis executores erunt inſontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, naturà legitima faciant, ii legem non habentes, ipſi ſibi lex ſunt:

15 Qui quidem oſtendant legis opus in ſuis animis inſcriptum: id quod teſtabitur eorum conſcientia: & utrorumque cogitationes eos vel accuſabunt vel defendent,

16 Quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jeſum Chriſtum.

17 En tu Judæus nominaris & in lege acquieſcis, ac de Deo gloriaris,

18 Et ejus voluntatem cognoſcis, & præſtabilia approbas, inſtructus lege:

19 Tibique perſuades, te cæcorum eſſe ducem, lumen eorum qui ſunt in tenebris,

20 Imprudentium præceptorem, imperitorum magiſtrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipſum non doces? qui prædicas non eſſe furandum, furaris?

22 Qui adulterandum negas, adulteras? qui deaſtros deteſtaris, ſacrilegium committis?

23 Qui in lege gloriaris, contra legem committendo Deum decoras?

24 Per vos enim malè audit Dei nomen apud exteras nationes, quemadmodum ſcriptum eſt.

25 Nam ita demum prodeſt circumciſio, ſi legi pareas. Sin contra legem committas, tua circumciſio in præputium abiit.

26 Quòd ſi præputiatus legis inſtituta conſervat, nimirum ejus præputium pro circumciſione habebitur:

27 Damnabitque, qui natura præputiatus legem exequitur, te, qui literam & circumciſionem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus eſt, qui manifeſto eſt: nec ea circumciſio eſt, quæ manifeſtò in carne eſt:

29 Sed is Judæus eſt, qui occultè eſt: & ea circumciſio eſt, quæ cordis eſt, ſpiritu, non literis: cujus Judæi laus non ab hominibus eſt, ſed à Deo.

CAPUT III.

Concedit Judæis aliquam ex fœdere prærogativam, ſed quæ penitus in Dei miſericordia ſita ſit. Judæos ac Gentes æque eſſe peccatores, autoritate Scripturæ confirmat: uſumque legis monſtrans, Fide nos juſtificari colligit.

QUÆNAM eſt ergo Judæi præſtantia? aut quæ circumciſionis utilitas?

2 Multa omnino. Primùm quòd eis credita ſunt oracula divina.

3 Quod enim, ſi diffiderunt nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit?

4 Abſit. Quin ſit Deum vera

& omnis homo mendax quemadmodum litteris proditum eſt: Ut ſis æquus in tuis dictis, & cauſam obtineas.

5 Sed ſi injuſtitia noſtra Dei juſtitiam commendat, quid dicemus? Num Deus injuſtus eſt, qui ſupplicium irroget? Humano more loquor.

6 Abſit. Alioquin quomodo jus redderet Deus mundo?

7 Verùm ſi Dei veritas meâ falſitate amplificatur ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor?

8 Quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim malè de nobis dicitur, & ſic aiunt quidam dicere nos, qui meritò damnandi ſunt.

9 Quid ergo? antecellimus? Nequaquam. Convicimus enim, & Judæos, & Græcos omnes peccato ſubeſſe,

10 Quemadmodum eſt in literis: Non eſt juſtus, ne unus quidem:

11 Non eſt qui ſapiat, non eſt qui Deo ſtudeat.

12 Omnes pariter deflectunt, nequamque ſunt: non eſt qui rectè faciat, non eſt, ne unus quidem:

13 Sepulchrum patens eorum guttur eſt, linguis ſuis ad dolum utuntur: aſpidum virus habent in labiis.

14 Eorum os execratione amarulentiaque plenum eſt,

15 Pedes ad fundendum ſanguinem veloces:

16 Exitium & calamitas eſt in eorum viis,

17 Et viam pacis neſciunt.

18 Non habent ſibi propoſitum Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque lex dicit, iis loqui, ſunt in lege, ut omne os obmuteſcat, obnoxiuſque fiat totus orbis Deo,

20 Quòd per legis opera mortalium nemo juſtus fiet apud eum. Nam ex lege oritur agnitio peccati.

21 Nunc abſque lege divina juſtitia patefacta eſt, a lege & vatibus teſtata:

22 Divina, inquam, juſtitia, quam fide Jeſu Chriſto habenda conſequantur & obtineant omnes fidentes. Non enim eſt diſcrimen ullum: nam omnes peccaverunt divinâque gloriâ carent,

23 Juſtificandi gratis, ejus beneficio, per liberationem quæ fit in Chriſto Jeſu:

24 Quem propoſuit Deus placamentum, per fidem in ejus ſanguine collocandam, ad demonſtrationem juſtitia Dei, qui pro ſua facilitate præteritis peccatis veniam det.

25 Ut hoc tempore ſuam juſtitiam demonſtret: ut ſit ipſe & juſtus, & qui Jeſu fidem habentes juſtificet.

26 Ubi eſt ergo gloriatio? Excluſa eſt. Qua lege? operum? Non, ſed fidei lege.

27 Cenſemus ergo fide juſtificari hominem, abſque legis operibus.

28 An Judæorum ſolùm Deus eſt? an non etiam extraneorum? Eſt etiam extraneorum.

29 Quandoquidem unus Deus eſt, qui & circumciſionem fide, & præputium per fidem juſtificet.

30 Ergo legem abrogamus per fidem? Abſit: imò legem ſtabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplo Abrahæ, Scripturæ teſtimonio comprobat: & decies Imputationis vocem inculcat hoc capite.

QUID ergo dicemus Abrahamum noſtrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem conſecutum eſſe ?

2 Si enim Abrahamus operibus juſtificatus eſt, habet quod glorietur, ſed non apud Deum.

3 Verùm quid dicunt literæ ? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei juſtitiæ ductum eſt.

4 In operante quidem merces, non gratiæ, ſed debiti locum habet.

5 At non operanti, ſed in eum credenti, qui ſontem juſtificat, ejus fides juſtitiæ ducitur :

6 Quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus juſtitiam tribuat ſine operibus :

7 Beati quorum remiſſa delicta, quorum obducta ſunt peccata.

8 Beatus homo cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumciſionémne cadit, an potiùs in præputium ? Dicimus enim, fidem in Abrahamo habitam eſſe pro juſtitia :

10 Quomodo igitur habitam ? cùm in circumciſione eſſet, an cùm in præputio ? Non in circumciſione, ſed in præputio :

11 Ac circumciſionis notam accepit, quæ ſigillum eſſet juſtitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater eſſet omnium fidentium, ſive præputiorum (ut eis quoque juſtitia duceretur) ſive circumciſorum.

12 Pater eſſet, inquam, non iis ſolùm qui eſſent à circumciſione, verùm etiam gradientibus per fidei veſtigia, quam parens noſter Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem promiſſum eſt Abrahamo, aut ejus poſteritati, orbis hæredem fore, ſed per fidei juſtitiam.

14 Nam ſi qui à lege ſunt, hæredes ſunt, vana fides eſt, & irrita promiſſio.

15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ubi lex non eſt, ne delictum quidem.

16 Ergo per fidem id fit, ut ſit gratuitum, quò rata ſit promiſſio omni poſteritati, non ſolùm quæ à lege, verùm etiam quæ ab Abrahami fide ſit : qui noſtrûm omnium pater eſt,

17 (Ut habetur ſcriptum : Te multarum gentium patrem effecturus ſum) videlicet apud eum cui credidit Deum : qui mortuis vitam dat, & quæ non ſunt, perinde ac ſi eſſent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra ſpem ſpe credidit, fore ſe multarum patrem gentium, ut erat promiſſum : Sic erit tua poſteritas.

16 Itaque fide non infirmus, non conſideravit ſuum corpus jam emortuum (qui propemodum centenarius eſſet) aut enectam Saræ vulvam :

20 Verùm de Dei promiſſo non conſideravit diffidentia, ſed fide valuit, Deoque gloriam tribuit :

21 Exploratum habens, eum quæ promiſiſſet etiam præſtare poſſe.

22 Itaque id ei juſtitiæ ductum eſt.

23 Non eſt autem ſcriptum propter eum ſolùm, ei ductum eſſe,

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum eſt ut ducatur, credentibus in eum qui Jeſum Dominum noſtrum ſuſcitavit ex mortuis :

25 Qui Jeſus propter noſtra

delicta

delicta traditus, propter noſtram juſtitiam revixit.

CAPUT V.

Amplificationibus illuſtrat juſtitiam Chriſti, quæ fide apprehenditur, quia datus eſt pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparationem facit Chriſti cum Adam: mortis cum vita: Legis cum gratia.

IGitur fide juſtificati pacem habemus cum Deo, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

2 Per quem fide aditum habuimus ad hoc beneficium, in quo ſtamus, & divinæ gloriæ ſpe gloriamur.

3 Neque id ſolùm, ſed etiam gloriamur in calamitatibus: illud ſcientes, quòd calamitas patientiam parit,

4 Parientia probationem, probatio ſpem:

5 Spes autem non pudefacit, quod Dei amore perfuſi ſunt animi noſtri, per Spiritum Sanctum nobis datum.

6 Nam Chriſtus, cùm nos adhuc eſſemus per tempus infirmi, pro ſontibus mortuus eſt,

7 Cùm vix quiſquam etiam pro inſonte moriatur: nam pro viro bono fortaſſis aliquis mori ſuſtineat:

8 At Deus ſuum erga nos amorem in eo commendat, quòd cùm adhuc nocentes eſſemus Chriſtus pro nobis mortuus eſt.

9 Ergo multo magis nunc ejus ſanguine juſtificati, defendemur per eum à ſupplicio.

10 Si enim hoſtes cùm eſſemus, reconciliati ſumus Deo per ejus Filii mortem: multo magis reconciliati ſervabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus eſt) in Deo gloriamur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem ſumus aſſecuti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervaſit mors, quatenus omnes peccârunt.

13 Nam uſque ad legem peccatum erat in mundo: atqui peccatum non ducitur, niſi eſt lex:

14 Et tamen, ab Adamo ad Moſem uſque, etiam in eos qui non peccaverant, regnavit mors propter ſimilitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum eſt.

13 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio eſt. Si enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jeſu Chriſti beneficio, in multos exuberavit.

16 Neque eſt eadem condonationis ratio, quæ eſt ejus quod accidit per unum qui peccavit. Nam unus in cauſa fuit, ut judicium, & porro damnatio conſequeretur: at beneficium peperit multorum delictorum abſolutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multo magis qui tam excellens juſtitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum eſt, ut omnes homines damnarentur: ſic etiam unius juſtitia fit, ut omnes homines abſolvantur atque vivant.

12 Ut enim unius hominis contumacia ſontes effecti ſunt multi: ſic etiam unius obedientia juſti efficientur multi.

*20 Lex autem ſupervenit, quò plus eſſet delicti: quò plus autem fuit peccati, eò magis excelluit gratia:

21 Ut quemadmodum morte regnavit peccatum, ſic gratia quoque per juſtitiam regnet, ad ſempiternam vitam per Jeſum Chriſtum.

CAPUT VI.

Deſcendit ad ſanctificationem, ſine qua neminem induere Chriſti juſtitiam docet, argumento à Baptiſmo ſumpto. Inde exbortationes ad vitæ puritatem deducit, brevemque mentionem interſerit Legis abrogatæ.

Quid ergo dicemus? manebimus in peccato, quò plus ſit gratiæ?

2 Nequaquam. Qui peccato mortui ſumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 Ac ignoratis, quicunque ſumus Chriſti Jeſu nomine baptizati, ad ejus mortem eſſe baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eo per baptiſma ad mortem ſepulti: ut quemadmodum Chriſtus ex mortuis in paterna gloria reſurrexit, ſic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis ſimilitudine inſititii facti ſumus, etiam reſurrectionis erimus:

6 Illud ſcientes, veterem noſtrum hominem ſimul eſſe crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato ſerviamus.

7 Nam qui mortuus eſt, is peccato abſolutus eſt.

8 Quod ſi una cum Chriſto mortui ſumus, etiam cum eo victuros credimus:

9 Scientes, Chriſtum ex mortuis excitatum, non jam moriturum eſſe, non jam morti eſſe obnoxium.

10 Quòd enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel: quòd autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque exiſtimate, voſipſos mortuos quidem eſſe peccato, ſed vivos Deo, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

12 Ne regnet ergo peccatum in mortali veſtro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis:

13 Neve membra veſtra injuſtitiæ arma peccato præbete: ſed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & veſtra membra juſtitiæ arma præbete.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cùm non ſub lege ſitis, ſed ſub gratia.

15 Quid tum? peccabimus quoniam non ſub lege ſumus, ſed ſub gratia? Abſit.

16 An neſcitis, cui voſipſos ſervos præbetis obediendo, ejus ſervos eſſe, cui obediatis? vel peccati, ad mortem: vel obedientiæ, ad juſtitiam?

17 Sed eſt Deo gratia, quòd cùm ſervi eſſetis peccati, paruiſtis ex animo ei doctrinæ rationi, quæ vobis tradita eſt:

18 Ac peccato liberati, mancipati eſtis juſtitiæ.

19 Humano more dico, propter veſtræ humanæ naturæ imbecillitatem. Ut enim veſtra membra impuritati ac ſceleri ſerva præbuiſtis ad ſcelus, ita nunc quòque membra veſtra ſerva præbete juſtitiæ ad ſanctimoniam.

20 Nam cùm ſervi eſſetis peccati, eratis à juſtitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim finis, mors eſt.

22 At nunc peccato liberati,

Deoque

Deoque emancipati, fructum veſtrum percipitis ad ſanctitatem, ad extremum vitam adepturi ſempiternam.

23 Etenim peccati ſtipendia, mors eſt: at Dei beneficium, ſempiterna vita, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAPUT VII

Explicat quid ſit non eſſe amplius ſub lege, ſumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, noſtra culpa factum eſſe docet, ut in mortis materiam cederat, quæ in vitam data erat. Exinde tranſit ad deſcribendam ſpiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis ſcientes alloquŏr) legem homini tandiu imperare quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obſtricta eſt: Sed ſi vir mortuus fuerit, ea à viri lege ſoluta eſt:

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, ſi fiat alterius viri. Verùm ſi vir moriatur, libera eſt à lege, ita ut adultera non ſit, ſi fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti eſtis legi, per Chriſti corpus, ita, ut in jus alterius tranſieritis, ejus qui ex mortuis excitatus eſt, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim eſſemus in carne peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant noſtris, ita ut morti fœtificaremus.

6 At nunc lege ſoluti ſumus ei mortui qua tenebamus, ita ut ſerviamus in novo ſpiritu, non in vetere litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? minimè: ſed peccatum non noſſem, niſi per legem. Nem cupiditatem neſcirem, niſi diceret lex: Ne concupiſcito.

8 Peccatum autem, occaſionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem abſque lege peccatum eſt mortuum.

9 Ego verò aliquando ſine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 Ego mortuus ſum: atque ita præceptum vitæ cauſa comparatum, compertum eſt mihi mortiferum.

11 Peccatum enim, occaſionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem ſancta eſt, & præceptum ſanctum, & juſtum & bonum.

13 Ergo quod bonum eſt id mihi mors fuit? Nequaquam: ſed peccatum, quòd ut appareret peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut eſſet quàm peccantiſſimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem eſſe ſpiritualem: ego verò carnalis ſum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnoſco. Non enim quod volo, id ago: ſed quod odi, id facio.

16 Quòd ſi quod nolo, id facio, legem bonam eſſe conſentio.

17 Nunc non jam ego id ago, ſed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc eſt in mea carne, bonum. Nam velle ineſt mihi: ſed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, id ago.

20 Quòd ſi quod nolo ego, facio: non jam ego id ago, ſe habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, ineſſe malum.

22 Delector enim Dei lege, quòd ad interiorem hominem attinet:

23 Sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex eſt in membris meis.

24 Miſer ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Ergo ego idem & mente ſervio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit nihil damnationis eſſe iis qui ſunt Chriſto inſerti per ejus ſpiritum, utcunque onerati ſint adhuc peccatis. Illo enim ſpiritu vivunt, cujus teſtimonium dubitationem omnem arcet, & miſerias præſentes ſublevat.

IGitur nulli jam damnationi ſunt obnoxii, qui in Chriſto Jeſu, non carnis, ſed ſpiritûs arbitrio parent.

2 Nam lex ſpiritûs vitalis in Jeſu Chriſto, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipſa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præſtitit ſuo ipſius filio miſſo, carne ſontis ſimili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 Ut legis juſtificatio in nobis peragеretur, qui non carni obtemperamus, ſed ſpiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, ſecundùm carnem affecti ſunt: qui ad ſpiritus, ſecundum ſpiritum.

6 Carnis autem affectio eſt mors: at ſpiritûs affectio vita eſt, atque pax:

7 Siquidem carnis affectio inimicitiæ ſunt adverſus Deum, quippe quæ Dei legi non pareat: nec enim poteſt.

8 Qui ſunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9 At vos non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi modò Dei ſpiritus habitat in vobis. Quòd ſi quis Chriſti ſpiritum non habet, is Chriſti non eſt.

10 Si verò Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum per peccatum, ſed ſpiritus vivus eſt per juſtitiam.

11 Quòd ſi ſpiritus ejus, qui Jeſum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Chriſtum ex mortuis excitavit, etiam veſtra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis ſpiritum ſuum.

12 Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13 Nam ſi carnis arbitrio vixeritis, morituri eſtis. Sin ſpiritu corporis actionis perimeritis, vivetis.

14 Nam quicunque Dei ſpiritu aguntur, ii Dei filii ſunt:

15 Non enim ſervitutis ſpiritum accepiſtis rurſus ad metum: ſed ſpiritum accepiſtis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16 Is ſpiritus animis noſtris teſtatur, nos eſſe Dei liberos:

17 Quòd ſi liberos, etiam hæredes, hæredes inquam Dei, Chriſti autem cohæredes: ſi modò ſimul patiamur, ut ſimul etiam glorioſi fiamus.

18 Cenſeo autem, ea quæ hoc tempore patienda ſunt, nequaquam eſſe paria gloriæ, qua ſumus afficiendi.

19 Ea eſt enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei patefactionem præſtoletur.

20 Nam vanitati natura rerum ſubjecta eſt, non ſua ſponte, ſed per eum qui eam ſpei ſubmiſit, fore ut ipſa quoque rerum natura ab interitûs ſervitute aſſeratur, in glorioſam liberorum Dei libertatem:

21 Scimus enim omnem rerum naturam hactenus congemiſcere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque, qui ſpiritus promittas habemus, intra nos ipſos gemimus, adoptionem expectantes, liberationem noſtri corporis.

23 Nam ſpe ſervati ſumus. Spes autem eorum quæ cernuntur, ſpes non eſt. Quod enim cernit quis, cur ſperet?

24 Quòd ſi quod non cernimus, id ſperamus, per patientiam expectamus.

25 Adde, quod ſpiritus quoque noſtris ſuccurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri debet, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus pro nobis ſupplicat gemitibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quæ ſit ſpiritus affectio, qui quidem ſic, ut Deus poſtulat, pro ſanctis oret.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto ſunt vocati.

28 Quos enim prænovit, etiam deſtinavit imaginis Filii ſui conſimiles, ut ſit is in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos deſtinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam juſtificat, & quos juſtificat, hos etiam glorioſos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus à nobis eſt, quis contra nos?

31 Qui ſuo ipſius filio non pepercerit, ſed eum pro nobis omnibus tradiderit, poteſtne non unà cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis Dei electos accuſet? Deus eſt qui abſolvit:

33 Quis eſt qui damnet? Chriſtus eſt qui mortuus eſt, vel potius qui reſurrexit, qui etiam eſt ad Dei dexteram, & pro nobis ſupplicat.

34 Quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an anguſtia? an vexatio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladii? quemadmodum ſcriptum eſt:

35 Tuâ cauſâ necamur quotidie, pro lanioniis ovibus ducimur.

36 Et tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam (quomodo mihi perſuaſum eſt) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura,

38 Neque ſublimia, neque demiſſa, nec ulla alia rerum natura poſſit nos ab amore Dei divellere, qui amor eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtqo.

CAPUT IX.

Judæis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicit, cunctoque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, inſtar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum teſtimoniis teſtatum oſtendit.

VErum dico in Chriſto, non mentior, teſtis eſt mihi mea conſcientia in Spiritu Sancto.

2 Magno me animi dolore & irremiſſo cruciatu affici.

3 Optarem enim meipſum à Chriſto infeliciter alienatum eſſe pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 Qui ſunt Iſraëlitæ, quorum eſt adoptio, & gloria, & fœdera, & legiſlatio, & cultus, & promiſſiones:

5 Quorum ſunt patres, & ex quibus eſt Chriſtus, quod ad carnem attinet, qui eſt ſuper omnia Deus collaudandus in ſempiternum. Etiam.

6 Neque id eò dico, quòd Dei dictum exciderit. Non enim omnes ab Iſraële orti ſunt Iſraëlitæ:

7 Neque quia ſunt Abrahami progenies, ideò ſunt omnes filii. Sed ab Iſaaco tibi denominabitur progenies.

8 Hoc eſt non carnis filii, ii ſunt Dei filii: ſed promiſſionis filii, progenies habentur.

9 Promiſſionis enim eſt hoc dictum: Cùm reviſam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi ſolùm, ſed etiam Rebeccæ ex uno Iſaaco parente noſtro uterum ferenti,

11 (Fœtibus nondum natis nec ullo bono malóve functis, ut Dei per electionem decretum, non ex operibus,

12 Sed ex vocante ratum eſſet) Rebeccæ inquam dictum eſt: Major ſerviet minori.

13 Quemadmodum ſcriptum eſt: Jacobum amavi, Eſaum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Eſtne in Deo injuſtitia? Nihil minus.

15 Moſi enim dicit: Gratiam facio & miſericordiam tribuo, cuicunque mihi collibitum eſt.

16 Ergo non eſt volentis, neque currentis, ſed gratiam facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pharaoni dicitur: Te ad hoc ipſum excitavi, ut in tu meam oſtendam potentiam, utque meum nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miſeratur, & quem vult indurat.

19 Dices mihi: Quid jam queritur? nam ejus voluntati quis reſiſtat?

20 Eho homo, tu quis es qui cum Deo diſceptes? Scilicet dicet ficta res fictori. Cur me ſic feciſti?

21 Quaſi verò non liceat figulo ex eadem luti maſſa aliud facere vas ad honeſta, aliud ad inhoneſta.

22 Quid Deus? ſi volens ſuam iram exercere, potentiamque declarare, tulit multa cum patientia iræ vaſa ad exitium compoſita.

23 Simul ut ſuam opulentam gloriam declararet in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:

24 Hoc eſt, in nos, quos etiam non ſolùm ex Judæis, ſed & ex cæteris nationibus vocavit.

25 Quemadmodum & in Oſea dicit: Vocabo non populum meum, populum meum: & non amatam, amatam:

26 Ac quo loco negati fuerint meus eſſe populos, illic Dei viventis filii vocabuntur.

27 Eſaias verò ſic de Iſraëlitis vociferatur: Etiam ſi fuerint Iſraëlitæ marinâ numeroſiores arenâ, evadent tantùm reliquiæ.

28 Nam rem ſevere atque ſemel, idque cum juſtitia, rem inquam ſeveram faciet Dominus in terra.

29 Ac quemadmodum jam dixerat Eſaias: Niſi nobis Dominus armipotens ſemen reliquiſſet, idem nobis quod Sodomæ ac Gomorræ accidiſſet.

30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes, juſtitiam non perſequentes, juſtitiam conſecutas eſſe: juſtitiam, inquam, quæ a fide manat.

31 Iſraëlitas autem juſtitiæ legem perſequentes, ad juſtitiæ legem non perveniſſe.

32 Cur? Quoniam non per fidem ſed per legis opera: impegerunt enim in lapidem impactorium,

33 Quemadmodum ſcriptum eſt: Poſiturus ſum in Sione lapidem impactorium, & petram illiſoriam, cui quicunque confidet, non fruſtra erit,

CAPUT X.

Pertractat effecta electionis, quòd alii reſpuant, alii amplectantur. Chriſtum finem legis. Gentium vocationem à Moſe, Judæorum verò indurationem ab Eſaia prædictam recenſet.

FRatres, equidem animi mei propenſio, & ad Deum ſupplicatio ad ſalutem ſpectat Iſraëlitarum.

2 Nam de eis hoc teſtor, eos Dei ſtudium habere, ſed id inſcitè facere.

3 Ignorantes enim divinam juſtitiam, ſuam autem juſtitiam ſtatuere conantes, divinæ juſtitiæ non ſubjiciuntur.

4 Finis enim legis Chriſtus eſt, ad omnium fidentium juſtitiam.

5 Nam de ea quidem juſtitia quæ in lege ſita eſt, ſcribit Moſes, hominem qui juſſa præſtiterit, victurum eſſe per ea.

6 At quæ à fide proficiſcitur juſtitia, ſic dicit: Ne dixeris cum animo tuo: Quis aſcendet in cœlum? Hoc eſt Chriſtum devocare.

7 Aut quis in Tartara deſcendet? Hoc eſt Chriſtum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè adeſt, tibi in ore eſt, & animo. Hæc eſt quam de fide publicè habemus orationem:

9 Quòd ſi & ore Dominum Jeſum confeſſus fueris, & à Deo ex mortuis excitatùm animo credideris, ſervabere.

10 Nam & animo creditur juſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem.

11 Sic enim dicunt literæ: Quiſquis ei confidet, non fruſtra fùturum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique diſcrimen eſt, cùm idem ſit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quiſquis enim Domini nomen invocaverit, ſervabitur.

14 Sed poſſuntne invocare eum, in quem non credunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audire ſine præcone?

15 Aut prædicare, niſi qui erunt legati? quemadmodum extat in literis: O quàm elegantes ſunt pedes nunciantium pacem, nunciantium bona?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Eſaias enim dicit: Domine, quis credit orationi noſtræ?

17 Ergo fides eſt ex auditione: auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audiverint? inquam. Quid ni? cùm in omnes terras pervenerit eorum ſonus, eorumque verba ad ultimum orbem?

19 Sed an non noverunt Iſraëlitæ? inquam. Primum Moſes dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Eſaias verè dicere audet: Repertus ſum non quærentibus me: perſpicuus factus ſum non curantibus me.

21 Ad Iſraëlitas verò ſic dicit: Pando meas manus totam diem ad contumacem contradicentemque populum.

CAPUT XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aſpectum limitetur, deceptum olim Eliam fuiſſe ait. Et cum radicem ſanctum habeant, plures quoque ex iis fore ſanctos. Gentes vero admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei eſſe judicia.

NUM ergo rejecit Deus populum ſuum? inquam. Abſit. Etenim ego Iſraëlita ſum, ex Abrahami ſemine, tribûs Benjamiticæ.

2 Non rejecit Deus ſuum populum, quem prænovit. An neſcitis de Elia quid dicant literæ, ut Deum contra Iſraëlitas appellet?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me ſolo relicto, quem poſtulant ad necem.

4 Verùm quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci ſeptem hominum millia, qui Baali genus non ſummiſerunt.

5 Similiter hoc tempore ſuperſunt per gratuitam electionem reliquiæ.

6 Quòd ſi gratuitò, ergo non per opera: alioquin gratia non jam eſſet gratia: Sin per opera, non jam eſt gratia: alioquin opus non jam eſſet opus.

7 Quid ergo? quod conquirunt Iſraëlitæ id non ſunt aſſecuti: at electi aſſecuti ſunt, reliqui excæcati ſunt.

8 Sicuti literis proditum eſt: Dedit eis Deus torpentem animum, oculos ita ut non videant, & aures ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durant.

9 Item David dicit: Sit eis ipſorum menſa laqueus & decipula & offendiculum atque ſupplicium.

10 Caligent eorum oculi, ita ut non videant: eorumque dorſum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum caſu cæteris gentibus parta ſalus eſt, ut ipſi provocentur.

12 Quòd ſi eorùm lapſus ſunt orbis divitiæ, ſi eorum inopia reliquarum gentium opes ſunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem ſum extraneorum Apoſtolus, miniſterium meum illuſtro,

14 Si quà meos poſſim pellicere conſanguineos, & eorum ſervare nonnullos.

15 Nam ſi eorum rejectio mundi eſt reconciliatio: quid erit cooptatio, niſi vita ex mortuis?

16 Quòd ſi primitiæ ſanctæ ſunt, ergo & maſſa: & ſi ſancta radix eſt, ergo & rami.

17 Quòd ſi ramorum quidam avulſi ſunt, & tu oleaſter in eos inſitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 Noli contra ramos gloriari. Quòd ſi gloriaris, non tu radicem fers, ſed radix te.

19 Dices: Avulſi ſunt rami, ut ego inſerer.

20 Rectè, Diffidentia evulſi ſunt: tu fide ſtas. Ne inſoleſce ſed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid ſi ne tibi quidem parcat ?

22 Vide ergo Dei benignitatem & ſeveritatem: in lapſos ſeveritatem: in te benignitatem, ſi modò in benignitate manſeris. Alioquin & tu reſecaberis:

23 Et illi, niſi in diffidentia permanſerint, inſerentur. Poteſt enim Deus eos rurſus inſerere.

24 Nam ſi tu ex naturali amputatus oleaſtro, inſitus es contra naturam in bonam olivam: quanto magis illi ſecundum naturam in propriam inſerentur oleam ?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipſi vobis placeatis: cæcitatem ex parte Iſraëlitis contigiſſe, donec cæterarum gentium plenus intret numerus:

20 Atque ita omnes Iſraëlitæ ſerventur: quemadmodum memoriæ proditum: Veniet ex Sione liberator, qui à ſceleribus Jacobeos vindicet.

27 Atque hæc eſt pactio, quam ego cum eis facio: videlicet me eorum peccata ſublaturum.

28 Quod ad Evangelium attinet, ſunt propter vos inimici: quod verò ad electionem, ſunt chari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia Dei numera, & vocatus.

30 Ut enim vos aliquando non paruiſtis Deo, horum contumacia miſericordiam eſtis conſecuti:

31 Sic hi nunc, tributa vobis miſericordia, non parent, ut ipſis quoque tribuatur miſericordia.

32 Concluſit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium miſereatur.

33 O altam ſapientiæ cognitioniſque Dei opulentiam: quàm penitus recondita ejus judicia, quàm abſtruſæ ſunt rationes ?

34 Quis enim Domini mentem novit ? aut quis ei fuit à conſilio ?

35 Aut quis illi antè contulit, ut ei gratia referatur ?

56 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in ſempiternum. Etiam.

CAPUT XII.

Parænetica tractat. Ad cultum Deo gratum; ad dilectionem ſimulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUare cohortos vos, fratres, per Dei miſericordiam, ut præſtetis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, acceptam Deo, qui veſter ſit cultus rationalis.

2 Néve ſimiles vos huic ſæculo præſtate, ſed veſtræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod velit Deus, quod bonum acceptum, perfectumque ſit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficia quod mihi collatum eſt, veſtrûm cuivis, ne ſibi plus arrogare quàm arrogare debeat: ſed tantùm arroget, ut ſobriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia diem opus habeant,

5 Sic multi ſumus unum corpus in Chriſto, invicem alii aliorum membra,

6 Sed qus dotes pro collato in

nos beneficio varias habeamus : ut divinationem pro fidei portione :

7 Ut miniſterium, ad miniſtrandum : ſive quis doceat, ad docendum :

8 Sive cohortetur, ad cohortandum : ſive ſit diſtributor, ut ſincerè : ſive præſit, ut ſedulò : ſive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas ſimulationis expers : vitii oſores, virtutis tenaces,

10 Ad fraternum mutuumque amorem proclives, honore prævenientes alius alium.

11 Studio impigri, ferventes animo, tempori ſervientes.

12 Spe gaudentes, in adverſis patientes, in precibus aſſidui.

13 Sanctorum egeſtatibus opitulantes, hoſpitalitatem exercentes.

14 Bene precamini vos inſectantibus, bene precamini, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plorantibus plorate.

16 Eodem modo invicem animati : non vos animo efferentes ſed humilibus accommodantes. Ne vobis placete.

17 Nemini malum pro malo reddite, date operam ut vos apud omnes homines honeſtè geratis.

18 Si fieri poteſt (quantum in vobis eſt) pacem cum omnibus exercete.

19 Non vos ipſos ulciſcentes, ô mihi chariſſimi, ſed ſupplicio locum dantes, Extat enim ſcriptum : Mea eſt ultio, ego remunerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque eſurit inimicus tuus, da ei comedere : ſi ſitit, da bibere. Id enim faciens, candentes carbones in ejus caput congeres.

21 Noli maleficio vinci, ſed beneficio vince maleficium.

CAPUT XIII.

Vult ut ſubdamur magiſtratibus, proximum diligamus, vivamus juſtè & Chriſtum induamus.

OMnes mortales ſuperioribus poteſtatibus pareant. Nulla eſt enim poteſtas, niſi à Deo : ac quæ ſunt poteſtates, eæ à Deo ſunt inſtitutæ.

2 Itaque qui poteſtati repugnat, Dei inſtitutioni reſiſtit : quique reſtiterint, pœnas dabunt.

3 Non enim rectè factis metuendi ſunt magiſtratus, ſed pravè factis. Vis poteſtatem non timere : benefacito, & ab ea laudem conſequeris.

4 Nam Dei miniſter eſt, tibi quod ſit bono ? Verùm ſi malè feceris, formida. Nec enim ſine cauſa gladium geſtat : quippe cùm ſit Dei miniſter, ad irrogandas pœnas iis qui malè faciunt.

5 Quapropter parere neceſſe eſt, non ſolùm ſupplicii metu, ſed etiam quia officii eſt.

6 Siquidem hanc ob cauſam tributa penditis : ſunt enim publici Dei miniſtri, in hoc ipſo aſſidui.

7 Quocirca ſolvite quod cuique debetis : cui tributum, tributum : cui vectigal, vectigal : cui metum, metum : cui honorem, honorem..

8 Nihil cuiquam debete, niſi ut ametis vos inter vos. Nam qui alios amat, is lege perfunctus eſt.

9 Etenim, Ne adulterato, Ne occidito, Ne furator, Ne falſum teſtator, Ne concupiſcito, & ſi quod aliud præceptum eſt, id in hoc dicto ſummatim comprehenditur : Alterum ut tepiſum amato.

10 Charitas alteri non malefacit. Itaque legis perfunctio charitas eſt:

11 Præſertim cùm ſciamus, veniſſe tempus & horam qua jam ſit nobis à ſomno expergiſcendum. Nunc enim propius nos eſt ſalus, quàm tum cùm credidimus.

12 Diſceſſit nox, dies adeſt: Quare deponamus opera tenebrarum & induamus arma lucis.

13 Honeſtè nos, ut in die, geramus: non comeſſationibus & ebrietatibus, non concubitibus & libidinibus, non jurgiis & æmulatione:

14 Sed induite Dominum Jeſum Chriſtum: neve carnis curam gerite, cupiditatibus indulgendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide ſunt infirma, ne vitio noſtro ſcandalizentur. Et illis è diverſo imperat, ne non temerè infirmiores judicent, & intra ædificationis & charitatis terminos Chriſtiana conſiſtat libertas.

SI quis autem imbecillâ fide eſt, huic nullâ cum animi dubitatione opitulamini.

2 Alius omnibus veſci fas eſſe credit: alius infirmus, veſcitur oleribus.

3 Qui veſcitur, non veſcentem ne contemnito. Item qui non veſcitur, veſcentem ne damnato, cùm ei Deus ſubvenerit.

4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes? Suo Domino ſtat, aut cadit. Conſiſtet autem: poteſt enim Deus eum ſtabilire.

5 Alius diem diemque diſcernit: alius dies omnes eodem loco habet. Suam quiſque ſententiam exploratam habeat.

6 Qui dierum rationem habet, Domino habet: item qui dierum rationem non habet, Domino non habet. Qui veſcitur, Domino veſcitur: agit enim Deo gratias. Item qui non veſcitur, Domino non veſcitur, & agit Deo gratias:

7 Nullus enim veſtrûm ſibi ipſi vivit, nullus item ſibi ipſi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: ſive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivimus, ſive morimur, Domini ſumus.

9 Nam ideo Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit ac revixit, ut & mortuis dominetur & vivis.

10 Tu verò cur tuum fratrem damnas? aut tu cur tuum fratrem deſpicis? cùm ſimus omnes ad Chriſti tribunal adfuturi.

11 Scriptum eſt enim: Sic vivam (inquit Dominus) ut mihi ſe flectet omne genu, omniſque lingua Deum celebrabit.

12 Itàque noſtrûm quiſque cauſam pro ſe dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam damnemus alius alium: ſed hoc potius ſtatuite, non eſſe fratri offenſioni aut incommodo.

14 Scio, & per Dominum Jeſum perſuaſum habeo, nihil per ſe profanum eſſe, niſi quod putanti aliquid profanum eſſe, ei profanum eſt.

15 Verùm ſi propter eſum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli eum tuo eſu perdere, pro quo mortuus Chriſtus eſt.

16 Ne committite igitur, ut malè audiat veſtrum bonum.

17 Non eſt enim Dei regnum cibus & potio: ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.

18 In his enim qui Chriſto ſervit, is & Deo acceptus, & hominibus probatus eſt.

19 Quamobrem perſequamur ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Nòli ejus causâ Dei opus abolere. Omnia quidem pura ſunt: ſed in eo malum eſt, ſi quis cum alterius offenſione veſcitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conſpectu. Felix qui ſeipſum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, ſi comedit, damnandus eſt, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum eſt.

CAPUT XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur ſuum conferant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri exemplo, qui ſeipſum omnibus communicavit, non ſolùm Judæis, ſed etiam Gentibus. Denique rationem reddit cur hanc ad Romanos epiſtolam ſcripſerit. Obſecrat fratres per Jeſum Chriſtum, ut ſe laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

DEbemus autem nos, qui fortes ſumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobiſipſis indulgere.

2 Quiſquis noſtrûm alteri indulgeat boni causâ, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Chriſtus non ipſe ſibi indulſit: ſed quemadmodum memoriæ proditum eſt, Tuorum conviciatorum conviciis impetor.

4 Quæcunque enim antè ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & literarum conſolationem, ſpem habeamus.

5 Faxit autem Deus, & patientiæ & conſolationis author ut idem inter vos ſentiatis, ſicut Chriſto Jeſu dignum eſt,

6 Ut uno animo, unoque ore concelebretis Deum & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7 Quocirca opitulamini mutuò, ut & Chriſtus nobis ad Dei gloriam opitulatus eſt.

8 Dico autem Jeſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter Dei veritatem, ad ea confirmanda quæ majoribus fuerant promiſſa:

9 Utque cæteræ gentes Deum ob ejus miſericordiam celebrarent, quemadmodum ſcriptum extat: Quare te celebrabo apud gentes, tuumque nomen cantabo.

10 Item: Lætamini gentes inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collaudate omnes populi.

12 Itemque Eſaias: Erit Iſai radix, exiſtetque qui gentibus imperet, in quo gentes ſpem habebunt.

13 Cæterùm Deus ſpei om vos lætitiâ atque pace complea fidentes, ut ſpe abundetis, Spiritûs Sancti.

14 Equidem hoc de vobis pe ſuaſum habeo, mei fratres, v omnis eſſe bonitatis plenos, c ni refertos cognitione, qui lius alium commonefacere poſſ tis.

15 Sed ideo, vobis aliquan audaciùs ſcripſi, fratres, ut v in memoriam revocarem, p

eo quod in me divinitùs collatum eſt beneficio.

16 Ut ſim Jeſu Chriſti publicus miniſter ad extraneos, ſacrum Dei adminiſtrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta ſit, per Sanctum conſecrata Spiritum.

17 Itaque habeo quod in Chriſto Jeſu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloqui auſim, quàm nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Chriſtus, tum verbis tum re.

19 Tanta prodigiorum ac miraculorum, tantâ divini ſpiritûs vi, ut à Hieroſolyma per circuitum, uſque ad Illyricum, omnia Chriſti Evangelio repleverim:

20 Idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus eſſet Chriſtus, ne alieno fundamento ſuperſtruerem.

21 Sed quemadmodum ſcriptum extat: Quibus de eo non erat nunciatum, aſpicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque ſæpenumero impeditus ſum, quo minus ad vos venirem.

23 At nunc cùm jam in his tractibus locum non habeam, & veſtri viſendi cupiditate jam à multis annis tenear.

24 Si quando in Hiſpaniam proficiſcar, adibo vos. Spero enim, in itinere viſurum vos, & à vobis illo deductum iri, ſi prius meam veſtri aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem proficiſcor Hieroſolymam, miniſtraturus ſanctos.

26 Viſum eſt enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad ſanctorum pauperes, qui ſunt Hieroſolymis.

27 Viſum eſt, inquam, & ſanè eis debent, Nam ſi extranei illorum ſpiritualia participârunt, debent viciſſim carnalibus rebus ſubvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eiſque fructum hunc conſignavero, iſthac me conferam in Hiſpaniam.

29 Scite autem, cùm veniam ad vos, venturum cum plena Chriſtiani Evangelii ubertate.

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, perque ſpiritûs charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me ſupplicationibus adjuveris,

31 Ut eos evadam qui ſunt in Judæa contumaces: utque id, cujus adminiſtrandi gratiâ Hieroſolymam peto, gratum ſit ſanctis,

32 Quò vos cum lætitia, Dei voluntate, viſam, vobiſcumque recreer,

33 Deus pacis vobis omnibus adſit. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Phœbam, ſalutat officiosè complures, admonetque ut eos caveant, qui diſſidiorum authores ſunt.

COmmendo autem vobis Phœbam, ſororem noſtram Cenchreenſis eccleſiæ miniſtram,

2 Ut eam per Dominum accipiatis, ſicuti ſanctis dignum eſt, eique adſitis, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea, cum multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priſcam & Aquilam, meos in Chriſto Jeſu adjutores.

4 (Qui pro me vita ſuas objecere cervices: quibus non ego ſolus gratias ago, verùm etiam omnes extraneorum eccleſiæ.)

5 Et eorum domeſticam eccleſiam. Salutate Epœnetum mihi chariſſimum, qui eſt Achaiæ primitiæ in Chriſto.

6 Salutate Mariam, quæ multum noſtrâ causâ laboravit.

7 Salutate Andronicum & Juniam meos cognatos, & aliquando mecum unà captos, qui ſunt in Apoſtolis inſignes, qui etiam ante me Chriſto acceſſerunt.

8 Salutate Amplium, mihi in Domino chariſſimum.

9 Salutate Urbanum, noſtrum in Chriſto adjutorem: & Stachym, mihi chariſſimum.

10 Salutate Apellem, in Chriſto probatum. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtobuli familia.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi familia, qui ſunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ in Domino laborant: Salutate Perſidem chariſſimam, quæ multum in Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, hominem in Domino lectum, ejuſque & meam matrem.

14 Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & eorum ſocios fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & ejus ſororem, & Olympam, & eorum ſocios omnes ſanctos.

16 Salutate vos inter vos oſculo ſancto. Salutant vos Chriſti Eccleſiæ.

17 Cohortor autem vos, fratres, ut ab eis, qui ſeditiones & offenſiones contrà eam, quam accepiſtis, doctrinam excitant, caveatis eoſque declinetis.

18 Nam ejuſmodi homines non Domino Jeſu Chriſto, ſed ſuo ventri ſerviunt, blanda ſpecioſaque oratione fallunt animos non malitioſorum.

19 Nam veſtra obedientia apud omnes increbuit, id quod veſtra cauſa gaudeo. Sed volo vos, ut ad malum ſimplices, ſic ad bonum eſſe ſapientes.

20 Deus autem pacis Satanam brevi ſub veſtris pedibus conteret. Adſit vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti favor.

21 Salutant vos Timotheus meus adjutor, & Lucius, & Jaſon, & Soſipater mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius, qui hanc epiſtolam in Domino ſcripſi.

23 Salutat vos Caius, meus hoſpes, & potius eccleſiæ. Salutat vos Eraſtus procurator civitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini noſtri Jeſu Chriſti adſit vobis omnibus. Amen.

25 Ei autem qui poteſt confirmare vos ſecundum meum Evangelium, & Jeſu Chriſti prædicationem, ſecundum patefactionem myſterii æternis temporibus taciti:

26 Nunc autem declarati, & per vaticinas literas ex Dei immortalis inſtituto, ad obediendum fidei, ad gentes omnes explicati.

27 Soli ſapienti Deo per Jeſum Chriſtum gloria in perpetuum. Amen.

Scripta eſt Corinthi, miſſa per Phœbam, Cenchreenſis eccleſiæ miniſtram.

PAU-

PAULI EPISTOLA I.
AD
CORINTHIOS.

CAPUT I.

Poſt gratulationem, quæ vim habet exhortandi, taxat diſſidia Corinthiorum, eoſque à faſtu ad humilitatem revocat: Nam evertens omnem mundi ſapientiam ſolam crucis prædicationem erigit.

PAULUS vocatus Apoſtolus Jeſu Chriſti, Dei voluntate, & Softhenes frater.

2 Divinæ Eccleſiæ quæ Corinthi eſt, ſanctificatis per Chriſtum Jeſum, vocatis ſanctis: necnon omnibus qui Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen invocant, quocunque in loco, ſive ſuo, ſive noſtro,

3 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto,

4 Ago Deo meo ſemper de vobis gratias, ob Dei beneficium in vos collatum, per Jeſum Chriſtum:

5 Quòd per eum adeò rebus omnibus dilati eſtis, omni & ratione & ſcientia,

6 (Quemadmodum de Chriſto teſtimonium in vobis confirmatum eſt,)

7 Ut nulla dote careatis, patefactionem expectantes Domini noſtri Jeſu Chriſti.

8 Qui vos confirmabit ad extremum inculpatos, ad diem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

9 Fidelis Deus eſt, per quem ad ejus Filii Jeſu Chriſti Domini noſtri communionem vocati eſtis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen, ut idem omnes loquamini: neve ſint in vobis diſſidia, ſed ſitis in eadem mente, eademque ſententia compoſiti.

11 Declaratum eſt enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloæ domeſticis, inter vos eſſe lites.

12 Quod dico, hoc eſt, quòd veſtrûm alius dicit, Ego ſum Pauli: alius, ego Apollo, ego Cephæ, ego Chriſti.

13 Diviſúſne Chriſtus eſt: Num Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in Pauli nomen eſtis baptizati?

14 Ago Deo gratias, quòd veſtrûm neminem baptizavi, niſi Criſpum & Caium:

15 Ne quis dicat, me in meum baptizâſſe nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Cæterorum neſcio an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Chriſtus ad baptizandum, ſed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Eſt enim crucis oratio perituris ſtultitia, ſervandis autem nobis divina poteſtas.

19 Scriptum eſt enim: Perdam ſapientum ſapientiam, & prudentum prudentiam abolebo.

20 Ubi

20 Ubi ſapiens? ubi literatus? ubi hujus ſæculi conquiſitor? Nonne infatuavit Deus ſapientiam hujus mundi.

21 Poſtquam enim ex divina ſapientia non ita ſapuit mundus ut Deum cognoſceret, viſum eſt Deo per prædicationis ſtultitiam ſervare fidentes:

22 Quandoquidem & Judæi portentum poſtulant, & Græci ſapientiam quærunt.

23 Nos verò Chriſtum prædicamus crucifixum, Judæis offenſionem, Græcis ſtultitiam:

24 Sed ipſis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam, Deique ſapientiam.

25 Nam quod Dei ſtultum eſt, id ſapientius eſt quàm homines: & quod Dei imbecillum eſt, id fortius eſt quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo ſitis vocati, fratres: non multi quidem ſapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles:

27 Sed mundi ſtultiſſima Deus elegit, ut ſapientes confutaret: & mundi infirmiſſima elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 Et mundi ignobiliſſima contemptiſſimaque elegit Deus, & quæ nihil ſunt, ut quæ aliquid ſunt aboleret,

29 Ne quis mortalium glorietur apud Deum.

30 Ab eo autem vos eſtis per Chriſtum Jeſum qui nobis eſt ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctitas, & liberatio?

31 Ut, quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Prædicationem ſuam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, ſpirituali tamen virtute inſignem. Tandem concludit carnis judicio non poſſe æſtimari.

Itaque ego cùm veni ad vos, fratres, ita veni, ut nulla cum orationis aut ſapientiæ excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil ſcire apud vos, niſi Jeſum Chriſtum & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metu ac tremore verſatus ſum apud vos:

4 Et ejuſmodi oratione ac prædicatione uſus, quæ non perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed ſpirituali potentique demonſtratione conſtaret:

5 Ne veſtra fides in hominum ſapientia, ſed in Dei potentia ſita foret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, ſapientiam inquam non hujus ſæculi, neque principum hujus ſæculi, qui abolentur:

7 Sed Dei ſapientiam arcanè loquimur, abditam, quam deſtinavit Deus ante ſecula ad noſtram gloriam,

8 Quam nemo principum hujus ſæculi cognovit. Si enim cognoviſſent, nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent.

9 Sed (quemadmodum ſcriptum eſt) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus ſuis amatoribus:

10 Nobis autem Deus ſuo ſpiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditiſſima.

11 Nam quis hominum ſcit hominis negotia, niſi hominis ſpiritus qui in eo eſt? ſic Dei negotia nullus ſcit, niſi Dei ſpiritus.

12 Nos

12 Nos vero non mundi ſpiritum accepimus, ſed profectum à Deo ſpiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus eſt:

13 Quæ etiam eloquimur non eruditis humanæ ſapientiæ, ſed eruditis Sancti Spiritûs ſermonibus, ſpiritualibus ſpiritualia componentes.

14 Animalis autem homo non capit quæ ſunt divini ſpiritûs, quippe quæ ſint ei ſtultitia: itaque non poteſt ea cognoſcere, ut quæ ſint ſpiritualiter examinanda.

15 At ſpiritualis explorat omnia, nec ipſe à quoquam exploratur.

16 Quis enim Domini mentem novit ut eum inſtiget? At nos Chriſti mentem habemus.

CAPUT III.

Ratione reddita doctrinæ ſuæ humilis, docet quo loco habendi ſint miniſtri, quod munus, quæ vera ædificandi ratio, monet Corinthios ne patiantur animas ſuas profanari, ſuperba carnis ſapientia.

EGO verò, fratres, non potui vos ut ſpirituales alloqui, ſed ut carnales, ut in Chriſto infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi, non cibum. Nondum enim poteratis: ſed ne nunc quidem adhuc poteſtis, quippe qui ſitis adhuc carnales.

3 Etenim cùm ſit inter vos æmulatio, & lis, & diſſidia, nonne carnales eſtis, humanoque more vos geritis?

4 Cùm enim dicat aliquis: Ego ſum Pauli: alius, Ego Apollo: nonne carnales eſtis?

5 Quis verò eſt Paulus? aut quis Apollos? niſi miniſtri per quos credidiſtis, prout cuique dedit Dominus.

6 Ego ſevi, Apollos irrigavit: ſed Deus auxit.

7 Itaque neque ſator quicquam eſt, neque irrigator, ſed qui auget Deus.

8 Sator autem & irrigator idem ſunt: ſed uterque ſuam mercedem accipiet pro ſuo labore.

9 Nos enim Dei ſumus adjutores: vos Dei agricultura, Dei ædificium eſtis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut ſapiens architectus fundamentum jeci, alius ſuperſtruit: ſed videat quiſque quomodo ſuperſtruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo poteſt, præter id quod jactum eſt, qui eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quòd ſi quis huic fundamento ſuperſtruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, ſtipulam,

13 Cujuſque opus perſpicuum fiet, Dies enim declarabit: nam igne patefiet: ac quale cujuſque ſit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod ſuperſtruxerit, manebit, is præmium accipiet.

15 Si cujus opus comburetur, is jacturam faciet, quanquam evadet ipſe quidem, ſed ſic ut per ignem.

16 An neſcitis, vos Dei eſſe templum, Deique ſpiritum in vobis habitare.

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus: templum enim Dei ſanctum eſt, qui eſtis vos.

18 Nemo ſeipſum fallat. Si quis ſapiens ſibi videtur apud vos in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.

19 Nam hujus mundi ſapientia apud Deum ſtultitia eſt.

Sic enim ſcriptum extat: Qui ſapientes ſua ipſorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Dominus ſapientum cogitationes eſſe vanas.

21 Itaque nemo glorietur apud homines: omnia enim veſtra ſunt.

22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura, omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, & Chriſtus Dei.

CAPUT IV.

Definitione veri Apoſtoli adductâ, humilitatis ſpeciem honori ſibi magis eſſe debeat, quàm probro docet. Signa profert unde re ipſa appareat, nec gloriæ, nec ventri ipſum ſtuduiſſe. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis exiſtiment homines, ut de Chriſti miniſtris, & divinorum arcanorum diſpenſatoribus.

2 Cæterùm quod in diſpenſatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 Ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipſe de me ſententiam fero.

4 Quamvis enim nihil mihi conſciam, non tamen idcirco ſum abſolvendus. Verùm qui de me judicium facturus ſit, Dominus eſt.

5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, & animorum conſilia patefaciat, ac tum demum laudem quiſque conſequatur à Deo.

6 Hæc ego fratres, in me & in Apollo derivavi propter vos, ut in nobis diſcatis, nemini ſuprà quàm ſcriptum eſt arrogare, ne alius de alio contra alterum tumeatis.

7 Quis enim de te judicaturus eſt? Quid verò habes, quod non aliunde habeas? quòd ſi aliunde habes, quid te jactas, perinde ac ſi non aliunde haberes?

8 Jam vos ſaturi, jam divites eſtis, ſine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque unà vobiſcum regnaremus.

9 Nos enim poſtremos apoſtolos, Deus, puto, pro necandis habet: qui mundo & angelis & hominibus ſpectaculum ſimus.

10 Nos propter Chriſtum ſtulti ſumus, vos in Chriſto prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos glorioſi, nos infames. Ad hoc tempus & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & pugnis cædimur & agitamur,

11 Et laboramus, noſtris ipſis manibus operantes.

12 Conviciis appetiti fauſta precamur: inſectati, patimur:

13 Cùm maledicitur nobis, ſolamur: hactenus pro mundi recrementis ac publicis quiſquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæc ſcribo: ſed ut chariſſimos mihi natos commonefacio.

15 Nam etiamſi mille pædagogos habeatis in Chriſto, at non multos patres. Etenim in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.

16 Itaque vos cohortor, ut mei ſitis imitatores.

17 Hanc ob cauſam miſi vobis Timotheum, qui meus eſt charus fiduſque natus in Domino, qui vobis narret inſtituta mea, quod ad Chriſti rem attinet, quomodo ubique in omni eccleſia doceam.

18 Enimverò perinde quaſi

ad vos ego venturus non ſim, inflati ſunt quidam.

19 Sed veniam ad vos brevi, ſi volet Dominus, & cognoſcam non orationem iſtorum inflatorum, ſed vires.

20 Non enim in oratione ſitum eſt divinum regnum, ſed in viribus.

21 Utrum vultis cum virga veniam ad vos, an cum charitate, animoque manſueto?

CAPUT V.

Quod inceſtuoſum privigni cum noverca conjugium tacitè ferrent, ſatis cauſæ eſſe admonet, cur pudore dejiciantur potius, quàm ſuperbiant. Ejuſmodi ſcelera excommunicatione vindicanda eſſe, ne contagia latius ſerpant.

OMnino auditur apud vos eſſe ſtuprum, & quidem tale ſtuprum, quale ne apud extraneos quidem nominatur, ut uxorem quidam patris habeat:

2 Et vos inflati eſtis? & non potius lugetis, ut de medio veſtrûm tollatur, qui facinus iſtud commiſit?

3 Ego verò ut corpore abſens, animo præſens, jam decrevi tanquam præſens, iſtius factis perpetratorem,

4 In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & animo meo cum Domini noſtri Jeſu Chriſti potentia.

5 Iſtum, inquam, dedere Satanæ ad perniciem carnis, ut animus ſervetur ad diem Domini Jeſu.

6 Non eſt honeſta veſtra gloriatio. An neſcitis exiguo fermento maſſam totam fermentari?

7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut ſitis nova maſſa, ſicut eſtis infermentati. Etenim Paſcha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus:

8 Proinde feſtum agamus, non vetere fermento, neque improbitatis, malitiæque fermento, ſed ſinceritatis veritatiſque panibus infermentatis.

9 Quod ſcripſi vobis per epiſtolam, ne cum impudicis, commercium haberetis,

10 Id non ſcripſi de omnibus hujus mundi impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut deaſtricolis: alioqui vobis eſſet ex orbe migrandum.

11 Sed quòd cum eis non eſſe contrahendum ſcripſi, id eò pertinet, ut ſi quis, qui frater nominetur, impudicus eſt, aut avarus, aut deaſtricola, aut conviciator, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi homine ne quidem cibum capiatis.

12 Nam de alienis quidem, quid me judicare attinet? cùm vobis ſit de veſtris judicandum.

13 De alienis quidem judicat Deus. Igitur auferte malos de medio veſtrûm.

CAPUT VI.

Invehitur in forenſes contentiones, quibus ſe mutuò vexabant ſub infidelibus, cum magno evangelii dedecore. Deinde ſcortandi licentiam gravi comminatione exagitat.

AUdet aliquis veſtrûm negotium habens cum altero, judicio experiri apud injuſtos, ac non potius apud ſanctos?

2 An neſcitis, ſanctos de mundo judicium eſſe facturos? Quòd ſi à vobis de mundo judicandum eſt, an tantillis indigni judiciis eſtis?

3 An vos præterit, nos etiam de angelis ſententiam eſſe laturos, nedum de hujus vitæ negotiis?

4 Ergóne ſi de hujus vitæ negotiis controverſias habetis, eas ad eorum judicium refertis, qui in eccleſia deſpicatui ſunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adeóne in vobis ne unus quidem ita peritus eſt, ut poſſit inter ſuos fratres dijudicare?

6 Sed frater cum fratre litigat, idque ſub infidentibus.

7 Jam quidem omnino vitium in vobis eſt, quòd inter vos controverſias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 Imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos lȧtet, injuſtos non eſſe divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deaſtricolæ, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebrioſi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum conſequentur.

11 Et tales quidem nonnulli eratis: ſed abſoluti eſtis, ſed ſancti, ſed juſti facti per nomen Domini Jeſu, perque Dei noſtri ſpiritum.

12 Quidvis mihi licet, tametſi non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tametſi ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non ſtupro, ſed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum ſuſcitavit, & vos per ejus poteſtatem ſuſcitabis.

15 An neſcitis, corpora veſtra Chriſti eſſe membra? Ego Chriſti membra tollam, & ſcorti membra faciam? Abſit.

16 An neſcitis, eum qui cum ſcorto copulatur, unum eſſe corpus? Fiet enim, inquit ille, ex duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino copulatur, unus ſpiritus eſt.

18 Fugite ſtuprum. Omne aliud peccatum quodcunque committit homo, extra corpus eſt: ſed qui ſcortatur, is intra ſuum corpus peccat.

19 An ignoratis, veſtrum corpus templum eſſe Sancti Spiritûs, qui in vobis eſt, quem à Deo habetis? neque vos eſſe veſtros,

20 Quippe precio emptos: Honorate ſanè Deum veſtris & corporibus & animis, quæ Dei ſunt.

CAPUT VII.

Differens hic de conjugio, quod eſt remedium vitandæ ſcortationis indiſſolubile, jubet unumquemque ſorte ſua contentum vivere. Quis virginitatis finis eſſe debeat oſtendit, & qui conjugium ſuſcipere debeant.

DE quibus autem mihi ſcripſiſtis, bonum eſſet homini mulierem non tangere.

2 Sed propter ſtupra, ſuam quiſque uxorem, & ſuum quæque virum habeat.

3 Uxori vir debitam benevolentiam ſolvat, itidemque uxor viro.

4 Uxor ſui corporis domina non eſt, ſed vir: itemque vir ſui corporis dominus non eſt, ſed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, niſi fortè ex mutuo conſenſu, ad tempus, ut jejunio & precibus vacetis: deinde congrediamini, ne vos tentet Satanas propter veſtram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod ita permittam; non quod præcipiam:

7 Vellem

7 Vellem enim omnes homines ſic eſſe, ut ego ſum. Sed ſua quiſque dote præditus eſt à Deo, alius aliter.

8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis eſſe, ſi ſic maneant, ut ego.

9 Tamen ſi ſe non continent, contrahant matrimonium: ſatius eſt enim matrimonium contrahere, quàm ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, ſed Dominus, ne uxor à viro dirimatur.

11 Quòd ſi dirempta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum eo libenter habitet, eam ne repudiato.

13 Item mulier quæ virum habet infidentem, qui tamen libenter cum ea habitet, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim fit vir infidens per uxorem: itemque ſancta fit uxor infidens per virum. Alioquin veſtri liberi impuri eſſent, cùm nunc ſint ſancti.

15 Sin infidens divortium faciat, faciat: non eſt in hujuſmodi re ſervus frater & ſoror: quin nos ad pacem vocavit Deus.

16 Quî ſcis autem, mulier, an tu virum ſervatura ſis? aut quî ſcis, vir, an tu uxorem ſervaturus ſis?

17 Cæterùm ut cuique largitus Deus eſt, ut quemque Dominus vocavit, ita ſe gerat: atque ita in omnibus eccleſiis faciendum præcipio.

18 Circumciſus vocatus eſt aliquis, ne præputietur: præputiatus vocatus eſt, ne circumcidatur.

19 Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed Dei præceptorum conſervatio.

20 In quo quiſque ſtatu vocatus eſt, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam ſi liber fieri potes eo potius utere.

22 Nam qui cùm ſervus eſſet, vocatus eſt in Domino, is Domini libertus eſt. Itidem qui liber vocatus eſt, is Chriſti ſervus eſt.

23 Pretio empti eſtis, nolite hominum ſervi fieri.

24 In qua quiſque conditione vocatus eſt, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem Domini præceptum non habeo: ſed conſilium do, ut qui is ſim, cui Domini clementia fidentem eſſe datum ſit.

26 Arbitror igitur ad bonum eſſe, propter inſtantes res adverſas, quod homini bonum eſt ſic eſſe.

27 Devinctus ex uxore, ne quære ſolutionem: ſolutus ex uxore, ne quære uxorem.

28 Quòd ſi duxiſti, non peccâſti: & ſi nupſit virgo, non peccavit, ſed iis humanæ calamitates ferendæ ſunt, & ego vobis parco.

29 Cæterùm hoc aio, fratres: Tempus anguſtum eſt: reſtat, ut & qui uxores habent, perinde ſint ac ſi non habeant:

30 Et qui plorant, ac ſi non plorent: & qui gaudent, ac ſi non gaudeant: & qui emunt, ac ſi non teneant:

31 Et qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim ſpecies hujus mundi:

32 Et ego vos ſecuros eſſe vellem: Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat.

33 Ma-

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita diviſus eſt.

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore ſancta ſit, & ſpiritu: at nupta curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad veſtram ipſorum utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, ſed ut honeſtè, ac indiviſa cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quòd ſi quis in virgine ſuâ indecorum eſſe putat ut ea vieta ſit, atque ita faciendum eſt, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo conſtans eſt, neque cogitur, ſed liber & ſui juris eſt, atque hoc animo ſuo ſtatuit ſuam ſervandam eſſe virginem, rectè facit.

38 Itaque & qui nuptum elocat, rectè facit: & qui non elocat, rectiùs facit.

39 Mulier lege obſtricta eſt quandiu vivit ejus vir: ſin obdormiverit vir ejus, liberum eſt ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 Quanquam felicior eſt ſi ſic manſerit, mea quidem ſententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei ſpiritum.

CAPUT VIII.

Ad hoc loco uſque ad finem decimi capitis dehortatur ut ab impuris Gentilium epulis abſtineant. Abuſum Chriſtianæ libertatis coërcet, & ſcientiam charitate frænandam docet.

DE iis autem quæ ſunt ſacrificata deaſteris ſcimus omnes nos ejus re cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas alius prodeſt.

2 Quòd ſi quis ſcire aliquid ſibi videtur, nihil dum novit, ut quidem noſci debet.

3 At ſi quis Deum amat, is Deo notus eſt,

4 Ergo de eſu immolatorum deaſtris, ſcimus nullum eſſe in mundo deaſtrum: nullumque alium eſſe Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim ſint qui dicantur Dii, tum in cœlo tum in terra (ut ſunt multi & qui Dei & qui Domini dicantur,)

6 At nobis quidem unus eſt Deus, Pater ille, à quo omnia, & in quem nos: item unus eſt Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia & per quem nos.

7 Sed non eſt in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes eſſe deaſtros, tamen quaſi deaſtris immolata comedunt: itaque eorum conſcientia, quæ infirma eſt, labefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo: Nam neque ſi veſcimur, præſtantiores ſumus: neque ſi non veſcimur, ſumus deteriores,

9 Sed videte ne veſtra iſta poteſtas detrimento ſit imbecillibus.

10 Si quis enim vidit te, cui nota res eſt, in deaſtrorum menſam accumbentem, nonne cum ſua illa opinionis infirmitate impellentur ad veſcendum deaſtrorum victimis?

11 Atque ita per tuam cognitionem peribit frater imbecillis, propter quem oppetiit Chriſtus?

12 Sic autem peccantes in fratres & eorum infirmam conſcientiam percellentes, in Chriſtum peccatis.

13 Quamobrem ſi eſus officit meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum lædam.

CAPUT IX.

Oſtendit qualiter libertate à domine ſibi permiſſa, ultro abſtinuerit, ne quem in rebus mediis offenderet, vitamque noſtram ſtadii inſtar eſſe dicit.

AN ſcilicet non ſum Apo-
ſtolus ? ſcilicet non ſum.
liber ? ſcilicet Jeſum Chriſtum
Dominum noſtrum non vidi ?
ſcilicet opus meum non eſtis in
Domino ?
2 Si aliis non ſum Apoſtolus
at certè vobis ſum, ſi quidem
vos mei muneris ſigillum eſtis
in Domino :
3 Atque hæc eſt mea apud
eoś, qui me explorant, defenſio.
4 Scilicet non liceat nobis
comedere ac bibere ?
5 Scilicet non liceat nobis ſo-
rorem uxorem circumducere, ut
& cæteris Apoſtolis, & Domini
fratribus, & Cephæ ?
6 Soline mihi & Barnabæ, ne
non operemur, interdictum eſt ?
7 Quis unquam ſuis ſtipendiis
militat ? quis vineam pangit nec
ejus fructu veſcitur ? aut quis
ovile paſcit, quin ovilis lacte
veſcatur ?
8 Num hæc ego humano more
loquor ? an non lex quoque dicit
eadem ?
9 Nam in Moſis lege ſcriptum
eſt : Bovi trituranti os ne obſtru-
ito : Bovéſne curæ Deo ſunt ?
10 An propter nos omnino di-
cit ? Propter nos enim literis
proditum eſt, ſpe debere arantem
arare, & triturantem ſpe parti-
cipare quod ſperat.
11 Si nos vobis divina ſemi-
navimus, magnum verò eſt, ſi
nos humana veſtra metemus ?
12 Si alii veſtras facultates
participant, cur non magis nos ?
Verùm non ſumus hac uſi pote-
ſtate, ſed quidvis perferimus, ne
quid Chriſti remoremur Evan-
gelium.
13 An neſcitis, eos qui ſacra
procurant, ſacris veſci ? qui aræ
operam dant, aræ participes eſſe ?
14 Similiter item Evangelium
publicantibus mandavit Dominus,
ut Evangelio viverent.
15 Et tamen ego nihil horum
uſurpavi. Neque verò hæc eo
ſcripſi ut in me ſic fiat. Nam mihi
mori ſatiùs eſt, quàm ut meam
gloriationem quiſquam aboleat.
16 Etenim ſi Evangelium do-
ceo, non eſt quod glorier, quippe
cùm neceſſitate cogar : ac pœnas
daturus ſim, niſi doceam.
17 Quòd ſi volens hoc facio,
mercedem aſſequar: ſin invitus
hæc mihi procuratio credita eſt.
18 In quo igitur mihi poſita
merces eſt ? ſi ita doceam, ut
nullus in Chriſti Evangelium
ſumptus fiat, non ab utendo meæ
in Evanglio poteſtate.
19 Cùm enim ab omnibus li-
ber eſſem, omnibus me manci-
pavi, quò plures lucrarer :
20 Fuique Judæis ut Judæus,
quò Judæos lucrifacerem : legi
ſubditis, ut legi ſubditus, quò
legi ſubditos lucrifacerem :
21 Exlegibus, ut exlex (non
quòd Deo exlex eſſem, eram
enim in lege Chriſto) quò ex-
leges lucrificarem.
22 Fui infirmis perinde ac in-
firmus,quò infirmos lucrifacerem,
denique quibuſvis quidvis fui, ut
omnino aliquos ſervarem.
23 Atque hoc Evangelii cauſâ
facio, ut ejus fiam particeps.
24 An neſcitis, ut qui currunt
in curriculo, omnes quidem cur-
runt, ſed unus certaminis pre-
tium obtineat ? Sic currite, ut
aſſequamini.
25 Enimvero omnes qui cer-
tant, omnia perferunt : illi qui-

dem ut interituram aſſequantur coronam: at nos, immortalem.

26 Equidem ſic curro, ut non incertò: ſic luctor, ut qui non aërem verberem:

27 Quin contundo ſubigoque meum corpus, ne fortè cùm alios docuerim, ipſe ſim rejectaneus.

CAPUT X.

Si Deus Judæis non pepercit, neque iis parcet, quibus ſors eſt æqualis in teſſeris externis ſuæ gratiæ. Itaque abſurdum eſſe participes fieri menſæ dæmoniorum eos, qui Cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores noſtros omnes ſub nube fuiſſe, & omnes mare trajeciſſe.

2 Et omnes nomine Moſis nube marique baptizatos.

3 Et omnes eodem ſpirituali cibo uſos fuiſſe.

4 Et omnes eandem potionem ſpiritualem bibiſſe. Bibebant enim ex ſpirituali ſequente petra, quæ petra Chriſtus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt: ſunt enim in ſolitudine proſtrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne ſimus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deaſtrorum cultores ſitis, ut illorum nonnulli, ſicuti memoriæ proditum eſt: Sedit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde ſurrexerunt ad ludendum.

8 Neve ſcortemur: quemadmodum eorum nonnulli ſcortati ſunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neve Chriſtum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentârunt, itaque à ſerpentibus perierunt.

10 Neve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurârunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis ut exempla contigerunt, ſcriptaque ſunt noſtri, qui in extrema ſeculorum incidimus, admonendi gratiâ.

12 Proinde qui ſibi ſtare videtur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, niſi humana, invaſit tentatio. Sed ita fidelis Deus eſt, ut vos non ſit tentari permiſſurus ſuprà quàm poſſitis: ſed cum tentatione ejuſmodi eventum facturus, ut ferendo vincere poſſitis.

14 Quamobrem, ô mihi chariſſimi, fugite deaſtrorum cultum.

15 Ut prudentes alloquor: judicate vos quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Chriſti ſanguinis eſt? Quem panem frangimus, nonne communitas Chriſti corporis eſt?

17 Quandoquidem unus panis, unum corpus multi ſumus: omnes enim ſumus ejuſdem panis participes.

18 Conſiderate Iſraëlitas, quod ad carnem attinet: nimirum qui ſacrificiis veſcuntur, ſunt aræ participes.

19 Quid ergo eſt quod dico? ſacrificata deaſtris eſſe aliquid? aut deaſtros eſſe aliquid?

20 Imo quæ ſacrificant extranei, ea dæmoniis ſacrificare dico, non Deo. Dæmonum autem participes eſſe vos nolo.

21 Non poteſtis & Domini & dæmoniorum poculum bibere: non poteſtis & Domini & dæmoniorum menſam participare.

22 Irritanduſne nobis Dominus eſt? num ſumus eo potentiores?

23 Quid.

23 Quidvis mihi licet, ſed non quidvis conducit. Quidvis mihi licet, ſed non quidvis prodeſt.

24 Nemo ſuo, ſed alterius quiſque commodo ſtudeat.

25 Quicquid in marcello venale eſt, veſcimini, nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.

26 Nam Domini & terra eſt, & omnia terreſtria.

27 Quòd ſi quis infidentium vos invitet, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, veſcimini, nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deaſtris immolatum eſt, ne veſcimini propter eum qui indicavit, propterque conſcientiam. Nam Domini & terra eſt & omnia terreſtria.

29 Conſcientiam autem dico, non ſuam cujuſque, ſed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conſcientia?

30 Quod ſi ego gratè participo, cur in eo vituperer, de quo gratias ago?

31 Ergo ſive comeditis, ſive bibitis, ſeu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Eccleſiæ divinæ innoxios:

33 Quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo, non meæ, ſed multorum ſtudens utilitati ut ſerventur. Imitatores mei eſtote, quemadmodum ego quoque ſum Chriſti.

CAPUT XI.

Notat Corinthios quod in ſacris cœtibus, viri orent velatis capitibus, mulieres verò retectis. In ſummo, quòd in pejus convenirent, & profana ſympoſia permiſcerent epulo ſacro Cœnæ Domini, quam ad primam inſtitutionem exigit.

Laudo equidem vos, fratres, quòd omnia mea meminiſtis, & inſtituta, quemadmodum vobis tradidi, ſic tenetis.

2 Volo autem ſcire vos omnis viri caput eſſe Chriſtum: fœminæ caput eſſe virum: Chriſti caput eſſe Deum:

3 Omnis vir operto capite ſupplicans aut vaticinans, caput ſuum turpificat.

4 Rurſus omnis mulier detecto capite ſupplicans aut vaticinans, caput ſuum turpificat: nam prorſus perinde eſt ac ſi tonſa foret.

5 Quòd ſi non velatur mulier, certè tondeatur. Quòd ſi tonderi radive mulieri turpe eſt, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cùm ſit imago, gloriaque Dei. At mulier viri gloria eſt.

7 Non enim eſt vir ex muliere, ſed ex viro mulier:

8 Cùm non propter mulierem creatus ſit vir, ſed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite poteſtatis indicium propter angelos.

10 Cæterùm neque vir ſine fœmina, neque fœmina ſine viro, in Domino.

11 Ut enim ex viro fœmina, ſic vir per fœminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipſi apud vos judicate, an decorum ſit, fœminam Deo ſupplicare detectam.

13 Anne ipſa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori eſſe?

14 Fœminæ autem comam alere, decorum eſſe? Quandoquidem coma pro amictu data eſt.

15 Quòd ſi cui contentioſum eſſe libet, nos talem conſuetu-

dinem non habemus, neque Dei eccleſiæ.

16 Hoc autem admonens, non laudo, quòd non utiliter, ſed damnosè convenitis.

17 Primùm enim convenientibus vobis, in concionem, audio diſſidia in vobis eſſe, & nonnihil credo:

18 Oportet enim in vobis factiones eſſe, ut fiant probi inter vos manifeſti.

19 Igitur cum eodem coitis, iſtud non eſt Dominicam epulari cœnam.

20 Cùm ſuam quiſque cœnam antecapiat comedendo, & hic eſuriat, ille ſit ebrius.

31 Numnam domos non habetis ad edendum ac bibendum? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis dicam? laudem vos? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Jeſus, qua nocte prodebatur, ſumptum panem,

23 Actis gratiis, fregit ac dixit: Sumite, comedite: hoc meum corpus eſt, pro vobis frangendum: Hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, poſtquam cœnavit, dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus, per meum ſanguinem: Hoc facitote quoties bibetis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane veſcimini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quiſquis indignè panem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque ſanguinem.

27 Proinde exploret homo ſeipſum, atque ita de pane comedet, & de poculo bibat.

28 Nam qui indigne comedit & bibit, damnationem ipſe ſibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non rectè judicet.

29 Propterea apud vos multi ſunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipſi rectè judicaremus, non puniremur.

31 Dum punimur autem, à Domino caſtigamur, ne cum mundo damnetur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd ſi quis eſurit, domi cibum capiat, ne ad pœnam conveniatis.

34 Reliqua cùm venero, componam.

CAPUT XII.

Ut à contentione & ſuperbia Corinthios avocet, dicit ſpiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuò collata, coaleſcamus ea ſymmetria in unum Chriſti corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coaleſcunt.

QUod ad ſpiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cùm extranei eſſetis, ut ad mutos deaſtros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem eſſe, qui divino afflatu loquens, Jeſum verbis execretur: itemque neminem eſſe, qui Dominum poſſit Jeſum dicere, niſi per Sanctum Spiritum.

4 Sed diſcrimina ſunt donorum, cum ſit idem ſpiritus:

5 Et diſcrimina ſunt miniſteriorum, cùm ſit idem Dominus:

6 Et diſcrimina ſunt affectionum, cum ſit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio Spiritûs, prout commodum eſt.

8 Huic

8 Huic enim per Spiritum datur oratio ſapientiæ, illi oratio ſcientiæ, ex eodem Spiritu :

9 Alii fides, per eundem Spiritum : alii dona ſanationum, per eundem Spiritum :

10 Alii prodigiorum effectiones : alii vaticinatio : alii ſpirituum dijudicationes : alii genera linguarum : alii interpretatio linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque Spiritus, diſpertiens privatim cuique ut vult.

12 Quemadmodum enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cùm ſint, unum corpus eſt : ſic etiam Chriſtus.

13 Etenim uno ſpiritu nos omnes unum in corpus baptizati ſumus & Judæi & Græci, & ſervi & liberi, omneſque unum ſpiritum hauſimus.

14 Etenim corpus non eſt unum membrum, ſed multa.

15 Si ſe pes, quia manus non ſit, corporis eſſe neget, an idcirco non ſit corporis ?

16 Item ſi auris, quia non ſit oculus, ſe corporis eſſe neget, an ideo non ſit corporis ?

17 Si totum corpus oculus eſt, ubi auditus ? ſi totum auditus, ubi olfactus ?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore ſic collocavit, ut voluit.

19 Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus ?

20 Nunc multa membra, ſed unum corpus eſt.

21 Neque verò poteſt oculus dicere manui, Non egeo te : aut rurſum caput pedibus, Non egeo vobis.

22 Contraque, quantò quodque membrorum corporis debilius videtur eſſe, tantò eſt magis neceſſarium :

23 Et quo quæque in corpore inhoneſtiora judicamus, eò majore honore ea ſtipamus : & noſtri inhoneſtiſſima quæque maximam honeſtatem obtinent.

24 Cùm ea honeſtiſſima quæque noſtri nihil egeant : Enimverò Deus ita corpus temperavit, egentiſſimo cuique maximum tribuens honorem,

25 Ne eſſet in corpore diſſidium, ſed eadem membra alia aliorum curam gererent :

26 Ac ſive doleret unum membrum, unà condoleſcerent cuncta membra : ſive in honore eſſet unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus Chriſti corpus eſtis atque membra :

28 Et alios ſtatuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, deinde vates, tertiò magiſtros, deinde portenta, deinde ſanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes ſunt Apoſtoli ? nunquid omnes vates ? nunquid omnes magiſtri ? nunquid omnes portentifici ?

30 Nunquid omnes habent ſanationum dotes ? nunquid omnes linguis loquuntur ? nunquid omnes interpretantur ?

31 Affectate ſanè præſtantiſſimas quaſque dotes : ſed tamen excellentiorem viam jam vobis oſtendam.

CAPUT XIII.

Monet nulla tam eximia eſſe dona quæ non vitientur coram Deo, ſi abſit charitas : ideoque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate ſim præditus, ſum æs reſonans aut cymbalum tinniens.

2 Et ſi tantum divinationis habeam, ut omnia arcana ſententiamque omnem teneam, & ſi adeò omni ſim fide præditus, ut vel montes tranſmoveam, & tamen charitate non ſim præditus, nihil ſum.

3 Et ſi omnes meas facultates in liberalitatem erogem, & ſi vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non ſim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens eſt, benigna eſt :

5 Charitas non æmulatur, non eſt temeraria, non tumet, non ſe gerit turpiter : non ſibi ipſi ſtudet, non eſt irritabilis, non malè cogitat :

6 Non gaudet in injuſtitia, ſed veritate lætatur :

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8 Charitas nunquam intercidit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguæ ceſſabunt, & ſcientia delebitur.

9 Nam aliquatenus ſcimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cùm venerit perfectio, tum, quod aliquatenus ſit, delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer ſentiebam, ut puer cogitabam : ſed vir factus, puerilia delevi.

12 Nunc enim per ſpeculum cernimus per ambages : at tunc præſentes coràm. Nunc aliquatenus cognoſco : at tunc recognoſcam, quemadmodum recognitus ſum.

13 Nunc quidem manet fides, ſpes, charitas : ſed harum trium maxima eſt charitas.

CAPUT XIV.

Commendat donum prophetiæ, &, comparatione à muſicis inſtrumentis ſumpta, verum interpretandi ſcripturas uſum docet, abuſum tollit, ac vetat ne mulieres publicè doceant.

PErſequimini charitatem, & affectate ſanè ſpiritualia, ſed in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrinâ linguâ loquitur, non homines alloquitur, ſed Deum : quippe cùm nemo audiat, ſed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter & cohortando & conſolando.

4 Qui peregrinâ linguâ loquitur, ipſe ſibi prodeſt : qui verò vaticinatur, is concioni prodeſt.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis : ſed magis ut vaticinemini. Major eſt enim qui vaticinatur, quàm qui alienis loquitur linguis, niſi ſi interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, ſi ego vos alienis linguis allocutum veniam, quod vos prodero, niſi inſit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina ?

7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut tibia aut cithara, niſi diſcrimen ſonis faciant, quomodo intelligetur quid tibiâ aut citharâ ſignificetur ?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur ?

9 Similiter vos lingua niſi ſignificantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur ? Eritis enim ii qui in auram loquamini.

10 Tot ſunt (verbi gratiâ) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum eſt.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita vos, poſtquam affectatores eſtis donorum ſpiritûs, date operam ut in eis ita excellitis, ut id utilitati ſit concioni.

13 Quare qui alienâ linguâ loquitur, oret, ut poſſit interpretari.

14 Si enim peregrinâ linguâ orem, animo quidem oro: ſed, quod ad ſententiam attinet, ſum infructuoſus.

15 Quid ergo eſt? Ita animo orabo, ut ſignificanter orem: ita animo cantabo ut ſignificanter cantem.

16 Etenim ſi animo laudes dicas, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cùm quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem rectè gratias agis: ſed alter non juvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quòd magis. quàm veſtrûm quiſquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba ſic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quo alios erudiam, quàm ignoto ſermone mille verba.

20 Fratres, ne eſte mentibus infantes: ſed vitiis eſte pueri, mentibus autem adulti.

21 In diſciplina ſic memoriæ proditum eſt: Alienis linguis atque labris iſtum populum alloquar, & tamen, ne ſic quidem mihi obtemperârunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento [illegible]t, non fidentibus, ſed infitibus: vaticinatio verò non dentibus, ſed fidentibus.

23 Igitur ſi convenerit eodem verſa concio, & omnes perenis loquantur linguis, ſi eò terati, aut infidentes intrent, ne vos inſanire dicênt?

24 Sed ſi omnes vaticinentur, intret aliquis infidens aut illiteratus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus,

25 Atque ita ejus animi arcana fiunt perſpicua: ita fit ut pronus accidat, adoretque Deum confitens Deum revera in vobis eſſe.

26 Quid ergo eſt, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis veſtrûm, doctrinam habet, linguam habet, patefactionem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fiant.

27 Si quis peregrinâ loquitur linguâ, fiat id per duos aut ad ſummum tres, idque alternis, & unus interpretetur.

28 Quòd ſi abeſt interpres, taceat in concione, ac ſibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo tréſve loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd ſi quid alii ſedenti patefactum fuerit, primus ſiletò.

31 Poteſtis enim omnes ſingulatim vaticinari, ut omnes diſcant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum ſpiritus ſeſe vatibus ſubmittunt.

33 Non enim eſt turbamenti Deus, ſed pacis: ut ſit in omnibus ſanctorum concionibus.

34 Uxores veſtræ in concionibus tacento: non enim conceditur eis loqui, ſed parere, quemadmodum diſciplina dicit.

35 Quòd ſi quid diſcere volunt, domi ſuos viros interroganto. Turpe eſt enim fœminis in concione loqui.

36 A vobiſne divinus ſermo prodiit? aut ad vos ſolos pervenit?

37 Si quis tibi vates aut ſpiritualis videtur eſſe, recognoſcat, quæ vobis ſcribo, eſſe Domini præcepta.

38 Quòd ſi quis ignorat, ignorato.

39 Proinde, fratres, & vaticinari ſtudete, neque peregrinis loqui linguis prohibete:

40 Omnia decenter fiant, & ordine.

CAPUT XV.

Cùm eſſent apud Corinthios, qui corporum reſurrectionem in dubium vocarent, poſtquam ejus neceſſitatem validis argumentis comprobavit, rationem etiam & modum ſubjungit.

DEclaro autem vobis, fratres, Evangelium quod vos docui, & quod accediſtis, & in quo ſtatis:

2 Et per quod ſervabimini, qua ratione vos docuerim, ſi tenetis, niſi ſi fruſtra crediditis.

3 In primis enim vobis tradidi, id quod acceperam, Chriſtum mortuum eſſe propter peccata noſtra, ut eſt in literis:

4 Et ſepultum eſſe, & tertio die reſurrexiſſe, ut in literis habetur:

5 Et apparuiſſe Cephæ, deinde duodecim.

6 Deinde apparuiſſe plusquam quingentis fratribus ſemel, quorum plerique ſunt adhuc ſuperſtites, nonnulli obdormiverunt.

7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus.

8 Poſtremò omnium quaſi abortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim ſum Apoſtolorum minimus, indignus qui vocer Apoſtolus, qui divinam Eccleſiam inſectatus ſim.

10 Sed Dei beneficio ſum quod ſum: & ejus in me beneficium adeò inane non fuit, ut plus quàm eorum quiſquam laboraverim: vel potius non ego, ſed Dei gratia quæ mihi aderat:

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita vos crediſtis.

12 Quòd ſi Chriſtus ex mortuis ſurrexiſſe prædicatur, quî fit ut quidam apud vos mortuorum reſurrectionem fore negent?

13 Quòd ſi mortuorum reſurrectio non eſt, ne Chriſtus quidem reſurrexit.

14 Si autem Chriſtus non reſurrexit, ergo vana eſt noſtra prædicatio, vana eſt & veſtra fides.

15 Ac falſi de Deo teſtes deprehendimur, qui contra Deum teſtificati ſimus, eum ſuſcitâſſe Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſiquidem mortui non reſurgent.

16 Si enim mortui non reſurgent, ne Chriſtus quidem reſurrexit:

17 Et ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt veſtra fides: adhuc eſtis in peccatis veſtris.

18 Ergo qui in Chriſto obdormiverunt, perierunt.

19 Si hujus duntaxat vitæ gratiâ in Chriſto ſpem habemus ſumus omnium hominum miſerrimi.

20 At nunc Chriſtus ex mortuis ſurrexit: fuit eorum, qui obdormivêre, primitiæ.

21 Cùm ſit enim per hominem mors, etiam per hominem eſt mortuorum reſurrectio.

22 Ut enim per Adamum omnes moriuntur, ſic per Chriſtum omnes reviviſcent;

23 Sed ſuo quiſque in ordine: primitiæ Chriſtus, deinde Chriſtiani in ejus adventu:

24 Deinde finis erit, cum regnum tradiderit Deo & Patri, cum quidem omnem principatum, omnem potentatum ac poteſtatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hoſtes ſub ejus pedes ſubjecerit:

26 Ultimus hoſtis delebitur mors.

27 Omnia

27 Omnia enim ille ſub ejus pedes ſubjecerit: Quod autem omnia ſubjicienda dicit, id ſic accipiendum eſt ut excipiatur is, qui ei ſubjecerit omnia.

28 Cùm autem ei ſubjecta fuerint omnia, tunc ipſe quoque filius ſubjicietur ei, qui ipſi ſubjecerit omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, ſi omnino mortui non reſurgent? quorſum pro mortuis baptizantur?

30 Quorſum & nos omnibus horis periclitamur?

31 Quotidie morior, gloriationem noſtram juro, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32 Si humano more Epheſi cum beſtiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, ſi mortui non reſurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim morituri ſumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Eſte ſobrii, ut æquum eſt, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum: quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicet quis: Quomodo reſurgent mortui, aut quali corpore venient?

36 O demens: tu quod ſeris, id non viviſcit, quin mortuum ſit.

37 Et quod ſeris, non gignendum corpus ſeris, ſed nudum granum, verbi gratia, frumenti: cujuſpiam alterius rei.

38 Deus verò corpus ei dat, ibuit, & ſuum cuique ſemi n corpus.

39 Non omnis caro eadem eſt: ſed alia eſt hominum o, alia pecudum, alia piſ m, alia volucrum.

40 Item corpora ſunt cœle alia, alia terreſtria: ſed a s eſt cœleſtium ſplendor, alius terreſtrium:

41 Alius ſolis, alius lunæ ſplendor eſt, alius item ſtellarum: nam ſtella alia aliam ſplendore antecellit.

42 Talis eſt etiam mortuorum reſurrectio. Seritur cum mortalitate, reſurgetur cum immortalitate:

43 Seritur cum probro, reſurgetur cum gloria: ſeritur cum infirmitate, reſurgetur cum potentia:

44 Seritur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale. Et corpus aliud animale, aliud ſpirituale.

45 Cúmque ita ſcriptum ſit: Factum eſſe primum hominem Adamum animantem vivum, ultimus Adamus ſpiritus eſt vivificus.

46 Sed non primùm eſt ſpirituale, ſed animale, deinde ſpirituale.

47 Primus homo ex terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cœleſtis.

48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & qualis cœleſtis, tales etiam cœleſtes.

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni, feremus etiam cœleſtis imaginem.

50 Hoc autem ideo dico, fratres, quòd caro & ſanguis divinum regnum conſequi nequeunt, neque mortalitas immortalitatem conſequetur.

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico: Omnes quidem non obdormiemus, ſed omnes mutabimur:

52 Uno temporis puncto oculique momento, ad ultimum clangorem. Clangetur enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos mutabimur.

53 Oportet enim hoc corruptibile

tibile incorruptibili natura, & hoc mortale immortalitate indui.

54 Cùm autem hoc corruptibile incorruptam naturam, & hoc mortale immortalitatem induerit, tunc accidet id quod illo ſcripto dicitur: Abſorpta eſt mors victoriosè.

55 Ubi eſt tuus, ô mors, ſtimulus? Ubi tua, ô orce, victoria?

56 Eſt autem mortis ſtimulus peccatum, & peccati potentia lex.

57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam dat per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

58 Proinde, fratres mei chariſſimi, præſtate vos conſtantes, immobiles, ſemper excellentes in Domini negotio, ſcientes veſtrum in re Dominica laborem non eſſe vanum.

CAPUT XVI.

Hortatur ut fratrum Hieroſolymitanorum inopiæ ſuccurrant, Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione; deinde ſalutationibus epiſtolam claudit.

QUod ad collectam attinet in ſanctos conferendam, quemadmodum Galatiæ eccleſiis præcepi, ſic vos quoque facite.

2 Primo quoque poſt Sabbatum die unuſquiſque veſtrûm apud ſe reponat, congerens quod commodè poterit, ne tum demum cùm venero, fiant collectæ.

3 Ut autem advenero, quos vos per epiſtolas probaveritis, eos mittam, qui ferant beneficium veſtrum Hieroſolymam.

4 Quòd ſi me etiam proficiſci fuerit operæ pretium, mecum proficiſcentur.

5 Veniam autem ad vos, poſtquam Macedoniam obiero: nam Macedoniam obiturus ſum.

6 Apud vos autem forſitan commorabor, aut etiam hyemabo, ut vos me deducatis quocunque proficiſcar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me ſpero aliquamdiu manſurum apud vos, Dominus permiſerit.

8 Morabor autem Epheſi uſque ad Quinquageſimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi ſunt adverſarii.

10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte ut ſine metu ſit apud vos: Nam Domini opus agit, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, ſed eum bona cùm pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus ſum ut ad vos cum fratribus veniret, ſed prorſus non erat voluntas nunc eundi: verùm veniet, cùm erit ei commodum.

13 Vigilate, ſtate in fide, eſte viri & conſtantes.

14 Omnia veſtra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres: ſcitis Stephanæ & Fortunati familiam eſſe Achaiæ primitias, & ſeſe ad miniſterium addixiſſe ſanctis:

16 Ut vos quoque talibus, & omni adjuvanti laborantique pareatis.

17 Gaudeo quidem adventu Stephanæ & Fortunati, & Achaici, quod hi defectum veſtri ſuppleverunt:

18 Quippe qui & meum & veſtrum animum recreaverint. Tales ergo recognoſcite.

19 Salutant vos Aſianæ eccleſiæ Salutant vos multum per Dominum Aquila & Priſcilla, unà cum ſuæ domûs eccleſia.

20 Sa-

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate inter vos oſculo ſancto.

21 Salutatio mea Pauli manu.

22 Si quis Dominum Jeſum Chriſtum non amat, eſto deteſtabilis Maranatha.

23 Gratia Domini Jeſu Chriſti vobis adſit.

24 Meus amor in Chriſto Jeſu vobis omnibus adſit. Amen.

Ad Corinthios prima ſcripta eſt Philippis, miſſa per Stephanam, & Fortunatum, & Achaicum, & Timotheum.

PAULI EPISTOLA II. AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

A laude afflictionum auſpicatur, exponens quid in Aſia pertulerit, & quàm dexter affulſerit Deus. Addit nulla levitate id factum eſſe, quòd non venerit, uti fuerat pollicitus.

PAULUS Jeſu Chriſti Apoſtolus, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ Corinthi eſt, necnon ſanctis omnibus in tota Achaia degentibus,

2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Collaudandus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, miſericordiæ Pater, & omnis conſolationis Deus.

4 Qui nos conſolatur in omni calamitate noſtra, quò poſſimus eos, qui ſunt in quacunque calamitate, conſolari ea conſolatione, qua confirmamur ipſi à Deo.

5 Quantò enim majoribus propter Chriſtum malis afficimur, tantò per Chriſtum major eſt noſtra conſolatio.

6 Nam ſive affligimur, id ſit pro veſtra conſolatione atque ſalute, quæ agitur in tolerandis iiſdem malis, quæ nos quoque patimur: ſive confirmamur, id ſit pro veſtra conſolatione & ſalute;

7 Ac firmam de vobis ſpem habemus, ſcientes quemadmodum adverſorum participes eſtis, ſic fore etiam conſolationis.

8 Nolumus enim vos ignorare, fratres, quanta afflictione, & quàm omnino viribus noſtris majore preſſi fuerimus, in Aſia, uſque adeò ut etiam de vita dubitaremus.

9 Verùm ideo de nobis latam mortis ſententiam ſenſimus, ne ipſi nobis confideremus, ſed Deo mortuorum ſuſcitatori.

10 Qui nos à tanta morte & defenderit & defendat, quem ſperamus etiam deinceps defenſurum eſſe.

11 Vobis quoque nos ſupplicatione adjuvantibus, ut à multis perſonis agantur ingentes Deo gratiæ, ob collatum in nos beneficium veſtrâ causâ.

12 Nam hæc noſtra gloriatio eſt, noſtræ conſcientiæ teſtimonium: quòd cum divina ſimplicitate

citate ac ſinceritate, non cum humana ſapientia, ſed cum divina gratia, verſati ſumus, cùm in reliquo orbe, tum potiſſimum apud vos.

13 Non enim alia vobis ſcribimus, quàm quæ legitis, aut etiam recognoſcitis: & ut ſpero, ad extremum recognoſcetis.

14 Quemadmodum nos aliquatenus recognoviſtis, quòd nos veſtra ſumus gloriatio, ſicut & vos noſtra ad diem Domini Jeſu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis.

16 Et iſthac in Macedoniam tranſire: rurſumque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate uſus ſum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut ſi apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis eſt Deus quod noſtra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam Dei Filius Jeſus Chriſtus, qui apud vos per nos prædicatus eſt, per me, & Sylvanum & Timotheum, non fuit etiam & non: ſed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promiſſiones tales ſunt, ut in eo ſit etiam, & in eo ſit ita, quæ res Deo ſit gloriæ per nos.

21 At qui nos vobiſcum confirmat in Chriſtum, & qui nos unxit, Deus eſt, is qui nos conſignavit, & ſpiritus arrabonem noſtris animis indidit.

22 Ego verò animi mei teſtem appello Deum, me parcendi vobis cauſa, nondum Corinthum veniſſe:

23 Non quod vobis fiduciam derogemus, ſed conſulimus veſtro gaudio: nam fiducia ſtatis.

CAPUT II.

Excuſans ſe quòd non venerit, clam illos taxat, & communem ſympathiam oſtendit, ut nequeat niſi ipſis hilaribus gaudere. Mœcho quem Satanæ tradi præceperat, reſipiſcenti veniam dari obſecrat, & profectionis ſuæ in Macedoniam meminit.

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rurſum viſere cum dolore.

2 Nam ſi ego vos contriſto, ecquis eſt qui me oblectet, niſi is qui à me contriſtetur?

3 Atque idipſum vobis ideo ſcripſi, ne ſi veniſſem, dolore afficerer ab eis, per quos gaudere debeo: perſuaſum habens de vobis omnibus, meum gaudium omnium eſſe veſtrûm.

4 Nam multa cum animi anguſtia atque angore vobis ſcripſi, multis cum lachrymis, non quò doleretis, ſed amorem ut cognoſceretis, quo vos ſingulariter proſequimur.

5 Quòd ſi quis contriſtavit, non me contriſtavit, niſi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

6 Satis eſt illi ea caſtigatio plurium,

7 Ut contrà potiùs condonetis, ac conſolemini, ne fortè immodico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exeratis.

9 Nam ideo ſcripſi, ut veſtri periculum facerem, an ſitis ad omnia morigeri.

10 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Etenim ego, ſi quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in perſona Chriſti,

11 Ne circumveniamur à Satana: Nec enim ejus conatus ignoramus.

12 Cùm autem in Troadem

ob Chriſti Evangelium veniſſem, & eſſet mihi in Domini negotio aperta janua :

13 Nullam animi requietem habui, quòd Titum fratrem meum non inveniſſem. Itaque illis valedicte, profectus ſum in Macedoniam.

14 Deo verò gratia, qui ſemper facit, ut in Chriſti negotio triumphemus, ejuſque cognitionis odorem per nos divulgat omnibus in locis:

15 Siquidem Chriſti ſuavis odor ſumus Deo, in iis qui ſervantur, & in iis qui pereunt :

16 Quorum his ſumus mortalis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam : Ad quæ quiſnam ſit idoneus ?

17 Nec enim ſumus ut multi, qui divinam doctrinam cauponantur : ſed ut ex ſinceritate, ſed ut ex Deo, in Dei conſpectu, in Chriſti negotio loquimur.

CAPUT III.

Dicet ſe ſatis habiturum commendationis, quamdiu permanſerint in fide, ſe miniſtrum non literæ, ſed ſpiritûs. Diſcrimen legis & Evangelii exponit, quòd illius claritas magis perſtringat oculos quàm illuminet, hujus vero lux conſpicuam Dei faciem exhibeat.

INgredimur rurſum noſipſos commendare ? an verò nihil egemus (ut quidam) commendatitiis vel ad vos, vel à vobis e tolis ?

Epiſtola noſtra vos eſtis in-
ta noſtris animis, cognoſcen-
legendaque cunctis homini-
:

Eſtque perſpicuum, vos eſſe
ſti epiſtolam à nobis admi-
atam, non atramento, ſed
entis Dei ſpiritû deſcriptam
in lapideis, ſed in carneis
ni tabulis.

4 In ea autem apud Deum perſuaſione ſumus per Chriſtum :

5 Non quia per noſipſos ſimus idonei, qui aliquid ut per noſipſos vel cogitemus : ſed quòd idonei ſumus, id à Deo eſt.

6 Qui nos idoneos reddidit novi fœderis miniſtros, non literæ, ſed ſpiritûs : nam litera perimit, at ſpiritus vivificat.

7 Quòd ſi mortis miniſterium in literis impreſſum in lapidibus, tamen tanti fuit ſplendoris ut non poſſent Iſraëlitæ in Moſis vultum intueri propter ejus vultûs ſplendorem periturum :

8 Nónne magis ſpiritûs miniſterium erit cum ſplendore conjunctum ?

9 Si enim damnationis miniſterium ſplendidum eſt, multò magis excellit ſplendore miniſterium juſtitiæ.

10 Etenim ne ſplendidum quidem fuit id, quod ſplendidum fuit, ſi cum ſuperante ſplendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum ſplendore conjunctum eſt : multò magis quod manet eſt cum ſplendore.

12 Habentes igitur hujuſmodi ſpem, magna perſpicuitate utimur :

13 Non ut Moſes vultui ſuo velamen obtendebat, ne Iſraëlitæ in rei periturae finem intuerentur, ſed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc uſque diem idem velamen in veteris lectione fœderis manet, neque detegitur id in Chriſto aboleri.

15 Quin ad hodiernum uſque diem, dum legitur Moſes, velamine tecti ſunt eorum animi.

16 Quandocunque autem revertitur ad Dominum, detrahitur velamen.

17 De-

17 Dominus autem ſpiritus eſt: ubi verò Domini ſpiritus eſt: ibi eſt libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie ſplendorem Domini ſpeculantes, in eandem transformamur imaginem, ſplendore perpetuando, tanquam à Domini ſpiritu.

CAPUT IV.

Recenſet ſe adeò laboráſſe in prædicando Evangelio, ut à Satana excæcati ſint, qui illius ſplendorem non cernant, prolatum in teſtaceis vaſculis, tot ærumnis obnoxiis, itaque ſuo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præſentis vitæ.

PRopterea habentes hanc adminiſtrationem (quæ divina eſt in nos clementia) non defethiſcimur:

2 Quin, turpi occultatione repudiata, non nos callide gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: ſed veritatis declaratione noſipſos apud omnem hominum conſcientiam in Dei conſpectu commendamus.

3 Quòd ſi tectum eſt noſtrum Evangelium, tectum eſt pereuntibus:

4 Quorum, videlicet infidentium, mentes cæcavit hujus ſæculi Deus, ne colluſtret eos claritas glorioſi Chriſti Evangelii, qui eſt imago Dei inaſpectabilis.

5 Non enim noſipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum Dominum: nos autem veſtros ſervos, per Jeſum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere juſſit, is eſt qui noſtris illuxit animis ad claritatem cognitionis gloriæ Dei in Jeſu Chriſti perſona.

7 Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſis: ut tam excellens potentia ſit Dei, non ex nobis,

8 Qui in omnibus premimur quidem, ſed non opprimimur: æſtuamus, ſed non exæſtuamus:

9 Vexamur, ſed non deſerimur: dejicimur, ſed non perimus:

10 Semper Domini Jeſu occiſionem in corpore circumferentes, ut etiam Jeſu vita in noſtro corpore repræſentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Jeſum, ut & vita Jeſu repræſentetur in noſtra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita, viget.

13 Ac eodem fiduciæ ſpiritu præditi, ut fert ſcriptum illud: Credidi, ideoque locutus ſum: nos quoque credimus, ideoque loquimur,

14 Scientes futurum eſſe, ut qui Dominum Jeſum ſuſcitavit idem nos quoque per Jeſum ſuſcitet, ac vobiſcum ſiſtat.

15 Omnia enim propter vos fient, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum actionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob cauſam non defethiſcimur, quin etiam, ſi exterior noſter homo corrumpatur, at interior quidem renovatur indies.

17 Brevis enim leviſque noſtra calamitas, incredibile dictu quàm ſempiternam, quámque gravem nobis gloriam pariat,

18 Non ſpectantibus ea quæ cernuntur, ſed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria ſunt: quæ verò non cernuntur, ſempiterna.

CAPUT V.

Perſtat in eodem argumento, de certa ſpe ſalutis, per fidem. Non ut ſe jactet; cùm Deum & ipſius Eccleſiam præ oculis habeat, & nihil æſtimet omnia, præter vitæ novitatem in Chriſto.

SCimus enim, ſi terreſtris noſtræ domûs tabernaculum diſſolutum fuerit, ædificium habituros eſſe nos à Deo, domum nullis manibus factam, ſempiternam in cœlis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium noſtrum cœleſte ſuperinduere cupientes.

3 Si modò induti, non nudi reperiemur.

4 Nam qui ſumus in tabernaculo, gemimus onerati, quandoquidem nollemus exui ſed ſuperindui, ut mortalitas conficiatur a vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipſum fecit, Deus eſt, is qui nobis ſpiritus arrabonem dedit.

6 Itaque ſemper confidimus: & cum ſciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abeſſe.

7 (Nam in rei fiducia, non in ipſa re verſamur.)

8 Confidimus: & mallemus à corpore abeſſe, & apud Dominum adeſſe.

9 Proinde operam damus, ut ſive adſumus, ſive abſumus, ei ſimus accepti.

10 Nam nobis omnibus com-
p ndum eſt ante Chriſti tribu-
n ut ferat quiſque præmium
e quod id corpore fecerit, vel
b vel mali.

1 Scientes igitur Dominum
e metuendum, utut homini-
b perſuademus, Deo quidem
p picui ſumus: quanquam
ſ o, nos etiam in veſtris animis
e perſpicuos.

12 Non enim rurſum nosipſos vobis commendamus, ſed occaſionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti ſitis adverſus eos qui ſpecie, non animo gloriantur.

13 Nam ſive inſanimus, Deo inſanimus: ſive ſani ſumus, vobis ſumus.

14 Amor enim Chriſti tenet nos, ita judicantes: ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes eſſe mortuos:

15 Ideoque pro omnibus eſſe mortuum, ut vivi non jam ſibiipſis vivant, ſed ei qui pro eis & mortuus eſt & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus ſecundum carnem. Quòd ſi Chriſtum ſecundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde ſi quis in Chriſto eſt, is nova creatura eſt. Vetera præterierunt, ecce nova facta ſunt omnia.

18 Omnia autem à Deo, qui nos ſibi reconciliavit per Jeſum Chriſtum, nobiſque reconciliationis adminiſtrationem dedit.

19 Quippe cùm Deus eſſet in Chriſto, mundum ſibi reconcilians, eis non imputans ipſorum peccata, nobiſque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cùm pro Chriſto legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæſumus pro Chriſto, reconciliamini Deo.

21 Qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus juſtitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Chriſto dignam vivant, hortatùr, ne afflictionibus dejiciantur, nec gloria inſoleſcant: pollutiones fugiant, cùm ſint viva viventis Dei templa.

NOS

NOS verò ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incaſſum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, tibi die ſalutis ſubveni. Adeſt nunc tempus acceptum, adeſt nunc dies ſalutis.

3 Nos nullum uſquam offenſionem afferimus, ne taxetur miniſterium:

4 Sed omnibus in rebus noſipſos, ut Dei miniſtri, commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adverſis, in anguſtiis,

5 In plagis, in cuſtodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 In vigiliis, in jejuniis, in caſtitate, in ſcientia, in clementia, in benignitate, in ſpiritu ſancto, in charitate genuina,

7 In veritatis oratione, in Dei potentia, armis juſtitiæ dextris & ſiniſtris.

8 Per gloriam & dedecus, per maledicta & benedicta,

9 Quaſi fallaces, & tamen veraces: quaſi ignoti, & tamen noti: quaſi morientes, cùm tamen vivamus: quaſi qui caſtigemur, neque tamen necemur:

10 Quaſi dolentes, & tamen ſemper gaudentes: quaſi pauperes, cum multos locupletemus: quaſi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os noſtrum ad vos apertum eſt, Corinthii: animus noſter largus eſt.

12 Si vos eſtis anguſti, non erga nos eſtis anguſti, ſed erga hominem cui eſtis intimi.

13 Ego vero ut à filiis vicem repoſco: largi eſtote vos quoque:

14 Ne eſte infidentium ſocii jugales. Quod eſt enim juſtitiæ cum improbitate conſortium? quæ luci communitas cum tenebris?

15 Quæ Chriſto cum Beliale concordia? aut quod fidenti cum infidente commercium?

16 Quæ Dei templo cum deaſtris convenientia? Vos enim viventis Dei templum eſtis, quemadmodum dixit Deus: Habitabo ac verſabor apud eos, eroque eorum Deus, & ipſi mihi populus erunt.

17 Quapropter exire ex medio eórum, ac ſeparamini, inquit Dominus: neve impurum tangite: & ego vos accipiam,

18 Vobiſque Pater ero & vos mihi eritis filii ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animo urgendo proſternat probabile reddit, quod omnia dixerit ex ingenti erga illos dilectione, itaque ſibi non diſplicere quòd mærore eos affecerit, & adduxerit ad pœnitentiam non pœnitendam.

HÆC igitur habentes promiſſa, chariſſimi, purgemus noſipſos ab omni & corporis & animi labe, ſanctimonia perfungentes cum Dei metu.

2 Admittite nos: nemini injuriam fecimus, neminem corrupimus, neminem circumſcripſimus.

3 Non equidem veſtri damnandi causâ dido, quippe qui ante dixerim, vos in noſtris animis eſſe ad ſimul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas eſt: multa mihi de vobis eſt gloriatio: plenus ſum conſolationis: circumfluo lætitia in omni calamitate noſtra.

5 Etenim cùm veniſſemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet noſtra caro, ſed in

omnibus premeremur, extrinſecus præliis, intrinſecus timoribus:

6 Tamen humilium conſolator Deus non adventu Titi conſolatus eſt.

7 Neque ſolùm ejus adventu, ſed etiam ſolatio, quo de vobis affectus eſt, exponens nobis veſtrum noſtri deſiderium, comploratione, atque ſtudium, ita ut magis lætatus ſim:

8 Adeò, ut etiamſi vos per epiſtolam dolore affecerim, non me pœniteat, etiam pœnituiſſet. Video enim, ſi epiſtola illa, brevem quidem, ſed tamen dolorem vobis fecit.

9 Non vos doluiſſe ſolùm, ſed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluiſſe. Doluiſtis enim ſecundum Deum, ita ut nullo per nos incommodo ſitis affecti.

10 Divinus enim dolor vitæ correctionem ad nunquam pœnitendam ſalutem efficit: At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipſum quod ſecundum Deum doluiſtis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defenſionem? imò indignationem? imò metum? imò deſiderium? imò ſtudium? imò vindictam? quibus omnibus veſtram in eo facinore innocentiam probâſtis.

12 Itaque ſi vobis ſcripſi, id non ejus qui facit, nec ejus, qui p[illegible]s eſt injuriam, causâ fa[illegible] eſt: ſed ut veſtrum noſtri [illegible]um apud vos patefieret, in D[illegible] conſpectu.

Propterea orto à vobis ſo[illegible] confirmati ſumus: ſed [illegible] maximam cepimus ex Ti[illegible]titia voluptatem, quòd ejus [illegible]us à vobis omnibus recreatus ſi[illegible]

14 Nam ſi quid apud eum de vobis gloriatus eram non me puduit: quin ut omnia verè vobis elocuti ſumus, ſic noſtra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipſe vos ſingulari charitate proſequitur, recolens veſtrûm omniùm obedientiam, ut ſe cum metu ac tremore acceperitis.

16 Gaudeo, poſſe me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque adeò ipſius Chriſti exemplo, ut liberales ſint, in Sanctos hortatur. Titum, & alium fratrem hac de cauſa ad ipſos profectos dicit.

Certiores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in eccleſias Macedoniæ collato,

2 Quòd in tanta, qua explorati ſunt, calamitate, eorum ſingularis alacritas, penitiſſimaque paupertas, tantum effecit, ut appareret eorum opulenta ſimplicitas:

3 Qui pro viribus (hoc teſtor) atque etiam ſupra vires ultro:

4 Nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in ſanctos officium reciperemus.

5 Neque id quemadmodum ſperaveramus: quin ſeipſos addixerunt, primùm Domino, deinde nobis, Dei voluntate.

6 Ut nos Titum hortati ſumus, quo ille, quemadmodum jam cœpit, ſic abſolvat hoc etiam erga vos beneficium:

7 Utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & ſcientia, & omni ſtudio, & iſto erga nos amore, ſic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non

8 Non per præceptum dico ; ſed ut per aliorum ſtudium veſtræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoſcitis enim Domini noſtri Jeſu Chriſti beneficium, qui propter vos pauper fuerit cùm dives eſſet, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc conſilium do : hoc enim è re veſtra eſt, qui jam ab anno ſuperiore non ſolùm facere, ſed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confectionem abſolvite : ut quomodo eſt voluntatis alacritas, ita ſit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam ſi jam adeſt alacritas, prout habet quis, ita acceptus eſt, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis anguſtiam eſſe oportet ;

14 Sed ex æqualitate ad præſens tempus, abundantia veſtra illorum egeſtati ſubveniri : ut illorum abundantia veſtram viciſſim egeſtatem ſuppleat, quò fiat æqualitas :

15 Quemadmodum ſcriptum extat : Neque qui plus collegerat, plus habebat : neque qui minus collegerat, minus habebat.

16 Eſt autem Deo gratia, qui idem veſtri ſtudium injecerit in animum Titi :

17 Qui adhortationem ita admiſerit, ut diligentior ſua ſponte profectus ſit ad vos.

18 Miſimus autem unà cum eo fratrem, qui præterquam quod in re Evangelica per omnes laudatur Eccleſias,

19 Etiam Eccleſiarum ſuffragio creatus eſt noſtri ſocius itineris, in hoc beneficio à nobis adminiſtrando, ad Domini gloriam alacritatemque veſtram ;

20 Hoc caventes, ne quis nos in hac à nobis adminiſtranda liberalitate carpat :

21 Proſpicientes ut non ſolùm in Domini, verùm etiam in hominum conſpectu honeſtè ſe res habeat :

22 Miſimus autem unà cum eis fratrem noſtrum, quem ſæpe cum multis in rebus diligentem experti ſumus, tum nunc longè diligentiorem : tanta eſt de vobis confidentia.

23 Quòd ſive Titus ſpectetur, ſocius meus eſt, & ad vos collego : ſive fratres noſtri, Apoſtoli ſunt eccleſiarum, gloria Chriſti.

24 Quapropter & amoris veſtri, & noſtræ de vobis gloriationis ſpecimen datote erga eos, & in eccleſiarum conſpectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene ſentiens, illis tamen adhortandis ſedulò incumbat, rationem adducit, & ſementi eleemoſynas comparat, quam Deus rependit magno fœnore.

NAM de officio erga ſanctos, ad vos ſcribere mihi ſupervacaneum eſt.

2 Novi enim alacritatem veſtram, de qua veſtro nomine glorior apud Macedones, Achaiam ab anno ſuperiore paratam eſſe : quæ veſtri æmulatio pleroſque excitavit.

3 Ideo autem fratres miſi, ne noſtra de vobis gloriatio vana ſit in hac parte : ut quemadmodum dicebam, ſitis parati :

4 Ne ſi mecum venerit Macedones, & vos offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicamus vos) in hoc gloriationis argumento.

5 Itaque neceſſarium putavi, fratres hortari, ut ad vos præirent,

ut, & jam divulgatam veſtram
beralitatem ita præpararent, ut
rata foret ; ſic tamen, ut libe-
litas, non ut profuſio.
6 Cæterùm & qui parcè ſeret,
rcè etiam metet : & qui largè
eret, largè etiam metet :
7 Prout quiſque animo deſti-
vit, non ægrè, aut invitus: hi-
rem enim datorem amat Deus.
8 Poteſt autem Deus adeò vos
ni beneficio cumulare, ut om-
bus in rebus omnino quod ſa-
ſit habentes, abundetis ad om-
rectè facta.
9 Quemadmodum ſcriptum
tat : Cùm diſpergat, & pau-
ribus largiatur, ejus liberalitas
net æterna.
10 Qui verò ſerenti & ſemen
panem ad victum ſuppeditat,
vobis ſemen ſuppeditat, multi-
cetque, ac veſtræ liberalitatis
oventus ſic augeat,
11 Ut omnibus ſumma cum
plicitate circumfluatis, quæ
iat per nos ut agantur gratiæ
o.
12 Siquidem hujus muneris
ium ejuſmodi eſt, ut non
m ſanctorum egeſtates ſup-
t, verùm inſuper hoc tam
ndo officio in cauſa ſit, ut
ti Deo gratias agant,
13 Deum collaudantes, tum ob
ram, qui in Chriſti Evange-
concordes ſitis, obedientiam,
mplicem in eos inque omnes
itatem :
14 Tum ob eorum vota de
is, qui propter ſingularem Dei
os favorem, veſtri ſint cupidi.
15 Gratia Deo, de ejus dono
abili.

CAPUT X.

*fiducia, quibus armis, qua
vindicta ſit inſtructus adverſus
mproborum calumnias oſtendit,
que præſentem non minus vir-
tutis habere in operibus, quàm
abſens gravitatis in verbis.*

ILle ego Paulus vos exhortor
per Chriſti lenitatem ac man-
ſuetudinem, qui præſens quidem
apud vos humilis, abſens verò
ſum in vos confidens.
2 Rogo autem, ut detis operam,
ne mihi præſenti ſit audendum
confidentiâ, quâ audere cogito in
quoſdam, qui nos perinde ha-
bent, ac ſi ſecundum carnem
gradiamur.
3 Nam in carne gradientes,
non ſecundum carnem milita-
mus.
4 Arma enim militiæ noſtræ
non carnalia ſunt, ſed divini
potentia, ad munitionum demo-
litionem :
5 Quibus armis cogitationes
deturbamus, & omnem ſublimi-
tatem elatam contra Dei cogni-
tionem, omnemque mentem ad
obediendum Chriſto cogimus.
6 Et omnem ulciſci contuma-
ciam ſumus parati, cùm comple-
ta fuerit veſtra obedientia.
7 Rerum ſpeciem ſpectatis ?
Si quis ſibi perſuaſit, ſe eſſe
Chriſti: hoc rurſum per ſeſe co-
gitet, ut ipſe Chriſti eſt, ſic nos
quoque eſſe Chriſti.
8 Etſi etiam paulo amplius de
poteſtate noſtra glorier, quám
nobis Dominus ad vos inſtruendos
non deſtruendos dedit, non me
pudebit,
9 Ne videar vos per epiſtolas
terrere conari,
10 Quod epiſtolæ quidem (in-
quit) graves forteſque ſunt, at
corporis præſentia imbecilla, ora-
tioque abjecta eſt.
11 Hoc cogitet ille, quales
oratione per epiſtolas ſumus ab-
ſentes, tales re etiam præſentes
eſſe.

12 Nec enim auſimus comparare aut conferre nos cum quibuſdam, qui ſeſe commendant illi quidem, ſed ipſos ſe in ſe ipſis metiri, ſeque ſibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, ſed ex modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos uſque pertingamus.

14 Non enim quaſi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Chriſti, non ſupra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 Spem habentes fore, ut creſcente in vobis veſtra fide, uſque adeò amplificemur ex noſtra norma,

16 Ut ultra veſtros fines doceamus Evangelium non aliena norma, de eis quæ ſunt in promptu, glorietur.

17 Qui verò gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, probandus eſt, ſed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti ſe erga Corinthios amore cogi teſtatur, ut laudes ſuas deprædicet. Gratuitam illis ſuam operam impendiſſe, ne qua in re ſuperiores eſſent pſeudapoſtoli: quos longè antecellere recenſet in iis quæ veræ ſunt laudis.

UTinam paululum aliquid meæ ſtultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 Vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro deſponderim, virginem caſtam Chriſto tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut ſerpens Evam ſua aſtutia decepit, ſic veſtræ mentes à ſimplicitate, quæ eſſe debet in Chriſtianis, corruptæ deflectant.

4 Quòd ſi veniret, qui alium Jeſum prædicaret, quàm quem nos prædicavimus: aut ſi alium ſpiritum acciperetis, quàm quem accepiſtis: aut aliud Evangelium, quam quod admiſiſtis, rect illum ferretis.

5 Ego verò me exiſtimo nihilo inferiorem fuiſſe vel ſummi Apoſtolis.

6 Quòd ſi oratione imperitu ſum, at non ſcientia: quin i omnibus omnino apud vos rebu patuimus.

7 An peccatum admiſi meip ſum demittens, ut vos extolle remini, quod vos gratis divinu Evangelium docui?

8 Alias eccleſias diripui, ac cipiendo ad vobis inſerviendu ſtipendio?

9 Et præſens apud vos, & gens, neminem tamen exo Nam egeſtati meæ ſubven fratres, qui ex Macedonia v nerant: itaque omnibus in r bus, ne vobis oneri eſſem & ca & cavebo.

10 Hoc per Chriſtum ve confirmo, non me commiſſur eſſe, ut hac gloriatione exclu in Achaiæ tractibus.

11 Quamobrem? an quia n amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio facturuſ ſum, id facio ut occaſionem adimam, qui occaſionem capt quò ſibi in quo glorientur ſu petat, quemadmodum & nobis.

13 Sunt enim iſtiuſmodi f ſi apoſtoli, fallaces operarii, in Chriſti Apoſtolos transf mantur.

14 Nec mirum, cùm ipſe S tanas transformetur in lucis a gelum.

15 Itaque non magnum

ejus quoque miniſtri ſic tranſ-
gurantur, ut juſtitiæ miniſtri
eſſe videantur : quos quidem dig-
us eorum factis exitus manet.
16 Iterum dicam : Nemo me
ementem eſſe putet. Sin aliquis
tat, vel ut dementem admittite
e, ut ego quoque paululum me
ctem.
17 Quod dico, non ut Domino
gnum eſt dico, ſed ut per de-
entiam in hac gloriationis ma-
ria.
18 Quandoquidem multi hu-
ano more ſe jactant, ego quo-
e me jactabo,
19 Quoniam vos libenter de-
entes fertis, ipſi prudentes.
20 Fertis enim, ſi quis vo-
s ſerviliter abutitur, ſi quis
os exeſt, ſi quis dono accipit, ſi
is ſeſe effert, ſi quis vos in os
dit.
21 Indecorè dicam : quaſi verò
s nequeamus. Quin ſi quid eſt,
quo quiſquam audeat (inſipi-
ter dicam) auſim & ego.
22 Hebræi ſunt, & ego : Iſ-
elitæ ſunt, & ego : Abrahami
ogenies ſunt, & ego :
23 Chriſti miniſtri ſunt (deſi-
ns dicam) ego magis in labo-
s amplius, in plagis plus : in
odiis amplius, in mortibus
enumero.
24 A Judæis quinquies unde-
dragenis plagis affectus ſum :
verberatus : ſemel lapidatus :
25 Ter naufragium feci : no-
m & diem in profundo egi :
26 Sæpe verſatus in itineribus,
periculis fluminum, periculis
ronum, periculis à meis civi-
, periculis ab extraneis, pe-
ulis in urbe, periculis in ſoli-
ine, periculis in mari, peri-
is in falſis fratribus,
27 In labore & fatigatione, in
iliis ſæpenumero, in fame &
ſiti, in jejuniis frequenter, in
frigore & nuditate :
28 Præter cætera, quæ me
quotidianò deſtinet, videlicet om-
nium eccleſiarum cura.
29 Quis æger eſt quin ego ſim
æger ? quis offenditur, quin ego
urar ?
30 Si gloriandum eſt, de im-
becillitate mea gloriabor.
31 Scit Deus & Pater Domini
noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt collau-
dandus in ſempiternum, me non
mentiri.
32 Damaſci præfectus regis A-
retæ, Damaſcenorum urbem cu-
ſtodiebat, capere me volens.
33 Itaque per feneſtram in ca-
latho demiſſus ſum per murum,
atque ita ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Invitus recenſet revelationes divinitus ſibi factas, ob quas cùm vere gloriari poſſit, non velit infirmitatum ſuarum conſcius, ſed hanc ſibi neceſſitatem ineptiendi ipſos injicere, dum ſe addicunt ambitioſis hominibus, per quos à Chriſto alienantur.

GLoriari ſanè mihi non expe-
dit : veniam enim ad viſio-
nes, & Domini patefactiones.
2 Novi hominem Chriſtia-
num, ante annos quatuordecim
(an in corpore, an extra corpus,
neſcio : ſcit Deus) hunc, in-
quam, raptum ad tertium uſque
cœlum.
3 Et ſcio eum hominem (an
id corpore, an extra corpus, ne-
ſcio : ſcit Deus)
4 Raptum eſſe in Paradiſum,
& audiviſſe arcana verba, quæ
nomini eloqui nefas.
5 De hujuſmodi homine gl o-
riabor : de me verò non gloria-
bor, niſi in meis infirmitatibus.
6 Quòd ſi vellem gloriari,
non

non eſſem equidem amens : utpote qui verum dicerem. Sed parco, ne quis de me exiſtimet ſupra quàm eſſe me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præſtantiam me nimis efferam, appoſitus eſt mihi ſtimulus carni, angelus Satanæ qui me tundat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi ut is à me faceſſeret.

9 Sed ille mihi ſic dixit : Satis eſt tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multò libentiſſimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Chriſti.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adverſis, in vexationibus, & in anguſtiis pro Chriſto. Dum enim debilis ſum, tum fortis ſum.

11 Amens fui, qui gloriatus ſim : vos me coëgiſtis, cùm deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui vel ſummis Apoſtolis, tametſi nihil ſum.

12 Specimina quidem Apoſtoli edita ſunt apud vos, in ſumma patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim eſt in quo ſuperati ſitis à cæteris eccleſiis, niſi quòd ego vos non exuxi ? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertiùm paratus ſum viſere vos, neque tamen vos exugam. Non enim veſtra, ſed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, ſed parentes liberis.

15 Ego verò libentiſſimè & inſumam & inſumar pro veſtris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redamer.

16 Sed eſto, ego vos non gravavi : ſed vafer, credo, dolo vo cepi.

17 Num quis eſt eorum, quo ad vos miſi, per quem vos circumvenerim ?

18 Hortatus ſum Titum, & unà legavi fratrem : nunquid vo circumvenit Titus ? Nonne eo dem animo, nonne iiſdem veſtigiis ingreſſi ſumus ?

19 An rurſum putatis, vobi excuſare nos ? In Dei conſpectu per Chriſtum loquimur, & omnia, ô chariſſimi, pro veſtra utilitate facimus.

20 Vereor enim, nè fortè cùm venero, & ego vos, non quales vellem, inveniam, & ipſe vobis qualem non velletis inveniar ; nè fortè ſint lites, æmulationes, iræ, jurgia, maledicta, ſuſurri, tumores, inconſtantiæ :

21 Ne rurſus ad vos ubi venero, affligat me Deus meus, multoſque deplorem, qui ante peccaverint, nec ab ea, cui operam dederint, turpitudine, ſtupro & libidine deſtiterint.

CAPUT XIII.

Tertio adveniens, ſeveriorem vindictam illis denunciat, qui non ipſa experti ſunt virtutem Chriſti in ſuo Apoſtolatu. Optat tandem ut reſipiſcant, & ſa illis precatur.

JAM tertiò venturus ſum ad vos : ex duorum triumve teſtium ore decernetur de omni re.

2 Et prædixi, & prædico : ſicuti dum iterum aderam, nu abſens ſcribo, iis qui antè p caverint, cæteriſque omnibus me, ſi rurſum venero, non e parſurum.

3 Quandoquidem experimentum petitis loquentis in me Chriſti : qui erga vos debilis non e ſed pollet in vobis.

4 N

4 Nam ſi per debilitatem crucifixus eſt, at vivit per Dei potentiam. Etenim nos quoque debiles in eo ſumus: ſed vivimus cum eo per Dei in nos potentiam.

5 Voſipſos pertentate, an ſitis fide præditi: voſipſos explorate, an non voſipſos eos agnoſcitis, in quibus ſit Jeſus Chriſtus? niſi fortè rejectanei eſtis.

6 Spero equidem futurum ut nos non eſſe rejectaneos intelligatis.

7 Faxit Deus, ut nihil mali faciatis; non ut nos accepti eſſe videamur, ſed ut vobis rectè facientibus, nos rejectanei eſſe videamur.

8 Nec enim quicquam poſſumus contra veritatem, ſed pro veritate.

9 Gaudemus enim, cùm & nos debiles, & vos fortes eſtis. Hoc equidem optamus, vos eſſe bene comparatos.

10 Propterea hæc abſens ſcribo, ne præſenti mihi ſeverè ſit utendum poteſtate, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterùm, fratres, gaudete, comparate vos, confirmamini, idem ſentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vos oſculo ſancto. Salutant vos ſancti omnes.

13 Domini Jeſu Chriſti gratia, & Dei amor, & Sancti Spiritûs communio vobis adſit omnibus. Amen.

Ad Corinthios ſecunda ſcripta eſt Philippis Macedoniæ, miſſa per Titum & Lucam.

PAULI EPISTOLA AD GALATAS.

CAPUT I.

Poſt inſcriptionem, ſubjungit objurgationem, Galatas accuſans defectionis à ſuo Evangelio, quod à Deo accepit, antequam cum ullo Apoſtolorum contuliſſet.

PAULUS Apoſtolus, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum, & Deum Patrem, qui eum excitavit ex mortuis,

2 Et mei comites omnes fratres, eccleſiis Galatiæ,

3 Gratiam & pacem à Deo Patre, & Domino noſtro Jeſu Chriſto,

4 Qui ſeipſum pro noſtris peccatis dedidit, ut nos eriperet ex inſtante ſæculo malo, de voluntate Dei Patriſque noſtri,

5 Cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam cito ab eo, qui vos in Chriſti beneficio vocavit, traduci ad illud Evangelium:

7 Quanquam nullum eſt aliud, niſi quod ſunt quidam qui

vos

vos turbant, & Chriſti Evangelium pervertere volunt.

8 Verùm etiam ſi nos aut cœleſtis angelus, vos diverſum doceat ab eo quod vos docuimus, eſto deteſtabilis.

9 Ut jam diximus nunc iterum dicam, ſi quis vos diverſum docet ab eo quod accepiſtis, eſto deteſtabilis.

10 Nam utrum tandem homines perſuadeo, an Deum? num hominibus placere conor? Nam ſi jam hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.

11 Hoc autem vobis declaro, fratres, traditum à me Evangelium non eſſe humanum.

12 Nec enim ego id ab homine accepi, aut didici, ſed patefaciente Jeſu Chriſto.

13 Audiviſtis enim quomodo aliquando verſatus ſim in Judaiſmo: quàm immodicè divinam infeſtarem ac depopularer Eccleſiam.

14 Et meæ nationis æquales meos Judaiſmi profectu longè ſuperarem, mearum patriarum inſtitutionum facilè ſtudioſiſſimus.

15 Sed ſimulac Deo (qui me à matris utero deſtinavit, & pro ſuo favore vocavit)

16 Suum Filium in me patefacere viſum eſt, ut eum per gentes publicarem, non equidem cum carne & ſanguine contuli.

17 Neque Hieroſolymam aſcendi ad Apoſtolos priores me: ſed Arabiam petii, & rurſus Damaſcum reverti.

18 Deinde poſt annos tres Hieroſolymam aſcendi, viſendi Petri gratiâ, apud quem etiam manſi dies quindecim.

19 Apoſtolorum quidem alium nullum vidi, niſi Jacobum, Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis ſcribo, teſtor Deum, me non mentiri.

21 Poſtea veni in Syriæ Ciliciæque tractus.

22 Eram autem ignotus facie Chriſtianis Judææ eccleſiis.

23 Tantùm audiverant, eum, à quo aliquando infeſtabantur, nunc fidem quam aliquando populatus eſſet, docere,

24 Deoque in me graties agebant.

CAPUT II.

Nihil à ſuo Evangelio diverſum ſenſiſſe Apoſtolos, incircumciſi Titi exemplo oſtendit, & quod aſſeruerit illud adverſus Petri ſimulationem. Inde tranſitum facit ad cauſæ tractationem, gratuito nos juſtificari per Chriſtum.

DEinde poſt annos quatuordecim rurſus aſcendi Hieroſolymam, cum Barnaba, aſſumpto etiam Tito.

2 Aſcendi autem divino inſtinctu, & ad illos Evangelium retuli, quod apud extraneas gentes publicarem: præſertim ad illuſtres, ne fortè incaſſum vel currerem, vel cucurriſſem.

3 Quin neque Titus, meus comes, cùm Græcus eſſet, circumcidi coactus eſt:

4 Idque propter emiſſarios falſos fratres, qui ſeſe inſinuaverant ad ſpeculandum, quam haberemus in Chriſto Jeſu libertatem, quo nos ſervituti ſubjicerent.

5 Quibus ne ad horam quidem parendo ceſſimus, ut Evangelii veritas apud vos permaneret.

6 Quod ad eos attinet, qui videntur eſſe aliquid, quales tandem eſſent mea nihil refert: perſonam hominis rationem Deus non habet. Mihi quidem illuſtres nihil contulerunt.

7 Contra

7 Contráque videntes mihi creditum eſſe præputii Evangelium, quemadmodum Petro circumciſionis.

8 (Nam qui in Petro id egit, ut circumciſorum eſſe Apoſtolus, idem in me quoque id egit, ut eſſem alienigenarum)

9 Cognoſcentes inquam collatum in me beneficium Jacobus & Cephas, & Johannes, qui columnæ eſſe videbantur, dextras mihi & Barnabæ dederunt ſocietatis, ut nos alienigenas, ipſi circumciſos inſtituerent.

10 Dummodo pauperum memores eſſemus: id quod equidem facere ſtudui.

11 Cùm veniſſet autem Petrus Antiochiam, ego ei in os reſtiti, quoniam reprehendendus erat.

12 Cùm enim, antequam veniſſent à Jacobo quidam, cum alienigenis epularetur, poſtquam illi advenerunt, inhibuit, ſeque ſubduxit, circumciſos veritus.

13 Itaque unà cum eo ſimularunt etiam reliqui Judæi, adeò ut Barnabas quoque ad eorum ſimulationem abduceretur.

14 Ego verò, qui viderem eos non recto pede incedere ad Evangelii veritatem, dixi Petro coram omnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivas, non Judæorum, cur alienigenas judaizare cogis?

15 Nos naturâ Judæi, non ex alienigenis ſontes:

16 Scientes hominem non legis operibus juſtum fieri, ſed tantùm fide in Jeſu Chriſto colloeanda, nos quoque, inquam, fidem adhibimus Chriſto Jeſu ut juſti fieremus Chriſti fide, non legis operibus: quoniam legis operibus mortalium nemo juſtus fiet.

17 Quòd ſi ſtudentes per Chriſtum juſti fieri, reperimur tamen ipſi quoque ſontes, ergo Chriſtus peccati miniſter eſt? id quod abſit.

18 Atqui ſi quæ abolevi, eadem redintegro, ſontem me præbeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus ſum, ut Deo viverem:

20 Crucifixus ſum cum Chriſto. Vivo autem, non jam ego, ſed vivit in me Chriſtus. Quòd verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeò amavit, ut ſeipſum pro me dederet.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam ſi in lege poſita eſt juſtitia, ergo Chriſtus fruſtra mortuus eſt.

CAPUT III.

Exprobrat quod ſe abduci paſſi ſint ab expreſſâ illis ad vivum in Chriſto juſtificationis gratiâ, Abrahæ exemplum adducit, effectum, & cauſas latæ legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos faſcinavit, ut veritati non obtemperetis? quibus ob oculos Jeſus Chriſtus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantum volo à vobis diſcere, per legis opera ſpiritum acceperitis, an per orationem fidei?

3 Adeóne dementes eſtis, ut à ſpiritu exorſi, nunc in carnem deſinetis?

4 Tanta paſſi eſtis fruſtra? ſi tamen fruſtra.

3 Utrúmne qui vobis ſpiritum ſuggeſſit, & apud vos portentoſa fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit, id quod ei juſtitiæ ductum eſt,

7 Ergo cognoſcite, qui ſunt à fide, eos Abrahami filios eſſe.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem juſtificaturum eſſe gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandas eſſe gentes omnes.

9 Itaque qui à fide ſunt, ii unà cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicunque enim ſunt à legis operibus, execrationi ſubjecti ſunt. Scriptum eſt enim, execrabilem eſſe quicunque non ſteterit omnibus in legis libro ſcriptis, eaque præſtiterit.

11 Neminem autem lege fieri juſtum apud Deum, hinc perſpicuum eſt, quòd juſtus per fidem vivet.

12 Atqui lex non eſt ex fide, ſed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Chriſtus nos à legis execratione aſſeruit, factus pro nobis execratio. Scriptum eſt enim, execrabilem eſſe, quiſquis ex patibulo pendeat;

14 Ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Chriſtum Jeſum, ut ſpiritûs promiſſum adipiſcamur per fidem.

15 Fratres, humana loquor. Quamvis hominis ſancitum pactum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promiſſa ſunt illa, & ejus ſemini. Non dicit; Et ſeminibus, quaſi de multis, ſed ut de uno: Et ſemini tuo, qui Chriſtus eſt.

17 Hoc autem dico: Fœdus à Deo ſanctum ſpectans in Chriſtum, lex quæ poſt annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promiſſionem reſcindat.

18 Atqui ſi à lege pendet hæreditas, non jam pendet à promiſſo, & tamen Abrahamo per promiſſum donavit Deus.

19 Quorſum ergo lex? delictorum cauſa adjecta eſt, donec veniret ſemen, cui promiſſum erat: inſtituta per angelos, lata per ſequeſtrem.

20 Sequeſter autem uniús non eſt. Atqui Deus unus eſt.

21 Ergone lex eſt contraria Dei promiſſis? Nequaquam. Si enim data lex eſſet, quæ vitam conferre poſſet, planè in lege ſita foret juſtitia.

22 Sed concluſerunt literæ omnia ſub peccatum, ut promiſſum per Chriſti Jeſu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem veniſſet fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex pædagogus noſter fuit ad Chriſtum, ut fide juſti fieremus.

25 Poſtquam autem venit fides, non jam ſub pædagogo ſumus.

26 Omnes enim Dei filii eſtis fide Chriſto Jeſu habenda.

27 Nam quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

28 Non eſt neque Judæus neque Græcus: non eſt neque ſervus, neque liber: non eſt vel mas vel fœmina. Nam vos omnes idem eſtis in Chriſto Jeſu.

29 Quòd ſi vos Chriſti eſtis, ergo Abrahami ſemen eſtis, & ex promiſſo hæredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipatos, Chriſti adventu qui ejus eſt finis, abſurdum eſt ad egenas ſuperſtitiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrinæ Evangelii, & pulchra allegoria ſuam diſputationem exornat.

SIC autem dico: Quamdiu hæres puer eſt, nihil differt à ſervo, & tamen eſt omnium dominus:

2 Sed ſub tutoribus & diſpenſatoribus eſt, uſque ad præfinitum à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri eſſemus, ſubmundanis rudimentis emancipati.

4 Sed poſtquam plenum tempus advenit, miſit Deus Filium ſuum, ex muliere natum, qui ſub lege fuit,

5 Ut legi ſubditos redimeret, quo adoptionem adipiſceremur.

6 Et quoniam filii eſtis, miſit Deus Filii ſui Spiritum in veſtros animos, qui clamat, Abba pater.

7 Itaque non jam ſervus es, ſed filius: quòd ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.

8 Sed tum quidem ignorantes Deum, ſerviviſtis eis, qui natura dii non ſunt.

9 At nunc Deum cognoſcentes, vel potius à Deo cogniti, quî fit ut vos rurſus ad infirma egenaque rudimenta convertatis, quibus rurſum de integro ſervire vultis?

10 Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne fruſtra in vobis laboraverim.

12 Eſte mei ſimiles quoniam, & ego ſum veſtri: Fratres, oro vos. Nullum mihi feciſtis, injuriam:

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos antea inſtituerim.

14 Et tamen mei tentationem quam in carne pertuli, tantum abfuit ut repudiaretis aut reſpueretis, ut me ceu Dei angelum, ceu Chriſtum ipſum Jeſum, acceperitis.

15 Quæ ergo eſt beatitudo veſtra? Teſtor enim vos, ſi fieri potuiſſet, veſtros oculos effoſſuros, & mihi daturos fuiſſe.

16 Ergóne veſter inimicus factus ſum, vera vobis dicendo?

17 Ambiunt vos, non rectè: nam excludere nos volunt, ut ſe æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona ſemper, non ſolùm me apud vos præſente.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adeſſe, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis?

22 Scriptum eſt enim Abrahamum duos habuiſſe filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 Quorum, ancillæ filius humano more natus eſt, liberæ autem filius ex promiſſo:

24 Quæ res aliud ſignificant, Nam eæ ſunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in ſervitutem gignens, videlicet Agar.

25 Nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, qui cum ea quæ nunc eſt Hieroſolyma congruit, quippe quæ unà cum ſuis ſerviat.

26 At ſuperior Hieroſolyma libera eſt, quæ mater eſt omnium noſtrûm.

27 Scriptum eſt enim, Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe in clamorem, quæ non eniteris: Nam plures futuri ſunt deſertæ nati, quàm virum habentis.

28 Nos verò fratres, quemadmodum Iſaacus, promiſſionis nati ſumus.

29 Sed ut tunc qui humanitus

tus erat genitus, gentium divinitùs infeſtabat: ita fit etiam nunc.

30 Verùm quid aiunt literæ? Elice ancillam ejuſque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cùm liberæ filio.

31 Ergo fratres, non ancillæ nati ſumus ſed liberæ.

CAPUT V.

Quia ex libera ortos eſſe dixit, admonet quantum ſit pretium tantæ libertatis, qualiter ea ſit utendum, ut ſpiritui obedlant, reſiſtant carni.

Quamobrem in libertate, in quam Chriſtus nos aſſeruit, ſtate, & nolite rurſum jugo ſervitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, ſi circumcidemini, Chriſtus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, eum debere toti parere legi.

4 Nihil rei vobis cum Chriſto eſt: qui in lege poſitam habetis juſtitiam, ex beneficio excidiſtis.

5 Nos enim ſpiritu per fidem à ſpe juſtitiæ pendemus.

6 Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium, ſed fides per charitatem operans.

7 Currebatis bene: quis vos impedivit, quo minus veritati obtemperaretis?

8 Iſta perſuaſio non ab eo eſt qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam maſſam fermentat.

10 Equidem hoc mihi de vobis per Dominum perſuaſi, vos omnino non aliter animatos fore. Verùm qui vos turbat, dabit pœnas quiſquis eſt.

11 Ego quidem, fratres, ſi adhuc circumciſionem prædico, qui fit ut tamen infeſter? Si ita eſſet, non eſſet ea quæ eſt crucis offenſio.

12 O utinam excidantur, ut qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati eſtis fratres: modò ne libertate ad libidinem abutamini, ſed per charitatem alius alii ſerviatis.

14 Nam tota lex in uno dicto comprehenditur, videlicet, Alterum ut teipſum diligito.

15 Quòd ſi alii alios mordetis ac exeditis, videte ne alii ab aliis conſumamini.

16 Dico autem, obtemperate ſpiritui, neve carnis cupiditatem exequimini.

17 Caro enim, contra quam ſpiritus, & ſpiritus contra quam caro concupiſcit. Atque hæc ita ſunt inter ſeſe contraria, ut non quæ velitis, ea faciatis.

18 Quòd ſi ſpiritu agimini, non eſtis ſub lege.

19 Sunt autem manifeſta carnis opera, videlicet adulterium, ſtuprum, impuritas, ſalacitas.

20 Deaſtrorum cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, æmulationes, iracundiæ, contentiones, ſeditiones, ſectæ,

21 Invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia: quæ qui faciunt (hoc vobis prædico, quemadmodum jam prædixi) ii divinum regnum non obtinebunt.

22 At ſpiritûs fructûs eſt charitas, gaudium, pax, clementia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Contra talia non eſt lex.

23 Qui ſunt autem Chriſti, ii carnem unà cum libidinibus & cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si ſpiritu vivimus, etiam ſpiritu gradiamur.

25 Ne

25 Ne ſimus glorioſi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Agit jam in ſpecie de charitate erga delinquentes & lapſos, erga miniſtros verbi, erga domeſticos fidei, non quemadmodum falſi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Chriſti.

FRatres, ſi quis aliquo delicto anticipatus fuerit, vos eum, qui ſpirituales eſtis, reficite cum animi comitate, aſpicientes voſipſos, ne vos quoque tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Chriſti lege perfungimini.

3 Nam ſi quis ſibi videtur eſſe aliquid, cum nihil ſit, ipſe ſe animo fallit.

4 Exploret autem ſuum quiſque opus, ita demum in ſeipſo tantùm quod glorietur habebit, non in altero:

5 Nam ſuum quiſque feret onus.

6 Communicet autem qui doctrina eruditur, cum eo à quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate, Deus non eluditur: nam quod quiſque ſeverit, idem metet:

8 Siquidem qui in ſuam carnem ſeverit, ex carne metet interitum. Qui verò in ſpiritu ſeverit, ex ſpiritu vitam metet ſempiternam.

9 Nolimus autem rectè faciendo defethiſci, nam noſtro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus, benefacimus, cùm omnibus, tum maximè fidei domeſticis.

11 Videte quantis vobis literis ſcripſerim mea manu.

12 Quicunque ſe in carne pulchra ſpecie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantùm ut Chriſti cruce non infeſtentur.

13 Nam ne ipſi quidem, qui circumciduntur, legi parent: ſed ideo vos circumcidi volunt, ut in veſtra carne glorientur.

14 At mihi gloriari ne ſit, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem & mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.

15 Etenim in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium, ſed nova creatura.

16 Et quicunque ad hanc normam ſe gerent, iis pax & miſericordia tribuetur, una cum divinis Iſraëlitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia faceſſat: ego enim Domini noſtri Jeſu Chriſti notas in corpore meo geſto.

18 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit animis veſtris, fratres. Amen.

Ad Galatas ſcripta eſt Romæ.

PAULI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Poſt ſalutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione diſſerit, à qua ſalus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam ſublime arcanum capi non poteſt, precatur, ut ad plenam Chriſti cognitionem Epheſios Deus adducat.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti, de Dei voluntate ſanctis omnibus, qui ſunt Epheſi, & fidentibus per Chriſtum Jeſum.

2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Concelebrandus Deus, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Chriſti cœleſtibus:

4 Quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut eſſemus in ſuo conſpectu ſancti ac inculpati, charitate præditi.

5 Deſtinaverat enim nos adoptioni per Jeſum Chriſtum, in eundem, pro ſuæ voluntatis arbitrio,

6 Ad laudem ſuæ glorioſæ beneficentiæ, qua nos acceptos reddidit per ſuum chariſſimum,

7 In quo liberationem habemus per ejus ſanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia,

8 Qua erga nos tam largè uſus eſt, ſumma cum ſapientia atque prudentia,

9 Declarando nobis arcanum ſuæ voluntatis. Atque id fecit quoniam ſic ei viſum eſt, ut ipſe ſecum ſtatueret diſpenſanda eſſe tempora, cùm peracta forent.

10 Omniaque in Chriſto ſummatim comprehendenda, tum cœleſtia tum terreſtria.

11 In Chriſto, inquam, in quo nos in ſortem aſciti ſumus, deſtinati decreto efficientis omnia ſuæ voluntatis arbitratu.

12 Ut ei laudi ſimus ac gloriæ, nos, qui ſpem in Chriſto collocavimus.

13 In quo eodem vos quoque ſpem collocâſtis, audita veritatis oratione, hoc eſt veſtræ ſalutis Evangelio, cui fidem habendo, conſignati eſtis Sancto Spiritu promiſſionis,

14 Qui pignus eſt hæreditatis noſtræ, ad afferendam partam poſſeſſionem, quæ res ei glorioſam laudem pariat.

15 Propterea ego veſtram fiduciam in Domino Jeſu collocatam, & amorem erga omnes ſanctos audiens,

16 Non intermitto gratias de vobis agere, veſtri mentionem faciens in meis precibus,

17 Ut Domini noſtri Jeſu Chriſti Deus, gloriæ Pater, vos ſapientiæ & patefactionis authore ſpiritu donet, quo eum cognoſcatis.

18 Illuſtratis veſtræ mentis oculis, ut ſciatis quid ſperandum ſit vocatis ab eo, & quàm locuples, glorioſaque ſit ejus hæreditas deſtinata ſanctis.

19 Et

19 Et quàm excellens ſit ejus in nos fidentes potentiæ magnitudo,

20 Quam pro ſui egregii roboris virtute exeruit in Chriſto, eum ex mortuis ſuſcitando.

21 Atque is Chriſtus illi dexter aſſedit, in cœleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatem, & potentiam, & dominatum, ſupraque omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſeculo, verùm etiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia ſubjecit, eumque ſupra omnia Eccleſiæ.

23 (Quæ ejus corpus eſt) dedit caput, complementum omnia complentis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratiæ magnitudinem ex comparatione amplificet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorſus addicti, gratia ſint ſervati, & propinqui facti, reconciliatione per Chriſtum facta, & per Evangelium publicatâ.

VOS quidem mortui fuiſtis delictis & peccatis,

2 In quibus aliquando verſati eſtis, ut eſt hujus mundi vita, ad principis aëreæ poteſtatis arbitrium, videlicet ſpiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iiſdem peccatis nos quoq; omnes verſari ſumus aliquando, in noſtræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet caro atque cogitationes: fuimuſque natura digni ſupplicio, ſicut & cæteri.

4 Verùm Deus, miſericordiâ dives, tanta nos charitate complexus eſt,

5 Ut cùm delictis eſſemus mortui, revocaverit nos in vitam unà cum Chriſto (eſtis beneficio ſervati)

6 Simulque ſuſcitaverit, & in Chriſto Jeſu in cœleſtibus collocaverit.

7 Ut oſtendat in futuris ſeculis ſuam tam divitem beneficentiam, qua, pro ſua benignitate, uſus eſt in nos in Chriſto Jeſu.

8 Nam beneficio ſervati eſtis per fiduciam, idque non ex vobis.

9 Dei donum eſt. Non ex factis, ne quis ſe jactet.

10 Ejus enim ſumus opus, conditi in Chriſto Jeſu ad rectè facta, quæ præparavit Deus, ut eis verſaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumciſio dicitur, in corpore manu facta.)

12 Vos, inquam, in illo tempore fuiſſe ſine Chriſto, ab Iſraëlitica republica alienos, fœderibus promiſſionis carentes, ſpem non habentes, & Dei expertes in mundo.

13 At nunc in Chriſto Jeſu vos, qui aliquando aberatis, factum eſt ut adſitis per Chriſti ſanguinem.

14 Is eſt enim pax noſtra, qui ex ambobus unum fecit, ſeptique terſtitium abrupit,

15 Et inimicitias, legem præceptorum in placitis poſitam, in ſua carne abolevit, ut in ſeſe ex duobus conderet unum novum hominem, faciendo pacem.

16 Et ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimicitiis.

17 Venit autem pacem nunciatum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Si quidem per eum aditum habemus utrique, per unum ſpiritum, ad Patrem.

19 Ergo non jam peregrini eſtis, & inquilini, ſed ſanctorum cives, Deique domeſtici.

 20 Super

20 Super apoſtolorum vatumque fundamentum extructi, anguli capite ipſo Jeſu Chriſto,

21 Per quod totum ædificium compactum creſcit in ſanctum templum in Domino:

22 In quo vos quoque unà ædificamini ad Dei domicilium divino afflatu.

CAPUT III.

Ideo ſe dicit à Judæis multa paſſum, quod myſterium de Gentilibus ſervandis Dei juſſu prædicaverit. Deinde rogat Ephesios ne ob afflictiones quas patitur deficiant. Ac propterea erat Dominum, ut percipiant quanta ſit Chriſti dilectio.

HUjus gratiâ ego Paulus Jeſu Chriſti vinctus, propter vos alienigenas, legatione fungor:

2 Si modò audiviſtis Dei beneficii diſpenſationem, quod mihi ad vos collatum eſt:

3 Quandoquidem ille mihi divinitus myſterium declaravit, quemadmodum antè breviter ſcripſi.

4 Unde poteſtis legentes animadvertere meam in Chriſti myſterio intelligentiam.

5 Quod nullis aliis ſeculis declaratum eſt hominum generi, ut nunc patefactum eſt ſanctis ejus apoſtolis ac vatibus, divina inſpiratione,

6 Videlicet alienigenas eſſe cohæredes, & ejuſdem corporis, & participes divini promiſſi in Chriſto per Evangelium,

7 Cujus ego factus ſum miniſter, dono divini beneficii, quod beneficium mihi divinæ potentiæ vi collatum eſt,

8 Mihi omnium ſanctorum minimo id beneficium collatum eſt, ut apud exteras gentes infinitam Chriſto opulentiam publicem,

9 Et omnibus perſpicuum faciam quæ ſit myſterii communio, quod ab omni æternitate apud Deum (qui omnia per Jeſum Chriſtum condidit) fuit celatum,

10 Ut nunc declaretur principatibus & poteſtatibus, in cœleſtibus per eccleſiam, tam varia Dei ſapientia,

11 Quemadmodum & ab omni ævo decreverat, & in Chriſto Jeſu Domino noſtro præſtitit,

12 In quo habemus audaciam, atque aditum, confiſione quæ eſt in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne animos deſpondeatis, ob eas, quas ego pro vobis fero, calamitates, quæ veſtra gloria eſt.

14 Hujus gratia flecto mea genua ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti,

15 Ex quo omnis & in cœlis & in terra denominatur cognatio,

16 Ut pro ſua glorioſa opulentia det vobis fortiter corroborari per ſuum ſpiritum, in interiorem hominem,

17 Quo habitet Chriſtus per fidem in veſtris animis.

18 Et ſitis in charitate radicati atque fundati ut comprehendere ac cognoſcere valeatis, unà cum ſanctis omnibus, quàm latè longéque, quàm altè ac ſublimè pateat,

19 Et quàm omnem cognitionem excedat amor Chriſti, ut omni divina perfectione ſitis perfecti.

20 Et verò, qui ea vi, quæ viget in nobis, poteſt omnia longè longéque copioſiùs facere, quàm nos poſcere aut cogitare,

21 Ei, inquam, gloria in Eccleſia per Chriſtum Jeſum in omnem omnium ſeculorum perpetuitatem. Amen.

CAPUT IV.

Tria ultima capita præceptiones de moribus continent, hortatur ad

mutuam

mutuam conjunctionem, propterea varia dena à Deo conferri, ut ædificetur Ecclesiæ: Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & ſpurcitie ſermonis.

EXhortor ergo vos ego propter Dominum vinctus, ut ita vos geratis, ut dignum eſt iſta conditione ad quam vocati eſtis,

2 Cum omni modeſtia ac manſuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 Spiritus unitatem pacis vinculo tueri ſtudentes.

4 Unum corpus, unuſque ſpiritus, quemadmodum in unam conditionis veſtræ ſpem eſtis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptiſma,

6 Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſupra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique noſtrûm collatum eſt beneficium, proportione doni Chriſti.

8 Itaque aſcendens in ſublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid eſt autem aſcendit, niſi quòd prius in imas terræ partes deſcenderat ?

10 Qui deſcenderat, idem eſt qui ſupra cœlos omnes aſcendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partem Apoſtolos, partim Vates, partim Evangeliſtas, partim paſtores & magiſtros, dedit,

12 Ad condendos ſanctos, ad operis miniſterium, ad Chriſti corporis extructionem,

13 Donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitioniſque filii Dei in virum adultum, admodum plenæ ætatis Chriſtianæ :

14 Ne ſimus amplius pueri qui omni doctrinæ vento fluctuemus ac circumferamur, hominum verſutia, qua nos malitioſè ad fallendum aggrediantur.

15 Sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adoleſcamus, qui caput eſt, videlicet Chriſtus.

16 Ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur adminiſtratio) commiſſuris compactum atque connexum, actione (quæ pro cujuſque partis modo ſit) facit corporis incrementum, ad ſemet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ ſe gerunt, in ſuæ mentis vanitate :

18 Animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam qua præditi ſunt ignorantiam, propter eorum animi duritiem,

19 Qui obducto callo, ſeipſos addixerunt libidini, ad omnem obſcœnitatem avide perpetrandam.

20 At vos non ita Chriſtum didiciſtis :

21 Si modò eum audiviſtis, & ab eo (ut eſt in Jeſu veritas) docti eſtis,

22 Veterem hominem (qui ſuperiores veſtri fuere mores) deponere, qui fallácibus perit cupiditatibus,

23 Et mentis veſtræ ſpiritu renovari.

24 Ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum juſtitia, veràque pietate.

25 Quamobrem depoſita falſitate, loquimini vera alius cum alio : quandoquidem alii aliorum membra ſumus.

26 Ita iraſcimini, ut ne peccetis, néve ſol occidat iratis vobis,

27 Néve locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne furetur amplius, ſed potiùs manuum labore

labore bona comparet, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitioſa oratio ex ore veſtro prodeat, ſed ſi quæ bona eſt ad inſtructionem, qua ſit opus ut auditoribus beneficium conferat:

30 Neve ſanctum Dei ſpiritum contriſtate, quo conſignati eſtis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odium, & ira, & clamoſitas, & maledicentia, denique omne vitium tollatur ex vobis:

32 Ac eſte alii in alios benigni, miſericordes, condonantes inter vos, quemadmodum Deus vobis in Chriſto condonavit.

CAPUT V.

Et ne in vitiis quæ reprehendit, oſcitanter ſuas admonitiones excipiant, ſevera denunciatione eos terret, ſtimulos etiam adbibet, & à generali morum parœneſi ad ſpecialem uxorum & maritorum deſcendit.

QUapropter eſte imitatores Dei, ut chari filii:

2 Et cum charitate vitam agite; quemadmodum Chriſtus adamavit nos, & ſeipſum pro nobis dedidit, fertum hoſtiamque Deo ad ſuavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla obſcœnitas aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos ut ſanctos decet:

4 Aut turpitudo, aut ſtulta oratio, aut facetia, quæ dedecent: ſed potius gratiarum actio.

5 Hoc enim ſcitote, nullum ſcortatorem aut impurum, aut avarum (qui eſt deaſtricola) habiturum eſſe hæreditatem in Chriſti Deique regno.

6 Nemo vos decipiat vanis verbis: nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum eſſe ſocii.

8 Cùm enim eſſetis aliquando tenebricoſi, nunc lucidi eſtis in Domino: ut lucis homines vos gerite;

9 (Eſt autem lucis fructus in omni bonitate ac juſtitia & veritate)

10 Approbantes quæ ſunt accepta Deo:

11 Tantumque abſit ut infructuoſa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguatis.

12 Nam quæ ab illis occultè fiant, vel dicere turpe eſt.

13 Omnia autem quæ arguuntur, luce pateſiunt. Quicquid enim pateſit, lucidum eſt.

14 Propterea, Expergiſcere qui dormis (inquit) & ſurge ex mortuis, & tibi Chriſtus affulgebit.

15 Videte igitur, ut ſolerter gradiamini, non ut inſipientes, ſed ut ſapientes;

16 Ementes tempus, quoniam tempora mala ſunt.

17 Quocirca ne eſte ſocordes, ſed intelligite quæ ſit Domini voluntas.

18 Néve inebriamini vino, in quo ineſt luxuria: ſed ſpiritu pleni eſte,

19 Colloquentes inter vos carminibus: Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum ex animo canentes ac cantantes.

20 Deo & Patri ſemper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti:

21 Alius alii obedientes cum Dei metu,

22 Vos uxores veſtris parete viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxoris eſt, ut Chriſtus Eccleſiæ caput, idemque corporis ſervator eſt.

24 Ac quemadmodum Eccleſia Chriſto paret, ſic uxores ſuis viris parere debent in omnibus.

25 Vos viri amate veſtras

uxores, ut Chriſtus amavit Eccleſiam, ſeque pro ea dedidit.

26 Quo eam ſanctam redderet, aquæ lotione purgatam, divinis verbis :

27 Ut eam ſibi præſtare glorioſam Eccleſiam, nullâ maculâ aut rugâ, aut ulla tali re præditam, ſed quæ ſancta inculpataque foret.

28 Sic debeat amare viri ſuas uxores, ut ſua ipſorum corpora. Qui ſuam uxorem amat, ſeipſum amat.

29 Nam nemo unquam ſuum corpus odit, ſed id alit fovetque, ut Chriſtus Eccleſiam :

30 Cujus, Chriſti corporis membra ſumus nos ex ejus carne atque oſſibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori ſuæ, fietque ex duobus una caro.

32 Myſterium hoc magnum eſt : Ego de Chriſto & Eccleſia dico.

33 Quanquam veſtrûm quoque ſingulatim ſuam quiſque uxorem ſic amato, ut ſeipſum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorum, ſervorum, dominorum officiis. Deinde proponit quàm acris pugna fidelibus ſit propoſita, quibus armis in ea utendum. Poſtremò Tychicum commendat.

VOS liberi obedite veſtris parentibus in Domino : id enim æquum eſt.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum eſt cum promiſſione præceptum,

3 Ut tibi benè ſit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne veſtros irritate natos, ſed eos in Domini diſciplina ac monitis educate.

5 Vos ſervi obedite veſtris, quod ad carnem attinet, dominis, timidè ac trepidè, cum animi ſimplicitate, tanquam ipſi Domino :

6 Non ad oculum ſerviendo, ut hominibus placere conantes, ſed ut Chriſti ſervi, Dei voluntatem obeuntes ex animo,

7 Cum benevolentia, ſervientes Domino, non hominibus :

8 Scientes fore, ut quod quiſque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, ſive ſervus, ſive liber.

9 Item vos domini, vicis eis reddite, remiſſis minis, ſcientes eorum & veſtrûm Dominum in cœlis eſſe, qui nihil perſonis tribuat.

10 Cæterùm, mei fratres, convaleſcite in Domino, ejuſque virtutis robore.

11 Induite divinam armaturam, ut poſſitis aggreſſiones ſuſtinere diaboli :

12 Nec enim nobis lucta eſt adverſus ſanguinem & carnem, ſed adverſus principatus, adverſus poteſtates, adverſus mundipotentes tenebrarum hujus ſeculi, adverſus ſpiritus malitiæ, qui ſunt in rebus cœleſtibus.

13 Quamobrem ſumite divinam armaturam, ut adverſo tempore reſiſtere, & confectis omnibus ſtare poſſitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & juſtitiæ loricam induti,

15 Pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,

16 Aſſumpto imprimis clypeo fiduciæ, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis.

17 Item ſalutis galeam ſumite, & gladium ſpiritûs, hoc eſt, divina dicta.

18 Omnibus precibus ac ſupplicationibus, animo precantes omni

omni tempore, atque in id ipſum invigilantes ſumma cum perſeverantia & ſupplicatione, cùm pro omnibus ſanctis,

19 Tum pro me, ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii myſterio,

20 Pro quo legationem obeo in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quàm debeo.

21 Ut autem vos quoque de me ſciatis quid agam, omnia vobis exponet Tychicus frater chariſſimus, fiduſque miniſter in Domini negotio:

22 Quem ideo ad vos miſi, ut quo ſtatu res noſtræ ſint cognoſcatis, atque veſtros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto.

24 Adſit Dei gratia immortalis omnibus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum amantibus. Amen.

Ad Epheſios miſſa eſt Roma per Tychicum.

PAULI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi ſui erga Philippenſes affectu teſtatus, de ſe & de ſuis vinculis tractat, & eos ſuo exemplo incitat, hortaturque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, necnon epiſcòpis ac miniſtris,

2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Ago Deo meo gratias, quoties veſtri venit in mentem,

4 Semper in omnibus meis ſupplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia ſupplicationem faciens.

5 Quòd Evangelium hactenus à prima die participaveritis:

6 Hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam inchoavit, dem abſolvat uſque ad diem Jeſu Chriſti.

7 Quemadmodum æquum eſt, me hoc de vobis in omnibus ſentire, quòd vos in animo habeam & in vinculis meis, & in cauſæ dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam, collati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (teſtis mihi Deus eſt) digna Jeſu Chriſto affectione deſidero:

9 Atque hoc precor, ut charitate etiam magis magiſque excellatis, in omni cognitione & perſpicientia,

10 Ut præſtabilia approbetis, ut ſinceri ſitis, & innoxii ad Chriſti diem,

11 Pleni juſtitiæ fructibus, qui per Jeſum Chriſtum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo fratres, meos caſus magis in Evangelii profectum ceſſiſſe,

13 Ut

13 Ut mea vincula in Chriſtianitate facta ſint perſpicua per totum prætorium, cæteriſque cunctis:

14 Adeò, ut plerique eorum qui in Domino fratres ſunt, freti meis vinculis, magis audeant impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invidè ac diſſentientes, nonnulli etiam, quòd ita ſentiant, Chriſtum prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum diffidentia faciunt, Chriſtum non caſtè publicant, putantes ſe afflictionem meis addituros vinculis:

17 Ii verò faciunt amore, ſcientes eum eſſe me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid? certè quoquomodo, ſive in ſpeciem, ceu verè, Chriſtus publicatur: id quod & gaudeo & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi ſaluti futurum per veſtras preces, & ſpiritus Jeſu Chriſti ſuppeditationem:

20 Quemadmodum intentus expecto: futurumque ſpero, ut nulla in re confuter: ſed ſumma cum loquendi libertate, ut ſemper, ſic nunc quoque Chriſtus evehatur in meo corpore, ſeu per vita, ſeu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum.

22 Quòd ſi mihi in eo ſitus eſt profectus operis, ſi vivam in corpore, utrum eligam neſcio.

23 Diſtrahor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Chriſto eſſe: nam id multò melius eſſet.

24 Verùm id corpore manere, magis neceſſarium eſt, propter vos.

25 Qua quidem re fretus ſcio me manſurum, & apud vos omnes remanſurum eſſe ad veſtrum profectum, fideique lætitiam.

26 Quo per me fiat, ut vos magis in Chriſto Jeſu vos jactare poſſitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantùm dignam Chriſti Evangelio vitam agite, ut ſive vos adibo ac videbo, ſive abero, audiam eos eſſe vos, qui ſtetis in uno ſpiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes, nec ulla in re ab adverſariis percellamini,

28 Quod & illis exitii, & vobis ſalutis ſit argumentum.

29 Idque à Deo, quod vobis datum ſit, non ſolùm Chriſto fidem habere, verùm etiam pro Chriſto adverſa pati,

30 Idem certamen habentibus, quale in me & vidiſtis, & nunc auditis.

CAPUT II.

Obteſtatur eos ut nihil prius habeant humilitate, idque exemplo Chriſti. Timotheum ſe illis brevi miſſurum promittit, & moram Epaphroditi excuſat.

QUamobrem, ſi quæ eſt in Chriſto confirmatio, ſi quod charitatis ſolatium, ſi qua ſpiritus communio, ſi qua commiſeratio ac miſericordia,

2 Explete meum gaudium, hoc eſt, ejuſdem eſte ſententiæ, eadem charitate præditi, unanimes, idem ſentientes.

3 Nihil per diffidentiam aut oſtentationem, ſed cum modeſtia, alius alium ſibi præcellere exiſtimantes:

4 Non ſua quiſque curantes, verùm etiam aliena.

5 Nam ſic animati eſſe debetis, ut Chriſtus Jeſus,

6 Qui cùm in Dei forma foret, non rapinæ habuit ſuam cum Deo æqualitatem,

7 Sed

7 Sed ſeipſum eouſque ad nihilum redegit, ut, ſumptâ ſervili formâ, factus ſit hominum ſimilis: & figurâ repertus ut homo.

8 Seſe adeò dejecit, ut obediens fuerit uſque ad mortem, & quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum ſummopere extulit, & nomine donavit omnium nominum ſummo,

10 Ut ad Jeſu nomen omne ſe genu flectat, cœleſtium & terreſtrium & ſubterraneorum:

11 Omniſque lingua confiteatur Dominum eſſe Jeſum Chriſtum, ad Dei Patris gloriam.

12 Quamobrem mihi, chariſſimi, quemadmodum ſemper obtemperâſtis, non ſolùm, ut in præſentia mea, ſed nunc multò magis in abſentia mea, cum metu ac tremore veſtram ſalutem agite.

13 Deus enim is eſt, qui pro ſua benevolentia in vobis efficit, ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite ſine fremitibus, praviſque cogitationibus,

15 Ut irreprehenſi integrique ſitis, inculpati Dei filii, in medio pravi, perverſique generis hominum: quos inter micate tanquam in mundo luminaria, vitalem doctrinam ſuſtinentes.

16 Quod mihi ſit gloriationi in die Chriſti: quòd non nequicquam cucurrerim, neque nequicquam laboraverim.

17 Enimverò licet fidei veſtræ ſacrificio ac operatione immoler, gaudeo, & vobis omnibus gratulor.

18 Vos viciſſim gaudete, mihique gratulamini.

19 Spero autem fore per Dominum Jeſum, ut Timotheum brevi mittam vobis, ut ego quoque recreer, cognito veſtrarum rerum ſtatu.

20 Neminem enim habeo ei parum animo, qui veſtra germanè curet.

21 Omnes enim ſuæ rei ſtudent, non Jeſu Chriſti.

22 Ejus autem exploratam probitatem hinc cognoſcite, quod ceu patri filius, mecum unà inſervivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut ſpero, mittam, ſimulac meis rebus proſpexero.

24 Confido autem fore per Dominum, ut ego ipſe brevi veniam.

25 Neceſſarium autem putavi Epaphroditum fratrem & collegam, commilitonemque meum, veſtrum autem apoſtolum, & mei muneris vicarium, ad vos mittere.

26 Quandoquidem deſiderabat vos omnes, de eo anxius, quòd ſe ægrotaſſe audiviſſetis.

27 Ægrotavit enim ita, ut morti proximus eſſet: Verùm Deus ejus miſertus eſt; nec ejus ſolùm, ſed etiam mei, ne dolorem ſuper dolorem haberem.

28 Itaque eò avidiùs eum miſi, ut & vos eo viſo rurſum gaudeatis, & ego minùs doleam.

29 Quare eum excipite per Dominum, cum omni lætitia, & tales in honore habete:

30 Nam propter Chriſti negotium eò venit, ut à morte parum abeſſet, nulla habita ſuæ vitæ ratione, dum veſtri erga me officii defectum ſuppleret.

CAPUT III.

Refellit inanes Pſeudapoſtolorum jactantias, & illis unum Chriſtum opponit, vim & naturam fidei deſcribit, ut, poſthabitis omnibus, aſpirent ad communicationem crucis Chriſti, cujus inimicos notat.

CÆterum, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere, neque me piget, & vobis tutum eſt.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte conciſos.

3 Nos enim ſumus circumciſi, qui ſpiritu Deum colimus, & in Chriſto Jeſu gloriamur, non carne freti:

4 Quanquam ego carne fretus eſſe poſſem. Si quis alius ſibi videtur in carne fiduciam habere poſſe, ego magis.

5 Circumciſus octavo die, genere Iſraëlita, tribus Benjaminiæ, Hebræus ex Hebræis, inſtituto Phariſæus.

6 Studio inſectator eccleſiæ, juſtitia in lege ſita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Chriſtum pro damno habui.

8 Quinimò omnia damnum eſſe puto, propter cognitionis Chriſti Jeſu Domini mei præſtantiam, propter quam omnium jacturam feci, eaque pro ſtercoribus habeo, ut Chriſtum lucrer.

9 Et mihi in eo ſuppetat, nec habeam juſtitiam meam, quæ à lege pendeat, ſed in fide Chriſto habenda poſitam, pendentem à Deo juſtitiam in fide ſitam.

10 Eum, ejuſque & reſurrectionis vim & ſuppliciorum communitatem cognoſcendo: dum ad ejus mortem conformor:

11 Si quà ad mortuorum reſurrectionem perveniam,

12 Non quia jam conſecutus ſim, ut jam perfectus, ſed perſequor ut comprehendam, quatenus à Chriſto Jeſu ſum comprehenſus.

13 Fratres, ego me nondum aſſequutum eſſe arbitror:

14 Veruntamen quæ ſunt à tergo obliviſcens, & ad anteriora me intendens, ad ſcopum contendo, ad palmam, ad quam ſupernè vocatus ſum divinitùs per Chriſtum Jeſum,

15 Quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus: quòd ſi quid aliter ſentitis, id vobis patefacit Deus.

16 Interim quantum adepti ſumus, idem ſentiamus, eandem ad regulam vivamus.

17 Eſte mei imitatores, fratres, eos conſiderate qui ita ſe gerunt ut nos exemplum habetis.

18 (Nam multi ita ſe gerunt quos & ſæpe vobis dixi, & nunc plorans dico Chriſtianæ crucis hoſtes:

19 Quorum exitus eſt exitium: qui & ventrem pro Deo habent, & gloriam ſibi in ſua turpitudine collocant: qui terreſtria ſapiunt.)

20 Nam noſtra quidem obverſatio in cœlis eſt, unde etiam ſervatorem manemus Dominum Jeſum Chriſtum.

21 Qui humile noſtrum corpus ſic transfigurabit, ut eandem cum ejus glorioſo corpore formam habeat, pro ea vi, qua ipſe ſibi ſubjicere poteſt omnia.

CAPUT IV.

A particularibus monitis ad generalia deſcendit. Eorum libertate ita quidem ſe fuiſſe exhilaratum dicit, ut patienter defectum laturus fuerit.

QUamobrem, fratres mei chari ac deſiderati, lætitia coronaque mea, ſic ſtate in Domino, ô chariſſimi.

2 Euodiam exhortor, & Syntychen exhortor, idem ut ſentiant in Domino.

3 Quin te quoque, vere ſocie, rogo, eis opitulare, quæ mecum certaverint in Evangelio, unà cum Clemente, reliquiſque meis collegis,

colligis, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino ſemper: iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas veſtra cunctis nota ſit hominibus. Dominus propè adeſt.

6 Nihil eſte ſoliciti, ſed omni in re efficite precibus & ſupplicationibus cum gratiarum actione, ut veſtra poſtulata Deo declarentur:

7 Et divina pax, omnem mentem exuperans, veſtros animos ac cogitationes in Chriſto Jeſu cuſtodiet.

8 Cæterùm, fratres, quæ vera ſint, quæ gravia, quæ juſta, quæ caſta, quæ amabilia, & fauſta, ſi qua virtus & ſi qua laus eſt, ea cogitate.

9 Quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiviſtis, & vidiſtis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gaviſus ſum autem per Dominum magnopere quòd tandem aliquando reviruit veſtra de me cura: tametſi curam habebatis, ſed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico: nam ego didici iis contentus eſſe quæ adſint.

12 Scio deprimi, ſcio & excellere: in omnibus ubique rebus edoctus ſum & ſaturari, & eſurire, & abundare, & carere.

13 Omnia poſſum per eum, qui me corroborat, Chriſtum.

14 Sed tamen rectè feciſtis, quod calamitati meæ opitulati eſtis.

15 Scitis vos quidem Philippenſes, initio Evangelii, cùm ex Macedonia profectus eſſem, nullam eccleſiam mihi quicquam contuliſſe ad rationem expenſorum & acceptorum, niſi vos ſolos.

16 Qui mihi Theſſalonicam ſemel atque iterum, quæ opus eſſent, miſiſtis.

17 Non quia dona quæram; quæro enim profectum, qui in veſtram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo: cumulatus ſum, acceptis ab Epaphrodito iis, quæ miſiſtis, qui ſuavis odor eſt, ſacrificium Deo gratum, atque acceptum.

19 Deus verò meus, pro ſua opulentia, quibus vobis opus erit, glorioſè cumulabit per Chriſtum Jeſum.

20 Deo autem Patrique noſtro gloria in perpetua ſecula: Amen.

21 Salutate ſanctos omnes in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, præſertim Cæſaris domeſtici.

23 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vobis omnibus: Amen.

Miſſa Roma per Epaphroditum.

PAU-

PAULI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

Poſt inſcriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad ſe audiendum, teſtimonium doctrinæ quam ab Epaphra audierant, reddit; Divinam erga eos gratiam ſuis elogiis prædicat, & omnes noſtræ ſalutis partes in ſolo Chriſto omnino ſitas eſſe exponit.

PAULUS Apoſtolus Jeſu
Chriſti, voluntate Dei &
Timotheus frater,
2 Iis qui Coloſſis degunt ſanctis fidentibus fratribus in Chriſto gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
3 Agimus Deo Patrique Domini noſtri Jeſu Chriſti gratias, ſemper pro vobis orantes.
4 Audita veſtra in Chriſto Jeſu fide, & amore in omnes ſanctos,
5 Propter ea, quæ vobis in cœlis repoſita ſparantur, quæ antè audiviſtis in vera Evangelii oratione,
6 Quod ad vos pervenit, quemadmodum etiam in toto orbe proficit, ſicut in vobis, ex qua die Dei beneficium verè audiviſtis ac cognoviſtis:
7 Quemadmodum ex Epaphra didiciſtis, conſervo noſtro chariſſimo, qui fidus eſt pro vobis miniſter Chriſti,
8 Qui idem nobis veſtram in ſpiritu charitatem expoſuerit.
9 Itaque nos ex quo die id audivimus: non deſinimus pro vobis orare, ac poſcere, ut ejus voluntatis cognitionem repleamini, cum omni ſapientia, prudentiaque divina.
10 Quò ſic vos geratis, ut Domino dignum eſt, ut ei omnino placeatis in omnibus rectè factis fructum ferentes, & in Dei cognitione creſcentes,
11 Summa vi convaleſcentes per ejus glorioſum robur, ut ſummâ ſitis patientiâ & clementiâ cum lætitiâ præditi.
12 Agimuſque Patri gratias, qui nos idoneos reddidit ad participandam ſanctorum ſortem in luce.
13 Qui nos ex tenebrarum poteſtate vindicatos, tranſtulit in regnum ſui chariſſimi Filii,
14 In quo filio liberationem habemus per ejus ſanguinem, peccatorum veniam,
15 Qui imago eſt inaſpectabilis Dei, totius rerum naturæ primogenitus,
16 Utpote per quem condita ſunt omnia, tum quæ in cœlis tum quæ in terra ſunt: tum aſpectabilia, tum inaſpectabilia, & ſolia, & dominatus, & principatus, & poteſtates: Omnia & per eum, & propter eum, condita ſunt,
17 Et is eſt ante omnia, & per eum conſtant omnia.
18 Et is corporis eccleſiæ caput eſt

eſt. Is eſt principium, primogenitus ex mortuis, ut ſit is in omnibus princeps.

19 Quoniam per eum viſum eſt Patri omnem univerſitatem inhabitare,

20 Et per eum omnia ſibi reconciliare, pacificando per ejus crucis ſanguinem, hoc eſt per eum, tum terreſtria, tum cœleſtia.

21 Et vos aliquando mentibus alienos atque hoſtes in pravè factis,

22 Nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quò vos in ſuo conſpectu ſanctos, inculpatos, & criminis expertes redderet:

23 Si modò permanetis fide fundati, atque fixi, neque de Evangelii ſpe dimovemini, quod audiviſtis, quod in omni creatura ſubjecta cœlo prædicatum eſt, cujus ego Paulus factus ſum miniſter.

24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & quæ deſunt Chriſti calamitates, meo corpore ſuppleo, pro ejus corpore, quæ eccleſia eſt,

25 Cujus ego factus ſum miniſter, divina diſpenſatione, quæ mihi ad vos commiſſa eſt, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod myſterium ab omni ſæculorum ævo celatum nunc patefactum eſt ejus ſanctis.

27 Quibus voluit Deus declarare quæ ſit hujus glorioſi myſterii opulentio apud exteras gentes: qui Chriſtus eſt in vobis gloriæ ſpes.

28 Quem nos nunciamus omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni ſapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Chriſto Jeſu perfectum:

29 In quod ego elaboro, ejus vi certando, quæ fortiter in me viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid eſt extra Chriſtum. Nominatim de circumciſione, ciborum abſtinentia, Angelorum cultu loquitur, unde conſtituit à decretis per Chriſtum liberatos eſſe.

Volo enim ſcire vos quantum pro vobis & Laodicenſibus, & quicunque me corpore præſentem non viderunt, certamen habeam;

2 Tum ut confirmentur eorum animi, charitate connexorum: tum ut tam divite, tam plena abundent peritia, ut Dei Patriſque & Chriſti myſterium percipiant.

3 In quo ſunt omnes ſapientiæ ac ſcientiæ opes reconditæ.

4 Hoc ideo dico, ne quis vobis probabilius verbis imponat.

5 Quamvis enim corpore abſim, at animo quidem apud vos ſum, gaudens ſpectanſque veſtrum ordinem, & veſtræ in Chriſtum fidei firmitatem.

6 Quamobrem quemadmodum Chriſtum Jeſum Dominum accepiſtis, ſic in eo vos gerite,

7 Ut in eo radicati ædificemini, & in fide (ut docti eſtis) confirmemini, in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videte ne quis ſit, qui vos philoſophia, fallaciaque vana prædetur, ex hominum inſtitutione mundique rudimentis, non ex Chriſto,

9 In quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 Et vos in eo eſtis perfecti, qui caput eſt omnis principatus & poteſtatis:

11 In quo etiam circumciſi eſtis circumciſione, non manu facta,

ſta, exuto humanorum peccatorum corpore in Chriſti circumciſione,

12 Unà cum eo ſepulti in baptiſmate: in quo etiam ſimul ſurrexiſtis, per collocatam in ei vi fiduciam, qui eum ex mortuis ſuſcitavit.

13 Qui idem vos delictis & ſtri corporis præputio mortuos vitam unà cum eo revocavit, omniaque nobis delicta condonavit,

14 Obliterato placitorum chirographo, quod nobis adverſabatur, contrariumque erat. Id ille medio ſuſtulit affixum cruci:

15 Per quam in ſpoliatos principatus, ac poteſtates palàm exemplum edidit, eoſque triumphavit.

16 Quare nemo vos damnet cibum, aut potionem, aut feſtorum diſcrimen, aut novilunia, aut Sabbata,

17 Quæ ſunt futurorum umbræ, quarum corpus eſt Chriſtus.

18 Nemo vos ſupplantet, in modeſtia angelorumque cultu ſibi placens, in iis quæ non didicit ſeſe jactans, ſua humana mente temerè tumens.

19 Neque caput tenens, à quo totum corpus, dum commiſſuris nexibuſque compactum regitur, divino creſcit incremento.

20 Quòd ſi unà cum Chriſto, quod ad mundi rudimenta attinet, mortui eſtis, cur tanquam in mundo viventes utimini placitis?

21 Ne tetigeris, néve guſtaveris, néve attrectaveris:

22 Quorum omnium is uſus eſt, ut uſu pereant, & ad corporis expletionem pertineant, non id aliquo ſint honore.

23 Iſta verò placita ſunt ex hominum præceptis atque doctrinis, quæ quidem ſunt ejuſmodi, ut rationem habeant ſapientiæ, ob religionis ſpeciem atque modeſtiam, & corporis vexationem ſeveram.

CAPUT III.

Terrenis exercitiis quæ Pſeudapoſtoli urgebant, cœleſtia opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendent ex ſingularum vocatione.

SI igitur cum Chriſto ſurrexiſtis, ſuperis ſtudete, ubi Chriſtus eſt, Deo dexter aſſidens.

2 Supera ſentite, non terreſtria.

3 Interiiſtis enim, veſtraque vita cum Chriſto latet apud Deum.

4 Cùm Chriſtus vita veſtra pateſiet, tum vos quoque unà cum eo pateſietis glorioſi.

5 Quamobrem necate veſtra membra terreſtria, impudicitiam, obſcœnitatem, libidinem, cupiditatem malam &. avaritiam: quæ deaſtrorum cultus eſt,

6 Propter quæ invadit ira Dei contumaces homines,

7 In quibus vos quoque verſati eſtis aliquando, cùm in eis viveretis.

8 At nunc vos iidem omnia deponite, iram, odium, malitiam, maledicentiam, & orationis turpitudinem ex ore veſtro.

9 Nolite alii in alios mentiri, exuti veterem hominem cum ſuis actionibus.

10 Indutique novum qui cognitione renovatur ad imaginem conditoris ſui:

11 Ubi non eſt Græcus aut Judæus, circumciſio aut præputium, Barbarus, Scytha, ſervus, liber,

liber, ſed & omnia & in omnibus Chriſtus.

12 Induite igitur, ut Dei electi, ſancti amatique, affectum miſericordiæ, benignitatem, modeſtiam, manſuetudinem, patientiam,

13 Alius alium ferentes, & invicem condonantes, ſi quis habet quod de aliquo expoſtulet: quemadmodum Chriſtus vobis condonavit, ſic vos quoque facite.

14 Sed ſuper hæc omnia charitatem, quæ perfectionis vinculum eſt:

15 Vigeatque divina pax in veſtris animis, ad quam eſtis in uno corpore vocati, & eſte grati.

16 Chriſti ſermo largè in vobis habitet, ſumma cum ſapientia. Docete & commonefacite alius alium, carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum animis gratè canentes:

17 Ac quicquid vel verbis, vel re facitis, id in Domini Jeſu nomine facitote. Deo Patrique per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete veſtris viris, ut Dominicis dignum eſt.

19 Viri, amate uxores veſtras, néve in eas ſævite.

20 Nati, obedite parentibus in omnibus: hoc enim Domino gratum eſt.

21 Patres, ne veſtros irritate natos, ne deſpondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re veſtris, quod ad carnem attinet, dominis, non ad oculum serviendo, ut hominum captantes gratiam, ſed cum animi ſimplicitate, metuentes Deum:

23 Ac quicquid facitis, id ex animo agitote, tanquam Domino, non hominibus ſervientes:

24 Scientes fore, ut à Domino hæreditatem præmio accipiatis, quippe cum Domino Chriſto ſerviatis.

25 Qui verò injuriam facit, is quam fecerit injuriam luet, nec habebitur ulla ratio perſonarum.

26 Domini ex juſto æquoque cum ſervis agite, ſcientes vos quoque dominum habere in cœlis.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes redit, & precandi ſtudium, ac ſermonis ſuavitatem præcipit: poſtremò commendationes & ſalutationes ſubjungit.

SUpplicationi incumbite, in ea tum gratiarum actione vigilantes:

2 Orantes ſimul pro nobis quoque ut Deus nobis portam ſermonis aperiat, quo Chriſti myſterium eloquamur, propter quod vinctus ſum.

3 Ut id ita patefaciam, ut loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alieno gerite, tempus redimantes.

5 Eſto ſemper oratio veſtra gratiâ prædita, ſale condita, ut ſciatis quomodo cuique reſpondere debeatis.

6 De me omnia vobis expo net Tychicus, charus frater fidelisque miniſter & conſervus in Domino:

7 Quem ideo ad vos miſi, ut veſtrarum rerum ſtatum cognoſcat, veſtroſque confirmet animos,

8 Cum Oneſimo fido charoque fratre, qui veſtrâs eſt. Ii vo de omnibus, quæ hic gerantur certiores facient.

2 Salutat vos Ariſtarchus meæ captivitatis ſocius: & Marcus Barnabæ conſobrinus, de quo

man

ndata accepiſtis, ſi venerit
nos, ut eum excipiatis.

10 Item Joſua nomine Juſtus,
i ſunt ex circumciſis, & ii
idem ſoli ad divinum regnum
jutores, qui mihi ſolatio fue-
nt.

11 Salutat vos Epaphras ve-
ûs, Chriſti ſervus, aſſiduis pro
bis precibus certans, ut perfecti
ſolutique ſtetis in omni vo-
ntate Dei.

12 Nam eum teſtor magno
ſtri & Laodicenſium ac Hiera-
litanorum ſtudio teneri.

13 Salutas vos Lucas medicus,
ihi chariſſimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenſes fratres, & Nympham, & ejus domûs eccleſiam.

15 Cúmque lecta fuerit apud vos epiſtola, facit ut etiam in Laodicenſium eccleſia legatur, itemque ut Laodicenſem epiſtolam vos quoque legatis:

16 Et Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit, id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Mementote meorum vinculorum. Adſit vobis Dei gratia: Amen.

Scripta eſt Romæ, miſſa per Tychicum & Oneſimum.

PAULI EPISTOLA I.
AD
THESSALONICENSES.

CAPUT I.

*atiarum actionem ideò proponit,
ut Dei beneficium eſſe admoneat,
quicquid prædicat in ipſis laude
dignum: & quod reliquis ex-
emplum facti ſint.*

PAULUS & Sylvanus,
& Timotheus Theſſalo-
nicenſium eccleſiæ, quæ
i Patris eſt, & Domini Jeſu
riſti, gratiam & pacem à
o Patre noſtro, & Domino
u Chriſto.

2 Agimus immortales gratias
o de vobis omnibus, veſtri
ntionem facientes in noſtris
cibus.

3 Continenter coram Deo,
treque noſtro recolentes opus
i veſtræ, charitatiſque la-
em, & ſpei in Domino no-
Jeſu Chriſto ſitæ coram
Deo & Patre noſtro tolerantiam.

4 Scientes, fratres chariſſimi, vos eſſe divinitùs electos:

5 Quandoquidem evangelium noſtrum non fuit apud vos in verbis duntaxat poſitum, ſed cum potentia, Sanctoque Spiritu & certiſſimis argumentis conjunctum. Scitis enim & quales nos iſtic veſtra cauſa fuerimus.

6 Et ut vos noſtri Dominique fueritis imitatores, admiſſa doctrina cum multa calamitate, cum ſancti afflatus lætitia,

7 Adeò ut exemplo fueritis omnibus in Macedonia & Achaia fidentibus.

8 Non ſolùm enim à vobis Dominica doctrina Macedoniam Achaiamque perſonuit, verùm etiàm in omnia loca permanavit

veſtra erga Deum fides, adeò ut nos quicquam loqui non ſit opus.

9 Ipſi enim de vobis prædicant, qualem ad vos aditum habuerimus, utque vos à deaſtris ad Deum converteretis, ut viventi veroque Deo ſerviretis.

10 Et ejus Filium ex cœlis expectaretis, quem ex mortuis excitavit Jeſum, qui nos à futuro ſupplicio defendit.

CAPUT II.

Declarat quanta fide ipſis evangelium prædicârit, neque lucrum aut gloriam quæſierit, idque eorum teſtimonio probat: & quòd ipſi infracto animo perſecutiones à ſuis tulerint. Addit ſe magno illos viſendi deſiderio teneri.

SCitis enim ipſi fratres, noſtrum ad vos adventum non inanem fuiſſe:

2 Quin quàmvis antè Philippis (ut ſcitis) mala contumeliaſque paſſi eſſemus, tamen per Deum noſtrum, auſi ſumus divinum Evangelium vobis liberè multo cum certamine, eloqui.

3 Non eſt enim noſtra cohortatio erroris, aut obſcœnitatis, aut fraudis:

4 Sed quemadmodum nobis divinitùs probatis creditum eſt Evangelium, ſic loquimur, non ut hominibus placentes, ſed Deo qui noſtros explorat animos.

5 Nec enim unquam aſſentatoria oratione uſi ſumus, ut vos ſcitis: nec per avaritiam quicquam fecimus, teſtis Deus:

6 Nec ab hominibus gloriam expetivimus, nec à vobis nec ab aliis. Et licet oneri eſſe poſſemus, in Chriſti Apoſtoli;

7 Tamen adeò mites inter vos fuimus, ut quemadmodum nutrix ſuos fovet alumnos:

8 Sic vos præ veſtri cupiditate libenter vobis non modò divinum Evangelium, verùm etiam noſtras ipſorum animas impertituri fuerimus: tam chari nobis eratis.

9 Recordamini enim, fratres, noſtrum laborem ac defatigationem: quippe qui noctes & dies operando (ne quem veſtrûm gravaremus) apud vos divinum Evangelium publicaverimus.

10 Vos teſtes eſtis, & Deus quàm piè, quàm juſtè, & inculpatè nos erga vos fidentes geſſerimus:

11 Quemadmodum ſcitis, ut unumquemque veſtrûm, ſicuti pater liberos, ſic cohortaremur,

12 Ac conſolaremur, moneremuſque, ut ita vos gereretis, uti Deo dignum eſſet, qui vos ad ſuum regnum ac gloriam vocaret.

13 Itaque nos Deo continenter gratias agimus, quòd vos, accepto Dei ſermone, quem à nobis audiviſtis, admiſiſtis non hominum ſermonem, ſed (ut verè eſt) Dei ſermonem, qui in vobis fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores fuiſtis, fratres, divinarum eccleſiarum, quæ ſunt in Judæa, quod ad Chriſtum Jeſum attinet: ſiquidem eadem vos quoque paſſi eſtis à veſtris tibulibus, quæ nos à Judæis.

15 Qui etiam Dominum Jeſum ſuoſque vates interfecerunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus ſunt hominibus contrarii.

16 Vetantes ne alienigenas, quò ſerventur, alloquamur, ut eorum peccata ſemper expleantur, adeò extrema Dei ira infeſtentur.

17 Nos verò, fratres, vobis aliquandiu præſentia, non animo, orbati magna, vehementique

veſtri

veſtri coram videndi cupiditate flagravimus.

18 Itaque ad vos venire voluimus, ego quidem Pauſus ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19 Etenim quænam noſtra ſpes eſt, aut lætitia, aut gloriationis corona? nonne vos coram Domino noſtro Jeſu Chriſto, in ejus adventu?

20 Vos enim noſtra eſtis gloria atque lætitia.

CAPUT III.

Deſiderii erga illos ſui fidem facit, quòd Timotheum ad eos miſerit, quòd proſperi eorum ſtatus nuncio ita ſit affectus, ut gratias non poſſit ſatis agere, itaque in precationem erumpit.

Itaque cùm jam durare non poſſemus, viſum eſt nobis Athenis relinqui ſolis,

2 Timotheumque mittere, fratrem noſtrum & Dei miniſtrum, ac noſtrum in Chriſti evangelio collegam, ad vos confirmandos, & de veſtra fiducia commonefaciendos,

3 Ne quis ob has calamitates percellatur. Scitis enim ipſi nos huic eſſe rei deſtinatos.

4 Nam dum apud vos eramus, vobis prædicebamus, fore ut affligeremur: quemadmodum & accidit, & vos ſcitis.

5 Propterea ego me jam non tenui, quin veſtram fidem cognitum mitterem, nè fortè vos tentâſſet tentator, atque ita labor noſter periiſſet.

6 Verùm cùm modò Timotheus iſtinc ad nos veniſſet, nobiſque veſtram fidem & charitatem nunciâſſet, voſque noſtri bonam ſemper tenere memoriam, cupientes videre nos, ut nos quoque vos:

7 Propterea de vobis recreati ſumus, fratres, in omni calamitate noſtra ac rebus adverſis, per veſtram fidem.

8 Adeò ut nos nunc vivamus, ſic vos ſtatis in Domino.

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiam, quam propter vos percipimus coram Deo noſtro.

10 Noctes & dies ſummopere orantes videre vos coràm, & quæ veſtræ fidei deſunt, ſupplere? Ipſe Deus Paterque noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus noſtrum ad vos iter ſecundet:

11 Vos verò Dominus & mutua inter vos & erga omnes charitate abundè cumulet, quali nos erga vos ſumus:

12 Ut animi veſtri inculpata ſanctitate confirmentur in Dei Patriſque noſtri conſpectu, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum ejus ſanctis omnibus.

CAPUT IV.

Hortatur ad vitæ ſanctitatem & charitatem mutuam. More infidelium eos vetat lugere mortuos, & hiſteriam reſurrectionis noſtræ graphicè depingit.

Quod ſupereſt igitur, fratres, oramus ac hortamur vos, per Dominum Jeſum, ut quemadmodum à nobis didiciſtis, quomodo vos gerere, Deoque placere debeatis, in eo præcellatis.

2 Scitis enim, quæ mandata vobis per Dominum Jeſum tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei voluntatis, & veſtræ ſanctitatis eſt, ut ab impudicitia vos abſtineatis,

4 Sciatque quiſque veſtrûm ſuum vas cum ſanctimonia ac honeſtate poſſidere,

5 Non (ut alienigenæ Deum ignorantes

ignorantes) cum cupiditatis libidine, poſſidete:

6 Ne quis ſuum fratrem in negotiis circumveniat, aut circumſcribat. Siquidem horum omnium ultor eſt Dominus, ut etiam antea vobis diximus, teſtatique ſumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad obſcœnitatem, ſed ad ſanctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non hominem repudiat, ſed Deum, qui nos ſuo Sancto Spiritu donat.

9 Quod ad fraternum amorem attinet, nihil opus eſt ut vobis ſcribatur, cùm vos ipſi mutuò amare, divinitùs didiceritis:

10 Quippe cùm id erga omnes fratres, qui ſunt in tota Macedonia, faciatis. Hortamur autem vos, fratres, ut in dies præcellatis,

11 Acquieſcere, & veſtras res agere, veſtriſque manibus operari contendatis, quomodo nos vobis præcipimus,

12 Ut honeſtè vos ad alienos geratis, nec ulla re indigeatis.

13 Nolo autem ignorare vos fratres, de iis qui obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri qui ſpem non habent.

14 Si enim credimus, Jeſum mortuum eſſe & reſurrexiſſe, ita Deus eos etiam, qui in Chriſto obdormiverint, ducet cum eo.

15 Hoc enim vobis Domini verbis dicimus fore ut nos vivi, qui ad Domini adventum ſupererimus, non ante vertamus eos qui obdormiverint.

16 Nam ipſe Dominus cum præconio, cùm ſummi angeli voce, cumque divina tuba deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto reſurgent primùm.

17 Deinde nos viventes, qui erimus ſuperſtites, unà cum eis rapiemur in nubibus obviam Domino in aerem, atque ita ſemper cum Domino erimus.

18 Quamobrem conſolamini alius alium his ſermonibus.

CAPUT V.

Curioſam temporum adventus Chriſti inquiſitionem damnans, admonet, ut aſſiduè ad eum excipiendum ſint parati. Hinc deſcendit ad varias admonitiones.

DE temporibus verò, tempeſtatibuſque, fratres, non eſt opus ut vobis ſcribatur.

2 Cùm ipſi præclare ſciatis, Domini diem eſſe venturum ut furem noctu.

3 Cùm enim dicent homines, pacem eſſe, & ſecuritatem, tum repentè, ut dolor uterum ferenti, ſic eis inſtabit interitus, quem non effugient.

4 Vos fratres non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat:

5 Omnes enim lucis dieique homines eſtis: Non ſumus noctis aut tenebrarum:

6 Ne dormiamus ergo, ut cæteri, ſed vigilemus, ſobriique ſimus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu ebrii ſunt.

8 At nos cùm diei ſimus, ſobrii ſimus, induti fidei charitatiſque loricam, galeamque ſpei ſalutis:

9 Siquidem non deſtinavit nos Deus ſupplicio, ſed ſaluti partæ per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum:

10 Pro nobis mortuum, ut ſive vigilamus, ſive dormimus, unà cum eo vivamus,

11 Quamobrem cohortamini inter vos & alius alium inſtruite, ut & facitis.

12 Roga-

12 Rogamus autem vos, fratres, ut eos qui in vobis laborant vobiſque præſunt in Domini negotio, & vos caſtigant, agnoſcatis,

13 Et maximi faciatis, charoſque habeatis, propter eorum opus. Præbete vos eis pacatos.

14 Hortamur item vos, fratres, caſtigate incompoſitos, ſolamini parum magnanimos, infirmis opitulamini, clementes eſte in omnes.

15 Videte, ne quis cui malum pro malo rependat: ſed ſemper beneficia & inter vos & in omnes exercete.

16 Semper gaudete.

17 Continenter orate.

18 In omnibus Deo gratias agite: nam ea eſt Dei de vobis, qui ſitis Chriſti Jeſu, voluntas.

19 Spiritum ne extinguite,

20 Vaticinationes ne contemnite:

21 Omnia probate, bonum tenete,

22 Ab omni maleficii generè abſtinete.

23 Ipſe Deus pacis vos ſanctos reddat & abſolutos, integrique veſtri ſpiritus, & animæ, & corpora criminis expertia in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti conſerventur.

24 Ita fidelis eſt is qui vos vocavit, ut id facturus ſit.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes oſculo ſancto.

27 Obteſtor vos per Dominum, ut hæc legatur epiſtola omnibus ſanctis fratribus.

28 Adſit vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia. Amen.

Ad Theſſalonicenſes prima ſcripta eſt Athenis.

PAULI EPISTOLA II. AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantiæ Theſſal. Et Dei ultionem adverſus piorum oppreſſores deſcribens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii.

PAULUS & Sylvanus, & Timotheus, Theſſalonicenſium eccleſiæ, quæ Dei Patris noſtri eſt, & Domini Jeſu Chriſti,

2 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis fratres, ut dignum eſt, quòd adeo creſcit veſtra fides adeoque exuberat veſtrûm omnium mutua charitas.

4 Ut noſipſi de vobis gloriemur in divinis eccleſiis, de patientia atque fide qua præditi eſtis in omnibus, quas ſuſtinetis, vexationibus ac calamitatibus:

5 Quod judicio eſt fore, ut juſto Die judicio divinum regnum conſequamini, pro quo patimini.

6 Siquidem æquum eſt, ut à
Deo reddatur, ſicut affligentibus
vos afflictio.
7 Sic vobis qui affligimini, re-
quies unà nobiſcum, tum cùm
exiſtet de cœlo Dominus Jeſus,
cum poteſtatis ſuæ angelis.
8 In igne flammante, ſupplici-
um irrogaturus neſcientibus De-
um, & Domini noſtri Jeſu Chriſti
Evangelio non obedientibus,
9 Qui æterno exitio pœnas
dabunt Domino, ejuſque glorio-
ſæ potentiæ,
10 Cùm venerit, ut in illa die
in ſanctis ſuis illuſtretur, inque
cunctis fidentibus admirandus
eſſe videatur, quòd noſtro ad
vos teſtimonio creditum fuerit.
11 Eam ob rem nos ſemper
pro vobis oramus, ut vos Deus
eo, in quem vocati eſtis, ſtatu
dignos reddat, perficiatque ut
bonitatem ac fidei opus, & liben-
tiſſimè & fortiter perſequamini
atque abſolvatis,
12 Quò Domini noſtri Jeſu
Chriſti nomen in vobis celebre-
tur, & vos in eo, pro Dei noſtri
& Domini Jeſu Chriſti benefi-
centia.

CAPUT II.

Negat venturum Chriſti diem, donec in apoſtaſiam prolapſus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichriſtus, cujus interitum deſcribit. Inſertque inde exhortationem ad conſtantiam.

ROgamus autem vos, fratres,
quod attinet ad adven-
tum Domini noſtri Jeſu Chriſti,
& noſtri ad eum aggregatio-
nem.
2 Ne citò de ſententia dimove-
amini, neve turbemini, nec ſpi-
ritu, nec oratione, nec epiſtola
cujus nos authores eſſe videamur,
quaſi inſtet Chriſti dies.
3 Nemo vos ullo modo deci-
piat: nam non prius id futurum
eſt, quàm venerit defectio, &
patefactus fuerit homo flagitio-
ſus, homo ille perditus,
4 Qui adverſatur, & ſe ſupra
quicquid dicitur Deus aut numen
extollit: adeò ut in Dei templo
tanquam Deus ſedeat, ſeſe Deum
eſſe oſtendens.
5 An non meminiſtis, me,
cùm adhuc apud vos eſſem, hæc
vobis dicere?
6 Et nunc ſcitis quid obſtet,
quò minus exiſtat ille ſuo tem-
pore:
7 Sceleris enim myſterium jam
agitur: ſupereſt tantum, ut qui
nunc tenet, è medio tollatur.
8 Tum demum exiſtet ille ſce-
leroſus: quem Dominus oris ſui
ſpiritu conficiet, adventûſque ſui
claritate delebit:
9 Cujus ſceleroſi adventus
Satanæ opera, erit cum omni fal-
ſorum prodigiorum, portentorum
miraculorumque genere.
10 Cumque omni ſcelerum
fraude conjunctus, apud peritu-
ros quidem: quoniam veritatis
amorem, quo ſalvi fierent, non
admiſerint.
11 Propterea mittet eis Deus
vim erroris tantam, ut credant
mendacio.
12 Quò damnentur quicunque
veritati non crediderint, ſed ſce-
leribus delectati fuerint.
13 Nos vero debemus Deo
gratias agere immortales de vobis,
fratres Domino dilecti, quòd vos
principio Deus elegerit ad ſalu-
tem, per ſpiritûs ſanctimoniam
fidemque veritatis,
14 Ad quod vos vocavit per
Evangelium noſtrum quærendæ
Domino noſtro Jeſu Chriſto glo-
riæ cauſâ.
15 Quamobrem, fratres, per-
ſtate, & inſtituta tenete, quæ
ex

ex noſtra vel oratione vel epiſtola didiciſtis.

16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus Pater noſter, qui nos ſuo favore adamavit, æternoque ſolatio & bona ſpe donavit,

17 Neſtros ſtabiliat animos, & vos in omni bono & ſermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & ſe ſubducant ab iis, qui otio & curioſitate turbant ordinem publicum, quos etiam à communi fidelium cœtu excludit.

QUod ſupereſt, orate, fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illuſtretur, ſicut apud vos,

2 Utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium eſt fides.

3 Sed Dominus, ut eſt fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos eſſe.

5 Dominus verò veſtros dirigat animos ad divinam charitatem, Chriſtianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen, ut vitetis omnem fratrem intemperanter ſe, non ex inſtitutione, quam à nobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipſi ſcitis quomodo ſimus imitandi: quippe qui nos adeò non intemperanter geſſerimus apud vos.

8 Ut ne victum quidem gratis à quoquam acceperimus, ſed operoſo labore noctes & dies functi fuerimus, ne cui veſtrûm graves eſſemus:

9 Non quia nobis id non liceret, ſed ut nos vobis imitandos exemplum proponeremus.

10 Etenim dum iſtic eramus, hoc vobis edicebamus, ſi quis operari nollet, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quoſdam apud vos immodeſtè vivere, nihil agentes, ſed ſupervacanea agentes.

12 Iis nos edicimus, eoſque per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum hortamur, ut quietè operantes ſibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite rectè agendo fatigari.

14 Quòd ſi quis doctis noſtris non obtemperat, eum per epiſtolam ſignificate, & ab ejus commercio abſtinete, ut eum pudeat:

15 Neve eum pro inimico habete, ſed ut fratrem caſtigate.

16 Ipſe pacis Dominus, pace vos & ſemper, & omnino donet. Dominus vobis adſit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod ſignum eſt in omnibus epiſtolis. Sic ſcribo:

18 Adſit vobis omnibus Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia. Amen.

Scripta Athenis.

PAULI EPISTOLA I. AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Abſolutum veri paſtoris exemplar proponens, cùm præcipua ejus functio ſit in docendo, monet ut rejectis vanis quæſtionibus ea tradat, quæ charitatem & fidem ſpirent. Ac ne contemptui ſit ſua authoritas, qualis factus ſit per Dei gratiam honorificè prædicat.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti, ex mandato Dei Servatoris noſtri, & Domini Jeſu Chriſti, ſpei noſtræ.

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, miſericordiam, pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto, Domino noſtro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiſcens cohortatus ſum, maneto Epheſi, ut quibuſdam denuncies ne aliam ſequantur doctrinam.

4 Néve fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ potius quæſtiones pariunt, quàm divinam in fide inſtructionem.

5 Enimverò præceptionum finis eſt charitas, ex animo puro, bonaque conſcientia, fide non ficta proficiſcens:

6 A quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem deflexerunt,

7 Ut velint legis eſſe doctores, cùm neſciant quid dicant, neque de quibus affirment.

8 Scimus ſanè bonam eſſe legem, ſi quis eâ legitimè utatur.

9 Hoc intelligens, juſtis non eſſe latam legem, ſed ſceleratis & contumacibus, impiis & improbis, irreligioſis & profanis, patricidis & matricidis.

10 Homicidis, impudicis, pædiconibus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ contrarium eſt.

11 Quæ ſita eſt in glorioſo beati Dei Evangelio, quod mihi commiſſum eſt.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Chriſto Jeſu Domino noſtro, qui mihi tantum fidei habuerit, ut me huic miniſterio præficeret,

13 Qui prius eram in Deum maledicus, & infeſtus, & contumelioſus. Sed mei miſertum eſt, quoniam ignarus feci, expers fidei:

14 Verùm Domini noſtri beneficium fuit excellentiſſimum, cum fide & charitate in Chriſto Jeſu poſita.

15 Certa res eſt, & omni approbatione digna, Chriſtum Jeſum in mundum veniſſe ſervatum ſontes quorum vel primus ego ſum.

16 Sed ideo mihi tributa miſericordia eſt, ut in me in primis exerceret Jeſus Chriſtus ſummam clementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem eſſent habituri ad vitam æternam.

17 Regi autem ſeculorum immortali, inaſpectabili, ſoli ſapienti

enti Deo honos & gloria in perpetuo ſecula : Amen.

18 Hoc tibi præceptum commendo, fili Timothee, ſecundùm prægreſſa de te oracula, ut quemadmodum ea poſtulant præclara fungare militia.

19 Fidem habens, bonamque conſcientiam : qua repulſa, quidam fidei naufragium fecerunt.

20 Quorum eſt Hymenæus & Alexander, quos ego Satanæ dedidi, ut dediſcant impiè loqui.

CAPUT II.

In precibus publicis vult omnes commendari Deo, idque duplici ratione. Inde omnes, cujuſcunque loci ſunt, ad orationem invitat, & quo veſtitu, quaque modeſtia mulieres in ſacro cœtu ſe gerere debeant, diſſerit.

EXhortor igitur primum omnium, ut fiant ſupplicationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus.

2 Pro regibus & omnibus poteſtate pollentibus, ut tranquillam quietamque vitam agamus, cum omni pietate ac gravitate.

3 Hoc enim honeſtum eſt, noſtroque Servatori Deo acceptum,

4 Qui omnes homines ſervari vult, & ad veritatis cognitionem venire.

5 Unus enim Deus eſt, unus item ſequeſter Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.

6 Qui ſeipſum liberationis precium pro cunctis dedit : quam ad rem ſuis temporibus teſtandam ego præco ſum & apoſtolus conſtitutus.

7 Verum dico per Chriſtum, non mentior, magiſter alienigenarum fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut ſupplicent homines quovis in loco, attollentes pias manus, citra iram pravamque cognitionem.

9 Item ut ſe mulieres modeſto habitu cum verecundia & frugalitate comant, non cincinnis, aut auro, aut margaritis, aut ſumptuoſo veſtitu :

10 Sed ut fœminas decet, pietatem rectè factis profitentes.

11 Mulier quietè diſcat, ſumma cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere non permitto, nec authoritatem ſibi vendicare in virum, ſed quietam eſſe.

13 Nam prior Adamus formatus eſt, deinde Eva :

14 Et Adamus non deceptus eſt : at mulier decepta delictum admiſit.

15 Servabitur tamen per liberorum procreationem, ſi manſerit in fide, & charitate, & ſanctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

Epiſcopos, & Diaconos Chriſtianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis & familia. Et eccleſiam domum Dei nominat.

CErta res eſt ſi quis epiſcopi munus expetit, bonum munus cupit.

2 Debet autem epiſcopus irreprehenſibilis eſſe, unius uxoris vir, ſobrius, frugi, modeſtus, hoſpitalis, aptus ad docendum :

3 Non vinolentus, non percuſſor, non ſordidus, ſed æquanimis, à jurgiis & avaritia alienus,

4 Suam domum bene adminiſtrans, liberos habens dicto audientes, ſumma cum gravitate.

5 Quòd ſi quis ſuam ipſius domum adminiſtrare neſcit, quo pacto Dei eccleſiam procurabit ?

6 Ne ſit novitius : ne inflatus in Diaboli criminationem incurrat.

7 Debet etiam honeſto alienorum teſtimonio commendatus

 eſſe

eſſe ne in probrum diabolique laqueum incidat.

8 Itidem miniſtri ſint graves, non bilingues, non vino nimis dediti, non ſordidi,

9 In fidei arcano ſibi bene conſcii.

10 Atque hi prius probentur, deinde miniſtrent inculpati.

11 Uxores item graves, non calumniatrices, ſobriæ, fideles in omnibus.

12 Miniſtri ſint ſingularum uxorum viri, liberos domoſque ſuas bene regentes.

13 Nam qui rectè miniſtrant, ii præclarum ſibi gradum faciunt, magnamque in fide in Chriſto Jeſu collocanda libertatem.

14 Hæc tibi ſcribo, ſperans me ad te venturum eſſe brevi,

15 Ut ſi tardem, ſcias quomodo ſit in Dei domo verſandum, quæ eſt Dei viventis eccleſia, veritatis columen atque firmamentum.

16 Et profectò magnum eſt pietatis arcanum. Deus apparuit in care, per ſpiritum commendatus eſt, conſpectus angelis, prædicatus gentibus, creditus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

Falſas doctrinas tam de conjugio & ciborum diſcrimine, quàm prophanas damnat, commendat autem pietatis ſtudium, & aſſiduam ſcripturæ lectionem.

SPiritus autem diſertè dicit, fore ut ultimis temporibus, deficiant quidam à fide, ſpiritibus addicti fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 Per ſimulationem hominum falſiloquorum, inuſtam habentium conſcientiam:

3 Vetantium matrimonia contrahere, abſtinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratiarum actione veſcantur fidentes, qui verum intelligunt:

4 Videlicet omnia à Deo condita eſſe bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione ſumatur,

5 Quippe quod divinis verbis & ſupplicatione luſtretur.

6 Hæc tu fratribus proponens, bonus eris Jeſu Chriſti miniſter, educatus in fidei verbis, bonæque doctrinæ quam aſſecutus es.

7 Profanas autem & aniles fabulas evita, ac teipſum ad pietatem exerceto.

8 Cùm ſit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pietas ad omnia utilis eſt, promiſſiones habens & præſentis & futuræ vitæ.

9 Certa res eſt, & ſummâ approbatione digna.

10 Nam ideo & laboramus, & probra patimur, quòd ſpem habemus in vivente Deo, qui cùm omnium, tum maximè fidentium hominum Servator eſt.

11 Hæc præcipito ac doceto.

12 Effice, ut nemo tuam juventutem deſpiciat: quin fidentibus exemplo eſto, verbis, moribus, charitate, ſpiritu, fide, caſtitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli dotem negligere, qua præditus es, quæ tibi per oraculum collata eſt, cùm quidem tibi manus impoſuiſſet ſenatus.

15 Hæc meditare, in his eſto ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipſius & doctrinæ, in iiſque perſevera: hoc enim faciens, & teipſum ſervabis & auditores tuos.

CAPUT V.

Poſtquam modum monendi ſingulis præſcripſit, de viduis agit, quæ tunc in Eccleſiæ miniſterium cooptabantur, inde ad preſbyte-

preſbyteros tranſit, & quædam corporis valetudini ſervientia admiſcet.

SEniorem ne objurgato, ſed ut patrem exhortare: juniores, ut fratres:

2 Seniores fœminas, ut matres: juniores ut ſorores, ſumma cum caſtitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.

4 Quòd ſi quæ vidua liberos habet, aut nepotes, doceat in primis ſuam familiam pietatem colere, parentibuſque vicem reddere. Hoc enim honeſtum eſt, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & deſerta habet in Deo ſpem, vacatque ſupplicationibas & precibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vidua, vivens mortua eſt.

7 Atque hæc denunciato, ut ſint criminis expertes.

8 Quòd ſi quæ ſuorum præſertim domeſticorum curam non habet, ea fidem abnegavit, eſtque infidente deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis ſexaginta, quæ unius viri fuerit uxor.

10 A rectè factis bene audiens, ſi liberos educavit, ſi hoſpitalitatem exercuit, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi ſubvenit afflictis, ſi omnia rectè facta perſecuta eſt.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam poſtquam Chriſtum repudiantes laſcivire cœperunt, nubere volunt:

12 Eo damnandæ, quòd primam fidem fregerunt.

13 Adeò quod ocioſæ diſcunt pervagari domos: nec ſolùm ocioſæ, verùm etiam nugaces, & curioſæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere familiam, nullam dare adverſario occaſionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam deſciverunt.

16 Si quis, aut ſi quæ fidens viduas habet, ſubveniat eis: neve gravetur Eccleſia, ut veris viduis ſufficiat.

17 Seniores qui rectè gubernant, gemino premio afficiantur, præſertim qui in ſermone doctrinaque elaborant.

18 Aiunt enim literæ: Bovi tritoranti os ne obthurato: &, Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Contra ſeniorem ne admiſeris accuſationem, niſi duo treſve teſtes ſint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo cæteri metu afficiantur.

21 Obteſtor in Dei, Dominique Jeſu Chriſti, & lectorum angelorum conſpectu, ut hæc ſine ullo diſcrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imponito, neve aliena peccata participato. Teipſum caſtum ſervato.

23 Ne amplius aquam bibe, ſed exiguo vino utere, propter tuum ſtomachum & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perſpicua ſunt, & judicium anteveniunt: in nonnullis verò ſubſequuntur.

25 Itidem rectè facta perſpicua ſunt, & quæ aliter ſe habent, latere nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid ſervos deceat. Quàm exitioſa peſtis ſit avaritia. Et poſtquam obiter de divitibus meminit, iterum prohibet Timotheo ne ſe inanibus doctrinis impediat.

QUicunque ſunt ſub jugo ſervi, heros ſuos omni honore dignos exiſtiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres ſunt, ſed potius ſerviant quia fidentes, Deoque chari ſunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diverſam ſequitur doctrinam, neque ſanis Domini noſtri Jeſu Chriſti dictis, pietatiſque doctrinæ accedit,

4 Is inflatus nihil intelligit, ſed morbo circa quæſtiones & verborum certamina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravæ ſuſpiciones.

5 Ineptæ diſputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæſtu habentium. A talibus abſtineto.

6 Eſt verò quæſtus magnus pietas, & ſua ſorte contentum eſſe.

7 Cùm enim nihil in mundum attulerimus, profectò nihil auferre poſſumus:

8 Itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti ſimus.

9 Qui verò diteſcere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & inſanas ac perniçioſas cupiditates, quæ homines in perniciem interitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum eſt avaritia: cujus avidi quidam à fide aberrarûnt & ſeſe in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc fuge, juſtitiamque perſequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem.

12 Certa præclarum fidei certamen: vitam prehende ſempiternam ad quam vocatus es, & præclara profeſſione coram multis teſtibus profeſſus es.

13 Edico tibi in Dei conſpectu, vitam dantis omnibus: itemque Chriſti Jeſu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confeſſione verum teſtatus eſt.

14 Ut præceptionem ſerves intemeratus ac irreprehenſibilis, uſque ad adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti,

15 Quem adventum ſuis temporibus exhibebit beatus ille rex, ſoluſque potens, regnantium & dominantium Dominus,

16 Solus habens immortalitatem, lumen habitans inacceſſum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre poteſt, cui honor & imperium æternum Amen.

17 Iis qui in hac vita divites ſunt, denuncia ne ſuperbiant, néve ſpem habeant in incertis divitiis: ſed in vivente Deo qui nobis omnia largè ſuppeditat ad fruitionem:

18 Ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut liberales ſint atque largi,

19 Præclarum ſibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam aſſequantur verè ſempiternam.

20 O Timothee, depoſitum ſerva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & diſſidiis ejus quæ falsò nominatur ſcientia:

21 Quam profitentes quidam, à fide aberrârunt. Adſit tibi gratia: Amen.

Scripta eſt Laodiceæ, quæ Pacatianæ Phrygiæ caput eſt.

PAULI EPISTOLA II.
AD
TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere ſibi commiſſo fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter ſua vincula, aut aliorum defectiones labeſcat, de ſuo apoſtolatu gloriatur, & depoſiti cuſtodiam illi commendat. Laudat etiam Oneſiphorum.

PAULUS Apoſtolus Jeſu
Chriſti, Dei voluntate,
ſecundùm vitæ in Chriſto
Jeſu poſitæ promiſſionem.
2 Timotheo charo filio gratiam, miſericordiam, pacem, à
Deo Patre, & Chriſto Jeſu Domino
noſtro.
3 Gratiam habeo Deo, quem
ritu majorum pura conſcientia colo,
quòd aſſiduam teneo memoriam
tui in meis ſupplicationibus,
4 Noctes & dies cupiens videre
te, memor tuarum lacrymarum,
ut lætitia complear,
5 Memoria repetens tuam non
fictam fidem, quæ prius habitavit
in avia tua Loide, & matre Eunica,
& (quomodo mihi perſuaſi)
etiam in te.
6 Quam ob cauſam ſummoneo
te, ut ſuſcites divinam dotem,
qua per mearum manuum impoſitionem
præditus es.
7 Non enim dedit nobis Deus
timiditatis ſpiritum, ſed fortitudinis,
& charitatis ac frugalitatis.
8 Quamobrem ne te pudeat
teſtificationis Domini noſtri, neque
meis ejus vincti; ſed ſimul
Evangelii adverſa, Dei virtute,
perpetere,
9 Qui nos ſervavit, ad ſanctumque
ſtatum vocavit, non ob
facta noſtra, ſed ob ſuum decretum
& beneficium, quod nobis in
Chriſto Jeſu ante omnem temporum
æternitatem donatum,
10 Nunc repræſentatum eſt
adventu Servatoris noſtri Jeſu
Chriſti, qui & mortem abolevit
& vitam ac immortalitatem colluſtravit,
per Evangelium,
11 Ad quod ego externarum
gentium præco, & Apoſtolus &
magiſter conſtitutus ſum.
12 Ob quam cauſam hæc patior,
ſed me non pudet. Scio enim
cui crediderim: & perſuaſum
habeo, eum poſſe meum poſitum
cuſtodire ad illam diem.
13 Exemplum ſanorum dictorum,
quæ ex me audiviſti, retineto
cum fide & charitate in
Chriſto Jeſu poſita.
14 Præclarum iſtud depoſitum
ſervato, per Spiritum Sanctum in
nobis habitantem.
15 Adverſati ſunt me (hoc tu
nôſti) omnes Aſiani, quorum eſt
Phygelus, & Hermogenes.
16 Tribuat Dominus miſericordiam
Oneſiphori familiæ:
nam is me ſæpe recreavit:
17 Adeóque eum meæ catenæ
non pudet, ut poſtquam Romam
pervenit, me diligenter quſiverit
ac invenerit.
18 Faxit Dominus, ut miſericordiam

cordiam conſequatur à Domino in
illa die. Quantum item Epheſi
præſtiterit, tu ſatis nôſti.

CAPUT II.

*Ut perſeverantiam in militia Chri-
ſtiana commendet, ſimilitudines
ſumit à militibus, & ab agrico-
lis. Vincula ſua ſanctis uſui eſſe
declarat. Inde monet Timothe-
um, ut ſermonem veritatis rectè
diſpertiat, & reproborum exem-
pla fugiens, modeſtè omnia agat.*

QUare tu, mi fili, convaleſce
beneficio in Chriſto Jeſu
poſito:
2 Et quæ ex me multis teſti-
bus audiviſti, ea exponito fidis
hominibus, qui ſint ad alios etiam
docendos idonei.
3 Tu ergo adverſa patere, ut
bonus Jeſu Chriſti miles.
4 Nemo militans ſeſe vitæ
negotiis implicat, ut militiæ duci
placeat.
5 Jam ſi quis dimicat, non
coronatur, niſi legitimè dimica-
verit.
6 Laborandum agricolæ eſt,
priùs quàm fructum percipiat.
7 Intellige quæ dico: det verò
tibi Dominus induſtriam in om-
nibus.
8 Recordare Jeſum Chriſtum
ex mortuis excitatum, Davidis
ſemine prognatum, ut fert Evan-
gelium meum.
9 In quo adverſa fero uſque
ad vincula, tanquam facinoroſus:
verùm divinus ſermo vinctus non
eſt.
10 Propterea omnia tolero
propter electos, ut ipſi quoque
poſitam in Chriſto Jeſu ſalutem
cum gloria conſequantur æterna.
11 Certa res eſt: ſi ſimul mor-
tui ſumus, ſimul etiam vivemus.
12 Si unà toleramus, etiam
unà regnabimus. Si negamus,
ille quoque negabit nos.
13 Si diffidimus, ille fidelis ma-
net, ſeipſum negare non poteſt.
14 Hæc commemorato, obte-
ſtans in Domini conſpectu, non
eſſe verbis pugnandum, quæ res
non modò nihil profit, verùm
etiam auditores evertat.
15 Da operam ut teipſum Deo
probes, operarium non erube-
ſcendum, rectè ſecantem verita-
tis orationem.
16 Profanas autem verborum
futilitates evitato: nam ad mul-
tam ſerpent impietatem,
17 Eorumque ſermo gangre-
næ ritu corrodet: quorum eſt
Hymenæus & Philetus,
18 Qui à veritate aberrârunt,
dicentes reſurrectionem jam
fuiſſe, & nonnullorum fidem
evertunt.
19 Atqui firmum Dei funda-
mentum ſtat, hoc habens ſigil-
lum, Novit Dominus qui ſint
ſui: itaque recedat ab injuſtitia,
quiſquis nominat Chriſti nomen.
20 In magna autem domo non
ſunt ſolùm aurea argenteaque
vaſa, verùm etiam lignea & te-
ſtacea, & alia ad res honeſtas,
alia ad inhoneſtas.
21 Proinde ſi quis ſeipſum ab
his expurgaverit, vas erit ad ho-
neſtatem ſacratum, hero utile,
ad omne bonum opus paratum.
22 Juveniles cupiditates fuge:
juſtitiam, fidem, charitatem,
pacem, unà cum iis qui Domi-
num ſincero animo invocant, per-
ſequere.
23 Stultas & indoctas quæ-
ſtiones declina, quippe quæ (ut
ſcis) pugnas gignant:
24 Cùm Domini ſervus non
pugnare debeat, ſed erga omnes
mitis eſſe, ad docendum accom-
modatus, injuriæ patiens,
25 Cum manſuetudine erudi-
ens diſſentientes, ſi forte, Deo
eos ad frugem revocante, verum
agnoſcant:

26 Ad ſeque redeant, & diaboli laqueum evadant, à quo capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

Prædicit quàm infeſta piis tempora immineant; ſed fiducia victoriæ animat eum ad certamen: exercitationem ſanæ doctrinæ in primis commèndans.

ILlud autem ſcito, extremo ævo difficilia forē tempora.

2 Erunt enim homines ſui amantes, avari, arrogantes, ſuperbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligioſi,

3 Inhumani, fœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici.

4 Proditores, temerarii, inflati (L.) cæci & (G.) voluptatis magis quam Dei amantes,

5 Pietatis ſpeciem habentes, ſed qui ejus vim abnegaverint. Hos tu averſare.

6 Ex his autem ſunt, qui in domos ſeſe inſinuant, captivaſque reddunt mulierculas, quæ peccatis coopertæ, & variis cupiditatibus actæ.

7 Semper diſcunt, & nunquam ad veri cognitionem pervenire poſſunt.

8 Ac quomodo Jannes & Jambres Moſi reſtiterunt, ita hi veritati reſiſtunt: homines mente corrupti, circa fidem improbati.

9 Verùm non procedent longiùs: nam eorum dementia erit omnibus perſpicua, ut illorum fuit.

10 Tu verò aſſequutus es meam doctrinam, mores, propoſitum, fidem, clementiam, charitatem, patientiam,

11 Vexationes, res adverſas: qualia mihi contigerunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quales vexationes ſuſtinui: ex quibus omnibus me vindicavit Dominus.

12 Et verò omnes qui volent in Chriſto Jeſu piè vivere, infeſtabuntur:

13 Cùm interea mali homines & impoſtores pergent in deterius, & fallent & fallentur.

14 Tu verò in eis perſevera quæ didiciſti, & per quæ fidens factus es, cùm & ſcias à quo didiceris,

15 Et à puero ſacras literas noveris, quæ te poſſunt erudire ad ſalutem per fidem Chriſto Jeſu habendam.

16 Omne ſcriptum divinitùs inſpiratum eſt, & utile ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam,

17 Ut compoſitus ſit divinus homo, ad omne rectè factum bene comparatus.

CAPUT IV.

Obteſtatur eum ut maximè evangelium prædicet in tam deplorato tempore. Sibi in propinquo eſſe mortem, ſed ita ut quaſi victor ad glorioſum triumphum proponet; Tandem accerſendi Timothei neceſſitatem ex præſenti ſuo ſtatu oſtendit.

ITaque obteſtor ego in Dei conſpectu, & Domini Jeſu Chriſti, qui adventu regnoque ſuo & vivos & mortuos judicaturus eſt,

2 Publica doctrinam, inſta opportunè, importunè: argue, increpa, cohortare ſumma cum clementia ac doctrina.

3 Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ferent homines, ſed ad ſuas libidines ſibi magiſtros cumulabunt.

4 Auribuſque prurientibus & à vero averſis, ad fabulas ſe convertent.

5 Tu verò in omnibus eſto ſobrius: mala patere: Evangeliſtæ officio fungere: tuo munere perfungere.

6 Nam ego jamjam immolandus ſum, diſceſsûſque mei tempus inſtat.

7 Præclarum certamen certavi: curſum abſolvi: fidem ſervavi:

8 Quod ſupereſt, reſervatur mihi juſtitiæ corona, quam mihi Dominus reddet in illa die juſtus judex: neque solùm mihi, ſed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint.

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitæ præſentis amore, dereliquit, & Theſſalonicam profectus eſt: Creſcens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas ſolus eſt mecum. Marcum aſſumptum tecum adducito: eſt enim mihi utilis ad miniſterium.

12 Tychicum legavi Epheſum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cum venies afferto, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei Dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveto: nam magnopere reſtitit noſtris verbis:

16 In prima mea cauſæ dictione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At Dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus ſum ex leonis ore,

18 Meque liberabit ab omni mala re, & ad cœleſte ſuum regnum conſervabit Dominus, cui gloria in perpetua ſecula. Amen.

19 Saluta Priſcam, & Aquilam, & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi. Trophimum reliqui Mileti ægrotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias, Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus adſit animo tuo. Adſit vobis gratia. Amen.

Scripta eſt Romæ ad Timotheum ſecunda, cum ſe Paulus iterum ſtitiſſet Cæſari Neroni.

PAULI EPISTOLA AD TITUM.

CAPUT I.

Docet quales oporteat miniſtros eligere, ſimul oſtendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac occaſione perſtringit Cretenſium mores. Ac Judæos qui in rebus externis ſanctitatem locabat.

PAULUS Dei ſervus & Jeſus Chriſti Apoſtolus, quod attinet ad fidem electorum Dei, & veritatis cognitionem.

2 Quæ in religione cum ſpe vitæ ſempiternæ conjuncta ſita eſt,

eſt, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiſerat.

3 Et ſuis temporibus exhibuit videlicet ſuum ſermonem præconio promulgandum, quod præconium mihi Servatoris noſtri Dei mandato commiſſum eſt,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam, miſericordiam, pacem à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto Servatore noſtro.

5 Ego te idcirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim ſeniores conſtituas, ut ego tibi præcepi:

6 Si quis eſt inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim epiſcopum inculpatum eſſe, ut Dei diſpenſatorem, non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non avarum:

8 Sed hoſpitalem, virtutis amantem, frugi, juſtum, pium, temperantem,

9 Fidi ſermonis, qui in docendo adhibetur, defenſorem, quo poſſit & ſana doctrina cohortari, & contradicentes refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, præſertim circumciſi, quos refutare oportet:

11 Qui totas domos evertunt, docentes illicita, turpis lucri causâ.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipſorum vates. Cretes ſemper mendax, mala beſtia, venter iners eſt.

13 Hoc teſtimonium verum eſt; quamobrem argue eos ſeverè, ut ſint in fide ſani,

14 Non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem adverſantium.

15 Puris quidem pura ſunt omnia: ſed pollutis & infidelibus nihil purum: quin polluta eſt eorum & mens & conſcientia.

16 Deum ſe ſcire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, ad omne bonum opus inepti.

CAPUT II

Perſonarum & ætatum præſcribens officia, jubet ut de moribus doceat Eccleſiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit eſſe ſtudium piè & rectè vivendi.

TU vero loquere quæ ſanam deceant doctrinam.

2 Senes ut ſint ſobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia ſani.

3 Anus item habitu auguſtæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ vino, bene inſtitutæ:

4 Ut juvenes fœminas doceant ſuorum virorum ac liberorum amantes eſſe:

5 Frugi, caſtas, domi manentes, bonas, ſuis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut ſint frugi:

7 In cunctis teipſum rectè factorum exemplum præſtans, in doctrinæ integritatem, gravitatem,

8 Orationem ſanam, & quæ damnari nequeat; ut adverſarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitioſum.

9 Servi ſuis heris pareant, in omnibus obſequioſi, non reſponſatores, non furaces,

10 Sed ſummam fidem bene præſtantes, quo ſervatoris noſtri Dei doctrinam cohoneſtent in omnibus.

11 Extitit enim divina beneficentia.

ficentia cunctis hominibus ſalutaris.

12 Quæ nos erudiat ut impietate mundaniſque cupiditatibus valedicto, frugaliter & juſtè piéque vivamus in hoc ſeculo;

13 Expectantes ſperatam beatitudinem, adventumque glorioſum magni Dei, & Servatoris noſtri Jeſu Chriſti,

14 Qui ſeipſum pro nobis dedit, quò nos ab omni ſcelere vindicaret, & ſibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue ſumma cum authoritate, ita ut nemo te contemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placidè colant ordinem politicum, & memores ſint vitæ priſtinæ, ut juſtificationem omnem ex gratia eſſe exiſtiment. Quòd ſi quis contentioſus bis reclamet, illum jubet omitti.

EOS commonefacito ut magiſtratibus & poteſtatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati ſint:

2 Nemini maledicant: ne ſint contentioſi, ſad æquanimes, ſummam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis ſervientes cupiditatibus, & voluptatibus in pravitate invidiaque degentes, odioſi, alii aliis infenſi.

4 Sed poſtquam benignitas & humanitas extitit Servatoris noſtri Dei,

5 Non ob juſtitiæ opera, quæ fecerimus nos, ſed pro ſua miſericordia ſervavit nos, lavacro renaſcentiæ, renovationiſque Spiritûs Sancti.

6 Quo nos largè perfudit, per Jeſum Chriſtum Servatorem noſtrum;

7 Ut ejus beneficio juſti facti, fiamus hæredes vitæ, quæ ſperatur, æternæ.

8 Certa res eſt. Hæc te aſſeverare volo, quò curent rectè factis fungi, qui Deo confidunt, Hæc ſunt præclara, & hominibus utilia.

9 Stultis autem quæſtionibus & antiquitatibus, & litibus pugniſque legalibus, ſuperſedeto: ſunt enim inutiles atque futiles:

10 Sectarium hominem poſt unam atque alteram admonitionem declinato,

11 Sciens eum perverſum eſſe, & ita peccare, ut ipſe a ſeipſo damnetur,

12 Cùm ad te Artemam aut Tychicum miſero, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim hyemare ſtatui.

13 Zenam legiſperitum & Apollo ſedulò deducito, ne quid eis deſit.

14 Diſcant & noſtri recte facta obire, ad uſus neceſſarios ne ſint infructuoſi.

15 Salutant te mei comites omnes. Saluta eos, qui nos amant in fide. Adſit vobis omnibus gratia: Amen.

Scripta Nicopoli Macedoniæ.

PAU

PAULI EPISTOLA AD PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile hîc tractans, ſuo tamen more ſublimis ad Deum evehitur. Fugitivum ſervum & furem Philemoni remittens, pro illo deprecatur veniam: & graviter de æquitate Chriſtiana deprecatur.

PAULUS Jeſu Chriſti vinctus, & Timotheus frater, Philemoni charo amico, adjutorique noſtro,

2 Et Appiæ chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & eccleſiæ domus tuæ.

3 Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

4 Ago Deo meo gratias, ſemper tui mentiónem faciens in meis ſupplicationibus,

5 Audiens qua charitate, & fide præditus ſis tum in Dominum Jeſum, tum erga ſanctos omnes.

6 Quò iſta liberalitate tuæ in Chriſto Jeſu collocatæ fidei fiat, ut intelligatur quantum ſit in vobis boni.

7 Magni quidem lætitia & conſolatione afficimur ex charitate tua, quòd ſanctorum animi per te, frater, recreati ſunt.

8 Proinde cùm magnam in Chriſto authoritatem habeam imperandi tibi officium,

9 Propter charitatem pótius rogo, talis ego, hoc eſt, Paulus ſenex, & nunc etiam Jeſu Chriſti vinctus.

10 Te, inquam, rogo de meo filio, quem in meis vinculis genui, Oneſimo,

11 Eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimiſi.

12 Tu verò eum, hoc eſt, mihi intimum recipe:

13 Quem ego volebam apud me retinere ut mihi tua vice miniſtraret, in Evangelii vinculis:

14 Sed injuſſu tuo nihil volui facere, ut non coactum, ſed voluntarium eſſet tuum beneficium.

15 Fortaſſis enim ideo ad tempus abfuit, ut eum reciperes æternum:

16 Non jam ut ſervum, ſed plus quàm ſervum fratrem etiam mihi chariſſimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare, ſi me ſocium habes, accipe eum, ut me.

18 Quòd ſi quid te læſit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus ſcripſi mea manu, ego diſſolvam: ut interim illud tibi non dicam, quod tu mihi etiam teipſum debes.

20 Age, frater, gratificare mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Fretus obedientia tua ſcripſi tibi: ſciens te plus etiam, quàm peto, facturum.

22 Præte-

22 Præterea para mihi hoſpi-
tium. Spero enim fore ut vobis
per veſtras preces condoner.
23 Salutant te Epaphras
meæ in Chriſto Jeſu captivitatis
comes:
24 Et Marcus, Ariſtarchus,
Demas, Lucas, collegæ mei.
25 Domini noſtri Jeſu Chri-
ſti gratia adſit animis veſtris:
Amen.

Miſſa eſt Romæ, per Oneſimum ſervum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Differit de patientia, de fide, de animi modeſtia, ad divites. Deinde oſtendit tentationes ad malum, non ex Deo eſſe, cum omnis boni authpr ſit. Qualiter recipiendus ſit ſermo vitæ.

JACOBUS Dei & Domini
Jeſu Chriſti ſervus, duode-
cim tribubus ultro citroque
diſperſis, ſalutem.
2 Summopere gaudendum ex-
iſtimate, fratres mei, cùm in
varias inciditis periclitationes,
3 Intelligentes fidei veſtræ
exploratione patientiam gigni.
4 Patientia autem perfectum
opus habeat, ut perfecti integri-
que nulla re careatis.
5 Quòd ſi quis veſtrûm ſapi-
entiâ caret, poſtulet à Deo, qui
omnibus planè donat, nec expro-
brat, & ei donabitur.
6 Poſtulet autem cum fiducia,
nihil dubitans. Qui enim dubi-
tat, ſimilis eſt fluctui maris,
ventis acto ac excito.
7 Neque verò ſe putet is ho-
mo quicquam à Domini impetra-
turum.
8 Homo duplicis animi, in om-
nitus ſuis actionibus inconſtans.
9 Glorietur autem fratre hu-
milis in ſublimitate ſua,
10 Et dives in humilitate ſua:
nam, ut herbæ flos, ſic peribit.
11 Ut enim exortus cum ar-
dore ſol herbam arefacit, ejuſque
& flos decidit, & decora ſpecies
interit: ita dives cum ſuis copiis
marceſcet.
12 Felix homo qui tentatio-
nem ſuſtinet: approbatus enim,
vitæ coronam accipiet, quam pro-
miſit Dominus ſuis amatoribus.
13 Nemo, dum tentatur, di-
cat à Deo tentari ſe: Deus enim
nec malis unquam tentatur, nec
tentat ipſe quenquam.
14 Sed à ſua quiſque cupidi-
tate allectus ac ineſcatus, tenta-
tur.
15 Deinde cupiditas concep-
tum parit peccatum: peccatum
porrò perpetratum, gignit mor-
tem.
16 Nolite errare, mihi fra-
tres chariſſimi.
17 Omne bonum donum om-
neque perfectum munus, ſupernè
eſt deſcendens à patre hominum,
apud quem nulla eſt mutatio,
aut ulla converſionis umbra.
18 Is conſulto nos genuit,
veritatis

veritatis oratione, ut eſſemus quædam quaſi primitiæ ſuorum operum.

19 Proinde, mei fratres chariſſimi, eſto omnis homo ad audiendum celer, ad loquendum tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ juſtitiæ non paret.

21 Quamobrem, fratres, omnibus vitiorum ſordibus excrementiſque depoſitis, comiter accipite ſativum ſermonem, qui veſtras animas ſervare poteſt.

22 Eſte autem ii qui ſermoni pareatis, non eum duntaxat audiatis: alioquin voſipſos decipitis.

23 Nam ſi quis ſermonem audit, nec exequitur, is perinde eſt ac ſi quis corporis ſui faciem contempletur in ſpeculo.

24 Deinde ſeipſum ſpeculatus abeat, ac protinus qualis ſit obliviſcatur.

25 Qui verò in perfectam libertatis legem penitus introſpexerit, & in ea manſerit, is, qui non ſit obliviosus auditor, ſed operis effector, ſuo facto beatus erit.

26 Si quis ſibi videtur eſſe religioſus apud vos, neque tamen linguam ſuam frænat, ſed animum ſuum fallit, hujus vana eſt religio.

27 Religio pura & impolluta apud Deum & Patrem hæc eſt: curam gerere pupillorum & viduarum in eorum calamitate, & intaminatum ſe cuſtodire à mundo.

CAPUT II.

Perſonarum acceptiones diſcrepare dicit à Chriſti fide, quam non ſatis eſt verbis profiteri, niſi & operibus miſericordiæ & charitatis præſtemus eandem, Abrahæ exemplo.

FRatres mei, nolite ita fidem habere in glorioſo Domino noſtro Jeſu Chriſto collocatam, ut perſonarum habeatis rationem.

2 Nam ſi quis aureos geſtans annulos, in veſte ſplendida, in veſtrum conventum ingrediatur, eodemque intret etiam pauper in obſoleta veſte:

3 Et vos in eum, qui veſtem geſtat ſplendidam, intueamini, eique dicatis: Tu ſede hic pulchrè: pauperi autem dicatis, Tu iſtic ſta, aut hîc ſub meo ſubſellio ſede:

4 Nónne diſcrimen apud vos feciſtis? & malè cogitantes judices fuiſtis?

5 Audite, mei fratres chariſſimi: Nonne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, hæredeſque regni quod ſuis promiſit amatoribus?

6 Et vos pauperem deſpicatui habetis? Nonne divites vobis imperant, iidem vos in jus trahunt?

7 Nonne iidem pulchro nomini maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8 Si quidem legi paretis regiæ, quæ ſic literis eſt prodita, Alterum ut teipſum diligito: rectè facitis.

9 Sin perſonis indulgetis, peccatum committitis; & à lege, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10 Qui enim, quamvis alioquin totam legem obſervet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11 Nam qui dixit. Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quòd ſi non adulteras, ſed occidis, contra legem committis.

12 Sic loquimini & ſic agite, ut libertatis lege judicandi.

13 Nam

13 Nam judicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exeruerit: at pietas judicio inſultat.

14 Quæ eſt utilitas, mei fratres, ſi quis ſe fidem habere dicat, & opera non habeat? Num poteſt eum ſervare fides?

15 Si frater aut ſoror nudi ſint, quotidianóque alimento deſtituti,

16 Et eos veſtrûm aliquis bona cum pace abire, calefierique & ſatiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodeſt?

17 Ita fides ejuſmodi per ſe eſt, ut ſi opera non habeat, mortua ſit.

18 Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo: oſtende mihi tuam fidem ſine tuis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam oſtendam.

19 Tu Deum unum eſſe credis? Rectè facis: & dæmones credunt atque horrent.

20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fidem ſine operibus mortuam eſſe?

21 Abrahamus parens ille noſter, nonne operibus factus eſt juſtus, Iſaaco filio ſuo in ara libando?

22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23 Atque ita comprobatum eſt ſcriptum illud, quod ſic ſe habet: Credidit Abrahamus Deo, idque ei juſtitiæ dictum eſt, & Dei amicus eſt appellatus.

24 Videtis ergo operibus juſtum reddi hominem, non ſolùm fide.

25 Itidem Rachaba meretrix, nonne operibus juſtificata eſt, admiſſis nunciis, & alia via emiſſis?

26 Ut enim corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt.

CAPUT III.

Ut doceat linguam homini Chriſtiano eſſe coercendam fidei & charitatis ſanctæ repagulis, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt oſtendit, & quid humana ſapientia à cœleſti diſtet.

NOlite multi eſſe magiſtri, fratres mei: ſcientes nos graviores eſſe pœnas daturos.

2 Multa enim delinquimus omnes. Si quis in verbis non delinquit, is perfectus homo eſt, qui poſſit etiam totum frænare corpus.

3 Frænos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant, eorumque totum corpus agimus.

4 Itemq; tantæ naves, tam vehementibus impulſæ ventis, tantulo gubernaculo, quocumque vult gubernatoris impetus, aguntur.

5 Sic & lingua, quæ parvum membrum eſt, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua ignis eſt, ſcelerum mundus. Sic ſe habet in noſtris membris lingua, totum corpus contaminans, & ævi curſum inflammans, & ipſa à Gehenna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum natura, & volucrum ſerpentumque & aquatilium humano ingenio domatur, domitaque eſt:

8 At linguam nemo poteſt hominum domare, effrænatum malum mortifero refertam veneno.

9 Eâ Deum & patrem collaudamus, eâdem homines execramur ad Dei ſimilitudinem factos.

10 Prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, hæc ita fieri.

11 Num

11 Num fons, ex eodem foramine, dulci aqua manat, & amara ?

12 Poteſtne, mei fratres, aut ficus oleas, aut vitis ficus edere ? Sic nullus fons & ſalſam & dulcem aquam emittere.

13 Qui in vobis ſapiens eſt, & intelligens, oſtendat bonis moribus ſua opera, cum ſapientiæ manſuetudine.

14 Quòd ſi amaram invidiam, & ſimultatem habetis in animo, nolite contra verum jactare vos, atque mentiri.

15 Non ea eſt iſta ſapientia, quæ ſupernè proficiſcatur : ſed terreſtris, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia eſt & ſimultas, ibi eſt inconſtantia, omniſque vitioſa res.

17 At ſupernè oriens ſapientia, primùm caſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequioſa, pietate boniſque referta fructibus, ſevera, & minimè ſimulatrix.

18 Fructus verò juſtitiæ in pace ſeritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

Enumerat incommoda quæ ex carnis operibus proveniunt. Animi ſubmiſſionem ſubjungit & repurgationem à ſuperbia, detractione, & ab oblivione propriæ infirmitatis.

UNde apud vos bella & pugnæ ? nonne hinc ex veſtris libidinibus, quæ militant in veſtris membris ?

2 Concupiſcitis, nec obtinetis : invidetis & æmulamini, nec aſſequi poteſtis : pugnatis & belligeratis : non obtinetis, quoniam non poſtulatis.

3 Poſtulatis, & non adipiſcimini, quia malè poſtulatis, ut in veſtras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & fœminæ : neſcitis mundi amicitiam Dei eſſe inimicitias ? Qui vult amicus eſſe mundi, inimicus efficitur Dei.

5 An putatis id inaniter eſſe literis proditum : Scilicet, ad invidiam propenſus eſt is qui in vobis habitat ſpiritus ?

6 At majus confert beneficium. Itaque Deus, inquit ille, & ſuperbis adverſatur, & modeſtorum fautor eſt.

7 Quamobrem parete Deo, reſiſtite diabolo, & is vos fugiet :

8 Accedite Deum, & accedet vos. Purgate manus, ô improbi, & animos luſtrate :

9 Qui eſtis animo duplici, afflictate vos, & lugete ac plorate. Riſus veſter in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahere. Qui fratri detrahit, fratremque ſuum damnat, legi detrahit legemque damnat.

11 Quòd ſi legem damnas, non legis executor es, ſed condemnator.

12 Unus eſt legiſlator atque judex, qui & ſervare poteſt, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas ?

13 Age jam qui dicitis : Hodie aut cras proficiſcemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur :

14 Cùm neſciatis quid ſit cras futurum. Qualis enim eſt vita veſtra ? Vapor eſt qui pauliſper extat, deinde evaneſcit.

15 Cùm dicere debeatis : Si volet Dominus & ſi vivamus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in veſtris inſolentiis vos jactatis. Omnis ejuſmodi jactantia prava eſt :

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio eſt.

CAPUT V.

Divini judici ſeveritatem divitibus denunciat, enumerata eorum ſuperbia, at pauperes, audientes divitum infelicem exitum, æquo animo afflictiones, ut Job, etiam cum infirmantur, ferant.

JAM verò, ô divites, plorate,
ejulantes ob veſtras miſerias
vobis eventuras.
2 Divitiæ veſtræ putruerunt:
veſtimenta veſtra à tineis eroſa
ſunt.
3 Aurum & argentum æruginoſum,
eorumque ærugo contra vos teſtimonium dicet,
veſtraſque carnes ignis in morem
conſumet *L.* Pœnam *G.* vobis
congeſſiſtis in ultimum tempus.
4 Merces ipſa mercenariorum
qui veſtros meſſuerunt agros à
vobis retenta, quiritatur meſſorumque
querelæ in Domini armipotentis
aures penetrârunt.
5 Luxuriaſtis ac laſciviiſtis in
terris: genio indulſiſtis, tanquam
ad lanienæ diem.
6 Condemnâſtis, occidiſtis inſontes
vobis non reſiſtentes.
7 Quamobrom durate, fratres,
uſque ad Domini adventum.
Ipſe agricola expectat
eximium terræ fructum, & quidem
in eo durat, dum primorem
ſerotinamque pluviam accipiat.
8 Durate vos quoque, roborate
veſtros animos: nam Domini
adventus inſtat.
9 Nolite alius adverſus alium
gemere, fratres, ne damnemini.
En judex pro foribus adeſt.
10 Exemplum capite, fratres
mei, tolerantiæ ac patientiæ, de
vatibus, qui Domini nomine locuti
ſunt.
11 Equidem beatos judicamus
eos, qui patiuntur. Jobi
patientiam audiviſtis, & quem ei
finem Dominus (quippe miſericors,
& clemens) dederit, vidiſtis.
12 In primis autem, mei fratres,
ne juratote neque cœlum,
neque terram, nec aliud ullum
jusjurandum: ſed eſto ejuſmodi
ſermo veſter, ut etiam ſit etiam,
& non non, ne in ſimulationem
cadatis.
13 Affligitur veſtrûm aliquis,
ſupplicet. Lætus eſt quis, pſallat.
14 Ægrotat veſtrûm aliquis,
advocet eccleſiæ ſeniores, qui eum
in Domini nomine ungant oleo,
pro eoque ſupplicet,
15 Et fidei ſupplicatio laborantem
ſervabat, eumque allevabit
Dominus, & ſi peccata commiſerit,
ignoſcentur ei.
16 Confitemini invicem delicta,
& ſupplicate alius pro alio,
ut ſanemini. Multum valet efficitque
juſti precatio.
17 Elias homo erat iiſdem,
quibus nos, obnoxius; & tamen
cùm precibus petiiſſet ne plueret,
non pluit in terram per annos
tres & ſex menſes.
18 Eodem rurſum precato,
& cœlum dedit imbrem, & terra
ſuum fructum germinavit.
19 Fratres, ſi quis veſtrûm à
vero aberraverit, & eum quiſpiam
revocaverit,
20 Intelligat eum, qui ſonte
ab erroris ſui via revocaverit
animam ex morte vindicâſſe
multitudinemque texiſſe peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Magnificè extollit Dei gratiam in Chriſto, quæ fide recipitur, & ſpe poſſidetur : de qua vaticinati ſunt prophetæ. Inde deducit exbortationem, ut renunciantes mundo & priori vitæ, ſe Deo conforment.

PETRUS Jeſu Chriſti Apoſtolus ſparſim peregrinantibus in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia.

2 Secundùm Dei Patris providentiam electis, ſpirituque luſtratis, ut obediant, & Jeſu Chriſti ſanguine conſpergantur, gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, Patrique Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos pro ſua ſingulari miſericordia, Chriſtum ex mortuis ſuſcitando, regenuit in vividam ſpem.

4 Ad immortalem impollutam, & invietam hæreditatem, vobis in cœlis repoſitam,

5 Qui divina potentia per fidem cuſtodimini ad ſalutem ultimo tempore exhibendam.

6 Ac in eo ſanè exultatis, paululum modo (ſi eſt opus) variis tentationibus vexati.

7 Ut explorata veſtra fides, auro (quod perit, & igne exploratur) longè precioſior inveniatur, ad laudem & gloriam, & honorem tum futurum, cùm exiſtit Jeſus Chriſtus,

8 Quem vos non viſum amatis: de quo jam, non eum videntes, ſed ei confidentes, incredibili & glorioſa lætitia geſtitis,

9 Reportatui fidei veſtræ finem, ſalutem animorum,

10 Quam ſalutem exquiſiverunt ac perſcrutati ſunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati ſunt,

11 Scrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Chriſti ſpiritus, quo erant præditi, præſignificans & Chriſti ſupplicia, & deinde ſecuturam gloriam.

12 Quibus demonſtratum eſt non ipſos ſibi, ſed vobis ea adminiſtrare, quæ nunc vobis nunciata ſunt per eos qui vos in evangelio inſtituerunt, per Spiritum Sanctum de cœlo miſſum, quæ cupiunt ipſi angeli perſpicere.

13 Quamobrem ſuccinctis mentis veſtræ lateribus, ſobrii, perfectè ſperate afferendum vobis adventu Jeſu Chriſti beneficium,

14 Ut obedientes filii, non vos ſuperioribus ignorantiæ veſtræ cupiditatibus accommodantes:

15 Sed, quemadmodum qui vos vocavit ſanctus eſt, ita vos quoque ſanctos in omnia vita præbentes.

16 Quandoquidem ſcriptum eſt: Sancti eſtote, nam ego ſum ſanctus.

17 Quòd ſi Patrem invocatis eum, qui ſeveriſſimè ex cujuſque facto judicat, veſtræ peregrinationis tempus religioſè tranſigite.

18 Scientes

18 Scientes non vos caducis rebus argento aut auro ex vanis iſtis patriis moribus eſſe liberatos;

19 Sed Chriſti pretioſo ſanguine, ſicut integri vitioque carentis agni,

20 Proviſi ante orbem conditum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 Qui per eum Deo confiditis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut ſit veſtra fides atque ſpes in Deo collocata.

22 Luſtrata obediendo veritati veſtros animos, per ſpiritum ad fraternum amorem non fictum: & pura mente inter vos impensè amate.

23 Renati non ex mortali, ſed immortali ſemine, per ſermonem viventem Dei, & manentem in ſempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes ſunt herbæ ſimiles, omniſque hominis gloria eſt velut herbæ flos. Aret herba, caditque flos:

25 At Domini dictum manet in ſempiternum. Eſt autem hoc dictum illud, quod apud vos eſt nunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos hortatur ad ducendam vitam, quæ genituræ reſpondeat: ac ne titubes eorum fides, allegat quid de Chriſto prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præſtent magiſtratibus, & patienter adverſa ferant Chriſti exemplo.

ERgo depoſito omni vitio, omnique fallacia, & ſimulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentiis,

2 Ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude lac appetite, ut eo grandeſcatis ad ſalutem:

3 Si modò ſenſiſtis Dominum eſſe benignum,

4 Ad quem (lapidem vivum, ab hominibus improbatum, Deo lectum & eximium) accedentes,

5 Ipſi quoque ut vivi lapides ædificamini, divina domus, ſacrum ſacerdotium, ad facienda divina ſacrificia, Deo per Jeſum Chriſtum accepta.

6 Itaque ſic in literis habetur: Poſiturus ſum in Sione lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non fruſtrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus, eximius eſt: at diffidentibus, quem lapidem ſtructores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus eſt, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidant.

8 Qui in ſermonem offendunt, ei inobedientes, ad quod erant deſtinati.

9 At vos lectum genus eſtis, regale ſacerdotium, ſancta gens, populus acquiſitus, ut virtutes prædicetis ejus qui vos ex tenebris in ſuam lucem admirabilem vocavit:

10 Qui aliquando non populus, nunc Dei populus eſtis: qui miſericordiam non conſecuti, nunc miſericordiam eſtis conſecuti.

11 Chariſſimi, cohortor, ut inquilinos ac peregrinos: abſtinete vos à corporis cupiditatibus, quæ contra animum militant,

12 Honeſtè vos gerentes apud exteros, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, rectè facta conſiderantes honorent Deum in die curationis.

23 Itaq; omnibus parete perſonis humanis propter Dominum: & regi, ut poteſtate pollenti:

14 Et prætoribus, ut ab eo tum ad maleficorum ultionem, tum ad beneficorum laudationem miſſis.

15 Nam ea eſt Dei voluntas, ut rectè facientes, amentium hominum ignorantiam compeſcatis,

16 Ut liberi, non ut vitiorum prætextum habentes libertatem, ſed ut Dei ſervi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non solùm bonis & æquis, verùm etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, ſi quis, quoniam ſibi ſit Dei conſcius, dolores fert, patiens injuſtè.

20 Nam quæ gloria eſt, ſi peccantes cædi vos ſuſtinetis? At ſi rectè facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam meretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati eſtis, ſiquidem Chriſtus quoque pro nobis injuriam paſſus eſt, nobis præſcriptum relinquens, ut ejus veſtigia ſubſequamini:

22 Qui peccatum nullum commiſit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 Qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, ſed rem juſtè judicaturo committebat:

24 Qui peccata noſtra ipſe ſuo corpore ſuſtulit in patibulum, ut peccatis defuncti, juſtitiæ vivamus: cujus vibice vos eſtis ſanati.

25 Eratis enim quaſi palantes oves: ſed nunc ad paſtorem vos & animorum veſtrorum curatorem, convertiſtis.

CAPUT III.

Ne mulieres Chriſtianæ viros ſuos licet Ethnicos contemnant, piarum mulierum exemplum proponit: Addit generales præceptiones, ut æquis animis ſuſtineant perſecutiones: & intrepidè reſpondeant de ſua ſide, inque auſpiciis Chriſti.

SImiliter, uxores, veſtris parete viris, ut quibus oratione non perſuadetur, ii per uxorum mores abſque oratione lucrificant,

2 Veſtrorum morum caſtitatem cum religione conjunctam contemplati.

3 Eſto autem veſter ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpoſitus, aut palliorum amictu poſitus:

4 Sed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi ſinceritate, quæ res magni eſt in Dei conſpectu pretii.

5 Sic enim olim ſanctæ illæ fœminæ, in Deo ſpem habentes, ſeſe comebant, obedientes ſuis viris.

6 Ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans, cujus factæ eſtis filiæ, dum benefacitis, & nullo pavore terremini.

7 Viri itidem, habitate ſcienter cum uxoribus, muliebri vaſi, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ cohæredes, ne veſtræ preces impediantur.

8 In ſumma, eſte omnes unanimes, eodem modo affecti, fraterno amore, miſericordes, affabiles.

9 Non malum malo, aut convicium convicio rependentes, ſed è contrario fauſta precantes, ſcientes ad hoc vocatos eſſe vos ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus eſt, & felicia videre vult tempora, coerceat linguam ſuam à malitia,

maliтia, & labra ſua à loquendo fraudulenter: declinet malum, & faciat bene: ſtudeat paci, eamque perſequatur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in juſtos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Ecquis verò eſt qui vos lædat, ſi bonitatis imitatores ſitis?

14 Quanquam etiam ſi propter juſtitiam feratis injuriam, felices eſtis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, néve turbamini.

15 Sed Dominum Deum animis ſanctè colite: Ac ſemper parati eſte, quicunque ex vobis ſpei, qua præditi eſtis, rationem petierit, ei comiter ac religiosè reſpondere,

16 Vobis bene conſcii, ut cùm nunc de vobis ceu maleficis maledicant, contrà fiat, ut pudeat eos, qui veſtros bonos in Chriſtanitate mores inceſſunt.

17 Præſtat enim rectè facientes, ſi ita ferat Dei voluntas, adverſa pati, quàm pravè facientes:

18 Siquidem Chriſtus quoque ſemel pro nobis paſſus eſt, juſtus pro injuſtis, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, ſpiritu in vitam revocatus:

19 In quo etiam ſpiritibus, qui erant in carcere prædicatum ivit,

20 Qui olim non paruerant, cùm ſemel expectaret Dei clementia, temporibus Noæ, cùm extrueretur arca in qua paucæ, hoc eſt octo animæ, in aqua conſervatæ ſunt.

21 Conſimili forma nunc quoque baptiſma vos ſervat, quod non eſt corporis ſordium detractio, ſed bonæ conſcientiæ ſtipulatio ad Deum, per Jeſu Chriſti reſurrectionem,

22 Qui eſt ad Dei dexteram profectus in Cœlum, angelis et poteſtatibus potentatibuſque ſubjectis.

CAPUT IV.

Longius profert Chriſti exemplum nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans; Redit inde ad patientiæ doctrinam. Neceſſe enim eſſe ut initium correctionis ab eccleſia fiat.

IGitur Chriſto pro nobis carne ſupplicium paſſo, vos quoque eadem mente armamini, ſiquidem qui carne ſupplicium tulit, is peccare deſit,

2 Ne deinceps ad hominum cupiditates, ſed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis eſt enim nobis, præterito vitæ tempore extraneis morem geſſiſſe, verſantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, comeſſationibus, potionibus, & nefariis deaſtrorum cultuis.

4 Atque id ſanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profuſionem, & maledicunt:

5 Reddituri rationem ei, qui & vivos eſt & mortuos judicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus eſt; ut & ſecundum homines carne judicentur, & ſecundum Deum ſpiritu vivant.

7 Omnium autem finis inſtat: Quocirca eſte frugi, & ad ſupplicationes ſobrii.

8 Ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete: nam charitas multa peccata tegit.

9 Eſte alii in alios hoſpitales, ſine murmuribus.

10 Prout quiſque aliquo munere

munere dotatus eſt, ita id alii in alios diſpenſare, ut boni variorum Dei beneficiorum diſpenſatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: ſi quis adminiſtrat, ut ex facultate quam Deus ſuppeditet, quo in cunctis celebretur Deus per Jeſum Chriſtum, cujus eſt gloria & imperium in perpetua ſecula: Amen.

12 Chariſſimi, nolite iſtud incendium quod veſtri periclitandi gratiâ vobis accidit, quaſi novum aliquid vobis uſuveniat, admirari:

13 Sed quatenus Chriſti ſuppliciorum participes eſtis, gaudete, ut tum quoque, cum exiſtet ejus gloria, lætitiâ exultetis.

14 Si ob Chriſti nomen probris inceſſimini, felices eſtis, quòd glorioſus divinuſque ſpiritùs vos inſidet. Per illos quidem vituperatur, ſed per vos collaudatur.

15 Abſit enim ut aliquis veſtrûm ſupplicio afficiatur, ut homicida, aut fur, aut facinoroſus, aut ut alieni appetens:

16 At ſi ut Chriſtianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 Quandoquidem ejuſmodi tempus eſt, ut pœna à divina domo incipiat. Quòd ſi capitur à nobis initium, quis futurus eſt exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 Etſi juſtus ægrè ſervatur, impius & improbus ubi comparebit.

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adverſa, ii rectè faciendo conditori, ut fideli, ſuas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium uſurpent in eccleſiam, juvenibus docilitatem & modeſtiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adverſus hoſtem truculentum.

IGitur ſeniores veſtrûm cohortor, ipſe quoque ſenior, & Chriſti ſuppliciorum teſtis & idem repræſentandæ gloriæ ſocius,

2 Paſcite iſtud ovile Chriſti, id non inviti, ſed ſponte curantes: non avarè ſed alacriter:

3 Neque ut gregibus imperantes, ſed ut qui ovilis exempla ſitis,

4 Ita ſiet, ut cùm advenerit paſtorum magiſter, nunquam flacceſcentem gloriæ coronam accipiatis.

5 Similiter juniores parete ſenioribus, & omnes invicem obſequendo modeſtia oramini: nam Deus & ſuperbis adverſatur, & modeſtorum fautor eſt.

6 Quamobrem ſummittite vos potenti Dei manui (ut vos tempore curationis evehat)

7 Omni veſtri cura in eum rejecta: quippe cui curæ ſitis.

8 Sobrij eſte, vigilate: nam adverſarius noſter Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

9 Cui reſiſtite fide firmi, ſcientes eadem veſtris qui in orbe degunt fratribus uſuvenire patienda.

10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æternam ſuam gloriam per Chriſtum Jeſum vocavit, is vos paulum paſſos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua ſecula. Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum, ut arbitror, fratrem, paucis, ſcripſi, commonefaciens, & teſtificans, iſtud eſſe verum Dei beneficium, in quo ſtatis.

13 Salutat vos ea quæ Babylone eſt, etiam electa, & Marcus filius meus.

14 Salutate inter vos charitatis oſculo. Pax vobis quotquot eſtis in Chriſto Jeſu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Poſtquam Dei bonitatem & fidei bona commemoravit, ſanctitatem vitæ illis commendat: & quo plus ponderis habeat monitio, ſe jam morti vicinum indicat. Inſuper etiam oculatum teſtem ſe eſſe aſſerit.

SIMON PETRUS, JESU Chriſti ſervus & apoſtolus, iis qui parem noſtræ fidem per Dei noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti juſtitiam ſortiti ſunt,

2 Gratiam & pacem pluimam dicit in Dei & Jeſu Domini noſtri cognitione,

3 Ut cujus divina potentia omnia nobis ad vitam & pietatem largita ſint, per ejus cognitionem, qui nos gloria & virtute vocavit,

4 Propter quem ille nos eximiis, maximiſque promiſſis donavit, ut per ea fiatis divinæ participes naturæ, & mundanum cupiditatis corruptelam effugiatis.

5 Vos verò in hoc omni ſtudio incumbite, acquirentes in fide veſtra virtutem, in virtute ſcientiam,

6 In ſcientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem,

7 In pietate fraternum amorem, in amore fraterna charitatem.

8 Hæc enim ſi in vobis inerunt & abundabunt, non ocioſos vos aut inertes efficient ad Domini noſtri Jeſu Chriſti cognitionem.

9 Cui verò non adſunt hæc, cæcus eſt, cæcutiens, oblivione captus expiationis veterum ſuorum peccatorum.

10 Proinde magis ſtudete, fratres, rectè factis ratum efficere veſtri vocatum ac electionem. Hæc enim facientes nunquam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè ſuppetet additus ad æternum Domini noſtri Servatoriſque Jeſu Chriſti regnum.

12 Itaque non legligam vos ſemper de his commonefacere, quanquam gnaros, & in præſenti veritate fixos.

13 Veruntamen æquum eſſe judico, quamdiu ſum in hoc domicilio, excitare vos admonitione:

14 Sciens brevi fore, ut meum domicilium deponam, quemadmodum mihi Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſignificavit.

15 Verùm dabo operam, ut vòs poſt meum diſceſſum aſſiduam horum mentionem facere valeatis.

16 Non enim ſciolas ſecuti fabulas, potentiam vobis & adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti

Chriſti declaravimus: ſed ipſi ejus majeſtatem contemplati,

17 Quippe qui à Deo Patre honorem acceperit & gloriam, voce delata ad eum hujuſmodi à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivimus de cœlò delatam, quum unà cum eò eſſemus in ſacro monte: Hic eſt meus chariſſimus Filius in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus firmiorem fatidicum ſermonem, in quem rectè facitis quod eſtis intenti tanquam in lucentem in obſcuro locò lucernam, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris:

20 Dum tamen hoc primùm intelligatis, nullum fatidicum ſcriptum privatæ explanationis eſſe.

21 Non enim hominis voluntate editum eſt unquam oraculum, ſed Sancti Spiritûs inſtinctu locuti ſunt homines divini.

CAPUT II.

Exponit cur hæc monuerit ſuperius, nimirum propter falſos doctores, quorum nefandas artes ac interitum deſcribit. Brutis animalibus, & fontibus ſine aqua eis comparat, quòd homines Deo conſecratos ad priſtinam immunditiem retrahant.

FUerunt autem & falſi vates in populo, ut etiam in vobis erunt falſi magiſtri, qui perniciosas ſectas introducent, vindicemque ſuum herum abnegantes, celerem ſibi perniciem conciliabunt.

2 Eorumque perniciem multi ſubſequentur, per quos veri inſtitutio malè audiet.

3 Quippe vos per avaritiam fictitiis verbis nundinabuntur; quorum ſupplicium jamdiu non ociatur, neque perniciesdormitat.

4 Nam ſi Deus angelis, qui peccaverunt, non pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum catenas præcipitatos conjecit, ad judicium cuſtodiendos:

5 Et antiquo generi adeò non pepercit, ut octavo Noa juſtitiæ præcone conſecrato, impiorum generi diluvium invexerit:

6 Et Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, everſione punivit, documentum ſtatuens eorum qui impii eſſent futuri:

7 Et juſtum Lotum, qui à libidinoſis nefariorum moribus vexabatur, tutatus eſt:

8 Nam juſtus ille inter eos habitans, juſtum animum noctes & dies, ſceleſtorum operum & aſpectu, cruciabat & auditu;

9 Scit Dominus & pios ex periculis eripere, & injuſtos ad judicii diem cruciandos cuſtodire.

10 Maximè qui corpori obſequentes, in obſcœnis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, inſolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent:

11 Cùm angeli viribus & poteſtate majores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam ſententiam.

12 At iſti, ſimiles animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque natis, de eis quæ ignorant, maledicunt, in ſua corruptela perituri,

13 Et injuſtitiæ præmium laturi: qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis: labes & maculæ, qui de vobis in ſuis erroribus convivantes jocantur,

14 Oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, ineſcantes infirmas animas, animum rapinis exercitatum habentes: homines inteſtabiles,

13 Qui relicta recta via, errant

Balaami Boſoris filii viam ſecuti, qui ſceleris præmium amavit, ſuique criminis convictus eſt.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Ii ſunt fontes aridi, vectæ procella nubes, quibus tenebrarum caligo ſempiterna reſervatur:

18 Nam prætumida vanaque loquendo ineſcant libidinoſi corporis cupiditatibus eos qui propemodum effugerant, eos qui in errore verſantur,

19 Libertatem eis pollicentes, ipſi ſervi interitus. Si quidem quo quis victus eſt, ei emancipatus eſt.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, Domini & ſervatoris Jeſu Chriſti cognitione elapſi, iiſdem rurſus implicati vincuntur, fit eorum poſterior conditio priore deterior.

21 Satius enim fuiſſet eis, juſtitiæ viam non cognoviſſe, quàm ea cognita, à tradita ſibi ſancta diſciplina retrò receſſiſſe:

22 Eiſque accidit, quod eſt in illo vero proverbio: Canis ad ſuum vomitum regreſſus, & lota ſus ad cœni volutabrum.

CAPUT III.

Oſtendit non fruſtra hæc repeti, quia ſæpius excitandi ſunt, ob periculum quod ab illuſoribus illis impendat. Itaque pios monet ne ex carnis ſenſu, diem Domini metiantur, ſed quaſi præſentem ſibi ſtatuant. In qua doctrina Paulum facit ſibi ſocium & ſuffragatorem.

HAS jam alteras vobis, chariſſimi, ſcribo literas, in quibus veſtram ſinceram mentem admonitione excito,

2 Ut vetera dicta ſanctorum vatum, & noſtram, qui Domini Servatoriſque legati ſumus, diſciplinam recordemini:

3 Hoc in primis ſcientes, venturos eſſe poſtremis temporibus illuſores, ſuis cupiditatibus obſequentes;

4 Qui dicant: Ubi eſt ejus promiſſus adventus? nam ex quo majores obdormiverunt omnia eodem in ſtatu manent ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes prætterit, cœlos olim terramque & ex aqua & in aqua, Dei juſſu conſtitiſſe,

6 Quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus perierit.

7 Item qui nunc ſunt cœli & terra, eodem ejus juſſu condita reſervantum igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne lateat vos, chariſſimi, unum diem apud Dominum perinde eſſe ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus promiſſum, ut nonnulli tarditatem interpretantur: ſed lentus eſt erga, nos, nolens quenquam perire, ſed omnes ad ſanitatem redire.

10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu, in qua cœli perniciter interibunt, elementa ardentia diſſolventur, & tellus, & quæ ſunt in ea res, conflagrabunt.

11 Quòd cum ſint hæc omnia diſſipanda quales decet eſſe vos? in ſanctis moribus ac pietatibus expectantes properànteſque diei adventum Dei,

12 Per quam & cœli incendio peribunt, & elementa ardentia conſumentur,

13 Novos autem cœlos, terramque novam ex ejus promiſſo expectamus, in quibus habitet juſtitia.

14 Qua-

14 Quapropter, chariſſimi, his expectandis, date operam ut ei impolluti inculpatique cum pace reperiamini,

15 Et Domini noſtri lenitudinem pro ſalute ducite, quemadmodum noſter chariſſimus frater Paulus pro ea qua donatus eſt ſapientia, vobis ſcripſit,

16 Ut in omnibus epiſtolis de hiſce rebus in eis loquens: in quibus inſunt obſcura quædam, quæ indocti infirmique, ut & cætera ſcripta, in ſuam perniciem detorquent.

17 Nos igitur, chariſſimi, id præcognoſcentes, cavete ne in nefariorum errorem abducti excidatis ex veſtra firmitate:

18 Et creſcite in beneficio ac cognitione Domini noſtri Servatoriſque Jeſu Chriſti, cui gloria, & nunc & in diem ſempiternam. Amen.

JOANNIS APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum æternum in quo eſt Vita, & Lux, annunciare ſe teſtatur, & propitium fidelibus Deum fore, ſi gementes ſub vitiorum onere, confugere diſcant ad ipſius miſericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus oculis noſtris, quod & ſpectavimus, & noſtris ipſi manibus tetigimus,

2 (De ſermone vitæ loquor, quæ vita patefacta eſt) id, in quam, & videmus, & teſtamur, & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apud Patrem erat & nobis patefacta eſt.

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vos nobiſcum communitatem habeatis. Eſt autem nobis communitas cum Patre, cumque ejus Filio Jeſu Chriſto.

4 Atque hæc vobis ſcribimus, ut plenâ afficiamini lætitiâ.

5 Eſt autem hoc nuncium quod & ab illo audivimus, & vobis nunciamus, Deum eſſe lumen, nec ullas in eo tenebras eſſe.

6 Si nobis cum Deo communionem eſſe dicimus, & tamen in tenebris degimus, mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce verſamur, ut ipſe in luce eſt: nobis eſt inter nos communitas: noſque Jeſu Chriſti ſanguis ejus Filii, expurgat ab omni peccato.

8 Si nos peccati expertes eſſe dicimus, fallimus noſipſos nec eſt in nobis veritas.

9 Si confitemur peccata noſtra, ille ita fidelis & juſtus eſt, ut nobis peccatorum veniam det, noſque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccaſſe negamus, mendacem facimus eum, nec eſt in nobis ſermo.

CAPUT II.

Propoſito Chriſto Mediatore, & Advocato, docet in vitæ ſanctimonia ſitam eſſe Dei cognitionem quam cujuſvis ætatis & conditionis hominibus communem facit, modo uni Chriſto adhæreant.

Tandem ubi ad contemptum mundi hortatus eſt, ſuadet Antichriſtos fugiendos eſſe: inhærendum autem agnitæ veritati.

FIlioli mei, hæc vobis ſcribo, ut non peccetis: quòd ſi quis peccaverit, patronum habemus ad Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum:

2 Qui idem piaculum eſt peccatorum noſtrorum: nec ſolùm noſtrorum ſed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum eſſe notum intelligimus, ſi ejus præceptis paremus.

4 Qui eum ſibi notum eſſe dicit, & tamen ejus præceptis non paret, mendax eſt, nec in eo eſt veritas.

5 Qui verò ejus dictis paret, is verè Dei amore perfectò præditus eſt. Hac re nos in eo eſſe cognoſcimus.

6 Quod qui ſe in eo manere dicit, debet, ut ille geſſit, ita ipſe ſe gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis ſcribo, ſed veterem præceptionem, quam à principio habuiſtis. Præceptio vetus eſt ſermo, quem audiviſtis principio.

8 Rurſus novam præceptionem vobis ſcribo, quæ res & in ſe & in vobis vera eſt: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui ſe in lumine eſſe dicit, & tamen fratrem ſuum odit, is adhuc in tenebris eſt.

10 Qui fratrem ſuum amat, is in luce manet, & is eſt qui non impingat.

11 Qui verò fratrem ſuum odit, is in tenebris eſt, & in tenebris graditur: neque ſcit quò eat, quippe quum ejus oculos occæcaverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoſcuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis, patres, quia eum, qui à principio eſt, noviſtis. Scribo vobis, juvenes, quia Malum viciſtis.

14 Scribo vobis, nati, quia Patrem noſtis. Scripſi vobis, patres, quia eum, qui, à principio eſt, noſtis. Scripſi vobis, adoleſcentes, quoniam fortes eſtis in vobiſque manet Dei ſermo & Malum viciſtis.

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non eſt Patris charitate præditus.

16 Nam quicquid in mundo eſt, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, non à Patre ſed à mundo eſt.

17 Et mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati paret, is manet in ſempiternum.

18 Nati, ultimum tempus eſt: & quemadmodum venturum audiviſtis Antichriſtum, nunc quoque multi ſunt Anticriſti: unde ultimum tempus eſſe intelligimus.

19 A nobis profecti ſunt, ſed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuiſſent, nobiſcum manſiſſent. Sed declarandum fuit non omnes ex nobis eſſe:

20 Et vos à ſancto uncti, noviſtis omnia.

21 Non ideo vobis ſcripſi, quòd verum neſciatis: ſed quòd verum ſcitis & quod nihil falſum ex vero eſt.

22 Quis eſt mendax, niſi qui Jeſum negat eſſe Chriſtum? Is Antichriſtus eſſe, qui Patrem negat, & Filium.

23 Quiſquis Filium negat, ne Patrem quidem habet.

24 Quod

24 Quod ergo vos ab initio audiviſtis, id in nobis maneat. Si in vobis manſerit quod initio audiviſtis, vos in Filio ac Patre manebitis.

25 Ac quod nobis promiſit, id vita æterna eſt.

26 Hæc vobis de veſtris deceptoribus ſcripſi:

27 Et tamen ii eſtis in quibus unctio, quam ab eo accepiſtis, maneat: neque vobis opus eſt, ut quiſquam vos doceat, quippe cùm eadem unctio vos de cunctis doceat, veraque ſit, & falſitatis expers: ac quemadmodum ille vos docuit, ſic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cùm exiſtet, confidentiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubeſcamus.

29 Si ſcitis eum eſſe juſtum, cognoſcite, quicunque juſta faciat, ex eo eſſe natum.

CAPUT III.

Ineſtimabilem divinæ adoptionis honorem commendans teſtandum eſſe bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum ſymbolum eſt charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem ſubnectit.

Videte quanto nos proſecutus ſit amore Pater, ut Dei filii vocemur. Ideo nos mundus non cognoſcit, quòd eum non cognoſcit.

2 Chariſſimi, nos nunc Dei filii ſumus, tametſi nondum patet quid ſumus futuri. Scimus autem cùm id patefactum fuerit, nos ejus fore ſimiles: utpote quem cernemus, ut eſt.

3 Ac quiſquis hanc in eo ſpem habet, is ſeipſum expurgat, quemadmodum ille purus eſt.

4 Quiſquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa eſt:

5 Et ſcitis illum ideo advenisſe, ut peccata noſtra auferret nec ullum in eo eſſe peccatum.

6 Quiſquis in eo manet, non peccat: quiſquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui juſta facit, juſtus eſt, quemadmodum ille juſtus eſt.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo eſt: ſiquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus eſt Dei Filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quiſquis ex Deo natus eſt, peccatum non committit, quòd Dei ſemen in eo manet: ideoque peccare nequit, quòd ex Deo natus eſt.

10 In eo manifeſti ſunt Dei filii, & diaboli filii, quòd quiſquis juſta non facit, is Dei non eſt, itemque qui fratrem ſuum non amat.

11 Nam hæc eſt, quam principio audiviſtis, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 Non ut Cainus, qui cùm à malo eſſet, fratrem ſuum interemit. Cujus autem gratiâ eum interemit? quoniam ejus opera erant mala, cùm fratris eſſent juſta.

13 Nolite mirari, fratres mei, ſi vos odit mundus.

14 Nos ſcimus, nos à morte ad vitam migraſſe, quoniam fratres amamus. Quid fratrem non amat, manet in morte:

15 Quiſquis fratrem ſuum odit, homicida eſt: Scitis autem neminem eſſe homicidam, qui æternam vitam habeat in ſe manentem.

16 Inde amorem cognoſcimus, quòd & ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cùm hujus vitæ fa-

facultates habeat & fratrem ſuum egere videat, tamen non ejus vicem miſereatur, quî fieri poteſt ut ſit Dei charitate præditus?

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, ſed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet ut nos à veritate eſſe intelligamus, & id in ejus conſpectu animis perſuaſum habeamus.

20 Quòd ſi nos damnat animus noſter, major eſt Deus quàm noſter animus, & cuncta novit.

21 Chariſſimi, ſi noſter animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 Ac quicquid poſtulamus, id ab eo impetramus, quoniam ejus præceptis obtemperamus, eique morem gerimus.

23 Atque hæc eſt ejus præceptio, ut in ejus Filii Jeſu Chriſti nomen credamus, & inter nos amemus quemadmodum præceptum dedit,

24 Ac qui ejus præceptis obedit, & ipſe in illo, & ille in ipſo manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoſcimus, videlicet ex ſpiritu quo nos donavit.

CAPUT IV.

Ubi quædam inſeruit de probandis ſpiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo fraternum amorem hortatur.

CHariſſimi, ne cuivis ſpiritui creditis, ſed ſpiritus explorate, an ex Deo ſint: nam multi falſi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoſcite Dei ſpiritum: quiſquis ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe confitetur, is à Deo eſt.

3 Quiſquis autem ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitetur, is à Deo non eſt. Atque hoc illud eſt de Antichriſto quod audiviſtis, venturum eſſe, qui jam nunc in mundo eſt.

4 Vos à Deo eſtis, filioli, & eos viciſtis: quoniam major eſt qui in nobis, quàm qui in mundo eſt.

5 Illi à mundo ſunt, itaque à mundo loquuntur, eoſque mundus audit.

6 Nos à Deo ſumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non eſt, non audit nos. Inde quis veritatis, quis ſit erroris ſpiritus, dignoſcimus.

7 Chariſſimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo eſt: ac quiſquis amat, ex Deo natus, Deúmque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor eſt.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quòd ſuum Filium unicum miſit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor eſt, quòd Deus non quia nos eum, ſed qui ipſe nos amaverit, miſit Filium ſuum, pro peccatis noſtris piaculum.

11 Chariſſimi, ſi ſic nos amavit Deus, nos viciſſim debemus amare nos mutuò.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, ſumuſque ejus perfecto amore præditi.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quòd nobis ſuum ſpiritum impertivit:

14 Et nos vidimus & teſtamur à Patre legatum eſſe Filium, Servatorem mundi.

15 Quiſquis Jeſum Dei eſſe filium confeſſus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus proſequitur, novimus ac credimus.

credimus. Deus amor eſt: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore præditi ſumus, ſi de judicii die confidimus, quod qualis ille eſt, tales nos ſimus hoc mundo.

18 In amore metus non eſt: quin perfectus amor foràs quatit metum, quoniam non metuis cruciatum habet: quique metuit, perfecto amore non eſt.

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipſe nos amavit.

20 Si quis à ſe Deum amari dicit, & tamen fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim fratrem ſuum, quem vidit, non amat; Deum, quem non vidit, quì poſſit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, ſuum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Oſtendit fraternum amorem, & fidem eſſe res conjunctas. Nullam autem haberi poſſe fidem Deo, niſi credendo in Chriſtum. Hinc certa eſt invocatio: ut pro fratribus etiam valeant preces noſtræ.

QUiſquis Jeſum credit eſſe Chriſtum, ex Deo natus eſt: & quiſquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, ſi Deum amamus, ejuſque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor eſt, ſi ejus præceptis obtemperamus, quæ ſanè ejus præcepta gravia non ſunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum eſt, vincit mundum: & hæc victoria eſt, quæ vicit mundum, fides noſtra.

5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Dei Filium?

8 Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolùm, ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtatur: ſiquidem ſpiritus eſt veritas:

7 Quoniam tres ſunt qui teſtantur in cœlo, Pater, Sermo & Spiritus Sanctus; & hi tres unum ſunt;

8 Item tres ſunt qui teſtàntur in terra, ſpiritus, & aqua, & ſanguis qui tres unum ſunt.

9 Si hominum teſtimonium admittimus, Dei teſtimonium majus eſt. Atque hoc eſt quod Deus de Filio ſuo teſtimonium dixit:

10 Qui credit in Dei Filium, is in ſe Dei teſtimonium habet. Qui Deo non credit mendacem facit eum: quòd teſtimonio fidem non habet, quod dixit Deus de Filio ſuo.

11 Eſt autem hoc teſtimonium, quòd æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus Filio eſt.

12 Qui Dei Filium habet, vitam habet: qui Dei Filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen Filii Dei credentibus, ideò ſcripſi: ut vos æternam habere vitam ſciatis, utque in nomen Filii Dei credatis.

14 Atque ea eſt quam ad eum habemus confidentia, quòd ſi quid ex ejus voluntate poſtulamus, audit nos:

15 Quòd ſi nos ab eo audiri ſcimus, quicquid poſcamus, ſcimus ea obtinuiſſe nos quæ ab eo popoſcimus.

16 Si quis fratrem ſuum peccatum non lethale committere viderit, ſi is Deum poſcat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaliter. Eſt lethale peccatum, pro quo orandum eſſe non dico.

17 Omnis injuſtitia eſt peccatum. Eſt & peccatum non lethale.

18 Scimus quiſquis ex Deo natus eſt, eum non peccare, nam ex Deo natus ſeipſum ſervat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo eſſe, totumque mundum in malo jacere.

20 Scimus item Dei Filium veniſſe, & nos eo ingenio donaſſe, ut verum cognoſcamus Deum, ſumuſque in vero, in ejus Filio Jeſu Chriſto. Is verus eſt Deus, æternaque vita.

21 Filioli, cavete deaſtros: Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Inſcribitur hæc Epiſtola eximia ac præſtanti dignitate fœminæ, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Chriſtiana perſeveret, ne in Antichriſtos incidat, potius eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ ejuſque liberis quos ego verè amo: nec ego ſolus, ſed etiam omnes, qui veritatem noverunt,

2 Propter veritatem, quæ & in nobis manet, & nobis aderit in ſempiternum:

3 Adſit vobis gratia, miſericordia, pax, à Deo Patre, & à Domino Jeſu Chriſto, Patris Filio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus ſum magnopere, quòd liberos tuos ex veritate vivere comperi, ſicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non quòd tibi novum ſcribam præceptum, ſed quod habuimus ab initio, ut amemus nos mutuò,

6 Eſt autem in eo ſitus amor, ut ex ejus præceptione nos geramus. Hæc eſt præceptio, quemadmodum audiviſtis ab initio, ut ex ea vivatis:

7 Quoniam multi impoſtores in mundum introiverunt, qui Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitentur. Hic ille impoſtor & Antichriſtus eſt.

8 Date operam ne perdamus quæ elaboravimus, ſed mercedem plenam accipiamus.

9 Quiſquis delinquit, neque manet in Doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui manet in Doctrina Chriſti, is & Patrem habet & Filium.

10 Si quis venit ad vos, qui hanc doctrinam non ferat, eum domum ne accipite, neque ſalvere jubete.

11 Qui enim ſalvere jubet, participat ejus pravè facta.

12 Cùm multa vobis haberem ſcribenda, nolui charta & atramento: ſpero enim me venturum ad vos, & coràm collocuturum, ut plenam percipiatis lætitiam.

13 Salutant te liberi tuæ ſororis electæ. Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hoſpitalitatem Gaii laudat, & Diotrephis petulantiam accuſans, Gaium monet, ut bene faciendo perſeverat. Poſtremò Demetrium commendat.

SENIOR Gaio chariſſimo, quem ego verè amo.

2 Chariſſime, cupio te ante omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus ſum enim vehementer, cùm veniſſent fratres & tuam veritatem teſtati eſſent, uti ex veritate vivere.

4 Majorem lætitiam nullam habeo, quàm ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Chariſſime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hoſpites facis,

6 Qui tuam charitatem in eccleſiæ conſpectu teſtati ſunt: quos, rectè facies, ſi ut Deo dignum eſt deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti ſunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritatis ſimus adjutores.

9 Scripſi eccleſiæ: ſed qui vult eorum eſſe primarius, Diotrephes, non admittit nos.

10 Itáque ſi venero, commemorabo, qualia patret facinora, qui in nos verbis improbis garriat: nec his contentus, nec ipſe fratres admittat, & volentes prohibeat, exque eccleſia ejiciat.

11 Chariſſime, ne imitare malum, ſed bonum. Qui benefacit, à Deo eſt, qui verò malè facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipſius veritatis teſtimonio commendatus eſt: & nos idem teſtemur, & vos verum eſſe teſtimonium noſtrum ſcitis.

13 Multa haberem ſcribenda tibi, ſed nolo tibi charta & atramento ſcribere.

14 Brevi te, ut ſpero, videbo, & præſentes colloquemur. Vale.

15 Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA

CAPUT I.

Admonet pios ut ſibi caveant ab eo hominum genere, qui eſt Chriſti gratiæ laſciviendi prætextum captant, quos non impunè laturos ejus gratiæ contemptum, tribus exemplis demonſtrat, & vaticinium Enoch profert: Modum deinque piis oſtendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jeſu Chriſti ſervus Jacobi frater, ſanctificatis in Deo Patre, & Jeſu Chriſti reſervatis, vocatis;

2 Miſericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Chariſſimi, cùm vobis de communi ſalute ſcribere ſummo ſtudio contenderem, neceſſe habui vos ſcribendo cohortari, ut fide, quæ ſemel ſanctis eſt tradita, certetis.

4 Irrepſerunt enim homines quidam, olim ad hoc ipſum ſupplicium deſignati, impii, Dei noſtri beneficium transferrentes in libidinem: & ſolum herum Deum, Dominumque noſtrum Jeſum Chriſtum negantes.

5 Illud autem vobis, quod ſemel didiciſtis, commemorare volo, quòd Dominus, cùm populum ex Ægypto ſervaſſet, rurſum eos qui non conſiderant perdidit.

6 Angeloſque qui ſuam originem non retinuiſſent, ſed ſuum domicilium reliquiſſent, ad magni Dei judicium æternis vinculis ſub tenebris ſervandos curavit:

7 Ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam conſimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obſecutæ ſunt, jacent ad exemplum, pœnas igne luentes ſempiterno.

8 Similiter hi quoque ſomniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibuſque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cùm diſceptans cum diabolo, de Moſis corpore diſputare, non auſus eſt ſententiam ferre maledicam, ſed dixit: Increpet te Dominus.

10 Iſti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti ſunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via graſſantur; & erroris Balaamici mercede profligati ſunt, Coranáque conjuratione pergunt.

12 Hi ſunt in veſtris charitatibus labes, irreligiosè convivantes, ſeipſos paſcentes, ſiccæ nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuoſæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 Feri fluctus maris, ſpumantes ſuas fœditates, ſtellæ errantes, quibus reſervatur caligo ſempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus eſt ſeptimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus eſt Dominus cum ſuis ſanctis legionibus, ut in omnea

nes judicium exerceat, omneſque eorum impios convincat omnium quæ patraverint impie factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint ſontes impii.

16 Hi ſunt oblocutores, queruli, cupiditatibus ſuis obſequentes, & ore loquentes prætumida, perſonas admirantes utilitati, gratia.

17 Vos verò, chariſſimi, recordamini ea quæ à Domini noſtri Jeſu Chriſti apoſtolis prædicta ſunt.

18 Qui vobis dixerunt, futuros poſtremo tempore illuſores, ex ſuis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi ſunt qui ſeipſos ſecernunt, animales, ſpiritum non habentes.

20 Vòs verò, chariſſimi, in ſanctiſſima veſtra fide voſipſos exædificantes, ſacro afflatu Dei ſupplicantes,

21 Vos in Dei charitate conſervare, expectantes Domini noſtri Jeſu Chriſti miſericordiam, ad æternam vitam.

22 Et alios miſeramini, delectum habentes:

23 Alios religiosè ſervate ex igne rapientes, exoſi etiam carne coinquinatam veſtem.

24 Ei verò qui vos expertes delicti ſervare, & in gloriæ ſuæ conſpectu inculpatos cùm lætitia ſiſtere poteſt.

25 Soli ſapienti Deo Servatori noſtro gloria, & magnitudo, imperium & potentia, nunc & in omnia ſecula: Amen.

EPISTOLA
AD
HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut oſtendat doctrinam à Chriſto allatam primas tenere, quia ſit omnium prophetiarum clauſula, nominatim illum ſupra angelos effert, & variis ſcripturæ teſtimoniis longè omnibus præcellere probat.

MUltifariam & multipliciter olim Deus majores per vates allocutus,

2 Poſtremis hiſce temporibus allocutus eſt nos per Filium, quem omnium ſtatuit hæredem, per quem etiam mundum fecit.

3 Qui cùm ſit ejus gloriæ ſplendor, & forma expreſſa ſubſtantiæ, feratque cuncta ſuo potenti ſermone, facta per ſemetipſum expiatione peccatorum noſtrorum, conſedit ad dexteram majeſtatis, in ſublimi.

4 Tantò angelis factus præſtantior, quantò excellentius quàm illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rurſum: Ego ei Pater, & ipſe mihi Filius erit.

6 Item cum in orbem inducit primo-

primogenitum, dicit: Eumque adorent omnes divini angeli.

7 Et de angelis quidem ſic dicit: Qui angelis utitur ſpiritibus, & miniſtris ignea flamma.

8 Sed de filio: Solium tuum ô Dive, in omnem permanet æternitatem: ſceptrum æquitatis, ſceptrum regni tui eſt.

9 Juſtitiam amans, peroſus improbitatem: propterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit quàm tuos ſocios.

10 Et: Tu principio, Domine, terram fundâſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omneſque tanquam indumentum inveteraſcent.

12 Et, te tanquam amictum eos involvente, obſoleſcent. At tu is es, qui annorum ſis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hoſtibus faciam pedum tuorum ſubſellium?

14 Nonne ſunt omnes procuratores ſpiritus, qui ad miniſterium legantur propter eos qui ſalutem adepti ſunt?

CAPUT II.

Inde refert, Chriſti doctrinæ ſolidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne noſtra proponit, ut libentius nos totos illi tradamus.

PRopterea eò magis nobis attendenda ſunt audita, ne fortè perfluamus.

2 Si enim habitus, per angelos ſermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas;

3 Quomodo effugiemus nos, tanta ſalute neglecta? Quæ ſumpto à Domino ejus eloquendæ initio, ab iis qui audierant apud nos eſt confirmata,

4 Atteſtante Deo oſtentis & miraculis, variiſque prodigiis, & Spiritûs Sancti donationibus, ſuo arbitratu.

5 Non enim angelis ſubjecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem teſtificatus eſt alicubi quidam: Quid eſt homo, ut ejus memineris? quid eſt homine natus, ut eum cures?

7 Eum paulò angelis minorem feciſti: eum gloria & honore coronaſti, & operibus præfeciſti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus ſubjeciſti. Nam omnia ei ſubjiciendo, nihil reliquit non ei ſubjectum. Nunc nondum videmus ea omnia ſubjecta.

9 Sed paulò angelis minorem factum videmus Jeſum, propter necis ſupplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis pateretur mortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem ſiunt omnia, tot filiis in gloriam docendis, eorum ſalutis authorem ſuppliciis perficeret.

11 Nam & qui ſanctos reddit, & qui ſancti redduntur, omnes ſunt ab uno. Quam ob cauſam eum non pudet eos vocare fratres, dum ait,

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cœtu collaudans.

13 Item: Ego ei confidam. Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 Jam cùm pueri carnem & ſanguinem habeant, ipſe ſimiliter iiſdem præditus fuit, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc eſt, Diabolum:

15 Eoſque liberaret, qui mortis

tis metu per omnem vitam ſervituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos, ſed Abrahami ſemen aſſumpſit :

17 Et proinde debuit per omnia fratribus eſſe ſimilis, ut miſericors fieret, fiduſque pontifex in rebus divinis, quo populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim paſſus eſt ipſe dum tentaretur, poteſt, qui tentantur ſubvenire.

CAPUT III.

Nunc oſtendit quantò inferior ſit Moſes Chriſto, nempe quantum diſtat ſervus à Domino. Inde exhortationes minaſque admiſcet ex Davidis teſtimonio, ſi quis vel contumaciter repugnet, vel ad obſequendum ſit tardior.

PRoinde fratres ſancti cœleſtis vocatûs participes, conſiderate legatum & pontificem profeſſionis noſtræ Chriſtum Jeſum,

2 Fidelem erga eum à quo factus eſt, ut Moſes in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quàm Moſes, gloria affectus eſt, quantò majorem habet, quàm domus, honorem is qui eam condidit.

4 Omnis enim domus ab aliquo conditur : qui autem omnia condidit, Deus eſt :

5 Et Moſes quidem fidelis erat in ejus univerſa domo ut famulus, ad ea teſtanda, quæ erant dicenda.

6 At Chriſtus ut filius eſt ejus domûs præpoſitus, cujus domûs ſumus nos, ſi modò confidentiam, & ſpei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait Spiritus Sanctus : Hodie ſi ejus vocem audieritis,

8 Nolite indurare corda veſtra, ut in jurgio, die tentationis in ſolitudine,

9 Ubi me tentavêre majores veſtri, cum me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertæſus illius nationis, cogitans eos ſemper animis errare, meorumque inſtitutorum ignaros eſſe,

11 Iratus juravi non eſſe in meam requietem ingreſſuros,

12 Videte, fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrûm prava diffidentiæ mens deficiendo à vivente Deo :

13 Quin vos inter vos quotidie cohortamini, quamdiu hodie dicitur, ne quis veſtrûm peccati fraude occalleſcat.

14 Etenim Chriſti conſortes facti ſumus, ſi modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus.

15 In quo dicitur : Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra, ut in jurgio.

16 Nam pars eorum qui audierant, jurgati ſunt, non omnes ex Ægypto ductu Moſis egreſſi.

17 Quorum ergo pertæſus eſt annos quadraginta ? nonne eorum qui peccârunt, quorum membra ceciderunt in ſolitudine ?

18 Quibus autem juravit, non eſſe in ſuam requietem ingreſſuros, niſi contumacibus ?

19 Quos videmus ingredi non potuiſſe, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

Adhortationem comminationi admiſcet, ne quemadmodum patres requie ſibi oblata priventur, ſed in eam ingredi ſtudeant. Inde initium facit retractandi de ſacerdotio Chriſti.

QUamobrem metuamus, ne ſi fortè deſignat ingrediendi in ejus requietem promiſſio,

miſſio, aliquis noſtrûm tardaſſe videatur.

2 Etenim nobis denunciatum eſt, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus ſermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non eſſe in meam requietem ingreſſuros: cùm tamen eæ res jam ab orbe condito fuiſſent.

4 Nam quodam in loco de die ſeptimo ſic dictum eſt: Requievitque Deus die ſeptimo ab omnibus ſuis operibus.

5 Atque hic rurſum: Non eſſe in meam requietem ingreſſuros.

6 Ergo cùm ſuperſit ut aliqui in eam ingrediantur, & quibus antè denunciatum eſt, non ingreſſi ſint propter contumaciam.

7 Rurſum quandam ſtatuit David diem. Hodie dicens, quanto poſt tempore: ut dictum eſt; Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra.

8 Si enim eos Joſua quietos reddidiſſet, nunquam ille poſtea de alio loqueretur die.

9 Supereſt ergo Sabbatiſmus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingreſſus eſt, is à ſuis requievit operibus, quemadmodum Deus à ſuis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illum requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat.

12 Eſt enim divinus ſermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans uſque ad diviſionem animæ, & ſpiritus, compagumque & medullarum, & animi cogitationum, conſiliorumque judex:

13 Adeoque nulla res ei obſcura eſt, ut omnia nuda ac reſupina ſint ejus oculis, de quo loquimur.

14 Habentes ergo ſummum pontificem, qui cœlos penetravit. Jeſum Dei Filium, teneamus profeſſionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui noſtris infirmitatibus affici non poſſit: ſed qui ſit in omnibus ſimiliter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ ſolium, ut miſericordiam adipiſcamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Primò docet quodnam ſit ſummi Pontificis officium. Secundò Chriſtum à Deo noſtrum pontificem conſtitutum eſſe, & verè præſtitiſſe quæ ſummi pontificis erant.

OMnis enim pontifex ex hominibus deſumptus pro hominibus præeſt rebus divinis, ut munera victimaſque libet pro peccatis:

2 Poteſtque facilis eſſe ignorantibus & hallucinantibus: utpote cùm ipſe ſit infirmitate circundatus,

3 Et propter hanc debeat ut pro populo, ſic etiam pro ſe ipſo libare piacula.

4 Neque ſibi quiſquam eum honorem arrogat, niſi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aharon.

5 Sic Chriſtus quoque non ipſe ſibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, ſed is qui ſic eum allocutus eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es ſacerdos in æternum ad rationem Melchiſedechi.

7 Is Chriſtus quum mortalis ageret, precibus ac ſupplicationibus ei, qui ſe à morte ſervare poterat, libatis cum vehementi queſtu & lachrymis, & pro ſua religione exauditus,

8 Quamvis Filius, didicit tamen ex iis quæ paſſus eſt obedientiam:

9 Et perfectus omnibus ſibi obedientibus ſalutis æternæ cauſa fuit,

10 Appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchiſedechi.

11 De eo nobis multa dicenda ſunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus ſegnes eſtis.

12 Etenim cùm per tempus magiſtri eſſe debeatis, rurſum docendi eſtis, quæ prima divinorum oraculorum elementa ſunt: & ii eſtis quibus lacte ſit opus, non ſolido cibo.

13 Cuicunque enim cum lacte res eſt, is orationis juſtitiæ rudis eſt, quippe infans.

14 Adultorum autem eſt ſolidus cibus, qui propter habitum, ſenſus habent ad boni malique diſcretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perſtringens ſevera denunciatione eos terret, & maturè profitendi ſtudium excitat, meliora de ipſis ſperans. Abrahæ exemplum citat, fidemque verbo Dei innixam anchoræ comparat.

QUapropter omiſſo rudimentorum Chriſti ſermone, ad perfectionem tendamus, non denuò fundamentum jacientes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 Doctrinæ, baptiſmorum, impoſitioniſque manuum & reſurrectionis mortuorum, ſuppliciique ſempiterni.

3 Atque id faciemus, ſi permiſerit Deus.

4 Fieri enim non poteſt, ut qui ſemel colluſtrati cœleſte donum guſtarunt, & participes fuerunt Sancti Spiritûs,

5 Præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes guſtarunt,

6 Et tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoventur: qui ſibi Dei Filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem ſæpius in ſe venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ ſpinas effert, & tribulos, improba eſt, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & ſaluti vicina perſuaſimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injuſtus Deus eſt, ut oblitus ſit opus veſtrum, laboremque charitatis, quam exercuiſtis in ejus nomen, dum ſanctis & miniſtraſtis & miniſtratis:

11 Verùm optamus, ut veſtrûm quiſque idem ſtudium ad ſpei plenitudinem præſtet ad extremum,

12 Ne ſitis ignavi, ſed eorum imitatores, qui per fidem & patientiam obtinent promiſſa.

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cùm per nullum majorem jurare poſſet, juravit per ſeipſum:

14 Dicens: Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cùm ille patiens fuiſſet, promiſſum conſecutus eſt.

16 Homines enim per majorem,

rem jurant eiſque omnium controverſiarum finis eſt jusjurandum, ad rem confirmandam.

17 Itaque volens vehementius demonſtrare Deus, hæredibus promiſſi immutabilitatem ſui conſilii, jusjurandum interpoſuit.

18 Ut per duas immutabiles res (in quibus ut Deus mentiatur fieri non poteſt) validam conſolationem habeamus, qui ad tenendam ſpem propoſitam confugimus.

19 Quam velut anchoram habemus animi, tutam atque firmam, & intra ſiparium intrantem,

20 Quò præcurſor pro nobis intravit Jeſus, ad Melchiſedechi rationem pontifex factus in ſempiternum.

CAPUT VII.

Hactenus ipſos ſtimulavit, ut attentè expenderent, quæ in Melchiſedecho conſideranda ſunt. In quibus ſimilis ſit Chriſtus. In ſumma cur cedere Lex Evangelio debeat.

IS enim Melchiſedechus Solymæ rex, ſummi Dei ſacerdos, qui Abrahamo à regum cæde redeunti occurrit, eumque fauſtis omnibus proſecutus eſt,

2 Cui etiam decumas omnium dedit Abrahamus: qui Melchiſedechus primùm juſtitiæ rex interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc eſt, pacis rex,

3 Sine patre, ſine matre, ſine majoribus, nec ævi principium, nec vitæ finem habens, ac Dei Filio conſimilis, manet ſacerdos in perpetuum.

4 Videtis autem quantus ſit hic cui etiam decumas dederit, Abrahamus ex manubiis, ſummus ille pater.

5 Et equidem qui à Levi genus ſacerdotium ineunt, in mandatis habent, ut populum ex lege deciment: hoc eſt, ſuos conſanguineos, quamvis ex Abrahami lumbis egreſſos.

6 Is verò, qui ad idem cum eis genus non refertur, Abrahamum decimavit, & habentem promiſſa proſecutus eſt fauſtitate.

7 Jam verò ſine ulla controverſia, minori à præſtantiore impertitur fauſtitas:

8 Et hîc quidem decumas morituri homines accipiunt: at illic, is quem vivere traditur.

9 Atque ut dicam, in Abrahamo etiam Levis, qui decumas accipit, decimatus eſt.

10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cùm illi Melchiſedechus occurrit.

11 Quòd ſi in Levitico ſacerdotio ſita foret perfectio (nam ſub eo ſacerdotio lata lex eſt populo) quid jam opus eſſet ad rationem Melchiſedechi alium exiſtere ſacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem:

12 Transferendo enim ſacerdotio, etiam legis tranſlatio fiat neceſſe eſt.

13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribûs eſt, ex qua nullus aſtat aræ.

14 Perſpicuum eſt enim à Juda exortum eſſe Dominum noſtrum: ad quam tribum quod pertineret, nihil de ſacerdotio locutus eſt Moſes.

15 Atque id eò etiam magis manifeſtum eſt, ſi ad Melchiſedechi ſimilitudinem exiſtit ſacerdos alius.

16 Qui non ex humani præcepti lege factus ſit, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.

17 Sic enim teſtatur: Tu es ſacerdos in æternum, ad rationem Melchiſedechi.

18 Fit enim præcepti ſuperioris

ris abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem :

19 Quandoquidem nihil perfecit lex, ſed adjectio melioris ſpei, per quam ad Deum accedimus :

20 Melioris, inquam, quatenus non abeſt jusjurandum. Nam illi ſine jurejurando facti ſunt ſacerdotes :

21 Hic verò cum jurejurando, per eum qui de eo ſic dicit : Jurat Dominus non mutaturus ſententiam, ut ſacerdos es in æternum, ad rationem Melchiſedechi :

22 Tantò præſtantioris teſtamenti ſponſor fuit Jeſus.

23 Et illi quidem plures fuêre ſacerdotes, quòd morte prohiberetur permanere.

24 At hic, qui durat in ſempiternum, nunquam tranſiturum habet ſacerdotium :

25 Et idcirco planè ſervare poteſt eos, qui per ipſum Deum adeunt, quippe qui ſemper vivat ad ſupplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, a ſontibus alienus, cœliſque ſublimior factus,

27 Qui non habet quotidie neceſſe, ſicuti pontifices, prius pro ſuis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim ſemel fecit, dum ſeipſum libavit.

29 Lex enim homines conſtituit pontifices, imbecillitate præditos : ac jurisjurandi legem ſecuti ſermo, filium in perpetuitatem perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certiùs probet abrogatas eſſe Legis ceremonias, ideo inſtitutas eſſe commemorat, ut cœleſti prototypo ſervirent. Jeremiæ locum adducit, ut veteris Teſtamenti correctionem probet.

HUjus autem orationis ſumma eſt, quòd ejuſmodi habemus pontificem, qui conſedit ad dextram ſolii majeſtatis in cœlis,

2 Sanctuarii ſacrificus & veri tabernaculi, quod fixit Dominus, non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimaſque libandas conſtituitur : ideoque neceſſe eſt, ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.

4 Nam ſi foret in terris, ne ſacerdos quidem eſſet, quum ſint ſacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 Qui quidem cœleſtium exemplo & umbra ceremoniis operantur, quemadmodum oraculo monitus eſt Moſes abſoluturus tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonſtratum.

6 Nunc hic tantò præſtantius ſortitus eſt munus, quantò melioris eſt teſtamenti ſequeſter, quod melioribus adhibitis promiſſis compoſitum eſt.

7 Si enim primum illud vitio careret, non quæreretur ſecundi locus.

8 Atque ille eos accuſans ſic loquitur : Futurum eſt (inquit Dominus) ut faciam cum Iſraëlis Judæque domo novum teſtamentum,

9 Non quale teſtamentum feci cum eorum majoribus tum cùm eos manu prehenſos ex Ægypto eduxi. Nam illi in meo teſtamento non manſerunt, & ego eos neglexi, inquit Dominus.

10 Sed hoc eſt teſtamentum quod cum Iſraëlis domo faciam poſt illud tempus, inquit Dominus. Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos eas inſcribam, & ego eis Deus,

& ipſi mihi populus erunt.

11 Neque jam inter ſeſe & alii alios Dominum cognoſcere docebunt: nam omnes ab eorum minimo ad maximum me cognoſcent:

12 Quoniam eorum vitiis veniam dabo, nec eorum peccata & ſcelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius antiquavit.

14 Quod autem antiquatur ac ſeneſcit, id eſt prope interitum.

CAPUT IX.

Tabernaculi diſpoſitionem, & ritus legales ad veritatem in Chriſto exhibitam conferens, concludit non jam amplius alio ſacerdotio opus eſſe, quia ipſe Chriſtus ſub novo Teſtamento has partes impleat.

HAbebat autem prius teſtamentum inſtituta ceremoniarum, mundanumque ſanctuarium.

2 Fuit enim conditum primum tabernaculum, in quo erat candelabrum, & menſa, & appoſitio panum, quæ ſacra dicitur.

3 Poſt ſecundum velum erat tabernaculum, quod ſanctiſſimum ſanctuarium appellatur,

aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti, undique tectam auro:

4 In qua erat urna aurea, habens manna, & Aharonis virga, quæ germinaverat, teſtamentique tabulæ.

5 Super eam erant ſplendidi Cherubi, propitiatorium inumbrantes, de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6 His autem ita compoſitis, in primum tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, ceremonias obeuntes.

7 At in ſecundum ſemel in anno ſolus pontifex, non abſque ſanguine, quem & pro ſeipſo, & pro populi imprudenter commiſſis libat:

8 Hoc declarante Sancto Spiritu, nondum patefactam eſſe ſanctuarii viam, adhuc priore tabernaculo ſtatum habente: quæ ejuſmodi res erat, ut præſens in tempus aliam rem indicaret,

9 Quo tempore munera & hoſtiæ libarentur, quæ immolatorem, quod ad conſcientiam attinet, perficere non poſſent.

10 Poſita tantùm in cibis & potionis diverſiſque lotionibus, & carnalibus inſtitutis uſque ad correctionis tempus.

11 At Chriſtus advenit, futurorum bonorum pontifex, quî per majus perfectiuſque tabernaculum, non manufactum, hoc eſt non hujus ſtructuræ,

12 Neque per hircorum & vitulorum ſanguinem, ſed per ſuum ipſius ſanguinem, ingreſſus eſt ſemel in ſanctuarium, æternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum ſanguis, juvencæque cinis, pollutos aſpergens, luſtrat ad corporis puritatem:

14 Quantò magis Chriſti ſanguis, qui per æternum ſpiritum ſeipſum libavit innocentiſſimum Deo, purgavit noſtram conſcientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum:

15 Atque ideo novi teſtamenti ſequeſter eſt, ut mortis interventa ad expiationem commiſſorum in primum teſtamentum vocati conſequantur promiſſam hæreditatem ſempiternam.

16 Nam ubi eſt teſtamentum, teſtatoris mortem conſequi neceſſe eſt.

17 Teſtamentum enim per mortem ratum eſt: ſiquidem nondum

[eo]ndùm valet, dum vivit teſtator.

18 Itaque ne primum quidem ſine ſanguine ſancitum eſt.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege, Moſes univerſo populo ſumpto vitulorum & hircorum ſanguine, cum aqua & lana coccina ac hyſſopo, ipſum librum & univerſum populum conſperſit,

20 Dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum ſupellectilem ſanguine ſimiliter omnia conſperſit.

22 Et ferè ſanguine omnia ex lege purgantur, nec abſque ſanguinis fuſione datur venia.

23 Neceſſe eſt ergo, cœleſtium exempla hiſce purgari: ipſa autem cœleſtia potioribus ſacrificiis, quam ſunt hæc.

24 Non enim in manufactum ſanctuarium ingreſſus eſt Jeſus, quòd veri ſanctuarii exemplar erat: ſed in ipſum cœlum, ut nunc Deo coram appareat pro nobis.

25 Neque ut ſæpe ſeipſum libaret, quemadmodum pontifex ingreditur ſanctuarium quotannis, adhibito ſanguine alieno.

26 Alioquin fuiſſet ei ſæpe patiendum ſupplicium ab orbe condito. Nunc ſemel ſub ſeculorum exitu ad obliterandum ſuo ſacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quómodo hominibus ſemel moriendum eſt, deinde obeundum judicium:

28 Ita Chriſtus ſemel ad multorum tollenda peccata libatus, iterum ſine peccato conſpicietur ſpectantibus ſe ad ſalutem.

CAPUT X.

Legis ſacrificia inde colligit infirma fuiſſe, quia quotannis repetebantur, Chriſti verò hoſtiam unicam eſſe, & perpetuam, Davidis teſtimonio probat. Hinc exhortationem ſubjiciens, ſeverè eos minatur qui Chriſti gratiam abjecerint. Poſtremò tolerantiam quæ ex fide naſcitur, commendat.

UMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum repræſentationem: anniverſariis iiſdem ſacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam poteſt accendentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri deſiiſſent, quòd ſemel purgati immolatores, nullius jam ſibi peccati eſſent conſcii?

3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non poteſt, ut taurorum caprorumque ſanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & fertum tibi non placet, corpus autem perfeciſti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixit: En adſum: in capite libri ſcriptum eſt de me, ut exequar, Deus, voluntatem tuam.

8 Cùm ſuperiùs dixiſſet, ſacrificium, & fertum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta eſſe quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adſum, exequar, Deus, voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum ſtatuat:

10 In qua voluntate ſemel luſtrati ſumus per corporis Jeſu Chriſti libationem.

11 Cúmque omnis ſacerdos pergat quotidie ceremoniis fungi, &

& eadem ſæpè ſacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam poſſunt :

12 Ille uno pro peccatis functus in perpetuum ſacrificio, conſedit ad Dei dexteram,

13 Deinceps expectans donec ejus hoſtes fiant ejus pedum ſubſellium.

14 Uno enim libamento perfecit in perpetuum luſtrandos :

15 Id quod nobis teſtatur etiam Spiritus Sanctus, qui ita prædixerit :

16 Hoc eſt teſtamentum, quod cum eis faciam poſt illud tempus, inquit Dominus : Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inſcribam,

17 Nec eorum peccata & ſcelera deinceps recordabor.

18 Ubi autem eſt peccatorum venia, nulla ſupereſt pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cùm ad ſanctuarium aditum habeamus liberum per Jeſu ſanguinem,

20 Quam viam nobis luſtravit recentem atque vivam, per velum, hoc eſt per ſuum corpus :

21 Cúmque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 Accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conſcientia ablutis & corporibus aqua pura lotis.

23 Teneamus ſpei profeſſionem immobilem (fidelis enim eſt qui promiſit)

24 Et videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus :

25 Néve noſtram conſociationem deferamus, ut ſolent nonnulli : ſed cohortemur, idque eò magis, quòd videtis inſtare diem.

26 Nam ſi poſtquam veri cognitionem aſſecuti ſumus, data opera peccamus, non jam ſupereſt ullum pro peccatis ſacrificium,

27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, ignisque ſævitia adverſarios confecturi.

28 Si quis contra Moſaicam legem commiſit, is citra ullam miſericordiam, ex duorum triumve teſtimonio moritur :

29 Quanto graviore putatis afficiendum pœna, qui Dei Filium proculcaverit, teſtamentique ſanguinem, per quem luſtratus eſt, pro profana habuerit, & gratiæ ſpiritum affecerit contumelia ?

30 Scimus enim quis dixerit : Mea eſt ultio, ego rependam, inquit Dominus. Item : Dominus vindicabit ſuum populum.

31 Horribile eſt in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò ſuperiora tempora, in quibus colluſtrati magnum adverſorum certamen ſuſtinuiſtis,

33 Partim dum ipſi per contumelias & calamitates oſtentui fuiſtis : partim dum ſocii fuiſtis eorum, cum quibus ſic actum eſt,

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluiſtis, & facultatum veſtrarum direptionem cum lætitia tuliſtis, intelligentes habere vos penes voſipſos, meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite veſtram projicere confidentiam, quæ magnum eſt habitura præmium.

36 Nam patientia vobis opus eſt, ut Dei voluntatem executi, promiſſa reportetis.

37 Etenim perpaulò poſt qui venturus eſt, veniet, neque tardabit.

38 Juſtus autem fide vivet :

quòd

quòd ſi ſe ſubtraxerit, non eſt acceptus animo meo.

39 Nos verò non ii ſumus, qui nos ſubtrahamus ad perniciem: ſed qui fidamus ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Tractat uſque ad finem capitis non aliunde ſalutem adeptos eſſe patres quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quàm ex fide: ut ſciant Judæi hac ſola ſe colligari partibus in ſanctam unitatem.

EST autem fides ſperatorum ſubjectio, rerum demonſtratio quæ non cernuntur,

2 Atque in ea explorati ſunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum eſſe Dei juſſu conditum, ita ut ex non extantibus, facta ſint ea quæ cernuntur.

4 Fide præſtantiorem rem divinam fecit Abel, quam Cainus, Deo per quam eum juſtum eſſe teſtatum eſt, ejus muneribus teſtimonium dante Deo: & per eandem mortuus adhuc loquitur.

5 Fide Enochus ita tranſlatus eſt, ut mortem paſſus non ſit, & à Deo tranſlatus, nuſquam extitit. Nam ante ejus tranſlationem, teſtatum eſt eum placuiſſe Deo.

6 Cui ut ſine fide placeatur, fieri non poteſt. Credendum eſt enim ei, quid ad Deum accedat, Deum eſſe, & ſui ſtudioſis præmia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad ſuæ familiæ ſalutem, per quam damnavit mundum, & poſitam in fide juſtitiam obtinuit.

8 Fide, vocatus Abrahamus obedivit, in locum proficiſcendo quam hæreditate obtenturus erat: & profectus eſt, neſciens quò vaderet.

9 Fide migravit in promiſſam terram, ut alienam, & in tabernaculis habitavit, cum Iſaaco & Jacobo, ejuſdem cum eo promiſſi cohæredibus.

10 Expectabat enim fundamenta habentem urbem, cujus artifex opifexque Deus eſt.

11 Fide ipſa quoque Sara vires ad jactum ſeminis accepit, præterque tempus ætatis peperit, quandoquidem fidum exiſtimavit promiſſorem.

12 Itaque ex uno,eoque emortuo, tam multi nati ſunt, quantus eſt cœleſtium ſtellarum numerus, aut arenæ marini littoris, quæ eſt innumerabilis.

13 Fide præditi, mortui ſunt omnes hi, non adepti promiſſa, ſed ea procul conſpicati crediderunt, & amplexi ſunt, ſeque in terra hoſpites & peregrinos eſſe confeſſi.

14 Qui enim dicunt talia, patriam ſe requirere declarant.

15 Quòd ſi eam recordarentur ex qua profecti ſunt, haberent vertendi tempus.

16 Nunc potiorem deſiderant, hoc eſt cœleſtem. Itaque Deum non pudet eorum, quo minus eorum Deus appelletur: quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus Iſaacum, cùm tentaretur: unigenitum obtulit, is cui illa promiſſa fuerant.

18 Cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Iſaaco denominatum iri:

19 Cogitans Deum vel ex mortuis excitare poſſe: unde eum videtur quodam modo recepiſſe.

20 Fide in futurum fauſto precatus eſt Iſaacus Jacobo & Eſao.

21 Fide Jacobus moriens, utrique filio Joſephi bene precatus eſt, & in caput baculi ſui ſeſe venerabundus inclinavit.

22 Fide Joſephus decedens Iſraëlitarum exitum memoravit, deque ſuis oſſibus mandata dedit.

23 Fide Moſes natus tres menſes à parentibus occultatus eſt, quod puerum elegantem videntes, regis edictum veriti non fuerunt.

24 Fide Moſes, poſtquam adolevit, filiæ Pharaonis filius dici recuſavit,

25 Maluitque cum divino populo mala pati, quàm brevem habere peccati fruitionem:

26 Majores divitias eſſe ratus Chriſti probrum, quàm Egypti theſauros, utpote qui præmium ſpectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus regis iram: tanquam enim inaſpectabilem aſpiceret, ſic duravit.

28 Fide Paſcha ſanguiniſque fuſionem fecit, ne primogenitorum interfector illos tangeret.

29 Fide item illi mare rubrum, tanquam terra ſicca trajecerunt, quod experti Ægyptii exhauſti ſunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia collapſa ſunt, per ſeptem dies circumdata.

31 Fide Rachaba meretrix non periit unà cum diffidentibus, quæ exploratores amicè accepiſſet.

32 Denique quid multis? deficiet me tempus narrantem de Gedeone, Baraco, Sampſone, Jephtha, Davide, Samuele, & vatibus.

33 Qui per fidem regna expugnaverunt, juſtitia functi ſunt, adepti ſunt promiſſa, obthurarunt fauces leonum.

34 Vim ignis extinxerunt, gladiorum mucrones effugerunt, convaluerunt ex morbis, fortes in bellis fuerunt, agmina verterunt hoſtium,

35 Receperunt fœminæ revocatos in vitam ſuos mortuos. Alii autem cruciati ſunt, neque ſe liberari ſiverunt, quo meliorem aſſequerentur reſurrectionem.

36 Alii ludibria, & ſcuticas, itemque vincula & cuſtodias experti ſunt,

37 Lapidati, ſecti, tentati ſunt, gladii cæde interierunt, ovinas caprinaſque pelles geſtarunt, egentes, calamitoſi, ærumnoſi,

38 Quibus dignus non erat mundus, per deſerta & montes antraque & terræ ſpecus errantes.

39 Atque hi omnes fide explorati, non obtinuerunt promiſſum.

40 Deo de vobis quiddam melius providente, ne illi ſine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII.

Non modo ab eorum patrum quos recitavit exemplis hortatur ad patientiam & conſtantiam, ſed etiam ab exemplo Chriſti. Non rectè æſtimatum iri caſtigationes Dei ex præſenti carnis noſtræ ſenſu.

PRoinde nos quoque tanto circumſepti nimbo teſtium depoſito omni onere ambitioſoque peccato, patienter decurramus propoſitum nobis certamen,

2 Spectantes in fidei ducem perfectoremque Jeſum, qui pro lætitia ſibi propoſita, ſuſtinuit contempto pudore crucem & ad dexteram ſolii Dei conſedit.

3 Conſiderate verò eum, qui tantos pertulit improborum adverſum ſe inſultus, ne defatigati animos deſpondeatis.

4 Nondum uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adverſus peccatum decertantes.

5 Et obliti eſtis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Fili mi, ne contemne Domini caſtigationem, néve deſponde eo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, caſtigat: & verberat quemcunque filium acceptum habet.

7 Si caſtigationem ſuſtinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis eſt enim filius quem non caſtiget pater?

8 Quòd ſi caſtigationis expertes eſtis, cujus participes fuerunt omnes, ergo ſpurii eſtis, non veri.

9 Ergone cùm corporum noſtrorum patres haberemus caſtigatores, reverebamur? non multò magis parebimus ſpirituum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, caſtigabant: hic verò ad utilitatem, quò ejus ſanctitatem participemus.

11 Omnis quidem caſtigatio in præſentia non voluptatis, ſed doloris eſſe cernitur; verum tandem ſalutarem juſtitiæ fructum reddit iis, qui per eam ſunt exercitati.

12 Quocirca remiſſas manus diſſolutaque genua porrigite,

13 Et rectas pedibus iſtis orbitas imprimite, ne claudum quod eſt contorqueatur, ſed potius ſanetur.

14 Pacem cum omnibus proſequimini & ſanctimoniam, ſine qua nemo Dominum videbit:

15 Diſpicientes, ne quis Dei favore careat, ne qua radix acerbitatis ſurſum pullans, noceat, per eamque multi contaminentur.

16 Ne quis ſit impudicus, aut profanus, ut Eſaus, qui pro uno cibatu ætatis ſuæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cùm poſtea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuiſſe, neque pœnitentiæ locum inveniſſe, tametſi felicitatem cum lacrymis requiſierit.

18 Non enim acceſſiſtis ad palpandum montem, ardentemque ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam.

19 Tubæque ſonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant orarunt ne ſibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam beſtia, ſi montem tetigerit, lapidetur, aut miſſilibus configatur:

21 Cùm adeo horribile foret illud ſpectaculum, ut ſe Moſes ipſe præ timore tremere dixerit.

22 Verùm acceſſiſtis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hieroſolymam cœleſtem, angelorum legiones.

23 Conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conſcriptorum, & judicem Deum omnium, & ad ſpiritus juſtorum perfectorum,

24 Et novi fœderis ſequeſtrum Jeſum, & luſtralem ſanguinem, meliora loquentem quàm ſanguis Abelis.

25 Vide ne loquentem repudietis. Nam ſi illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectârunt: multò magis nos non effugiemus, ſi cœleſtem averſamur,

26 Qui & tum ſua voce terram concuſſit, & nunc ita denunciavit: Adhuc ſemel ego commovebo non ſolùm terram, verùm etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc ſemel, concutiendorum mutationem declarat, quippe conditorum, quo maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capeſſentes inconcuſſum, habemus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei ſimus accepti.

29 Eſt enim Deus noſter ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantùm quæ ad mores, ſed etiam quæ ad doctrinam, pertinent.

DUret fraternus amor.

2 Hoſpitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inſcienter angelos hoſpitio acceperunt.

3 Mementote vinctorum, perinde ac ſi eſſetis ipſi ſimul vincti: & calamitoſorum. ut qui ſitis ipſi quoque in corpore.

4 Honeſtum eſto matrimonium in omnibus, intemeratuſque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus eſte à pecuniæ ſtudio alienis, contenti iis quæ adſunt. Dixit enim ille: Non deſeram te, neque derelinquam.

6 Adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defenſor eſt, non metuam quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præſunt, qui vobis divinam expoſuere doctrinam, quorum intuentes eventum morum, imitamini fidem.

8 Jeſus Chriſtus & heri, & hodie, & idem eſt in ſempiternum:

9 Variis peregriniſque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò eſt gratiarum, actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti ſunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi poteſtatem non habent qui tabernaculo ſerviunt.

11 Quorum enim piaculorum ſanguis in ſanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra caſtra.

12 Itaque Jeſus, ut ſuo ſanguine populum luſtraret, extra portam ſupplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra caſtra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hîc durabilem urbem, ſed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus aſſiduum laudationis ſacrificium Deo, hoc eſt labiorum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem obliviſci nolite: talibus enim ſacrificiis propitiatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus veſtris & obſequimini (nam ii pro animis veſtris vigilant, ut rationem reddituri) ut id cum lætitia faciant, non gementes, nam id è re veſtra non eſſet.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis eſſe conſcios confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eò vehementiùs exhortor, ut celeriùs vobis reſtituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium paſtorem per æterni teſtamenti ſanguinem Dominum noſtrum Jeſum.

21 Vos ritè componat in omnibus rectè factis ad exequendam ſuam voluntatem, vobis ut ei viſum fuerit, faciens per Jeſum Chriſtum, cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

22 Quæſo vos, fratres, boni

conſulite

conſulite hunc exhortatorium ſermonem: nam paucis ſcripſi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum ſolutum eſſe: cum quo, ſi quamprimùm venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores veſtros, omneſque ſanctos. Salutant vos Italici.

25 Adſit vobis omnibus gratia. Amen.

Miſſa ex Italia per Timotheum.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI, HOC EST, PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hîc tractatur, nempe illius qui eſt principium & finis. Deinde ſeptem candelabrorum & ſtellarum myſterium explicat.

JESU Chriſti patefactio, quam dedit ei Deus, ut ſervis ſuis oſtenderet quæ brevi futura ſunt, & miſſo angelo ſuo, per eum ſignificavit ſervo ſuo Joanni.

2 Qui Dei ſermonem, & Jeſu Chriſti teſtimonium, ac quæcunque vidit teſtatus eſt.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo ſcripta ſunt exequuntur: nam tempus inſtat.

4 Joannes ſeptem Aſianis eccleſiis gratiam & pacem, ab eo qui eſt: & qui fuit, & qui venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus, qui ſunt ante ejus ſolium:

5 Et à Jeſu Chriſto, teſte illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, ſuoque ſanguine à peccatis abluit, & reges ac ſacerdotes Deo & Patri ſuo fecit, ei gloria & imperium in perpetua ſecula, Amen.

7 Venturus eſt cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego ſum α & ω, principium & finis, inquit Dominus, qui eſt, qui fuit, & qui venturus eſt, omnipotens.

9 Ego Joannes, qui & frater ſum veſter, & ſocius in calamitate, inque regno & patientia Jeſu Chriſti, cùm in inſula nomine Patmo, propter Dei ſermonem propterque Jeſu Chriſti teſtimonium, eſſem.

10 Divinitus afflatus die Dominico, audivi poſt me magnam quaſi tubæ vocem dicentis:

11 Ego ſum α & ω, primus & ultimus: Tu quod cernis, ſcribe in libro, & mitte Aſianis eccleſiis, Epheſum, & Smyrnam, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego me converti, ut viderem, quæ vox eſſet allocuta me: converſuſque vidi ſeptem aurea candelabra,

13 Et in medio ſeptem candelabrorum ſimilem hominis filio

indutum veſte talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix; oculi ut ignis flamma:

15 Pedes chalcolibano ſimiles, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis eſt aquarum multarum vox.

16 Habebat in ſua manu dextera ſeptem ſtellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat. Ejus aſpectus erat, qualis micat cum ſua virtute ſol.

17 Eum conſpicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera ſua manu mihi impoſita dixit: Ne metue: ego ſum primus & ultimus qui vivo,

18 Et fui mortuus, & jam ſum vivus in perpetua ſecula. Ita eſt: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque ſunt, & quæ ſunt poſthac futura.

20 Arcanum ſeptem ſtellarum, quas in mea dextera vidiſti, & ſeptem aureorum candelabrorum eſt hoc: Septem ſtellæ, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum. Septem autem candelabra, quæ vidiſti, ſeptem eccleſiæ ſunt.

CAPUT II.

Jubetur Joannes ſcribere quæ Dominus neceſſaria noverat Eccleſiis, Ephesiorum, Smyrnenſium, Pergamenorum, Thyatirenſium, ut quæ ab Apoſtolis acceperunt, teneant.

EPheſianæ Eccleſiæ angelo ſic ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem ſtellas ſua dextera tenet, qui in medio ſeptem aureorum candelabrorum ambulat,

2 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris qui ſe profiteatur apoſtolos nec ſunt: quos tu falſos deprehendiſti.

3 Et toleraſti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras, indefeſſus.

4 Sed habeo de te quod expoſtulem, quòd charitatem tuam priſtinam omiſiſti.

5 Quamobrem memento unde exciderit, & ad ſanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tumque candelabrum ex ſuo loco tranſmovebo, niſi ad ſanitatem redieris.

6 Quanquam id habens, quòd Nicolaitarum facta odiſti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo veſci arbore vitæ, quæ in medio eſt divini pomarii.

8 Item angelo eccleſiæ Smyrnæorum ſcribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives ſis,) eorumque impium dictum, qui ſe Judæos eſſe dicunt nec ſunt, ſed Satanæ caterva.

10 Noli metuere quæ paſſurus eſt. Daturus eſt quidem Diabolus veſtrûm nonnullos in cuſtodiam, ut exploremini feretiſque decem dierum afflictionem. Eſto fidelis ad mortem uſque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Qui vicerit, non lædatur à ſecunda morte.

12 Item Pergamenſis eccleſiæ angelo ſcribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites,

habites, ubi Satanæ ſolium eſt: teneſque meum nomen, nec meam fidem negaſti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille teſtis meus, apud vos interfectus eſt, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quòd habes iſtic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Balaacum docebat Iſraëlitas detrimentum afferre, quò immolata deaſtris veſcerentur, ac ſcortarentur.

15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum doctrinam teneant, id quod ego odi.

16 Corrige te: alîoquin aggrediar te brevi, & cum iſtis oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo occultò manna veſci: eique dabo calculum album, & in calculo novum nomen ſcriptum, quod nullus novit, niſi qui accipit.

18 Item angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit Dei Filius, qui oculos habet igneæ flammæ ſimiles, cujuſque pedes ſimiles ſunt chalcolibano.

19 Novi tua facta, & charitatem, & adminiſtrationem, & fidem, & patientiam, & poſtrema plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pauca, quòd mulierem Jeſabelem, quæ ſe vatem eſſe dicit, docere ſinis, ſervoſque meos decipi & ſcortari, & deaſtris immolata veſci.

21 Cui quum ego tempus dederim, quo ab impudicitia ſua recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum, & cum ea adulterantes in magnam calamitatem proſternam, niſi à ſuis operibus deſtiterint:

23 Ejuſque liberos morte mulctabo: & efficiam, ut intelligant omnes eccleſiæ, eum eſſe me, qui renes & corda ſcruter, & vos pro ſuis quemque factis remunerabor.

24 Vobis autem dico, reliquiſque Thyatirenſibus, quotquot hanc diſciplinam non habent, & qui Satanæ calliditates non norunt, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus:

25 Ac quod habetis, tenete, donec veniam.

26 Qui verò vicerit, operaque mea ad extremum retinuerit, huic ego dabo in gentes eam poteſtatem,

27 Ut eos virga ferrea paſcat, quomodo fictilia vaſa conteruntur, ut & ego à Patre meo accepi:

28 Eique ſtellam dabo matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT III.

Sequitur epiſtola quinta ad paſtores Eccleſiæ Sardenſium, Philadelphienſium, & Laodicenſium, ne trepidi ſint, ſed gloriæ Dei promovendæ operam dent.

ITem angelo Sardenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem Dei ſpiritus, & ſeptem ſtellas habet: Novi tua facta, qui quum viventis nomen habeas, mortuus es.

2 Præſta te vigilantem, & cætera moritura confirma. Non enim inveni tua opera erga Deum officioſa.

3 Reminiſcere igitur, quomodo acceperis audiveriſque, & ſerva, ad frugemque redi. Quòd niſi vigilaveris, adoriar te ut fur, neque ſcies qua te adoriar hora.

4 Sed habes pauca nomina etiam Sardis, quæ ſua veſtimenta

non contaminarunt: ii mecum in albis veſtibus ambulabunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induetur veſtibus, nec ejus nomen ex libro vitæ delebo: & ejus nomen coram meo Patre coramque ejus angelis confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

7 Item angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit ſanctus, verus, qui Davidis clavem habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi apertam propoſui portam, quam claudere nullus queat, quoniam exiguas vires habens, meis dictis paruiſti, neque meum nomen negaſti.

9 Ego cogam nonnullos ex Satanæ caterva, qui ſe Judæos eſſe dicunt, nec ſunt, ſed mentiuntur: eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos veneratum veniant, teque mihi charum eſſe intelligant.

10 Quoniam meum patientiæ ſermonem conſervaſti, ego quoque te adverſus tentationis horam conſervabo, eventuram toti orbi, quò tenentur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus ſum: tene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columnam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibit: eique Dei mei nomen inſcribam, & nomen urbis Dei mei novæ Hieroſolymæ, de cælo à Deo deſcendentis, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſias.

14 Item angelo Laodicenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit Amen, teſtis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus ſis, neque fervidus. Utinam aut frigidus eſſes, aut fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, neque fervidus, evomam te ex ore meo:

17 Quoniam te divitem ditatumque eſſe dicis, nec ulla re indigere: neque ſcis te eſſe ærumnoſum, & miſerum, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi, ut à me aurum igne candens emas, quò diteſcas: & veſtimentis candidis, quo induare, ne appareat tuæ nuditatis obſcœnitas: & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & caſtigo. Quamobrem vehementior eſto, teque corrige.

20 Equidem præ foribus aſto, atque pulſo. Si quis audita voce mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipſe mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo ſede ſolio, ut ego quoque victor conſedi cum meo Patre in ejus ſolio.

22 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT IV.

Alia narratur viſio, divinæ majeſtatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti quatuor ſenioribus celebratur.

POſtea animadverti apertam in cœlo portam, voxque illa prima (quam perinde ac ſi mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit: Aſcende huc, & tibi oſtendam quæ poſthac futura ſunt.

2 Hic ego continuo divinitùs afflatus video poſitum in cœlo ſolium,

ſolium, & in ſolio ſedentem quendam.

3 Qui ſedens, aſpectu ſimilis erat jaſpidi gemmæ, & ſardio. Solium circundabat Iris, aſpectu ſmaragdum referens :

4 Idemque ſolium circumſtabant vigintiquatuor ſolia, in quibus ſoliis vidi ſedentes vigintiquatuor ſenatores, veſtibus indutos candidis, qui in capitibus coronas habebant aureas.

5 Ex ſolio prodibant fulgura, & tonitrua & fragores, & ſeptem faces igneæ, & ante ſolium ardentes, quæ ſunt ſeptem Dei ſpiritus.

6 Ante ſolium erat mare vitreum, cryſtalli ſimile : & in medio ſolii, circumque ſolium, quatuor animalia, oculis, & a fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni ſimile : alterum animal erat vitulo ſimile : tertium animal faciem habebat hominis : quartum animal ſimile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant ſingula ſenas alas per circuitum, & intus erant oculis referta. Et ſine ulla intermiſſione dies, & noctes dicunt : SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, Dominus Deus armipotens, qui fuit, qui eſt, & qui venturus eſt.

9 Cùm autem tribuunt animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ſedenti in ſolio, viventi in perennia ſecula :

10 Procumbunt vigintiquatuor ſenatores ante ſedentem in ſolio, & adorant viventem in perennia ſecula, abjiciuntque ſuas coronas ante ſolium dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui gloriam, & honorem, & poteſtatem accipias, quoniam tu omnia condidiſti, eaque tua voluntate & ſunt & condita ſunt.

CAPUT V.

Librum ſeptem ſigillis obſignatum, quem nemo aperire poterat, Agnus ille Dei dignus qui aperiat, omnium cœleſtium decantatur voce.

ITem vidi ad ſedentis in ſolio dexteram, librum intus, & extra ſcriptum, ſeptem ſigillis obſignatum :

2 Vidique validum angelum magna voce pronunciantem : Quis dignus eſt qui librum aperiet, & ejus ſigilla reſignet.

3 Sed nullus nec in cœlo nec in terra, nec ſub terra, librum aperire aut inſpicere poterat.

4 Ego verò multum plorare quòd nullus inventus eſſet dignus qui librum aperiret, & legeret, aut inſpiceret.

5 Tum ſenatorum quidam me alloquens : Ne plora, inquit en vicit leo qui eſt ex tribu Judæ, Davidica ſtirps, qui librum aperiat, ejuſque ſeptem ſigilla reſeret.

6 Tum ego aſpiciens animadverti in medio ſolii, & quatuor animalium, inque medio ſenatorum aſtantem agnum, tanquam mactatum, habentem ſeptem cornua, ſeptemque oculos, qui ſunt ſeptem Dei ſpiritus in omnes dimiſſi terras.

7 Is venit, accepitque librum de dextera ſedentis in ſolio.

8 Poſtquam is librum accepit, quatuor animalia, & vigintiquatuor ſenatores procidere ante agnum, habentes ſinguli citharas, aureaſque phialas ſuffimentorum plenas, quæ ſunt ſanctorum ſupplicationes,

9 Novumque carmen canere dicentes : Dignus es qui librum accipias, ejuſquè ſigilla reſolvas, quoniam

quoniam mactatus es, noſque Deo ſanguine tuo comparaſti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 Noſque feciſti Deo noſtro reges & ſacerdotes regnaturos in terra.

11 Deinde aſpiciens audivi multorum angelorum vocem circum ſolium, & animalium ac ſenatorum, quorum numerus erat diſtributus in millies centena millia & decies centena millia,

12 Qui magna voce dicebant: Dignus eſt mactatus agnus qui poteſtatem accipiat, & divitias, & ſapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam quæ in cœlo eſt, & in terra, & ſub terra, & in mari, hæc & quæ in eis ſunt omnia audivi dicere: Sedenti in ſolio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in ſempiterna ſecula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et vigintiquatuor ſenatores procubuerunt, & viventem in ſempiterna ſecula venerati ſunt.

CAPUT VI.

Aperit agnus primum libri ſigillum: ſecundum, tertium, quartum, quintum & ſextum: quibus apertis, cædes, fames, peſtis, ſanctorum querelæ, terræmotus & varia cœli prodigia oriuntur.

DEinde aſpiciens, quum aperuiſſet agnus unum de ſeptem ſigillis, audivi unum de quatuor animalibus dicens, quaſi voce tonitrui: Veni ſpectatum.

2 Ego aſpiciens animadverti equum album, cui qui inſidebat, arcum habebat, eique data corona eſt: iſque prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Deinde ubi ſigillum ſecundum aperuit, audivi ſecundum animal dicens: Veni ſpectatum.

4 Tum prodiit alius equus rufus, quem inſidenti commiſſum eſt ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus eſt magnus gladius.

5 Poſtquam tertium aperuit ſigillum, audivi tertium animal dicens: Veni ſpectatum. Hîc ego aſpicio nigrum equum, cui qui inſidebat, libram habebat in manu;

6 Audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario, & oleum & vinum ne læſeris.

7 Ubi quartum aperuit ſigillum, audivi vocem quarti animalis dicentem: Veni ſpectatum.

8 Animadvertique pallidum equum, cui qui inſidebat, nomen habet mors, quem ſimul comitatur Orcus. His data poteſtas eſt interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, feriſque terreſtribus.

9 Deinde ubi quintum aperuit ſigillum, vidi ſub ara animas necatorum propter Dei ſermonem, propterque teſtimonium quod habebant.

10 Qui ingenti voce ſic clamabant: Quouſque tandem, ô Domine ſancte atque vere, non ulciſceris ac vindicas ſanguinem noſtrum de terræ incolis?

11 Sed eis ſingulis datæ ſunt albæ ſtolæ, eiſque dictum eſt ut quieſcerent adhuc pauliſper, donec plenus eſſet numerus etiam conſervorum eorum atque fratrum, qui interficiendi eſſent, & ipſi.

12 Deinde aſpiciente me, ubi

ſextum ſigillum aperuit, extitit magnus terræmotus: factuſque eſt ſol tam ater, quàm eſt ſaccus cilicinus: & luna facta eſt ſanguinea.

13 Et cœli ſtellæ ceciderunt ad terram, ſicut ficus abjicit ſuas groſſos, cum vehementi vento quatitur:

14 Et cœlum receſſit, perinde ac ſi ſcheda convolvatur: omneſque & montes & inſulæ ex ſuis locis motæ ſunt.

15 Et terrarum reges & ſummates, & divites, & tribuni, & potentes, & omnes tum ſervi, tum liberi, ſeipſos in ſpicus rupeſque montium abdere,

16 Et montibus rupibuſque dicere: Obruite nos & abdite ex conſpectu ſedentis in ſolio, & ab ira agni,

17 Quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis poſſit ſubſiſtere?

CAPUT VII.

Graſſantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Domini ex omnibus tribubus ſignentur. Deinde eorum qui Chriſti cauſâ perſecutionem ſuſtinuerunt, felicitas, & gaudium deſcribitur.

POſtea vidi quatuor angelos, ſtantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare, aut ullum arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu ſolis aſcendentem, habentem viventis Dei ſigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare, læderent, commiſſum erat) magna voce clamavit his verbis:

3 Ne læditote terram, nec mare, nec arbores, donec Dei noſtri ſervos in eorum frontibus conſignemus.

4 Audivi autem conſignatorum numerum, qui conſignati erant, centum quadraginta quatuor millia & omnibus Iſraëlitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ conſignata erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aſeris, duodecim millia. Ex Napthalis, duodecim millia. Ex Manaſſis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levis, duodecim millia. Ex Iſſacharis, duodecim millia.

8 Ex Zebulonis, duodecim millia. Ex Joſephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Poſtea animadverti tantam turbam ut eam numerare nullus poſſet, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & linguis, qui ante ſolium & agnum ſtabant, ſtolis amicti candidis, palmas geſtantes in manibus.

10 Et magna voce clamantes in hunc modum: Salus ſedenti in ſolio Dei noſtri, & agno.

11 Omnes autem angeli, ſolium ſenatoreſque & quatuor animalia circumſtantes procubuerunt ante ſolium proni, Deumque venerati ſunt,

12 Dicentes: Amen. Fauſtitas, & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo noſtro in perpetua ſecula: Amen.

13 Tum unus de ſenatoribus ſic me affatus eſt: Hi ſtolis albis amicti quinam ſunt, & unde venerunt:

14 Cui ego: Domine, tute ſcis. Et ille: Hi ſunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, ſtolaſque ſuas agni ſanguine perluerunt ac dealbarunt.

15 Propterea ſunt ante Dei ſolium, eumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eoſque deget is qui ſedet in ſolio.

16 Non amplius eſurient, nec amplius ſitient, nec eos ſol aut ullus æſtus feriet:

17 Quoniam agnus, qui eſt inter ſolium, paſcet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abſtergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

CAPUT VIII.

Septimo ſigillo aperto, offeruntur ſanctorum preces per ſuffitus. Procedunt ſeptem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decidit, mare turbatur, aquæ amareſcunt, & ſtellæ obtenebrantur.

UT autem ſeptimum aperuit ſigillum, extitit in cœlo ſilentium ferè dimidiam horam:

2 Vidique ſeptem angelos, qui in Dei conſpectu aſtiterant, quibus ſeptem tubæ datæ ſunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram conſtitit, thuribulum habens aureum, eique data ſunt multa ſuffimenta, ut ſanctorum omnium ſupplicationes ad auream aram ante ſolium poſitam obmoveret:

4 Aſcenditque fumus ſuffimentorum, ſupplicationum ſanctorum, ex angeli manu in Dei conſpectum.

5 Deinde ſumpſit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque dejecit: & extiterunt fragores & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque ſeptem angeli, qui ſeptem tubas habebant, ſeſe ad clangendum pararunt.

7 Cúmque primus angelus clanxiſſet, extitit grando & ignis permixta ſanguine: quibus ad terram dejectis, tertia pars arborum combuſta eſt, & omnes virentes herbæ conflagrarunt.

8 Deinde ubi ſecundus clanxit angelus, quidem quaſi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus eſt, converſaque eſt pars tertia maris in ſanguinem:

9 Et mortua eſt tertia pars rerum, quæ in mari animatæ ſunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clanxit angelus, cecidit de cœlo magna ſtella, facis in morem ardens, qua in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapſa:

11 (Eſt autem ſtellæ nomen Abſinthium) converſa eſt tertia pars in Abſinthium, multique hominum ab aquis interierunt, quod amaræ factæ eſſent.

12 Ad quarti angeli clangorem icta eſt ſolis tertia pars, & lunæ tertia pars, & ſtellarum tertia pars, adeò ut offuſcata eorum parte tertia, dies tertia parte ſui non luceret, itidemque nox.

13 Tum aſpiciens audivi quendam angelum volantem per medium cœli, magna voce dicentem: Væ, Væ, Væ terræ habitatoribus, à reliquis tubarum ſonis trium angelorum, qui jam clangent.

CAPUT IX.

Quinto angelo clangente, locuſtæ vaſtatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit, humanum genus devaſtantes.

TUM ubi clanxit quintus angelus, vidi ſtellam de cœlo delapſam ad terram, cui data clavis eſt putei Tartari:

2 Qua, poſtquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis eſt magnæ fornacis; quo putei fumo ſol eſt & aer obſcuratus.

3 Ex eo fumo prodierunt in terram locuſtæ, quibus talis eſt data vis, qualem habent terreſtres ſcorpii:

4 Eiſque præceptum eſt, ne terreſtres herbas læderent, néve ullam viriditatem, ullámve arborem, ſed ſolos homines, qui Dei ſignum in frontibus ſuis non haberent.

5 Eſt autem mandatum eis, ne eos interficerent, ſed ut quinque menſes cruciarentur: ita ut eſſent eorum cruciatus, qualis ſcorpii cruciatus eſt, cùm hominem punxit.

6 Atque illa tempeſtate quærent homines mortem, nec invenient: cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locuſtarum ea ſpecies, ut ſimiles eſſent equis ad prælium paratis: erantque in earum capitibus quædam quaſi coronæ, auri ſimiles. Vultus erant ut vultus hominum:

8 Capillos habebant muliebrium ſimiles: dentes erant quales ſunt leonum.

9 Habebant & loricas, cujuſmodi ſunt ferreæ loricæ: eratque earum alarum ſonitus qualis eſt curruum ſonitus multorum equorum, ad pugnam currentium.

10 Caudas habebant ſcorpiorum ſimiles & in caudis erant aculei. Earum poteſtas eſt homines lædere per quinque menſes:

11 Habentque ſibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen eſt Hebraicè Abbadon Græco autem ſermone Apollyon.

12 Una miſeria præterit, venturæ ſunt adhuc poſthac duæ miſeriæ.

13 Deinde ubi ſextus clanxit angelus, audivi ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum poſiti, vocem quandam,

14 Dicentem ſexto angelo qui tubam habebat, Solve quatuor angelos ad magnum flumen Euphratem colligatos.

15 Itaque ſoluti ſunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & menſem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis millies centena milia, eorumque numerum audivi.

17 Atque ita viſus ſum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas & hyacinthinas ac ſulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum ſimilia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus & ſulphur.

18 Ab his tribus cladibus, interfecta eſt hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo, & ſulphure, quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum erat: ſiquidem eorum caudæ erant anguium ſimiles, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus occiſi non ſunt, non deſtiterunt à ſuis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & ſimulachra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre poſſunt, nec audire, nec ingredi:

21 Nec ſua homicidia, nec veneficia, nec ſtupra, nec furta omiſerunt.

CAPUT X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenens. Inclamat, & Joanni oraculi juſſu, devorandum tradit.

DEinde vidi alium angelum, validum, de cælo deſcendentem,

dentem, indutum nube, cujus
capiti iris incumbebat. Facies
erat ſoli ſimilis, pedes ut igneæ
columnæ. Habebat autem in
manu libellum apertum, poſuit-
que pedem ſuum dextrum in
mari, ſiniſtrum in terra.

2 Et magna voce clamavit,
quomodo rugit leo. Poſtquam
clamavit, locuta ſunt ſeptem to-
nitrua ſuas voces.

3 Quibus ſeptem tonitruis
ſuas voces locutis, cùm ego ſcrip-
turus eſſem, audivi vocem dicen-
tem mihi: conſigna quæ locuta
ſunt ſeptem tonitrua, & ea ne
ſcripſeris.

4 Tum angelus, quem in mari
& in terra ſtantem videram, ſub-
lata in cœlum ſua manu,

5 Juravit per viventem in
perpetua ſecula, qui cœlum &
cœleſtia, terram & terreſtria,
mare & marina condidit, futu-
rum eſſe ut tempus deinceps non
ſit.

6 Videlicet diebus vocis ſep-
timi angeli, quum clanxerit,
peractumque fuerit arcanum Dei,
ut ſuis ſervis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de
cœlo audiveram, rurſum mecum
locuta eſt in hunc modum: I,
ſume libellum apertum, qui eſt
in manu angeli, in mari terraque
ſtantis.

8 Tum ego angelum aggreſ-
ſus: Da mihi libellum, inquam.
Et ille: Accipite, inquit, eumque
degluti, & tibi ventrem amaritudi-
ne torquebit, quam in ore
tuo erit tam dulcis quàm eſt mel.

9 Hic ego ſumptum de angeli
manu libellum deglutivi, qui
mihi in ore quidem tam dulcis
fuit quàm eſt mel: ſed ubi id
comedi, amaruit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Va-
ticinandum tibi rurſus eſt, in-
quit, ſuper populis, & gentibus,
& linguis, regibuſque multis.

CAPUT XI.

Templum metiri jubetur. Dominus teſtes duos excitat, quos à beſtiâ laniatos nemo terræ mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cœlum evocat. Terrentur impii. Et ſeptimi angeli tuba reſurrectionis, & judicii nuncia deſcribitur.

TUm datus eſt mihi calamus
virgæ ſimilis. Et angelus
ſtans: Surge, inquit, & Dei
metire templum aramque, &
adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi
foris exclude, neque id metire,
quippe datum extraneis, qui
ſanctam urbem conculcabunt
menſes quadraginta duos,

3 Mandaboque duobus meis
teſtibus, ut vaticinentur dies mille
ducentos ſexaginta, centonibus
amicti.

4 Hi ſunt olivæ duæ, duoque
candelabra in conſpectu Dei terræ
ſtantia.

5 Quòd ſi quis eos lædere
vult, manat ex eorum ore ignis,
qui eorum hoſtes conficit: & ſi
quis eos lædere vult, ſic interfici-
endus eſt.

6 Hi poteſtatem habent clau-
dendi cœli, ne pluat imber tem-
pore ſuæ vaticinationis: habent-
que in aquas poteſtatem, eas in
ſanguinem convertendi, & terræ
quamlibet cladem infligendi, quo-
ties velint.

7 Quum autem ſuum teſtimo-
nium peregerint, beſtia ex tartaro
aſcendet, quæ eos aggreſſa, bello
vincet ac interficiet:

8 Jacebuntque eorum corpora
in urbis magnæ foro, quæ voca-
tur ſpiritualiter Sodoma & Æ-
gyptus, ubi etiam Dominus noſter
crucifixus eſt:

9 Et

9 Et aſpicient homines de populis & nationibus, linguiſque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec ſinent eorum corpora monumentis mandari;

10 Gaudebunt autem terræ incolæ ſuper eis, lætique dona mittent inter ſeſe, quòd hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verùm poſt dies tres & dimidium, vitali ſpiritu à Deo in eos ingreſſo, conſtiterunt in pedes ſuos, magno timore correptis iis qui eos ſpectabant :

12 Audivique vocem magnam de cœlo dicentem eis : Aſcendite huc. Atque illi in cœlum in nube aſcenderunt, ſpectantibus eos hoſtibus eorum.

13 Ac eâdem horâ tantus extitit terræmotus, ut collapſa ſit urbis pars decima, occiſis in eo motu humanorum capitum ſeptem millibus. Reliqui timore perculſi tribuerunt cœleſti Deo glòriam.

14 Miſeria ſecunda præteriit, ecce tertia miſeria mox aderit.

15 Deinde ſeptimus clanxit angelus, extiteruntque magnæ voces in cœlo dicentes : Facta ſunt mundi regna Domini noſtri, ejuſque Chriſti, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et vigintiquatuor ſenatores ante Deum ſuis in ſoliis ſedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati ſunt,

17 Dicentes : Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuiſti, quique futurus es quòd magnam tuam poteſtatem adeptus, regnum iniiſti,

18 Et gentes iratæ ſunt, & venit ira tua, tempuſq; quo mortui judicentur, & merces detur tuis ſervis vatibus & ſanctis, tumque nomen reverentibus cum parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperto Dei templo in cœlo, viſa eſt arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & ſonitus, & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus filio inſidiatur draco qui à Michaele devictus, dejicitur. Et quò magis vincendus excluditur, eò acriùs ſuas non deſinit multiplicare verſutias.

Viſum eſt oſtentum ingens in cœlo, mulier amicta ſole, ejus pedibus ſubjecta luna, capiti autem impoſita duodecim ſtellarum corona.

2 Ea in alvo geſtans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conſpectum eſt aliud oſtentum in cœlo : Draco erat ingens, rufus, habens ſeptem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata ſeptem,

4 Cujus cauda tertiam cœleſtium ſiderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat, cùm eo ſuum filium peperiſſet, ipſe eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes ferreo ſceptro recturus eſt : qui ejus filius raptus eſt ad Deum, ejuſque ſolium.

6 Mulier autem fugit in ſolitudinem, ubi locùm habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos ſexaginta.

7 Factum eſt autem in cœlo prælium, Michael & ejus angeli adverſus draconem pugnabant :

8 Et draco ejuſque angeli pugnantes victi ſunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cœlo.

9 Itaque

9 Itaque dejectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui Diabolicus & Satanas appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus eſt inquam ad terram, ejuſque angeli dejecti ſunt.

10 Deinde magnam vocem audivi dicentem: In cœlo nunc facta eſt ſalus, & poteſtas, & regnum Dei noſtri & potentia Chriſti ejus: quoniam dejectus eſt fratrum noſtrorum accuſator, qui eos apud Deum noſtrum dies & noctes accuſabat.

11 Eum illi, agni ſanguine, ſuique teſtimonii ſermone, vicerunt: animamque ſuam uſque adeò non amarunt, ut mortem oppetierint.

12 Propterea lætamini cæli, & cœlicolæ. Væ terræ & maris incolis, quandoquidem deſcendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, ſciens habere ſe breve tempus.

13 Ubi draco ſe ad terram jactum vidit, mulierem perſecutus eſt, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri datæ ſunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in ſolitudinem in locum ſuum avolaret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad vitandum ſerpentem.

15 Jecit autem ſerpens poſt mulierem, ex ore ſuo aquam fluminis inſtar, quo eam flumine ſummergeret.

16 Verùm terra mulieri ſuccurrit, apertiſque ſuis faucibus, flumen hauſit quod draco ore ſuo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus ſeminis, qui Dei præceptis obedirent & Jeſu Chriſti teſtimonium haberent.

CAPUT XIII.

Deſcribitur Beſtia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam ſeducit, quæ ab alia beſtia aſcendente confirmatur.

EGO in maris arena ſtans, vidi aſcendentem ex mari beſtiam habentem capita ſeptem & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & ſuper capita nomen contumelioſum.

2 Erat autem beſtia, quam vidi, pardali ſimilis, pedibus urſinis, ore leonino ſimili. Ei draco ſuas vires ſuumque ſolium, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde vidi unum ejus capitum penè morte extinctum, ſed cujus lethiferum vulnus ſanatum eſt. Itaq; tantæ fuit per totam terram admirationi beſtia,

4 Ut draconem venerarentur, qui potentiam dediſſet beſtiæ? & beſtiam item venerarentur, dicentes: Quis par eſt beſtiæ? quis cum ea pugnare poſſit?

5 Ei autem datum eſt os magna & infanda loquens, & poteſtas agendi menſes quadraginta duos,

6 Eaque os ſuum aperuit, in contumeliam adverſus Deum, in ejus nomen: inque tabernaculum & cœlicolas contumelioſè loquens.

7 Item ei datum eſt bellum cum ſanctis gerere, eoſque vincere: eidemque poteſtas eſt data in omnes nationes, & linguas atque gentes.

8 Ita ut eam adoraturi ſint omnes terrarum incolæ, quorum nomina ab orbe condito ſcripta non ſunt in vitæ libro agni macti.

9 Si quis aurem habet, audiat.

10 Si quis captivos abigit, in captivitatem abit. Si quis gladio occiderit, eum gladio oportet occidi. Hîc eſt patientia fideſque ſanctorum.

11 Item

11 Item vidi aliam beſtiam ex terra aſcendentem, quæ duo cornua habebat agni ſimilia, & loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris beſtiæ poteſtatem exercebat in ejus conſpectu; efficiebatque ut terra & ejus incolæ priorem beſtiam, cujus mortiferum vulnus erat ſanatum, venerarentur;

13 Magnaque oſtenta faciebat, adeo ut etiam ignem de cœlo ad terram devocaret in hominum conſpectu.

14 Et terræ incolas oſtentis (quæ ei in beſtiæ conſpectu facere datum erat) fallebat, jubens terræ incolis ut ſimulacrum facerent beſtiæ, quæ gladio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum eſt, ſpiritu donare ſimulacrum beſtiæ, adeò ut loqueretur ſimulacrum beſtiæ, efficerétque ut quicunque non venerarentur beſtiæ ſimulacrum, occiderentur.

16 Atque eo adigebat omnes, parvos juxta ac magnos, divites ac pauperes, liberos ac ſervos, ut eorum manui dexteræ, aut frontibus, notam inureret:

17 Néve cui emere liceret, aut vendere, niſi qui notam aut nomen haberet beſtiæ, aut ejus nominis numerum.

18 Hic eſt acumen. Qui habet ingenium, computet beſtiæ numerum: numerus enim hominis eſt, eſtque ejus numerus ſexcenti ſexaginta ſex.

CAPUT XIV.

Agno ſtante ſuper montem Sion, unà cum caſtis ſuis cultoribus, Angelus unus Evangelium nunciat. Alius Babylonis caſum prædicit. Tertius Beſtiam vitari monet, vox à cœlo beatos illos pronunciat qui Domini cauſa moriuntur. Mittitur poſtea falx Domini in meſſem, & in vendemiam.

DEinde animadverti agnum ſtantem in Sione monte, & cum eo centum quadragintaquatuor millia, Patris ejus nomen in ſuis frontibus ſcriptum habentia:

2 Audivique de cœlo ſonitum, qualis multarum aquarum ingentiſque tonitrui ſonitus eſt: itemque vocem audivi citharœdorum, citharis ſuis canentium,

3 Qui velut novum carmen canebant ante ſolium, & ante quatuor animalia ac ſenatores, quod carmen nullus diſcere poterat, niſi illa centum quadraginta quatuor millia redempti à terra.

4 Hi ſunt qui cum fœminis non ſunt polluti; ſunt enim virgines. Hi ſunt qui agnum, quocunque vadat, ſequuntur. Hi ex hominibus redempti ſunt, primitiæ Deo & agno.

5 Quorum in ore nulla reperta fraus eſt: ſunt enim inculpati coram Dei ſolio.

6 Vidi item alium angelum medio cœlo volantem, evangelium æternum habentem, quod terræ incolas, genteſque & nationes, & linguas, & populos omnes doceret,

7 Dicentem magna voce: Timete Deum, eique gloriam tribuite: nam venit hora ejus judicii: & adorate cœli, terræ, maris, & fontium aquarum conditorem.

8 Item alius angelus ſecutus eſt, dicens, Cecidit, cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam ſævo impudicitiæ ſuæ vino gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos ſecutus eſt magna voce dicens: Si quis beſtiam, & ejus imaginem veneratur, notamque in frontem manumve ſuam admittit:

10 Is etiam ſævum Dei vinum mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac ſulphure torquebitur in ſanctorum angelorum agnique conſpectu.

11 Eorumque tormenti fumus exhalabit in omnem perpetuitatem, nec ullam die noctéve requietem habebunt, qui beſtiam & ejus imaginem venerantur, aut ſiquis ejus nominis notam accipit.

12 Hic eſt ſanctorum patientia : hîc ſunt qui Dei præcepta, Jeſuque fidem tuentur.

13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mihi : Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Ii deinceps (affirmat ſpiritus) à ſuis requieſcent laboribus, *& ſua eos comitantur opera.

14 Præterea animadverti nubem candidam & nubi inſidentem quendam filio hominis ſimilem, habentem in capite coronam auream, & manu falcem acutam.

15 Tum alius angelus exiit ex fano, magna voce clamans, ad eum qui nubi inſidebat, Immitte falcem tuam, & mete : nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terræ ſeges.

16 Itaque immiſit qui nube ſedebat falcem ſuam in terram, meſſaque terra eſt.

17 Item alius prodiit, ex fano quod in cœlo erat, angelus, habens & ipſe falcem acutam :

18 Et alius prodiit angelus ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat ſic allocutus eſt : Injice tuam iſtam falcem acutam, & terræ uvas vindemia, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, ſuo falce in terram injecta, terræ vineam vindemiavit, & uvas in ingens ſævitiæ Dei torcular conjecit :

20 Quo torculari extrà urbem calcato, manavit ex torculari ſanguis uſque ad frænos equorum, per mille ſexcenta ſtadia.

CAPUT XV.

Apparent ſeptem angeli habentes plagas ſeptem ultimas. Victores beſtiæ Deum laudant. Angelis ſeptem, ſeptem dantur divini furoris phialæ.

Vidi & aliud cœlo oſtentum ingens ac mirabile, angelos ſeptem, habentes ſeptem clades ultimas, in quas Dei ſævitia abſumatur.

2 Itemque vidi quaſi mare vitreum, igne mixtum, & ex beſtia ejuſque ſimulacro, & nota, & nominis numero, victores, ſtantes ſuper mare vitreum, divinas habentes citharas.

3 Et Moſis Dei ſervi carmina agnique carmen ita cantantes : Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens : juſta veraque ſunt inſtituta tua, ſanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuum nomen celebret ? nam tu ſolus ſanctus : nam te gentes omnes coram admoratum venient, quòd tua jura patefacta ſint.

5 Poſtea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in cœlo :

6 Et ex fano prodire ſeptem angelos, ſeptem ultimas clades habentes puro nitidoque veſtitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos :

7 His ſeptem angelis dedit unum quatuor animalium ſeptem phialas aureas, plenas ſævitia Dei viventis in omnem ſeculorum ſeriem.

8 Eſtque fanum tanto fumo, præ Dei ſplendore atq; potentia

completum, ut nullus poſſet in fanum intrare, donec ſeptem angelorum ſeptem clades peractæ forent.

CAPUT XVI.

Effundunt Angeli ſeptem commiſſos ſibi furoris divini phialas, quibus effuſis variæ plagæ in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magnæ urbis incolas.

TUM magnam ex fano vocem audivi, dicentem ſeptem angelis: Ite, effundite phialas ſævitiæ Dei in terram.

2 Itaque primus abiit, & phialam ſuam in terram effudit, diroque & tetro vulnere affecti ſunt homines, beſtiæ notam habentes, & ejus ſimulacrum colentes.

3 Deinde ſecundus angelus effudit ſuam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum eſſe ſolet, mutatum eſt, omneſque animantes mortuæ ſunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam ſuam in fluvios & aquarum fontes effudit, iique mutati ſunt in ſanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: Juſtus es, Domine, qui es, quique fuiſti, quique ſanctus es, qui hæc ita facienda judicaveris,

6 Ut qui ſanctorum vatumque ſanguinem effundebant, eis ſanguinem potandum dederis, ut digni ſunt.

7 Deinde alium audivi ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera juſtaque ſunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem, eique mandatum eſt ut homines igne ureret.

9 Itaque magno ardore uſti ſunt homines, Deique nomini contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades poteſtatem: nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam ſuam effudit in beſtiæ ſolium: adeoque obſcuratum eſt ejus regnum, ut ipſi ſuas præ dolore linguas manderent.

11 Cœlique Deo præ doloribus vulneribuſque ſuis conviciarentur, nec à ſuis actionibus deſiſterent.

12 Deinde ſextus angelus phialam ſuam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aquam, ut pararetur via regum, qui eſſent à ſolis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore beſtiæ, & ex ore falſi vatis, tres ſpiritus immundos, ranarum ſimiles.

14 Sunt autem dæmonum ſpiritus, qui ſpiritus efficiunt ut edantur oſtenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus ſum ut fur. Felix qui vigilat, ſuaque veſtimenta ſervat, ne nudus incedat, ejuſque obſcœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde ſeptimus angelus phialam ſuam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex ſolio, dicens, Factum eſt:

18 Extiteruntque ſonitus & tonitrua ac fulgura: tantuſque terræmotus factus eſt, ut poſt homines in terris natos, tantus tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 Diviſaque eſt urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna

Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini ſuæ ſævæ iracundiæ :

20 Et omnes inſulæ fugerunt, & montes nuſquam extiterunt.

21 Et ingens grando ad talenti magnitudinem de cœlo delata eſt in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem : tam gravis erat illa clades grandinis.

CAPUT XVII.

Deſcribitur Meretrix illa magna, cum qua reges terræ ſcortantur, ebria piorum ſanguine, & Beſtia quæ portat illam, myſterium utriuſque & exitium, poſtremò agni victoria.

VEnit autem unus ſeptem angelorum, ſeptem phialas habentium, qui me ſic allocutus eſt : Ades, oſtendam tibi ſupplicium meretricis magnæ, ſedentis in multis aquis :

2 Cum qua ſcortati ſunt reges terræ, cujuſque impudicitiæ vino inebriati ſunt incolæ.

3 Deinde me divino afflatu abſtulit in ſolitudinem, ubi mulierem vidi inſidentem beluæ coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti ſeptem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpura & coccino, auróque deaurata, & gemmis & margaritis, habens aureum poculum in ſua manu, flagitiis & turpitudine ejus ſtuprorum refertum.

5 Et inſcriptum ſuæ fronti nomen : Myſterium, Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi ſanguine ſanctorum, teſtiumque Jeſu, ebriam, qua viſa, cùm vehementer admirarer, angelus ſic mecum loquitur :

7 Quid miraris ? ego tibi mulieris myſterium eloquar, & portantis eam beluæ, habentia ſeptem capita & cornua decem.

8 Belua, quam vidiſti, fuit & non eſt : & aſcenſura eſt ex Tartaro, & in perniciem abitura : mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito ſcripta non ſunt, videntes beluam fuiſſe, nec eſſe, tametſi eſt.

9 Hic eſt ſententia, quæ acumen habet. Septem capita ſeptem ſunt montes, quibus ſedet mulier : ſeptemque reges ſunt,

10 Quorum quinque ceciderunt, & unus eſt : alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus eſt.

11 Beſtia autem quæ fuit, & non eſt, is eſt octavus, & ex ſeptem eſt, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidiſti cornua, decem reges ſunt, qui regnum nondum adepti ſunt : ſed poteſtatem, ut reges eadem hora adipiſcentur cum beula.

13 Ii eundem animum habebunt, ſuaſque vires ac poteſtatem beluæ tradent.

14 Ii cum agno bellum gerent, eoſque vincet agnus utpote dominorum Dominus & regum Rex : necnon vocati cum eo, electique ac fidentes.

15 Quas autem aquas vidiſti (inquit me alloquens) ubi ſedet meretrix, populi ſunt, & plebes, & gentes, & linguæ.

16 Item decem cornua, quæ ſuper belua vidiſti, ii meretricem oderint, eamque deſertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deus eam mentem injecit, ut ejus ſententiam exequantur, eodemque animo agant, & regnum ſuum beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier

18 Mulier autem, quam vidiſti, eſt urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

CAPUT XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ, qui ex pompa & luxu ipſius ditati ſunt. Exultant verò omnes Electi ex tam juſta Dei ultione.

POſtea vidi alium angelum de cœlo deſcendentem, magna poteſtate præditum, cujus ſplendore colluſtrata terra eſt.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque eſt dæmonum domicilium, & omnium impurorum ſpirituum, omniumque obſcœnarum & inviſarum volucrum cuſtodia:

3 Quoniam tetro ſtuprorum ſuorum vino gentes omnes potionavit, regeſque terrarum cum ea ſcortati ſunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne ſitis ejus peccatorum participes, néve ejus cladibus afficiamini:

5 Quoniam ejus peccata ad cœlum uſque pertigerunt, ejuſque ſcelera recordatur Deus,

6 Afficite eam ut & ipſa vos affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miſcuit, miſcete ei duplum:

7 Quantum ipſa ſe honoravit & luxuriata eſt, tantum ei cruciatum luctumque date: quoniam ipſa ſic cum animo ſuo cogitat: Sedeo regina, neque vidua futura ſum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, eaque igne cremabitur, quoniam potens eſt Dominus Deus, qui eam ulciſcetur:

9 Eamque terrarum reges, qui cum ea ſcortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cùm ejus incendii fumum videbunt.

10 Procul, metu ejus cruciatûs, abſiſtentes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cujus ſupplicium unâ venit horâ.

11 Item eam terrarum mercatores deflebunt ac lugebunt, quòd eorum mercem nemo jam emet.

12 Mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & coccini, & omnis generis lignum thyinum, eburneaque, & ex precioſiſſimis lignis confecta vaſa, & ære, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum, & odores, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum, & rhedarum, & corporum, & animas hominum.

14 Diſceſſerunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te diſceſſerunt, nec ea amplius invenies,

15 Horum mercatores, ab ea locupletati, procul præ ejus cruciatûs metu aſtabunt, plorantes ac lugentes,

16 Et ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induta byſſino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata, gemmiſque & margaritis. Unâ horâ depopulatæ ſunt tantæ opes.

17 Item, omnes navicularii, omniſque copia navalis, & nautæ, & quicunque in mari negotiantur, procul aſtiterunt.

18 Et ejus incendii fumum ſpectantes, ita vociferati inſtiterunt, Ecquæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum

19 Tum ſparſo ſuper capita ſua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari: Heu, heu, urbs magna in qua omnes habentes in mari navigia, ditati ſunt ejus pretiis: eâ unâ horâ depopulata eſt.

20 Lætare ſuper ea cœlum, ſanctique Apoſtoli atque vates, quoniam Deus veſtras injurias in eam ultus eſt.

21 Deinde ſuſtulit robuſtus quidam angelus ſaxum ingens, ut molam: & in mare dejecit, dicens: Tali impetu jacietur Babylon urbs illa magna, nec amplius extabit,

22 Nec amplius in te citharœdorum, & muſicorum, & tibicinum, & tubicinum vox audietur: nec amplius in te ullius artis artifex extabit, nec amplius in te molæ ſonus audietur,

23 Nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te ſponſi ſponſæve vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis veneficiis deceptæ ſunt gentes omnes.

24 Et eadem te vatum ſanctorumque cruor inventus eſt, & omnium in terris occiſorum.

CAPUT XIX.

Laudant cæleſtes Deum, quòd vindicavit ſanguinem ſuorum è manu meretricis. Beati deſcribuntur qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt, Angelus adorari ſe prohibet. E cœlo ſummus ille Rex regum apparet, Bellum oritur in quo apprehenditur Beſtia, & in ſtagnum ardens dejicitur.

POſtea audivi magnam ingentis multitudinis vocem in cœlo, dicentis: Halleluia, Salus & gloria, & honos, & poteſtas Domino Deo noſtro.

2 Cujus vera juſtaque ſint judicia, qui magnam illam meretricem (quæ terram impudicitia ſua corrumpebat) damnaverit, & ab ea pœnas ſanguinis ſuorum repetiverit,

3 Iterumque dixerunt: Halleluia. Ejus autem fumus exhalat in omnia ſecula.

4 Tum vigintiquatuor ſenatores, & quatuor animalia procubuerunt, Deumque in ſolio ſedentem venerati ſunt, dicentes: Amen. Halleluia.

5 Et vox ex ſolio prodiit, dicens: Laudate Deum noſtrum omnes ejus ſervi, eumque metuentes parvi juxtà ac magni.

6 Item audivi quaſi ingentis multitudinis vocem, quaſique multarum aquarum, & vehementium tonitruorum ſonitum, qui dicebant: Halleluia, regnum enim adeptus eſt Dominus Deus omnipotens.

7 Gaudeamus & exultemus, eique gloriam tribuamus, quoniam agni venèrunt nuptiæ, ejuſque conjux ſeſe paravit.

8 Eique datum eſt byſſino puro ſplendidoque veſtiri. Eſt autem byſſinum, virtutes ſanctorum.

9 Scribit (inquit me alloquens) Beati qui ad nuptiarum agni cœnam vocati ſunt. Hæc ſunt (inquit mihi) vera dicta Dei.

10 Hic ego ei ad pedes accidi, ejus venerandi gratiâ. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: conſervus tuus ſum, tuorumque fratrum, Jeſu teſtimonium habentium. Deum venerator: nam Jeſu teſtimonium oraculi ſpiritus eſt.

11 Deinde vidi apertum cœlum: & ecce albus equus cui qui inſidebat, vocatur fidelis & verus, juſtéque & judicat & belligerat.

12 Ejus oculi ſunt igneæ flammæ

flammæ ſimiles: in capite inſunt multa diademata: habet nomen ſcriptum, quod nullus novit, niſi ipſe.

13 Indutus eſt pallio tincto ſanguine, & nomine vocatur Sermo Dei.

14 Eumque ſequuntur in equis albis exercitus, candido mundoque byſſino induti.

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo gentes feriat, quas ipſe ferreo baculo reget: idemque calcabit torcular vini ſævitiæ iræque Dei omnipotentis.

16 Habet autem in pallio & femore ſuo ſcriptum nomen: regum Rex, & dominorum Dominus.

17 Præterea vidi alium angelum in ſole ſtantem, qui magna voce clamans, omnes medio cœlo volantes aves ſic allocutus eſt: Adeſte, & coite ad magni Dei cœnam.

18 Ut regum, ut tribunorum, ut potentum, ut equorum, equitumque, ut omnium tum liberorum, tum ſervorum, tum parvorum, tum magnorum carnes comedatis.

19 Vidi & belluam, terræque reges & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equite, ac ejus exercitu.

20 Verùm comprehenſa eſt bellua, & cum ea falſus vates, qui in ejus conſpectu fecerat oſtenta, quibus deceperat eos qui beſtiæ notam acceperant, quique ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi conjecti ſunt in ſtagnum ignis ardens ſulphure.

21 Reliqui gladio necati ſunt ſedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque carnibus ſatiatæ ſunt omnes alites.

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculis conſtringit ad mille annos, quibus ſolutus, Gog & Magog, id eſt, occultos & apertos hoſtes, in Sanctos concitat. Sed Domini vindicta coërcet illorum inſolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cœlo deſcendentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu ſua.

2 Is cepit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satanas, eumque colligavit in mille annos,

3 Et in Tartarum conjecit, concluſitque, & inſuper obſignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, poſt quos ſolvendus eſt ad exiguum tempus.

4 Tum ſellas vidi in quibus conſeſſum eſt, illiſque judicium datum eſt: itemque vidi animas decollatorum propter Jeſu teſtimonium, propterque Dei ſermonem, & qui neque beſtiam, aut ejus imaginem venerati ſunt neque notam acceperunt, eæ revixerunt, & cum Chriſto mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec tranſacti forent mille anni. Hæc eſt prima reſurrectio.

6 Felices, ſanctique ſunt, qui ſunt primæ reſurrectionis compotes. In eos ſecunda mors poteſtatem non habet, quin erunt Dei & Chriſti ſacerdotes & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis, ſolvetur Satanas ex ſuo carcere,

8 Et proficiſcetur ad decipiendas gentes, quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum,

& Magogum ut eos ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus eſt arenæ maris.

9 Hi facti, quàm late tellus patet, expeditione; ſanctorum caſtra & urbem amatam circumſederunt.

10 Sed eos delapſus à Deo ignis de cœlo confecit: & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus eſt in igneum, ſulphureumque ſtagnum, ubi erat belua, falſuſque vates: cruciabunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi ſolium album, ingens, & quendam in eo ſedentem, cujus ex conſpectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Deum aſtantes, apertique ſunt libri, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ liber, & judicati ſunt mortui ex librorum ſcriptis pro ſuis factis.

13 Reddiditque mare ſuos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidêre ſuos: de quibus, ut erant cujuſque facta, ita judicatum eſt.

14 Mors autem & Orcus conjecti ſunt in ſtagnum igneum. Hæc eſt ſecunda mors.

15 Quòd ſi quis in vitæ libro ſcriptus inventus non eſt, is in igneum ſtagnum conjectus eſt.

CAPUT XXI.

Novam Jeruſalem deſcendentem è cœlo ſponſam uxorem agni, ac illius ſtructuram deſcribit precioſis lapidibus ornatam, cujus templum eſt agnus.

Vidi autem novum cœlum, novamque terram: nam prius cœlum, priorque terra perierat, nec uſquam jam erat mare.

2 Ego Joannes vidi urbem ſanctam, Hieroſolymam novam à Deo de cœlo deſcendentem, paratam ut ſponſam viro ſuo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cœlo dicentem: Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipſi ejus populus erunt, & ipſi Deus erit apud eos Deus eorum:

4 Abſtergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quòd priora abierint.

5 Ego (inquit is qui in ſolio ſedebat) facturus ſum omnia nova. Tu, me alloquens, Scribe, inquit, hæc dicta vera fidaque eſſe.

6 Tum mihi dixit: Factum eſt. Ego ſum α & ω, principium & finis: ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor poſſidebit omnia, eique ego Deus ero, & ipſe mihi filius erit.

8 Sed ignavos & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deaſtricolas, & omnes mendaces, hos, inquam, ſua ſors manet in ſtagno, quod igni ardet & ſulphure, quæ ſecunda mors eſt.

9 Tum venit ad me unus ſeptem angelorum, qui ſeptem phialas habebant, ſeptem poſtremarum cladum plenas, qui me ſic allocutus eſt: Ades, monſtrabo tibi ſponſam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnum, arduumque montem ſuſtulit, & mihi monſtravit urbem magnam, ſanctam Hieroſolymam, de cœlo à Deo deſcendentem.

11 Divinâ gloriâ præditam. Ejus luminare ſimile erat lapidi precioſiſſimo, velut jaſpidi cryſtallum imitanti,